

Міністерство охорони здоров'я України

ДЕРЖАВНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА

ІСТОРИЧНИЙ
НАРИС

Київ 2002

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА НАУКОВА МЕДИЧНА
БІБЛІОТЕКА**

ДО 70-РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ

Історичний нарис

Державна наукова медична бібліотека. 1930-2000. Історичний нарис. - К., 2002. - с.

State Scientific Medical Library. 1930-2000. Historical essay. - К., 2002. - p.

В історичному нарисі, присвяченому 70-річчю з дня заснування Державної наукової медичної бібліотеки (ДНМБ), розповідається про створення, становлення та розвиток головної медичної наукової бібліотеки України, розкривається її багатогранна діяльність в бібліотечно-бібліографічному, інформаційному забезпеченні медичної науки, охорони здоров'я та навчально-виховного процесу, впровадження комп'ютеризації і автоматизації бібліотечних процесів, видавнича, науково-методична і науково-дослідна діяльність, зміцнення матеріально-технічної бази, удосконалення структури та управління на різних етапах розвитку, згадані працівники бібліотеки.

Даний історичний нарис призначений для працівників бібліотек, студентів університетів культури і мистецтв, культосвітніх училищ та широкого кола користувачів.

In historical essay dedicated to the 70-th anniversary of the foundation of State Scientific Medical Library (SSML) the creation, formation and development of the main medical scientific library of Ukraine is reflected, its many-sided activities in library-bibliographical, information provision of medical science, public health and educational process, publishing, scientific-methodic and scientific-research activities, strengthening of the material and technical basis, improvement of the structure and management at various stages of the development are presented, the workers of the library during 70 year period are mentioned. This historical essay is intended for the workers of libraries, students of the universities of culture and arts, cultural and educational schools and a broad circle of users.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: Павленко Р.І. - директор, заслужений працівник культури України (голова); Матюшенко В.С. - головний бібліотекар відділу організації науково-дослідної роботи (заст.голови); Остапенко Т.А. - заступник директора з наукової роботи; Згурська О.С. - завідувач відділу науково-методичної роботи; Костенко Д.І. - завідувач відділу видання інформаційно-бібліографічних матеріалів; Харченко Н.С. - завідувач відділу фондів; Бортнік Н.М. - головний бібліотекар відділу науково-методичної роботи.

Комп'ютерний набір: Бортнік Н.М.

EDITORIAL BOARD: Pavlenko R.I. - Director, Honoured Worker of Culture of Ukraine (Chairman); Matyushenko V.S. - Chief Librarian of the Department of Scientific-Research Work Organization (Deputy Chairman); Ostapenko T.A. - Deputy Director for Scientific Work; Zgurska O.S. - Head of Department of Scientific-Methodic Work; Kostenko D.I. - Head of Department of Information and Bibliographical Materials Publication; Kharchenko N.S. - Head of Stock Department; Bortnik N.M. - Chief Librarian of Department of Scientific-Methodic Work.

Computer typing: Bortnik N.M.

З ІСТОРІЇ НАЗВИ БІБЛІОТЕКИ

1930 р.

Київська державна медична бібліотека

Наказ Народного Коміаріату охорони здоров'я
України від 6 листопада 1930 р. № 128-а

1944 р.

**Республіканська наукова медична бібліотека
Ради Народних Комісарів УРСР**

Розпорядження Ради Народних Комісарів
УРСР від 19 серпня 1944 р. № 841

1946 р.

**Республіканська наукова медична бібліотека
Міністерства охорони здоров'я УРСР**

Указ Президії Верховної Ради УРСР "Про
перетворення Ради Народних Комісарів Української
РСР на Раду Міністрів Української РСР і Народних
Комісаріатів Української РСР на Міністерства
Української РСР" від 25 березня 1946 р. (м.Київ).

1980 р.

**Республіканська наукова медична бібліотека імені Д.І.Ульянова
Міністерства охорони здоров'я УРСР**

Постанова Ради Міністрів УРСР від 6 травня 1980 р. № 324
"Про присвоєння імені Д.І.Ульянова Республіканській науковій
медичній бібліотеці Міністерства охорони здоров'я УРСР"

1992 р.

**Республіканська наукова медична бібліотека імені Д.І.Ульянова
Міністерства охорони здоров'я УРСР**

Постанова Кабінету Міністрів України від 1 липня 1992 р. № 662 "Про скасування
Постанови Ради Міністрів УРСР від 6 травня 1980 р. № 324"

**Державна наукова медична бібліотека
Міністерства охорони здоров'я України**

Наказ Міністерства охорони здоров'я України
"Про перейменування наукових установ" від 7 серпня 1992 р.
№ 122 Республіканську наукову медичну бібліотеку ім. Д.І.Ульянова
перейменувати у Державну наукову медичну бібліотеку (м.Київ)

Указ Президії Верховної Ради Української РСР

Про нагородження Республіканської наукової медичної бібліотеки імені Д.І.Ульянова Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР

За успіхи у пропаганді медичної науки, підвищенні професійного рівня медичних працівників та в зв'язку з п'ятдесятиріччям з дня заснування нагородити

Республіканську наукову медичну бібліотеку імені Д.І.Ульянова Міністерства охорони здоров'я УРСР Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР.

**Голова Президії Верховної Ради Української РСР
О.ВАТЧЕНКО**

**Секретар Президії Верховної Ради Української РСР
Я.КОЛОТУХА**

м. Київ, 5 листопада 1980 р.
№ 1080-Х

ПРЕЗИДІЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

За успіхи у пропаганді медичної науки, підвищенні професійного рівня медичних працівників та в зв'язку з 50-річчям з дня заснування

ПРЕЗИДІЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

УКАЗОМ від 5 листопада 1980 р. НАГОРОДЖУЄ
Республіканську наукову медичну бібліотеку імені Д.І. Ульянова

ПОЧЕСНОЮ ГРАМОТОЮ

*Голова Президії
 Верховної Ради Української РСР*

О.Вашинський

*Секретар Президії
 Верховної Ради Української РСР*

Григорійчук

5 листопада 1980 р. № 12393

*Колективу Державної
наукової медичної
бібліотеки*

Шановні працівники Бібліотеки !

Колегія Міністерства охорони здоров'я України і я особисто вітаємо колектив Державної наукової медичної бібліотеки із знаменною подією в історії медицини Української держави - із 70-річчям з дня заснування Вашої установи!

За цей час Бібліотека пройшла довгий складний шлях і стала провідним інформаційним медичним і культурним центром, складовою частиною професійної підготовки студентів, лікарів і науковців. Ваша установа відіграла надзвичайно важливу роль у формуванні і подальшому удосконаленні системи охорони здоров'я. Маючи один з найбільших в Європі унікальний фонд медичних видань від ХУІ століття до найновіших публікацій на 35 мовах світу, бібліотека стала невичерпним джерелом пізнання історії української медицини, відродження духовних цінностей нашої держави.

Державна наукова медична бібліотека є головною профільною установою галузі і організаційно-методичним центром для обласних медичних бібліотек, медичних бібліотек, що функціонують в лікувально-профілактичних установах, науково-дослідних інститутах, вищих та середніх медичних закладах освіти та післядипломної освіти, яких на сьогодні більше тисячі.

В усі роки великі патріоти і подвижники вітчизняної бібліотечної справи становили основу Вашого колективу, однією з найхарактерніших ознак якого є постійний пошук нових ідей та нововведень для покращання підготовки медичних працівників, інформаційного забезпечення науковців різних спеціальностей, що, безумовно, робить значний внесок у розвиток пріоритетних напрямів медичної науки, впровадження нових медичних технологій у практику охорони здоров'я. Удосконалення інформаційної бази Бібліотеки, видання широковідомих власних

інформаційних видань ("На допомогу практикуючому лікарю", "Нові книги, що надійшли в довідково-інформаційний фонд бібліотеки", "Медицина в Україні. Видатні лікарі", "Медичні працівники України, удостоєні почесних звань", науково-допоміжні покажчики вітчизняної і зарубіжної літератури, добірки інформаційних матеріалів з актуальних проблем медицини й охорони здоров'я тощо) високо оцінюються медичною та науковою громадськістю. Великою популярністю у науковців користується державний патентний фонд. На базі Бібліотеки в установах системи охорони здоров'я проходять "Дні інформації", "Дні спеціаліста", конференції, семінари, "Круглі столи", виставки, зустрічі з відомими вченими. В читальних залах серед читачів можна зустріти студентів, лікарів, науковців, всесвітньо відомих корифеїв медичної науки - Амосова М.М., Шалімова О.О., Пирога Л.А., Братуся В.Д. та багатьох інших провідних вчених різних медичних спеціальностей.

Чимало славних сторінок в історії Державної наукової медичної бібліотеки, яка стала скарбницею не тільки професійної підготовки медичних працівників, а й духовної культури українського народу.

Дорогі ювіляри!

Щиро вітаємо Вас із святом! Бажаємо вам міцного здоров'я, щастя, творчої наснаги, віри і впевненості, що Ваша установа завжди буде національним надбанням держави.

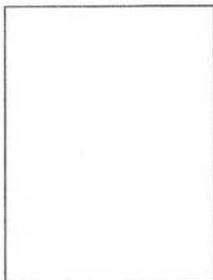
З повагою
Міністр

В.Ф.Москаленко

ДИРЕКТОРИ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛОТЕКИ

КОГАН В.М.
- 1930 - 1932 рр.

БЕРГЕР
Емануїл Наумович
- 1932 - 1935 рр.

ЗАКРЖЕВСЬКИЙ
Євген Брониславович
- 1935 - 1937 рр.

МАГЕРОВСЬКИЙ
Василь Кирилович
- 1937 - 1941 рр.
- 1944 - 1948 рр.

БУРБА
Олексій Павлович
- 1948 - 1955 рр.

ХМАРА
Федір Лукич
- 1955 - 1975 рр.
заслужений працівник
культури України

ПАВЛЕНКО

Раїса Іванівна

- 1975 - до теперішнього часу
заслужений працівник
культури України

ЗАСТУПНИКИ ДИРЕКТОРА

З наукової роботи:

ТОПАЧЕВСЬКА

Віра Вікторівна
- 1944 - 1949 рр.

ВОРОНОВА-ГОРЯІСТОВА

Софія Вікторівна
- 1949 - 1956 рр.

КОЛОМІЄЦЬ

Петро Веремійович
- 1956 - 1970 рр.

ПАВЛЕНКО

Раїса Іванівна
- 1971 - 1975 рр.

По мережі медичних бібліотек

МАТЮШЕНКО
Ванда Станіславівна
- 1976 - 2001 рр.

ОСТАПЕНКО
Тетяна Анатоліївна
- 2001 - до теперішнього часу

САВЕНОК
Галина Григорівна
- 1969 - 1976 рр.

З питань обслуговування і
адміністративно-господарської роботи

ПАВЛЕНКО
Василь Миколайович
- 1965 - 1980 рр.

ЗРАЖЕВСЬКА
Тамара Михайлівна
- 1976 - до теперішнього часу

ДЕРЖАВНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

ПАВЛЕНКО Р.І.,
МАТЮШЕНКО В.С.

Прискорений розвиток капіталістичних відносин у Росії та Україні, що мав місце на початку ХХ ст., позитивно вплинув і на сферу охорони здоров'я.

У 1905-1910 рр. в Україні остаточно затвердився інститут земської медицини. Треба було відкривати медичні заклади, що вимагало великої кількості дипломованих спеціалістів. Збільшувалася кількість студентів на медичних факультетах Київського, Одеського та Харківського університетів. Щоб покрити дефіцит кадрів, було розпочато підготовку лікарів на Вищих жіночих курсах у Києві та Харкові.

Нагальна потреба в підвищенні якості медичної допомоги, з одного боку, і численні відкриття у природознавчих науках, з другого, спонукали до розвитку медичної науки. Багатий науковий потенціал, зосереджений передусім в університетських містах, сприяв створенню в Києві, Одесі, Харкові, Дніпропетровську перших науково-дослідних установ.

Таким чином, поступальний розвиток наукової і практичної діяльності медичних кадрів, необхідність в обміні медичними ідеями та практичним досвідом спричинили зростання кількості медичних видань. Їх широкий вибір та гостра потреба медичних кадрів у постійному і кваліфікованому забезпеченні науковою інформацією привели до утворення медичних бібліотек.

Наукові інститути Народного Комісаріату охорони здоров'я (НКОЗ) мали карликові бібліотеки без бібліотекарів і перспектив розвитку. Тому необхідно було розробити проекти організації Української державної медичної бібліотеки в м. Харкові, державних медичних бібліотек в містах Києві, Одесі, Дніпропетровську, організувати підготовку кадрів, які б забезпечили комплектування фондів вітчизняною та іноземною медичною літературою, проводили бібліографічну роботу з різних питань медицини та біології тощо.

Особливе значення для розвитку бібліотечної справи в країні мала Постанова ЦКВКП(б) "Про покращання бібліотечної роботи" від 30 жовтня 1929 р., в якій йшлося про рішучу перебудову бібліотечної роботи, перетворення бібліотек в культурні центри.

5 лютого 1930 р. Колегія Народного Комісаріату охорони здоров'я затвердила склад бібліографічної секції при науково-методичній Раді НКОЗУ, в обов'язки якої входили: організація бібліотечної роботи, видання реферативного бюлетеня з питань організації охорони здоров'я, координація діяльності бібліотек при інститутах та інших медичних установах, а також створення мережі державних медичних бібліотек.

НКОЗ УСРР 6 листопада 1930 р. видає наказ № 128а, в якому, зокрема, відзначалось: "Утворена протягом XIII років радянської медицини широка мережа наукових, навчальних і практичних медустанов У.С.Р.Р. конче потребує міцної науково-літературної бази". І далі "...засновується Київську, Дніпропетровську і Сталінську державні медичні бібліотеки. Цього ж числа вважається за відкриту Одеську медичну бібліотеку, яку перейменовується з краюєю на державну".

Ці перші осередки республіканської бібліотечної мережі мали стати доступними кожному медичному працівникові.

Незважаючи на те, що наказом передбачалася організація нових бібліотечних установ на базі фондів медінститутів, керівники останніх не квапилися виконувати ці рішення. Так, передача літератури з Київського медичного інституту затяглася майже на 3 роки, не було своєчасно надано і приміщення.

Лише навесні 1931 р. за клопотання крайового відділу охорони здоров'я бібліотеці виділили невелику кімнату в Будинку вчених, що по вул. Короленка, 45 (теперішня Володимирська, 45), де розмістилися початковий фонд 1500 книг і журналів та штат з 2-

х чоловік. Першим директором бібліотеки було призначено лікаря Когана В.М. (1930-1932 рр.).

У перші роки бібліотека обслуговувала не більше 200 спеціалістів щорічно, але Київський обласний відділ охорони здоров'я виділяв кошти на придбання літератури, щоб усі медичні працівники Києва та області використовували їх для зміцнення своїх знань.

В 1934 р. бібліотека переїхала в приміщення університетської бібліотеки по вул. Короленка, 58, з'явилася можливість не тільки збільшити фонди, але й розширити штати.

Директором бібліотеки в період з 1932 по 1935 рр. працював Бергер Е.Н. Київська державна медична бібліотека особливо увагу приділяє обслуговуванню читачів, довідково-бібліографічній роботі, створенню каталогів і картотек. У 1935 р. організовується периферійний відділ для обслуговування сільських медиків, яким надсилалися поштою книжки, журнали, переклади й фотокопії статей, бібліографічні довідки, тощо.

Серед постійних читачів бібліотеки - відомі вчені - О.О.Богомолець, М.Д.Стражеско, О.П.Кривов, І.М.Мищенко, Б.М.Маньківський, Д.М.Думбадзе, М.С.Спіров, В.Ю.Чаговець, Д.Ф.Чеботарьов, Я.П.Фрумкін, Н.В.Лауер (Бажан).

Довідково-бібліографічне бюро не тільки надавало консультації, довідки, а й випускало різноманітні бібліографічні посібники.

З метою покращання бібліографічної діяльності в галузі медицини НКОЗ України 8 березня 1934 р. видає розпорядження за № 13066 за підписом Наркома І.Канторовича, в якому наголошувалось: "...щоб забезпечити високоякісною бібліографічно-інформаційною роботою всі науково-дослідні та практичні установи НКОЗ - утворити Всеукраїнський інститут медичної бібліографії та інформації. Інститут організувати в м.Києві на базі медичної бібліотеки з філіалом в УДМБ (Харків) та інших обласних медичних бібліотеках та опорними пунктами в бібліотеках інститутів, які в майбутньому мусять перетворитися на бібліографічні відділи інститутів.

На жаль, вищезгадане розпорядження з невідомих причин не було виконано, а створення в 70-і роки Республіканського відділу наукової медичної інформації не на базі бібліотеки спричинило до невиправданого використання коштів і дублювання в роботі.

Однак, працівники бібліотеки завжди особливу увагу приділяли розвитку медичної бібліографії. Так, наприклад, у грудні 1938 р. інститутами клінічної фізіології АН УРСР, експериментальної біології і патології клінічної медицини НКОЗ УРСР була проведена наукова конференція з проблем генезу старості і профілактики старіння. Відкрив конференцію акад. О.О.Богомолець, в ній брали участь і вели секційні засідання академіки М.Д.Стражеско, А.В.Леонтович, професори С.М.Мільман, Б.М.Могільницький, С.С.Халатов, А.В.Нагорний. До цієї конференції працівниками бібліотеки була організована виставка вітчизняних та іноземних видань, а також складено бібліографічний покажчик, який включено до видання "Старість: труды конференции по проблемам генеза старости и профилактики преждевременного старения организма" (Изд-во АМН УССР, 1939. -С.457-490).

Збір і обробку 855 необхідних джерел провели бібліографи-консультанти О.П.Косач, А.П.Васильєв, Р.П.Мерзон, О.П.Фаворська, О.П.Чепинога та інші. З 1935 по 1941 рр. були видані тематичні покажчики літератури з питань шоку, алергії, гіпертонії. Одночасно виходили зведені каталоги "Іноземна медична періодика на Україні за 1936-1938 рр." та "Іноземна медична періодика у Києві за 40 років (1900-1940 рр.)". У колективі (майже 30 чол.) зібрались одностудці, люди високої культури й духовності, фахівці високого гатунку. Тут розпочинали свою трудову діяльність багато відомих в медичному світі спеціалістів: фізіолог Е.Бергер (згодом проф. Тернопільського медінституту), мікробіолог С.Дяченко (проф. Київського медінституту), гінеколог М.Венцовський (проф. Вінницького медінституту), терапевт Є.Закржевський (проф. Ленінградської військово-медичної академії) та інші.

Працювала в бібліотеці бібліографом референтом рідна сестра Лесі Українки Ольга Петрівна Косач-Кривинюк.

*Леся Українка з сестрою Ольгою і Оксаною
Старицькою. Ольга Косач-Кривинюк в центрі.*

Вона була зарахована в штат 1 травня 1935 р. і працювала, в основному, над письмовими перекладами медичної літератури. Уже в ті роки для спеціалістів-медиків усно або письмово виконувались переклади з англійських, французьких та німецьких текстів. О.Косач-Кривинюк закінчила медичний інститут в Петербурзі і володіла шістьма європейськими мовами. В неї склалися приятні стосунки з читачем бібліотеки І.М.Щенком, згодом відомим хірургом, Н.П.Кобилко-Сидоренко, яка зберігала особисті речі сестер Косач в роки війни, потім передала їх в фонд музею Лесі Українки. Ранньої осені 1943 р. Косачі назавжди змушені були покинути Київ. В спогадах співробітників і читачів медичної бібліотеки Ольга Петрівна Косач-Кривинюк залишилась високооціненою, надзвичайно працьовитою і відповідальною, як працівник, дуже привабливою і доброзичливою жінкою, яку любили як читачі бібліотеки, так і колеги.

Зі створенням у травні 1939 р. спеціального методичного бюро бібліотека перебрала на себе обов'язки республіканського методичного центру для

бібліотек Правобережної України. За короткий час у новому підрозділі (тут працював і відомий в Україні бібліотекознавець Г.М.Плесський) були підготовлені такі регламентуючі документи, як "Мінімум бібліотечної техніки для бібліотек НКОЗ УРСР", "Положення про бібліотеку", організовані постійно діючі курси для бібліотечних працівників, проведені кілька республіканських нарад.

Згідно з Наказом Наркома охорони здоров'я СРСР № 351 від 29.5.1939 р. медичним бібліотекам відводилась особлива роль у справі систематичного ознайомлення медичних фахівців з новітньою інформацією. Всі республіки були зобов'язані у двомісячний термін розробити плани організації медичної бібліотечної мережі.

Першою на той час і була створена мережа медичних бібліотек в Україні. Вже в 1940 р. в Україні нараховувалось 248 медичних бібліотек з загальним фондом в 3727618 прим., в т.ч. 15 обласних бібліотек з фондом 490909 прим., 19 бібліотек медичних вузів з фондом 1083355 прим., 39 бібліотек науково-дослідних інститутів з загальним фондом 342618 прим., 165 бібліотек середніх медичних шкіл з фондом 1810510 прим. Всі бібліотеки обслужили за рік більше як 105 тис. читачів і видали їм 2971407 документів.

Зазначимо, що є великі розбіжності в звітах бібліотеки, матеріалах колегій стосовно кількості бібліотек, фондів, читачів, а тому наводимо ті дані, які опубліковані в наукових матеріалах, зокрема: "Двадцять п'ять лет советского здравоохранения. 1918-1943." Под редакцией Г.А.Метерева. -М.: Воениздат, 1944. -С.291-295.

Основне, що медичні бібліотеки України незмінно виконували свій головний обов'язок - несли світло знань в ім'я здоров'я людей. З 1 жовтня 1937 р. по 17 вересня 1941 р. працював за сумісництвом і заступником директора бібліотеки Київського державного університету Магеровський Василь Кирилович, який з 15 червня 1944 р. за наказом НКОЗ УРСР № 996 від 12.06.1944 р. був поновлений на посаді директора. Заступником директора працювала Топачевська В.В.

В травні 1940 р. в Москві відбулась перша нарада директорів республіканських, обласних медичних бібліотек, яка констатувала утвердження та початок нового етапу в розвитку медичних бібліотек. Велика Вітчизняна війна перервала поступальний розвиток бібліотечної справи в країні. Велику кількість фондів бібліотек було знищено, багато приміщень зруйновано.

Майже 500 тис. прим. довідково-інформаційного фонду Київської державної медичної бібліотеки згинуло у вогні, згоріли й каталоги, що мали 840 тис. бібліографічних описів, втрати бібліотеки згідно з актом від 05.03.1945 р. склали 415 323 млн. крб.

Через п'ять місяців після визволення Києва діяльність бібліотеки було відновлено, а з 19 серпня 1944 р. згідно з розпорядженням Ради Народних Комісарів УРСР № 841 вона отримала статус Республіканської. Державна штатна комісія при Раднаркомі затвердила штат у кількості 57 осіб, але повною мірою розгорнути роботу було ніде: Київ лежав у руїнах. Спочатку бібліотека поновила свою діяльність 1 серпня 1944 р. в приміщенні Наркомздор'я УРСР, потім їй надали 2 кімнати площею 96м² у рентгенологічному НДІ (вул. Горького, 2).

Активну участь у відродженні бібліотеки в перші дні після визволення Києва брали професіонали, які повернулися до роботи. Особливого спомину й поваги заслуговують завідувачі відділів оброблення і каталогізації Бодик Й.З., комплектування Демидчук Т.М., бібліотекарі Фаворська К.О., Ліщинська В.М., Чіканчі О.В. Відновлення довідково-інформаційного фонду велося не тільки самовідданою працею бібліотекарів, але й завдяки допомозі лікарів, медичних установ, різних бібліотек країни.

Велику партію медичних видань (майже 11 тис. томів), що дивом уціліли, передав Київський державний університет, більше 2-х тисяч примірників надіслала Харківська державна медична бібліотека, більше 4 тис. книг і журналів передали медичні установи Києва.

Повоєнний період для бібліотеки - безперервна боротьба за виживання, інтенсивний пошук медичної літератури, відчайдушні спроби покращити умови праці для читачів і співробітників.

Завдяки своєчасній підтримці Державної центральної наукової медичної бібліотеки (Москва), Державної бібліотеки СРСР імені Леніна, Державної публічної бібліотеки ім. Салтикова-Щедріна, бібліотеки АН СРСР, наукової бібліотеки Військово-медичної Академії ім. Кірова фонди стали поповнюватись не лише вітчизняними, а й зарубіжними медичними виданнями, що особливо цінувалось, бо в книготоргових установах іноземної літератури фактично не було, та й валюти бракувало.

Значну допомогу фондам, а також методичну й практичну, надавали Київські бібліотеки, і, зокрема, нині Національна бібліотека ім.Вернадського НАН та Національна парламентська бібліотека. Широко використовуючи різні джерела комплектування, бібліотека всього за 3 роки сформувала 100 тисячний фонд, що дало їй змогу уже в 1948 р. обслужити 2 460 читачів і видати їм 76 тис. книг і журналів. Для оперативного обслуговування спеціалістів-медиків безпосередньо в лікувально-профілактичних установах Києва і області було започатковано міжбібліотечний і заочний абонементи. Майже в усіх багатопрофільних лікарнях відкривалися "пересувки" та пункти видачі медичної літератури.

Директором Республіканської наукової медичної бібліотеки з 24.04.1948 р. до 05.04.1955 р. працював Бурба Олексій Павлович, заступником директора - Воронова-Горяїстова Софія Вікторівна. Штат бібліотеки було затверджено в кількості 55 чол. На республіканську наукову медичну бібліотеку за Наказом МОЗ УРСР № 431 від 25.06.1948 р. було покладено керівництво мережею медичних бібліотек, у зв'язку з чим значно розширилась організаційно-методична робота.

Були розроблені й затверджені Положення про Республіканську наукову медичну бібліотеку, Харківську державну і обласні наукові медичні бібліотеки, а також Правила користування бібліотеками. За кілька років колектив зумів побудувати систему каталогів

і картотек, що нараховували близько 300 тис. бібліографічних описів.

Остаточне завершення побудови бібліотеки, як центру бібліотечно-бібліографічного обслуговування медичних працівників і організаційно-методичного керівництва мережею медичних бібліотек України, припадає на другу половину 50-х років, коли установу очолили Ф.Л.Хмара і П.В.Коломієць.

Хмара Федір Лукич працював директором бібліотеки з квітня 1955 р. до 15.04.1975 р., а Коломієць Петро Веремійович - з 1.XI.1956 р. до 1.X.1970 р. заступником директора з наукової роботи. Професіонали найвищої кваліфікації, високоосвічені і віддані своїй справі, вони розробили стратегічний план розвитку бібліотеки і мережі медичних бібліотек України.

Хмара Ф.Л. був удостоєний почесного звання "Заслужений працівник культури", а Коломієць П.В. здобув ступінь кандидата історичних наук і згодом працював керівником Республіканського відділу наукової медичної інформації, зав. кафедри Київського інституту культури.

Завдяки їм у стислий термін було створено ефективну систему методичної допомоги на місцях, організовано обмін досвідом роботи медичних бібліотек різних рівнів, активізовано контроль за їх діяльністю.

Мережа охоплювала понад 800 медичних бібліотек України і була найбільшою в колишньому СРСР.

Ефективнішою стала бібліографічна робота бібліотеки. Друкуються типографним способом науково-допоміжні покажчики літератури, такі як: "Атеросклероз", "Інфекційний гепатит", "Компоненти і замітники крові", "Пластмаси в медицині" та ін. Бібліографічну роботу в цей період здійснювали Аронова-Златопольська Ф.С., Бережницька З.М., Головкивська С.В., Костенко Д.І., Кретова Т.П., Павленко Р.І., Пелюсова Т.О., Хорошко В.І., Храброва З.М.

У 60-х роках бібліотекою, яка мала багаторічний досвід класифікації медичних видань, було видано "Схему індексів систематичного каталога медичної літератури", котра майже 29 років до переходу на УДК, була основним методичним посібником з організації систематичних каталогів в усіх медичних бібліотеках України. Було завершено побудову предметного каталога, який вирізняється своєрідністю і практичністю - недаремно він до сьогодні постійно використовується, як єдина в Україні надійна база навчання студентів бібліотечних учбових закладів основам предметизації літератури. Ця величезна робота була здійснена завдяки таким визнанням фахівцям бібліотечної справи, як Бодик Й.З., Груль З.О., Гончар Л.І., яких консультували видатні вчені-професори Пелешук А.К., Хохол О.М., Іщенко І.М., Чеботарьов Д.Ф.

Нині, коли в бібліотечному загалі ще дискутується питання про подальший розвиток платних бібліотечних послуг, треба віддати належне Хмарі Ф.Л., Коломієцю П.В., які ще в липні 1957 р. відкрили перший в республіці довідково-реферативний відділ на повній самоокупності. У функції цього підрозділу входило надання платних послуг медичним установам і читачам з перекладу іноземної літератури, фотокопіювання медичних текстів, бібліографічного пошуку, централізованого розпису джерел медичної інформації для 200 медичних бібліотек Союзу. Відділ очолила Яковлева Л.К., в свій час в ньому працювала Ковальчук Л.І., яка сьогодні очолює Публічну бібліотеку ім. Л.Українки в Києві.

Наприкінці 60-х років довідково-інформаційні фонди бібліотеки вже нараховували близько 800 тис. друкованих одиниць, а вона продовжувала існувати в непристосованому, напівпідвальному приміщенні житлового будинку по вул. Горького, 19/21, орендуючи під книгосховища ще 13 підвалів у різних місцях Києва (вулиці Саксаганського, Дарвіна, Заньковецької тощо).

Ветерани книгосховищ заслуговують на те, щоб згадати їх поіменно, бо десятками років виносили на своїх плечах і руках мільйони примірників медичної літератури. Це - Драговський І.А., Антонова О.О., Полубейник М.В., Котовський С.С., Мінаєва Т.І., Харченко Н.С.

Наступний етап в історії бібліотеки пов'язаний з освоєнням нового приміщення по вул. Толстого, 7, яке було передано бібліотеці в 1969 р. У ремонті й реставрації будинку - пам'ятки архітектури XIX ст. - брали активну участь всі бібліотечні працівники, але особливу сторінку в відбудову вписав Павленко Василь Миколайович, який працював на той час заступником директора по господарській роботі. Його професіоналізм, вболівання за справу, знання всіх процесів, наполегливість і висока відповідальність приносили успіх навіть, здавалося, в безнадійних ситуаціях.

Тільки завдяки подвижництву колектива бібліотеки прекрасна споруда, яка мала бути знесена, і зараз милує око киян. Заслугують на велику подяку фахівці-реставратори Українського спеціалізованого науково-реставраційного проектного інституту "Укрпроектреставрація" та працівники республіканських спеціальних науково-реставраційних виробничих майстерень. Ремонтно-будівельні роботи виконували робітники "Київміськбуду".

Але і цього приміщення на той час було замало для розміщення фондів, а тому керівництво бібліотеки піднімає перед Міністром охорони здоров'я питання про будівництво в 1970-1971 рр. додаткового книгосховища загальною площею 2,5 тис. м².

Наказом по Міністерству охорони здоров'я від 27.01.1969 р. п.9. заступнику Міністра Скорику В.І. доручається "передбачити будівництво нового книгосховища на суміжній з бібліотекою території (вул.Толстого,9), яка найближчим часом буде звільнена". На жаль це все залишилось на папері.

Але вперше за весь час існування установи, нарешті, є умови для організації бібліотечно-інформаційного обслуговування спеціалістів-медиків на необхідному рівні, в комфортних умовах. Тепер читачі мають змогу працювати в читальних залах, розрахованих на 300 місць одночасно. До їх послуг зал нових надходжень літератури, бібліографічний, патентний, каталожний, читальний, а також великий конференц-зал, де проводяться "Дні інформації", "Дні спеціаліста", конференції, семінари, круглі столи, зустрічі з відомими вченими.

Тут відбуваються також урочисті події, концерти для читачів і колективу бібліотеки, традиційні вечори пам'яті лікаря і поета Степана Руданського, які проводяться разом з національною Спілкою письменників України. Читачі люблять свою бібліотеку, їх приваблюють і постійні виставки художників, яких з 1974 року проведено 126; тут виставляються і полотна лікарів-аматорів (Бегма Н.А., Антонов В., Радзіховський А.) і видатних художників України, таких як І.Марчук, Н.Кочережко, Г.Філатов, В. Масик, Г.Малахов та ін.

На вечорі пам'яті лікаря і поета Степана Руданського в бібліотеці.

Уявити сьогодні розвиток медичної науки і охорони здоров'я України без Державної наукової медичної бібліотеки і мережі медичних бібліотек неможливо, як неможлива і діяльність бібліотеки без підтримки держави, Міністерства охорони здоров'я, співпраці з читачами бібліотеки.

Особливу роль у розвитку бібліотеки відіграли міністри охорони здоров'я

Шупик П.Л., Братусь В.Д., Романенко А.Ю., Спіженко Ю.П., а також заступники міністра Криштопа Б.П., Гирін В.М., Отроченко П.Г., Кас'яненко А.М., які завжди цікавились проблемами бібліотеки і допомагали вирішувати їх.

У тісному контакті працювала і працює бібліотека з Управлінням охорони здоров'я міста Києва, а найбільшу допомогу бібліотеці надавали Бородай Г.Г., Юрченко В.Д., Жданова Л.М., Опанасенко М.Г., Загородній В.В. Співпраця з читачами бібліотеки - це окреме дослідження, але не можна не згадати постійних наукових редакторів наших видань, консультантів, таких як Даль М.К., Дупленко К.Ф., Пиріг Л.А., Ромоданов А.П., Синяк К.М., Квітницький-Рижов Ю.М., Чекман І.С., Дупленко Ю.К., Старченко С.М., Трінус К.Ф., Віленський Ю.Г.

Основне завдання бібліотеки - оперативно і якісно забезпечуючи інформацією всі ланки охорони здоров'я і медичної науки - вносити свій посильний вклад у розвиток цієї галузі, сприяти впровадженню прогресивних лікувальних технологій і досягнень, щоб в кінцевому результаті добитись покращання стану здоров'я людини, якості її життя.

Вирішенням цих проблем займаються уже декілька поколінь співробітників бібліотеки. В окремих нарисах, присвячених історії відділів бібліотеки, бібліотечним кадрам, основна увага буде приділена людям, бо лише історія в особах і є справжньою історією установи. Але я не можу, як заступник директора з 1971 і директор бібліотеки з 1975р., не висловити глибоку подяку всім працівникам бібліотеки за їх безкорисливу і благородну працю і не назвати тих, з ким працювала і працюю зараз. Це і мої заступники Матюшенко В.С., Остапенко Т.А., Зражевська Т.М., вчені секретарі Рвачова Т.Б., Гайдар Л.Г., головний бухгалтер Заганяйло В.П., бухгалтер Ткаченко О.М., завідувачі відділів Згурська О.С., Чернявська В.О., Харченко Н.С., Шадріна Н.О., Глобіна Т.О., Костенко Д.І., Кудрицька Л.М., Івашенко Р.С., Булах С.М., Ліневич Н.А., Чернійчук В.П., Євтушенко Л.І., Корчунова Л.В., Чернуха Н.О., Телегіна О.П., Корнілова Л.Є., Орлеанська Н.А., Проценко Т.В., Кривіч Т.Г., а також ті професіонали, в яких я вчилась, працюючи в бібліотеці на різних посадах з 1958 року.

Особлива моя вдячність моїм вчителям Коломійцю Петру Веремійовичу, Хмарі Федору Лукичу, Павленку Василю Миколайовичу, Храбровій Зінаїді Михайлівні, Спицькій Лідії Михайлівні, Зухевич Ванді Карлівні, Драговському Іполиту Антоновичу, Горер Фаїні Семенівні, Антоновій Олені Олексіївні, Гончар Людмилі Іванівні. Великої пошани заслуговують ті працівники, які багато років працювали або працюють на провідних напрямках роботи бібліотеки. Це Брагіна Р.К., Левіна Ф.Ю., Апанова М.В., Новакова М.А., Захарченко Г.Ф., Паченцева Л.І., Куц Л.О., Шляпніков А.Д., Вайнберг М.А., Веремієнко Л.С., Рачек Г.П., Менько Т.С., Целюсова Т.О., Гулівець М.І.

Народний артист Анатолій Паламаренко після виступу на вечорі, присвяченому С.Руданському.

Новакова Л.Я., Тиніна З.Т., Вовк Р.М., Донець О.Л., Штурма Н.М., Турська О.Г., Длугунович М.В., Сухачова О.П., Міхно Л.І., Фоя Л.Й. і цей перелік продовжать історичні розвідки відділів бібліотеки. Всі ветерани бібліотеки занесені в запроваджену Наказом Міністра охорони здоров'я від 23.10.1980 р. № 699 "Книгу пошани бібліотеки".

Видатний поет, директор Національної бібліотеки Аргентини в 1955-1972 рр. Хорхе Луїс Борхес писав: "І уявляв собі я рай, схожим на бібліотеку", бо людина, вихована культурою книги і бібліотеки, осягає світ і себе в ньому під знаком високої духовності і несе цю духовність людям.

Завдяки ентузіастам бібліотечної справи, спеціалістам високої кваліфікації Державна наукова медична бібліотека за 70 років своєї діяльності стала визначним спеціалізованим інформаційним, бібліотечним, науковим і культурним центром. А з 1975 р. згідно з розпорядженням Ради міністрів УРСР № 830 бібліотека стає республіканським депозитарієм літератури медичного профілю. Це дає змогу зосередити в одному місці найціннішу медичну інформацію і зберігати її для майбуття. До депозитарного фонду ввійшли книжкові колекції відомих українських вчених-медиків Л.В.Громашевського, Г.Ф.Писемського, Я.П.Фрумкіна та інших. Гордістю бібліотеки, національним надбанням є книжкова колекція "Медична Українка" з автографами медиків-сучасників.

Тепер фонд медичних видань, який налічує 1,4 млн. одиниць зберігання - від унікальних друкованих творів XVI ст. до найновіших публікацій багатьма мовами світу - найбільша літературна база медицини в Україні. В зібранні стародруків та раритетів є твори видатних медиків античного світу та епохи Відродження: Гіппократа, Везалія, Галена, Авіценни, відомих вітчизняних та зарубіжних медиків.

Значну частину фонду становлять періодичні видання, серед яких "Военно-медичний журнал" з 1823 р., "Московский врачебный журнал", з 1847 р., земський медичний журнал "Врач" з 1882 р., "Врачебное дело" з 1918 р. та багато інших.

Майже 30% фонду - зарубіжна медична література, серед якої немало дуже цінних книг і журналів, зокрема, такі всесвітньовідомі, як "Lancet" з 1892 р., "Press Medicale" з 1899 р., "Jama" з 1909 р., "Deutsche Medizinische Wochenschrift" з 1877 р. Крім документальних фондів, бібліотека має понад 100 баз даних на CD-rom з питань медичної науки, фармакології, охорони здоров'я. Підключення бібліотеки в 1994 р. до мережі Internet дає сьогодні змогу читачам одержувати повнотекстову інформацію з електронних версій іноземних медичних журналів через Ebsco та Springer. Створюється власний інформаційний продукт: на сьогодні це 25 тис. описів книг, авторефератів і журналів.

Створений ще в 1969 р. відділ патентного фонду нараховує тепер понад 200 тис. патентних і нормативно-технічних документів, що дає змогу забезпечити патентний пошук для підтвердження новизни винаходів на стадії планування науково-дослідних робіт.

Щорічно бібліотека обслуговує понад 70 тис. користувачів, яким видається біля 1,5 млн. документів.

Багато років функціонує розроблена працівниками бібліотеки ефективна система інформаційно-бібліографічного забезпечення медичної науки та охорони здоров'я.

З 1971 р. видається серія анотованих бібліографічних покажчиків літератури "На допомогу практикуючому лікарю" з 32 спеціальностей, з 1975 до 1991 р. виходив щомісячний інформаційний покажчик "Нові книги, що надійшли у довідково-інформаційний фонд бібліотеки", який висвітлював фонди 80 найбільших медичних бібліотек України. Крім того, бібліотека традиційно продовжує видавати спільно з науково-дослідними інститутами тематичні покажчики літератури. Розбудова України, як незалежної суверенної держави, зумовила сплеск історичних розвідок у медицині. Державна наукова медична бібліотека, як головна галузева бібліотека і організаційно-методичний центр біля 1000 медичних бібліотек України, розробила чітку програму заходу по збору, систематизації, збереженню і популяризації документальної пам'яті народу в її медичному аспекті.

Серед багатьох проблем, вирішення яких передбачено програмою "Медична

Україніка - складова частина документальної пам'яті України" - створення бібліографічної бази з питань історії медицини і охорони здоров'я України. Понад 40 років бібліотека разом з товариством істориків медицини України створює унікальну картотеку, на основі якої видані покажчики: "Історія медицини та охорони здоров'я України", "Охорона здоров'я Києва і Київської області", "Медичні працівники України, удостоєні почесних звань" та ін.

Формування історичної пам'яті, без якої кожен народ приречений на забуття, неможливе без увічнення славних постатей національної культури. Значним добробком в медичну біографістику стане серія біобібліографічних словників під загальною назвою "Медицина в Україні. Видатні лікарі", започаткована Державною науковою медичною бібліотекою.

Вже побачив світ перший випуск біобібліографічного словника "Медицина в Україні. Видатні лікарі. Кінець XVII - перша половина XIX століть." - Київ, 1997. - 240с. Мета видання - утвердження національної української медицини в світовому контексті. На думку відомих вчених України, таких як академік АМН України Любомир Пиріг, історик медицини, професор Ю.Дупленко, серія продовжує благородну справу увічнення пам'яті осіб, які становлять інтелект нашої Держави.

Бібліотека підготувала до друку додатковий випуск до першого тому, а також другий випуск словника "Медицина в Україні. Видатні лікарі. Друга половина XIX ст." (літери А-К). Медики, представлені в 2-му випуску Словника продовжили та розвинули традиції своїх славних попередників, заклали підґрунтя для розвитку сучасної системи охорони здоров'я. Розділ "Персоналії" вміщує загалом 500 творчих біографій.

Зміцнюються міжнародні зв'язки бібліотеки, розширюється міжнародний книгообмін на безвалютній основі. Першою великою зарубіжною делегацією, яка відвідала нашу бібліотеку в 1976 р. була делегація США.

З 10 до 13 жовтня 1977 р. в Києві, в якості гостя МОЗ СРСР, перебував керівник бібліотечних служб Всесвітньої організації охорони здоров'я Сеймур Тейн з дружиною.

Керівник бібліотечних служб Всесвітньої організації охорони здоров'я Сеймур Тейн з дружиною (в центрі) в бібліотеці.

З великим інтересом сприйняв він розповідь про мережу медичних бібліотек України, високо оцінив організацію інформаційно-бібліографічного обслуговування спеціалістів-медиків, чітку взаємодію всіх підрозділів бібліотеки, високу кваліфікацію співробітників. Для нього був несподіваним той факт, що бібліотека не тільки має всі матеріали ВООЗ, але й здійснює переклади з іноземних мов для своїх читачів. "Беседи и встречи с вашими людьми, - отметил С.Тейн, - открыли для нас целый мир."

Деякі рази С.Тейн підкреслював, що серед бібліотек, які він відвідав у Москві, Ленінграді, Києві найбільше його вразила чітка організація і великий обсяг робіт Республіканської наукової медичної бібліотеки України. З 24 по 26 червня 1976 р. делегація в складі: доктора Мартина М.Коммінга - (керівник) - директор Національної медичної бібліотеки США; д-р В.Н.Хаббард - президент фармакологічної компанії АПДЖОН, голова Ради бібліотеки; міс Мері Конінг - помічник директора міжнародних програм Національної медичної бібліотеки; В.Сламека - директор школи інформації і обчислювальної техніки і радник американського посольства Лоббнер знайомились з роботою нашої бібліотеки.

В СРСР делегація прибула в рамках угоди між урядами СРСР і США про співробітництво в галузі медицини і охорони здоров'я, а в Київ її супроводжували директор Всесоюзного науково-дослідного інституту інформації проф. Ю.Лісичин, зав.відділу В.Кузнецов і перекладач Л.Бойченко.

Делегація була вражена кількістю читачів в читальних залах і великою щорічною відвідуваністю бібліотеки, а також тим попитом, яким користується іноземна література, організацією перекладів з іноземної літератури для читачів бібліотеки. Зацікавив співробітників Національної медичної бібліотеки США предметний каталог бібліотеки та рівень роботи мережі медичних бібліотек України.

Ще один цікавий факт міжнародного співробітництва. В лютому 1982 р. ДНМБ відвідав Міністр охорони здоров'я Монгольської Народної Республіки Ням Осор, який залишив в Книзі почесних гостей запис давньомонгольською мовою. Зокрема, міністр відзначив велику творчу роботу колективу нашої бібліотеки та її безцінні скарби, а також наголосив: "постановка пропаганди світової медичної науки і практики мене захоплює". В результаті - до бібліотеки в 1983 р. на 10 днів приїхав на стажування стипендіат ВООЗ з Монголії доктор В.Дамдінсурені, а також наша бібліотека надала допомогу Монгольській медичній бібліотеці книгами та журналами. Тільки в 1989 р., наприклад, бібліотеку відвідали спеціалісти Британії, Китаю, Чехословаччини. 19 вересня з одноденним візитом до бібліотеки прибув глава відділу маркетингу Центру забезпечення документами Британської бібліотеки Мельком Сміт, для якого зовсім невідомою була діяльність мережі медичних бібліотек України. В жовтні 1989 р. - представник служби медичної інформації Китаю Сун-Су-ен, та директор медичної бібліотеки з Братислави Ламенова.

За роки Незалежності України Державну наукову медичну бібліотеку відвідало 62 іноземних делегацій бібліотечних працівників та лікарів, які залишили свої записи в Книзі відгуків. Географія вражає: США, Канада, Китай, Німеччина, Болгарія, Нідерланди, Франція, Білорусь, Росія, Корея, Польща. Особливо розширились міжнародні зв'язки ДНМБ з лікарськими товариствами після відвідин бібліотеки в 1993 р. президентом Світової Федерації українських лікарських товариств Павлом Джулем, який, зокрема, записав в Книзі відгуків: "Весь український світ медичний буде активно сприяти її (ДНМБ) дальшому розвитку".

Особливо велику допомогу медичною літературою отримує бібліотека від Українського Лікарського Товариства Північної Америки і, зокрема, від Ігоря Галарника, Григорія Малиновського, Павла Пундія, Адріана Баранецького, Марії Фішер-Слиж (відділ в Торонто), яка також в Книзі відгуків записала: "Будемо про вас пам'ятати, відвідувати і пересилати журнали і книжки".

Ігор Галярик в бібліотеці.

бібліотеці в Бетесді зав.відділу комп'ютеризації В.Калмиков (за рахунок США) та в 1995 р. двотижневі курси підвищення кваліфікації в Національній медичній бібліотеці США пройшла директор бібліотеки Р.Павленко.

З 1993 р. почалось тісне співробітництво бібліотеки з канадсько-українським проектом "Освіта", в якому окремим пунктом було записано "підтримка ДНМБ". На протязі шестирічного співробітництва бібліотека отримала понад 700 іноземних книг і журналів, аудіовізуальну техніку, комп'ютери, модем, брала участь в щорічних конференціях, які проходили в Києві та в Едмонтоні (Канада).

У бібліотеці Альбертського університету (Канада, Едмонтон, 1993 р.)

Директор бібліотеки Р.Павленко була радником проекту від української сторони (на громадських засадах) і брала активну участь в усіх заходах, які проводились в Україні і Канаді.

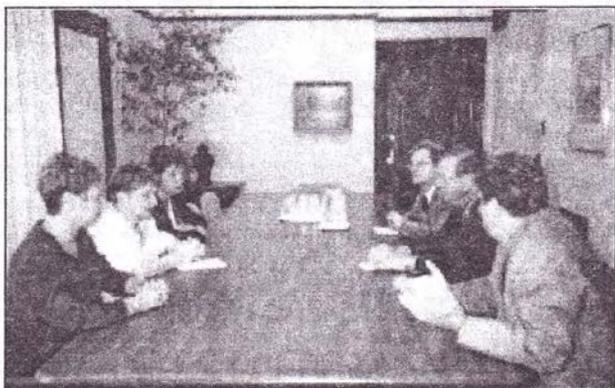

Разом з канадськими лікарями біля ДНМБ

В 1993, 1995 рр. - виступала з доповідями в Едмонтоні, в 1999 р. разом з Міністром охорони здоров'я Р.Богатирьовою брала участь у роботі I Міжнародного Конгресу з медичної інформації та телемедицини, який проходив в Едмонтоні.

*Прийом Раїси Іванівни українськими лікарями Канади
(Едмонтон, 1993).*

*Переговори міністра охорони здоров'я України
Р.Богатирьової з міністром Уряду провінції Альберта. Третя
зліва Р.Павленко (1999 р., Канада, Едмонтон).*

Тісні зв'язки бібліотеки з бібліотечними установами Німеччини, Польщі, Угорщини започатковані в 70-ті роки, особисті контакти сприяли і розширенню міжнародного книгообміну.

Делегація України в складі Павленко Р.І., Глобіної Т.А. у 1978 р. відвідала медичну бібліотеку Польщі, у 1979 р. - інформаційні установи ГДР (Р.Павленко, В.Магюшенко і директор Івано-Франківської ОНМБ М.Коврижина), у 1983 р. - інформаційні центри Угорщини (Р.Павленко в складі делегації колишнього Союзу).

Вперше в 1980 р. директор бібліотеки Р.Павленко була запрошена на IV Міжнародний Конгрес медичних бібліотек, який проходив в Белграді, Югославія. На цьому конгресі вона виступила з доповіддю "Contribution of medical libraries of the Ukraine to public health system".

А в 1986 р. директора бібліотеки Р.Павленко було відряджено до Брюсселя (Бельгія) для участі в роботі Першої Європейської конференції медичних бібліотек. На жаль, відсутність коштів не дала змоги брати участь в Європейських конференціях, які

проходять кожні 2 роки, а також стати членом Асоціації Європейських бібліотек.

Державна наукова медична бібліотека України стає званою не лише в Союзі, а і в далекому зарубіжжі.

В 1995 р. разом з професором Київського інституту культури В.Бабичем на запрошення і за кошти Бібліотечного інституту Німеччини директор ДНМБ Р.Павленко ознайомилась з роботою бібліотек навчальних закладів, архівів, музеїв, інформаційних центрів у містах Франкфурт-на-Майні, Марбурзі, Бонні, Оффенбасі, Дюссельдорфі, Кельні. Це сприяло розширенню творчих ділових стосунків з видавництвом "Springer", а також розширенню міжнародного книгообміну на безвалютній основі

На виставці "Springer": Р.Хелферіх, О.Красикова, В.Барабой.

ДНМБ, на жаль, не є членом Міжнародної бібліотечної асоціації через відсутність коштів, але неодноразово її представники брали участь в конференціях ІФЛА (Москва, 1957 - Ф.Хмара, 1991 - Р.Павленко, Копенгаген, 1997 - Р.Павленко, Амстердам, 1998 - Р.Павленко).

Українська делегація на конференції ІФЛА у Амстердамі (1998).

Завдяки сприянню фонду "Відродження" в 1995 р. Р.Павленко брала участь у роботі Американської бібліотечної Асоціації (АЛА).

У 2000 р. в Лондоні проходив VIII міжнародний Конгрес медичних бібліотек, в якому мала брати участь вчений секретар бібліотеки Т.Рвачова. (Її трагічна смерть в травні 2000 р. змінила плани). На конгрес полетіли директор ДНМБ Р.Павленко і директор Херсонської ОНМБ Т.Діжур.

В червні 2001 р. директор ДНМБ Р.Павленко була делегатом конференції Європейської асоціації медичних бібліотек (ЕАНІЛ) м.Альгейро на Сардинії (Італія). Мета конференції - кооперація і координація діяльності бібліотек в еру нових технологій, використання Internet, створення цифрових бібліотек для покращання інформаційно-бібліографічного забезпечення медичної галузі. Ключові доповіді, дискусії, стендові доповіді і виставки відомих видавництв медичної літератури і електронних друкованих матеріалів сприяли поглибленню вивчення досягнень світової інформаційної системи. Зокрема, обговорювалось питання про організацію книгообміну і обміну електронними матеріалами з Британською бібліотекою, бібліотеками Голландії, Норвегії. До фондів бібліотеки привезені нові проспекти, каталоги, база даних Medline по березень 2001 р. включно, яку бібліотека не могла передлатити через відсутність коштів. Світові тенденції глобального процесу створення інформаційного суспільства, сформульовані в Окинавській Хартії Глобального Інформаційного суспільства, схваленій Главами "великої сімки" на самміті в Японії (липень 2000р), і записані в новій програмі ЮНЕСКО "Інформація для всіх" повинні стати програмою дій і для бібліотек України. Бібліотекам в цій програмі відведена ключова роль в реалізації глобальної задачі - "подоланні розриву між інформаційно-багатими і інформаційно-бідними", щоб інформація і знання були доступні всім.

Для медичних бібліотек України основним завданням є створення власної бази даних, впровадження WEB-технологій, які відповідають світовим тенденціям використання WEB-середовища. А це передбачає, насамперед:

- розвиток національної нормативно-методичної бази бібліотечної інформатизації (державні стандарти, каталогізація, індексування, нормативні файли, тощо);
- розвиток сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій і систем для бібліотек (розробка вітчизняних програмних документів, технологій корпоративних інформаційно-бібліотечних систем, електронної доставки документів, вдосконалення системи міжбібліотечного книгообміну і т.п.);
- створення системи національних інформаційних ресурсів (електронні каталоги, ретроспективна національна бібліографія тощо);
- розвиток технічної і телекомунікаційної інфраструктури бібліотечної мережі країни (локальні мережі, засоби комунікації, створення On-Line інформаційно-бібліотечних центрів, розробка і створення національного Internet-сервера).

На жаль, лише розуміння проблем недостатньо, на реалізацію цих заходів потрібні кошти, зацікавленість і підтримка держави, бо без цього медичні бібліотеки України в єдиному світовому інформаційному просторі не досягнуть належного рівня.

В провідних державах світу інформаційні ресурси бібліотек розглядаються як стратегічні, від яких залежить соціально-економічний і культурний розвиток країни.

Програмою ВООЗ "Здоров'я для всіх в XXI столітті" передбачено, зокрема, що вся політика, пов'язана з покращанням стану здоров'я людей потребує твердої і солідної бази знань. Задача 19 цього документа передбачає: "до 2005 р. всі держави-члени ВООЗ повинні мати в своєму розпорядженні науково-дослідні, інформаційні і комунікаційні системи, які зможуть більш ефективно сприяти придбанню, використанню і розповсюдженню даних в підтримку здоров'я для всіх".

Не випадково один із пріоритетних проектів, що здійснюється спільними зусиллями країн великої сімки - це створення глобальної мережі електронних бібліотек. Необхідність

створення такої мережі в Україні очевидна, а інтеграція українських інформаційних ресурсів в міжнародний інформаційний простір невідворотна.

І це справа державна, бо лікар не може стояти осторонь досягнень вітчизняної і зарубіжної медицини через відсутність фінансування та відключення енергопостачання бібліотеки. А за останні роки бібліотека відчула на собі всі наслідки економічної кризи в Україні.

Указ Президента України "Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України" від 22 березня 2000 р. повинен сприяти створенню національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу та забезпеченню повноцінного функціонування мережі бібліотек нашої країни.

Таким чином, діяльність Державної наукової медичної бібліотеки - національної скарбниці медичних знань - справа державної ваги, бо вона своїм інформаційним потенціалом сприяє підвищенню кваліфікації спеціалістів-медиків, а в кінцевому результаті - покращанню якості медичного обслуговування народу України.

*Перший Всеукраїнський день бібліотек 29 вересня 1998 р.
В Державній науковій медичній бібліотеці – академік Л.Пиріг, директор Р. Павленко,
заступник міністра охорони здоров'я А.Картиш*

ЛНЕВИЧ Ніна Антонівна

Завідувач відділу комплектування наукових фондів

Народилася 23 жовтня 1946 р. в с.Топори Ружинського району Житомирської обл. в сім'ї колгоспника. В 1971 р. закінчила Київський державний інститут культури за спеціальністю бібліотекар-бібліограф вищої кваліфікації. З 1962 р. по 1999 р. працювала в ДНМБ на посадах: бібліотекар, старший бібліотекар, головний бібліотекар, завідувач сектора. З 1999 р. призначена завідувачем відділу комплектування наукових фондів. Має публікації на сторінках періодичної преси з питань комплектування. Учасник і доповідач на науково-практичних конференціях, семінарах з питань комплектування фондів.

ВІДДІЛ КОМПЛЕКТУВАННЯ ФОНДУ ДНМБ. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ. СУЧАСНИЙ СТАН.

Історія відділу комплектування фондів неподільна від історії створення Державної наукової медичної бібліотеки. Всім відомо, що будь-яка бібліотека починається з фонду. До створення відділу з перших днів функціонування бібліотеки питаннями комплектування займалися перші директори - **Коган В.М.** (1930 - 1932 рр.) і **Бергер Е.Н.** (1932 - 1935 рр.). Значну увагу також приділяли питанням поповнення фонду і наступні директори бібліотеки.

Керівним документом в справі формування фондів медичних бібліотек стала Постанова колегії Народного Комісаріату охорони здоров'я УССР від 7 лютого 1931 р., в якій було вказано про передачу державним медичним бібліотекам всієї науково-дослідної та архівної літератури з медичних та науково-дослідних інститутів.

У 1932 р. процес передачі фондів вказаним в Постанові бібліотекам завершився і розпочалося комплектування фондів вже на кошти, виділені державою.

До 1940 р. фонд бібліотеки вже нараховував 250 тис. примірників видань.

Під час Великої Вітчизняної війни книжковий фонд бібліотеки був повністю знищений і тільки в 1944 р. бібліотека поновила поповнення фонду за рахунок надходжень від Державної бібліотеки СРСР ім. Леніна (Москва), Державної публічної бібліотеки ім. Салтикова-Щедріна (Ленінград), Державної центральної наукової медичної бібліотеки МОЗ СРСР (Москва), які передали бібліотеці 100 тис. примірників книг, періодичних видань з медицини і суміжних з медициною документів.

Вперше, як самостійний структурний підрозділ, відділ комплектування в бібліотеці був створений в 1944 р. Завідувачем на той час була призначена **Гельфанд Т.М.**

Особливого спомину і поваги заслуговують професіонали: зав.відділу комплектування **Т.М.Демидчук**, бібліотекарі **К.О.Фаворська**, **В.М.Ліщинська**, **О.В.Чіканчі** та ін. У перші дні після визволення Києва від німецької навали вони повернулися до бібліотеки і брали активну участь у її відродженні.

Всі видання, що надійшли за післявоєнні роки, оперативно обліковувались в інвентарних і сумарних книгах.

За 1945 р. до фонду бібліотеки надійшло 25555 прим. книг і 57759 прим. періодичних видань.

Досліджуючи звітні документи за 1948 рік виявлено, що за цей рік було відкомплектовано 8778 прим. книг і 12385 прим. періодичних видань.

З цього року почалося планове комплектування, розроблено перші регламентуючі документи, визначені основні завдання, принципи і напрями комплектування.

Всі зусилля відділу було спрямовано на оперативне, максимально повне комплектування, через купівлю книг в книготоргових магазинах, бібліотечних

бібліотеки.

На цей час у відділі працювали Л.Перепелиця, О.Ківенко, Д.Бугаєнко, Н.Ліневич, Г.Шевченко, Т.Юрченко.

В наступні роки налагоджуються тісні контакти з науковими бібліотеками Союзу, Центрами інформації, НДІ, Книжковими палатами, бібліотеками, Союздруком, книготорговою мережею.

Поступово вирішуються питання пошуку малотиражних видань. Документальний фонд став поповнюватися матеріалами з'їздів, конференцій та інших заходів, які відбувалися в Україні і Союзі. Цю копітку роботу професійно виконували працівники відділу Л.Перепелиця та Д.Бугаєнко.

Позитивне значення в питанні комплектування фондів мав методичний лист ДЦНМБ (Москва) "О

Завідувач відділу Брагіна Р.К. обговорює нові надходження до фонду з зав.сектора Ківенко О.П. і Гусєвою Т.П.

комплектуванні медичнських бібліотек", в якому була визначена мережа медичних бібліотек, види, джерела докомплектування, а також методика складання планів комплектування для всіх рівнів бібліотек та вказано бібліографічні джерела, які можна було використовувати при комплектуванні. В додатку була надана також приблизна схема тематичного плану комплектування, яку впродовж багатьох років використовували медичні бібліотеки України.

Працівники відділу Н.Ліневич, Д.Бугаєнко готують нові надходження до передачі у відділ оброблення літератури.

Наказом МОЗ УРСР № 238 від 28.04.1960 р. "Про стан і

заходи поліпшення роботи медичних бібліотек України" на РНМБ було покладено організацію перерозподілу між бібліотеками дублетів та непрофільної літератури. В цьому ж наказі було вказано на створення в бібліотеці комісії для цілеспрямованого комплектування і надання методичної допомоги медичним бібліотекам всіх рівнів.

У 1975 р. Міністерством охорони здоров'я директором бібліотеки було призначено **Р.І.Павленко**. Свою наукову і організаційну діяльність Раїса Іванівна підпорядкувала найважливішому в функціонуванні бібліотеки - поповненню документального фонду. Знаючи склад і стан галузевого фонду, проблеми, завдання і державні проблеми з охорони здоров'я, вона спрямувала діяльність бібліотеки на допомогу у їх розкритті і використанні. Саме в ці роки з її ініціативи розпочалася робота по створенню фонду "Медичної України". Своєю багатогранною наполегливою цілеспрямованою діяльністю вона розвинула творчі зв'язки з редакціями медичних часописів, авторами видань, видавництвами медичних видань не тільки України, а й зарубіжними, які значно допомагають бібліотеці у комплектуванні фонду.

Як член редакційних колегій медичних журналів України "Журнал практичного лікаря", "Інфекційні хвороби", "Будьмо здорові", "Практична медицина" робить все можливе, щоб ці часописи безкоштовно надходили не тільки до фонду бібліотеки, а й до всіх медичних бібліотек України.

В 1975 р. після визначення РНМБ республіканським депозитарієм медичної літератури відділ почав ретроспективне комплектування видань.

В порівнянні з 60-ми роками комплектування фондів в 70-ті роки зросло удвічі. Значну допомогу відділ в ці роки надає медичним бібліотекам, особливо з питань докомплектування і книгообміну.

Відділ почав готувати до видання інформаційний покажчик "Періодичні видання (вітчизняні та зарубіжні), передплачені бібліотекою в ... р." та "Покажчик обмінного фонду".

В 1980 р. завідувачем відділу було призначено Карандашову Г.Ф. Відділ почав брати активну участь у підготовці і проведенні семінарів, практикумів, перевірок роботи бібліотек з питань формування фондів, особлива увага зверталась на якість формування фондів.

Але вже у 80-ті роки спостерігається деякий спад у надходженні до фондів документів.

Показники, що характеризують надходження до документального фонду:

1980 р. - надійшло	35874 прим. (9206 назв.)
1983 р. -	25247 прим. (9766 назв.)
1985 р. -	21593 прим. (7288 назв.)

В роки становлення України, як самостійної держави, ДНМБ відчула значні труднощі в питаннях комплектування і передплаті періодичних видань в зв'язку з обмеженим фінансуванням.

З перших років незалежності відділ почав пошук нових джерел комплектування, особливо безплатне придбання видань. Відділ налагоджує контакти з видавництвами, редакціями, авторами видань, медичними установами, співпрацює з книготорговими фірмами, товариствами з обмеженою відповідальністю, такими як "Книга плюс", "Періодика" та ін.

Уже в 1992 р. відділ почав значну увагу приділяти поповненню фонду документами з історії України, економіки, реформуванню системи в охороні здоров'я, вишукувати документи про забуті імена вчених-медиків України, а також виданням з нових дисциплін, які почали викладати в медичних вузах, з нових спеціальностей, які вводились в навчальних медичних закладах I-IV рівнів акредитації.

З обміном досвіду в питаннях комплектування фонду відділ друкує статті в періодичній пресі.

З року в рік зменшується кількість надходжень:

1990 р. -	24383 прим. (8110 назв);
1993 р. -	8196 прим. (2743 назви);
1999 р. -	6306 прим. (1995 назв).

В 1999 р. завідувачем відділу призначена Н.А.Ліневич. Стаж роботи за фахом - 40 років.

Досвід з питань комплектування розкриває в статті "Деякі аспекти комплектування документального фонду ДНМБ" (Актуальні питання розвитку бібліотечної справи. Матеріали науково-практичної конференції. - Київ, 5-6 жовтня 2000 р.).

У відділі працюють висококваліфіковані комплекатори: Д.Бугаєнко, В.Біденко, О.Кірішева, Г.Шевченко, І.Шклярчук, Т.Сергієнко, А.Тарабарова.

На сучасному етапі важливу роль відіграють комплекатори, які в пошуках поповнення фонду вчать перекопувати, а іноді і випрошувати, налагоджувати співпрацю з окремими книжковими товариствами. З року в рік збільшується кількість періодичних видань з медицини і суміжних галузей, а так як відсутня попереджувальна система

інформації про нові видання в Україні і країнах СНД, відділ прикладає багато зусиль, щоб їх передплатити, або розшукати, а попит на періодичні видання дуже зріс.

Відділ намагається всі планові завдання виконати вчасно відповідно до своїх функціональних обов'язків і плану роботи на поточний рік. Сьогодні відділ продовжує інтенсивні пошуки нових джерел комплектування фонду, так як повністю не спрацьовують такі джерела, як бібколектори, замовлення за тематичними планами видавництва.

Все це обумовлює розвиток благодійництва в питанні поповнення фонду.

Серед найактивніших благодійних установ необхідно відмітити Українсько-американський фонд "Сейбр-Світло", фонд "Відродження", видавництва "Здоров'я", "Вища школа", "Знання", "Укрмедкнига" та ін.

Значна частина видань надійшла до бібліотеки від спонсорів, постійних читачів ДНМБ вчених-медиків Пирого Л.А., Богатирьової Р.В., Грандо О.А. та ін.

Сучасний стан комплектування багато в чому залежить від ролі відділу і її працівників у справі поповнення фонду, від їх уміння переконувати, налагоджувати контакти. Аналізуючи складну ситуацію в комплектуванні фондів мережі медичних бібліотек, відділ намагається і до них направити деякі видання. Так, щорічно бібліотеки мережі одержують 4-5 тис. видань, що надходять в дар до бібліотеки.

Для поліпшення комплектування в майбутньому, безумовно, необхідно здійснити ряд заходів на державному рівні, а саме: забезпечувати постійне державне фінансування і включити бібліотеку до реєстру на одержання обов'язкового примірника видань з медицини і суміжних з нею наук.

На наступний час відділ орієнтується на придбання нових надходжень до фонду бібліотеки з проблем медицини і затверджених державних програм, які існують і впроваджуються в охороні здоров'я, на стан і розвиток медичної науки, на запити спеціалістів-медиків, використовуючи всі джерела і методи комплектування, докомплектування та книгообмін.

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ ЗА 10 РОКІВ НАДХОДЖЕНЬ ПО ВІДДІЛУ КОМПЛЕКТУВАННЯ НАУКОВИХ ФОНДІВ (1990 - 2000 рр.)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Надійшло	24383	16786	13605	8196	8669	8443	9368	6539	8097	6306	10993
Вибуло	19349	10938	12392	685	1332	2367	1053	784	6232	5738	6319

На 2002 рік бібліотека передплатила 510 періодичних видань і планує отримати безкоштовно 80, а також поповнити фонд новими надходженнями з усіх джерел, які існують сьогодні. Також і надалі розвивати найголовнішу ділянку в роботі бібліотеки - поповнення документального фонду, планує і надалі розвивати зв'язки між бібліотеками, видавництвами, благодійними фондами, редакціями, так як ці зв'язки необхідно постійно підтримувати, бо не завжди вони носять постійний характер.

Відділ надалі буде здійснювати постійний пошук такого важливого процесу як оперативне, профільне поповнення документального фонду бібліотеки.

ЧЕРНУХА Ніна Олександрівна
Завідувач відділу іноземної літератури

Народилась 17 вересня 1945 р. в Чернігівській обл. Закінчила Ніжинський державний педагогічний інститут, факультет англійської мови. Має педагогічний стаж 13 років. З 1984 по 1989 рр. - працювала зав.бібліотеки середньої школи № 15 Групи радянських військ у Німеччині. В 1982 - 1984 рр. працювала у ДНМБ МОЗ України на посаді старшого бібліотекаря, головного бібліотекаря довідково-реферативного відділу. З 1994 р. працює у відділі іноземної літератури на посаді головного бібліотекаря, а з травня 1997 р. - завідувачем цього ж відділу ДНМБ МОЗ України.

ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ ВІДДІЛУ ІНОЗЕМНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Як окремий структурний і функціональний підрозділ бібліотеки, відділ іноземної літератури починає свою історію з 30 червня 1969 року згідно з Наказом по РНМБ МОЗ України N 11-к "Про переміщення і закріплення співробітників бібліотеки за відділом іноземної літератури". Наказом N 75 від 14 жовтня 1969 року зав. відділу була призначена Паченцева Людмила Іванівна.

Для відділу було виділено окреме приміщення - 2 кімнати в напівпідвалі житлового будинку по вул. Горького, 3.

Наказом N 8 від 30 жовтня 1970 року штат відділу було визначено таким чином:

1. Зав.відділу - Паченцева Л.І.
2. Гол.бібліотекар - Шляпніков А.Д.
3. Гол.бібліотекар - Чураков М.І.
4. Ст. бібліотекар - Котовський С.С.
5. Ст.бібліотекар - Фейгіна О.Л.
6. Бібліотекар - Галич С.Н.
7. Бібліотекар - Гайкович Н.А.

З часу створення відділу до середини 1970 року 4 працівники здійснювали інвентаризацію та систематизацію іноземної літератури у книгосховищі по вул.Саксаганського, а з другого півріччя - розпочали комплектування, наукове оброблення літератури та каталогізацію.

Створення відділу вимагало впровадження нових методів роботи, спрямованих на пошук джерел комплектування, координацію роботи з великими бібліотеками, встановлення та розширення контактів з партнерами по книгообміну, вдосконалення системи обліку іноземної літератури.

У 1969 році на Всесоюзній нараді наукових технічних бібліотек було вирішено питання про створення Всесоюзного зведеного каталога іноземної літератури. Учасницею зведених каталогів стала і РНМБ. Організацію зведених каталогів наукових медичних бібліотек України було доручено відділу іноземної літератури. Зав. відділу Паченцева Л.І. та головний бібліотекар Шляпніков А.Д. розробили інструкцію для бібліотек-учасниць, облікові таблиці і бланки для зведених каталогів іноземних періодичних видань. Одночасно почав створюватись зведений каталог іноземних книг, який з 1971 року було надано в користування читачам.

Новими видами роботи з іноземною літературою було комплектування, оброблення і каталогізація мікрофільмів іноземних журналів. Цю роботу виконували і вдосконалювали Котовський С.С. і Гайкович Н.А.

З 1970 року ведуться і вдосконалюються такі каталоги, як: журнальний, алфавітний (читацький і службовий), систематичний і зведені каталоги (алфавітний і систематичний).

З 1970 року всі книги індексуються за новою системою УДК і предметизуються за

показником "Список рубрик предметного каталога ДЦНМБ" (Москва) та щорічних змін і доповнень до нього. Картки для зведеного каталога індексуються за спеціальною схемою індексації ДЦНМБ.

З 1979 року наукове оброблення іноземної літератури (бібліографічний опис наукових матеріалів) проводиться згідно з новими Держстандартами. В бібліографічний опис книг і аналітичний розпис журнальних статей включено переклади назв російською мовою. Впровадження цих виробничих процесів очолювала Скок Л.О. - зав. відділу з 1981 по 1988 рр.

З 1994 року бібліотека перейшла на предметизацію літератури по MESH (Русская версия тезауруса MESH Национальной медицинской библиотеки США).

Бібліографічний опис періодичних видань здійснюється згідно з "Єдиними правилами опису друкованих матеріалів для бібліотечних каталогів" ч.2. Опис бібліографічних видань "-2-е вид.-М.: Книга,1986.

Періодичні видання на мікрофішах обробляються згідно з "Інструкцією про бібліотечне оброблення видань, що надходять на мікрофішах", розробленою у відділі.

Значно зросла кваліфікація співробітників і якісно змінились всі види робіт. Ускладнення форм роботи з іноземною літературою комплексного відділу вимагало зміни його структури.

У 1978 році у відділі створено 2 сектори: сектор комплектування і сектор предметизації і каталогізації.

Сектор комплектування та зведених каталогів.

Робота, яку виконують співробітники сектора, специфічна. Вона вимагає певного рівня знань іноземних мов, орієнтації у виборі джерел комплектування іноземної літератури, а також вітчизняної для міжнародного книгообміну, комунікабельності, уваги, професіоналізму у створенні і веденні каталогів.

У секторі працюють досвідчені працівники. Впродовж багатьох років сектор очолює Родіонова С.О. - висококваліфікований фахівець бібліотечної справи, яка відповідає за всі процеси комплектування та інвентаризації іноземної літератури. Наукове оброблення періодичних видань та підготовку до друку щорічних показників виконує Вороніна В.О. - відповідальний, досвідчений працівник.

Сектор проводить передплату на основні іноземні періодичні видання, комплектування книг, міжнародний книгообмін, ведення зведених каталогів, наукове оброблення літератури та каталогізацію періодики. Працівники сектора широко використовують в своїй роботі тематичні плани, проспекти, каталоги зарубіжних видавництв.

Здійснена значна робота по створенню зведених каталогів іноземних книг, співучасницями якого стала ДНМБ, бібліотеки ВУЗів та НДІ, які надають інформацію про іноземну літературу для зведеного каталога книг (алфавітного та систематичного) та зведеного каталога періодичних видань.

У 1986 році в Москві була створена автоматизована система науково-технічної інформації, яка передбачала введення до електронної бази даних інформації про наукову літературу з усіх галузей, що надійшла до наукових бібліотек СРСР, в тому числі до ДНМБ. Ця інформація включалась до щорічного Всесоюзного зведеного показника.

На курсах з підготовки спеціалістів для роботи в системі ДАСНТІ (Державна автоматизована система науково-технічної інформації) навчались співробітники відділу Дубицька Г.І. та Родіонова С.О., які потім опрацьовували і надсилали для ДАСНТІ та Всесоюзного зведеного показника інформацію про нові книги з медицини, що надійшли до медичних бібліотек України. Ця робота виконувалась до 1994 р.

Протягом багатьох років бібліотека є учасницею показника "Каталог нових іноземних книг, що надійшли до великих бібліотек м.Киева", підготовку та видання якого здійснює Національна парламентська бібліотека України.

Комплектування - найвідповідальніша ділянка роботи сектора. Основним принципом

комплектування іноземної літератури є правильний підбір найбільш цінних видань медико-біологічного профілю.

Фонд іноземної літератури на 1 січня 2000 р. налічує 659 557 примірників, що становить 30% від загального фонду бібліотеки. До фондів надходить наукова література з різних галузей медичних знань, довідники, підручники, бібліографічні матеріали. Література комплектується на європейських мовах, але в першу чергу - на англійській. Кількість придбанної літератури в значній мірі залежить від рівня фінансування, який за останні роки значно скоротився.

До 1996 року передплату іноземних періодичних видань для наукових бібліотек України фінансував Державний Комітет з питань науки і технологій. Через економічну кризу з 1996 року фінансування передплати іноземних періодичних видань за валютні асигнування припинилось, тому основними джерелами комплектування іноземних видань впродовж останніх років є: гуманітарна допомога, виставки іноземних видавництв, міжнародний книгообмін, література, отримана в дар від приватних осіб.

Значний внесок у формування фонду іноземної літератури зробили такі благодійні фонди та організації: фонди "Сейбр-Світло", "Каунтерпарт", "ЕЗРА"; Товариство українських лікарів Північної Америки та його найактивніші представники Ігор Галярник, Павло Пундій, Григорій Малиновський (США), Марія Фішер - Сліж (Канада); Східно- і Центральнo - Європейський благодійний журнальний проект (головний менеджер Клаудія Бедрік); проект "Освіта" (Канада); Інститут Гете, Британська Рада, Французький Культурний Центр, Американський Дім, інститут "Відкрите суспільство" (Будапешт), Інститут молекулярної біології та генетики, "Міжнародне біомедичне агенство- Київ". З 1991 по 2000 рік бібліотека отримала безкоштовно понад 8 500 книг і близько 12 000 примірників журналів. Значна частина цієї літератури надійшла до основних фондів бібліотеки, а дублетні та непрофільні видання були передані до обмінного фонду. Незалежно від розміру допомоги ми завдячуємо всім, хто небайдужий до наших проблем і робить конкретні справи для покращення ситуації.

Результативно завершилось листування зав. відділу Чернухи Н.О. з Всесвітньою організацією охорони здоров'я в Женеві, метою якого було відновлення співробітництва з цією міжнародною організацією. Бібліотеку включено до реєстру на обов'язкове отримання 8 назв періодичних видань та книг ВООЗ.

Важливе місце у комплектуванні літератури належить видавництвам "Шпрінгер" (Німеччина) та "Каргер" (Швейцарія), які неодноразово організовували виставки нових книг з подальшим продажем їх бібліотеці за пільговими цінами.

Співробітництво з видавництвом "Шпрінгер" започатковано у 1978 році. Всесоюзне об'єднання "Международная книга" запропонувало провести у Москві, Києві та Мінську виставки медичної літератури видавництва "Шпрінгер - Ферлаг" (Західний Берлін) для ознайомлення радянських спеціалістів. У Києві виставка проходила з 4 по 8 грудня 1978 року у приміщенні Державної наукової медичної бібліотеки.

У березні 1994 року на базі ДНМБ пройшов семінар, організований книготоргівельною фірмою "Ланге унд Шпрінгер" для співробітників ДНМБ та бібліотек мережі, а також книжкова виставка видавництва "Шпрінгер", де були представлені близько 200 книг з усіх галузей медицини. Пізніше подібні виставки були проведені у Сімферополі, Харкові, Херсоні і Чернівцях. Література, що експонувалась на виставках, була викуплена бібліотеками за пільговими цінами зі значною знижкою.

Наступна виставка видавництва "Шпрінгер" відбулась у грудні 1997 року, на якій було представлено 180 книг не лише цього видавництва, а й видавництв "Elsevier Science", "Harcourt Brace", "Lippincott Williams", з якими "Шпрінгер" має ділові і творчі стосунки.

Не менш цікавою була виставка видавництва "Каргер", презентація якої відбулась у жовтні 1996 року. Протягом року на виставці експонувалось 126 книг і 250 журналів з ендокринології, педіатрії, онкології, кардіології, хірургії та інших галузей медицини. Всю цю літературу бібліотека придбала зі знижкою 70%.

Міжнародний книгообмін (МКО)

Невід'ємною частиною комплектування фондів іноземної літератури є міжнародний книгообмін, що забезпечує безвалютне надходження літератури на підставі еквівалентного обміну та сприяє розповсюдженню та кордоном вітчизняних медичних видань, розширенню інтелектуальних контактів та взаєморозумінню між науковцями різних країн, створенню позитивного іміджу бібліотеки на міжнародному рівні.

До 1970 року міжнародний книгообмін здійснювався епізодично. В подальші роки книгообмінні процеси набули більш стабільного і регулярного характеру. Ця діяльність отримала державну підтримку і регулювалась відповідними законодавчими актами.

Згідно з постановою Державного Комітету СРСР з науки і техніки, Міністерства культури СРСР, Президіуму Академії наук СРСР від 30.12.1988 № /118/218 з додатком до нього "Перелік бібліотек, наукових установ і організацій, яким надається право безпосереднього обміну виданнями з капіталістичними країнами" Республіканській науковій медичній бібліотеці ім. Д.І. Ульянова було надане право вести міжнародний книгообмін.

Наказом по бібліотеці № 3 від 7.04.89 року "Про організацію і ведення міжнародного книгообміну" відділу було доручено організацію та ведення МКО, розроблено "Положення про міжнародний книгообмін", затверджене директором 25.05.1989 року, на основі якого проводилась подальша робота з міжнародного книгообміну.

З 1994 р. всі процеси роботи, пов'язані з міжнародним книгообміном, виконує зав. відділу Чернуха Н.О.

Бібліотека має багаторічні партнерські зв'язки з 32 науковими закладами в 17 країнах Європи та Америки. За період діяльності міжнародного книгообміну набуто значного досвіду в організації книгообмінних операцій. Найбільша кількість партнерів в країнах Центральної та Східної Європи: Болгарія - 4, Польща - 4, Словаччина - 2, Словенія - 2, Румунія - 2. Активний книгообмін здійснюється з Центром обміну науковою літературою в Гельсінкі (Фінляндія) та Королівською Академією наук в Амстердамі (Нідерланди). Дуже плідні стосунки з товариством українських лікарів Північної Америки, про що говорить додаток № 1. Завдяки зусиллям найактивніших його представників Ігоря Галяриника та Павла Пундія впродовж багатьох років до бібліотеки надходить 37 назв американських періодичних видань, книги, аудіокасети, монографії лікарів українського походження.

Важливе місце серед партнерів з МКО належить німецькому науково - дослідному об'єднанню, з яким були налагоджені партнерські зв'язки в 1996 році.

Щорічно бібліотека отримує від своїх партнерів 58 назв періодичних видань медико-біологічного профілю, серед яких є багато цінних міжнародних журналів: *Annals of Medicine*, *Central European Journal of Public Health*, *International Dental Journal*, *News in Physiological Sciences*.

В рамках книгообміну бібліотека надсилає своїм партнерам 24 назви (80 комплектів) українських медичних періодичних видань.

Характерними рисами книгообміну є прагнення більшості партнерів до збалансованого еквівалентного обміну виданнями. Така ситуація змушує ретельніше працювати із замовленнями партнерів, вимагає значних зусиль на розшук замовлених видань у фондах інших бібліотек, наукових установах, редакціях та видавництвах.

Останнім часом спостерігається тенденція до скорочення обсягів книгообміну з зарубіжними партнерами в зв'язку з переходом країн Східної Європи до ринкових відносин та скороченням фінансування. З кожним роком стає складніше вирішувати проблеми, пов'язані з міжнародним книгообміном. Найголовніші причини: мізерне державне фінансування, труднощі комплектування фонду для МКО, пов'язані з ліквідацією системи централізованого книгозабезпечення, підвищення цін на друковану продукцію, скорочення тиражів наукової медичної літератури, зростання поштових тарифів та запровадження митного контролю за міжнародними відправленнями.

Усвідомлення важливості і необхідності книгообміну спонукає до пошуку більш ефективних методів роботи для того, щоб залучити нових і не втратити постійних партнерів з міжнародного книгообміну.

Сектор предметизації

Всі працівники сектора мають вищу освіту і володіють 1-2 іноземними мовами. Робота, яку виконують співробітники сектора, вимагає значних знань, високої кваліфікації і мовної спеціалізації.

Сектор очолює досвідчений предметизатор Корнівець В.О., яка виконує предметизацію статей з іноземних періодичних видань. Значний внесок в ритмічну роботу сектора зробила висококваліфікований спеціаліст Дубицька Г.І., яка протягом багатьох років не лише виконувала індексацію іноземних книг, але й підготувала молодих перспективних індексаторів Кривіч Т.Г. і Онищенко С.В. Сьогодні Кривіч Т.Г. використовує набуті знання і досвід на посаді зав.відділу патентів. Онищенко С.В. замінила свого наставника на посаді головного бібліотекаря.

Сектор виконує всі процеси, пов'язані з науковим обробленням іноземної літератури. Переклад, предметизація та індексація книг виконуються різними іноземними мовами. Найбільша кількість книг надходить англійською та німецькою мовами - понад 75%, французькою, польською, болгарською - близько 20 %, іншими мовами (іспанською, італійською, угорською, фінською, чеською, сербо-хорватською) - близько 5%. Протягом багатьох років цю роботу виконувала висококваліфікований індексатор Дубицька Г.І.. Щорічно індексується понад 650 книг, а за останні 10 років заіндексовано 7125 книг.

Виконується переклад і предметизація статей з провідних медичних журналів: American Journal of Cardiology, American Journal of Obstetrics and Gynecology, Annales of Transplantation, Gastroenterology, Journal of Urology, Lancet, La Presse Medicale, The New England Journal of Medicine, Rheumatology, Stroke. За цей процес відповідає досвідчений предметизатор Корнівець В.О. З 1991 по 2000 рр.запредметизовано 26150 журнальних статей.

Співробітники сектора виконують бібліографічний опис книг та аналітичний розпис журнальних статей. З 1994 року дані бібліографічного опису книг вводяться до комп'ютерної бази даних, яка вже містить понад 3300 описів назв іноземних книг.

Сектор відповідає за поповнення та редагування іноземної частини довідково-пошукового апарату: алфавітного (читацького та службового), зведеного (алфавітного та систематичного), систематичного та предметного каталогів. За 10 років введено понад 100 000 карток.

Інформаційна робота

У відділі проводиться значна робота з підготовки бібліографічних покажчиків. Вороніна В.О. працює над підготовкою іноземної частини щорічного покажчика "Періодичні видання, передплачені на... рік". Корчунова Л.В. (зав. відділу з 1992 по 1997 рр.) започаткувала видання зведених покажчиків періодичних видань, що надійшли до ДНМБ та наукових медичних бібліотек України. Бібліотеки мережі надсилають дані про надходження періодичних видань, які опрацьовуються у відділі і включаються до зведеного покажчика. Вже видано 3 таких покажчики - за 1991-1993рр., 1994 -1995рр. та 1996 - 1999 роки, над якими працювали Вороніна В.О. і Корчунова Л.В.

З ініціативи Шляпникова А.Д. (зав. відділу з 1988 по 1991рр.) відділ започаткував видання тематичних анотованих покажчиків літератури. Впродовж багатьох років цю роботу виконує Корчунова Л.В., яка збирає та опрацьовує матеріал для анотованих покажчиків з "Кардіології" та "Онкології", а також надає анотовану інформацію про нові книги до медичних періодичних видань, зокрема до журналу "Доктор".

Триває підготовча робота над покажчиком "Іноземні періодичні видання у фондах ДНМБ".

З 2001 року в бібліотеці запроваджується інформаційна комп'ютерна система ІРБІС. Співробітники відділу працюють над створенням таких електронних баз даних:

1. Реєстраційна картотека іноземних періодичних видань;
2. Зведена реєстраційна картотека іноземних періодичних видань, що надійшли до

ШАДРИНА Нінель Олександрівна

Завідувач відділу індексації літератури

Народилася 14 січня 1941 р. в Рильському районі Курської обл. в родині військовослужбовця. В 1964 р. закінчила Київський інститут культури ім.О.Є.Корнійчука за спеціальністю бібліотекар-бібліограф вищої кваліфікації. З 1958 р. працює в ДНМБ МОЗ України на посадах: бібліотекар, завідувач сектора, головний бібліотекар. З 1975 р. - завідувач відділу індексації літератури. Має публікації на сторінках періодики, автор розробок регламентуючої документації для медичних бібліотек мережі. Понад 20 років викладала курс "Бібліотечні каталоги" в КНУКіМ.

ТЕЛЕГНА Ольга Петрівна

Завідувач відділу наукового оброблення і каталогізації літератури

Народилась 15 грудня 1953 р. в селі Красному Чернігівської обл. В 1975 р. закінчила Київський державний інститут культури за спеціальністю бібліотекар-бібліограф. В 1975- 1980 рр. - працювала завідувачем філіалу Ірпінської центральної бібліотеки. З 1980 р. працює в ДНМБ МОЗ України старшим бібліотекарем, завідувачем сектора, а з 1997 р. - завідувачем відділу наукового оброблення і каталогізації літератури. Має публікації на сторінках фахових журналів.

КАТАЛОГІЗАЦІЙНА СЛУЖБА ДНМБ У РОЗВИТКУ.

З перших років існування бібліотеки велика увага приділялась багатоаспектному розкриттю змісту книжкового фонду через систему каталогів і картотек з врахуванням її завдань та різноманітних функцій.

Під час Великої вітчизняної війни довідково-пошуковий апарат (ДПА) був повністю знищений. Відродження його розпочалося в 1944 році, після відновлення роботи бібліотеки.

Система каталогів і в цілому каталогізація пройшли серію реорганізацій та трансформацій.

Головною складовою частиною довідково-пошукового апарату є алфавітний каталог вітчизняних книг. Цей каталог вміщує бібліографічні описи всіх видань книг, які є в фонді російською і українською мовами: книги, автореферати, інструктивно- методичні матеріали, накази, видання, що продовжуються та ін. Алфавітний каталог книг незамінний при комплектуванні, докомплектуванні й перевірці книжкового фонду, довідково-бібліографічній, методичній роботі та ін.

Для більш ефективного обслуговування читачів було створено предметний каталог, який найбільш детально розкривав фонди бібліотеки. Приступаючи до його розробки (1944 р.), необхідно було створити картотеку предметних рубрик. Для цього були використані всі наявні довідкові видання: енциклопедії, довідники, підручники. Предметні рубрики уточнювались і редагувались за допомогою видатних вчених-медиків, академіків, таких як: психіатр І.О.Поліщук, геронтологи Д.Ф.Чеботарьов і В.В.Фролькіс, патологоанатом М.К.Даль, онколог Р.Є.Кавецкий та ін. На основі цієї картотеки проводилась предметизація і формування предметного каталога до 1968 року. До цього каталога включались лише картки на статті з журналів та збірників.

З 1958 року до бібліотеки почали надходити комплекти карток централізованої

предметизації на російські видання з Державної центральної наукової медичної бібліотеки (м.Москва). Завдяки цьому з'явилась можливість спрямувати зусилля на розкриття в каталогах українських видань - праць науково-дослідних інститутів, матеріалів міжнародних з'їздів, конференцій, які відбувалися в Україні.

Не завжди назви рубрик предметного каталога, які були розроблені фахівцями бібліотеки, співпадали з назвами рубрик на картках, які одержували централізовано, тому їх необхідно було редагувати. В зв'язку з цим на Науково-методичній раді бібліотеки було прийнято рішення розпочати з 1968 року новий ряд предметного каталога відповідно "Списку рубрик предметного каталога ГЦНМБ" (1966 р.). В цей каталог включались не тільки статті, а також вітчизняні та зарубіжні книги і автореферати дисертацій.

Бібліотека одержувала картки бібліографічного опису централізовано до 1990 року. А з розпадом Радянського Союзу припинилось надходження карток та щорічних доповнень до "Списку рубрик предметного каталога ГЦНМБ", і весь тягар практичної, наукової, методичної роботи з цього питання ліг на працівників відділу. В зв'язку з цим було прийнято рішення з 1994 року перевести предметний каталог на інформаційно-пошукову мову Національної медичної бібліотеки США - тезаурус MeSH (Medical Subject Headings). Тому почалось вивчення та впровадження російської версії MeSH для організації нового ряду предметного каталога.

Побудова предметного каталога за тезаурусом MeSH, який розрахований як лінгвістичне забезпечення автоматизованих інформаційних систем, потребує пристосування його до умов традиційного карткового каталога. Зокрема, такий каталог вимагає більш детально розробленого довідково-посилального апарату.

Предметний каталог веде медичні бібліотеки різних рівнів. Його універсальність полягає в тому, що він відображає документи мовами оригіналу, на всіх носіях інформації, всі види видань, і перш за все, статті з часописів та збірників. Предметний каталог бібліотеки є унікальним в Україні за своїм обсягом, наповненням та структурою. Саме тому він став базою для проведення практичних занять із студентами Київського національного університету культури і мистецтв. В цьому університеті біля 20 років була позаштатним викладачем завідувач відділу Н.О.Шадріна.

При організації систематичного каталога (1944р.) найвідповідальнішим моментом був вибір таблиць класифікації, що в період становлення довідкового апарату було складною справою. В більшості бібліотек використовувалися різноманітні скорочені і перероблені варіанти десятикової класифікації, непридатні для великої бібліотеки. Тому було прийнято рішення організувати систематичний каталог за таблицями "Десятичної класифікації книг" Русінова Н.В. (1944р.). Ці таблиці були тим єдиним посібником, яким могли користуватися медичні бібліотеки для створення систематичних каталогів. В них зосереджено багато цінного досвіду з методики класифікації, а саме розроблена ціла система відсилань, порядок створення нових індексів в межах десятикової системи. Однак відділ медицини в таблицях Русінова Н.В. має ряд недоліків. Тому індексатори бібліотеки внесли суттєві зміни та доповнення, використовуючи досвід багаторічної практичної роботи. Все це зводилось до таких положень:

- а) було проведено перегрупування деяких галузей медичних знань;
- б) перенесені деякі індекси в інші, більш відповідні розділи;
- в) виділені індекси для нових матеріалів, яких не було в таблицях Русінова Н.В.

Паралельно складався алфавітно-предметний покажчик до систематичного каталога.

Одночасно продовжувалась робота над створенням службових таблиць індексів, які б відповідали вимогам розвитку охорони здоров'я та медичної науки. Їх підготували індексатори Л.І.Гончар та Й.З.Бодик за редакцією заступника директора П.В.Коломійця і в 1968 році вийшла з друку "Схема индекссов медицинской литературы", яку використовували в роботі всі медичні бібліотеки України.

Згідно з постановою Ради Міністрів СРСР від 11 травня 1962 року "Про заходи по покращанню організації науково-технічної інформації в країні" почалась підготовка до

відкриття нового ряду систематичного каталога за міжнародними таблицями "Універсальної десятичної класифікації" (УДК). Новий ряд каталога відображає вітчизняні та зарубіжні книги з 1970 року.

Суспільно-політична література відображалась в систематичному каталозі, побудованому за таблицями бібліотечної класифікації для масових бібліотек. А в 1967 році Комісією по удосконаленню довідково-пошукового апарату було вирішено перевести каталог на основні таблиці Бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК) для наукових бібліотек, скорочений варіант яких розробили працівники бібліотеки Л.І.Гончар та Л.І.Євтушенко. З 1968 року було організовано новий ряд систематичного каталога суспільно-політичної літератури, побудований за цими таблицями. Фахівці бібліотеки брали активну участь у рецензуванні окремих розділів проекту ББК.

Для вирішення питань, які вимагали колегіальної думки, була створена Комісія з удосконалення довідково-пошукового апарату. На засіданнях Комісії обговорювались різні питання і основні документи, такі як: технологічні інструкції, "Путеводитель по каталогам и картотекам", "Рекомендации по ведению предметного каталога в медицинских библиотеках", "Схема индексов УДК (сокращенный вариант)" та ін.

З роками нарощувався обсяг роботи відділу, збільшувалось надходження літератури. Відділ оброблення та каталогізації літератури став громіздким за структурою та кількістю працівників. Робота секторів, що були в структурі відділу, була чітко розмежована, тому з'явилась можливість створити на базі сектора індексації відділ індексації літератури (1976 р.), який очолила Шадріна Н.О.

На сьогодні, до складу довідково-пошукового апарату бібліотеки входять такі каталоги та картотеки: алфавітний каталог книг (читацький та службовий), систематичний каталог медико-біологічної літератури (два хронологічних ряди), систематичний каталог суспільно-політичної літератури, предметний каталог (чотири хронологічних ряди), алфавітний каталог статей (чотири хронологічних ряди), каталог вітчизняних періодичних видань; картотека персоналій, картотека літератури тимчасового зберігання, картотека дисертацій, алфавітно-предметні покажчики до систематичних каталогів та ін.

В повенні часи бібліотеки не одержували ніякої централізованої методичної допомоги з питань каталогізації, тому ці функції взяли на себе працівники відділу. Так, самостійно розроблялись регламентуючі документи, таблиці класифікації, предметні рубрики. Методичні матеріали направлялися в медичні бібліотеки мережі, організовувалися семінари-практикуми з питань організації та ведення каталогів. Велика заслуга в цьому - зав. відділів Л.І.Гончар, Л.І.Євтушенко, головних бібліотекарів З.О.Груль, Г.Ф.Білик, О.П.Сухачової, Л.О.Куш, які надавали методичну допомогу на місцях всім обласним медичним бібліотекам та бібліотекам м. Києва. Головна бібліотекар Л.О.Донець впродовж багатьох років читала лекції та проводила практичні заняття з питань бібліографічного опису документів за ГОСТом 7.1-84 "Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления" для слухачів курсів підвищення кваліфікації інформаційних працівників при УкрНДІНТІ.

Працівники відділів брали активну участь у наукових конференціях, які проводила бібліотека, а також у роботі міжнародних конференцій з бібліотечної справи, у роботі Ради з питань каталогізації при Книжковій палаті України, працювали в контакті з каталогізаторами інших бібліотек.

Досвід своєї роботи висвітлювали на сторінках фахових журналів та збірників Л.І.Гончар, Г.Ф.Білик, Н.О.Шадріна, О.П.Телегіна, О.П.Сухачова, Л.І.Євтушенко.

Але, перш за все, за певними досягненнями в роботі стоять фахівці своєї справи. У відділі в свій час впродовж багатьох років плідно працювали Н.О.Шадріна, С.М.Булах, М.В.Апанова, Л.І.Євтушенко, О.П.Телегіна, Л.В.Корчунова, А.Д.Шляпников, Н.А.Орлеанська, які потім очолили інші структурні підрозділи.

Значний внесок у створення і становлення ДПА бібліотек мережі зробила Л.І.Гончар,

яка працювала на посаді завідувача відділу з 1950 по 1979 рік. Під її керівництвом і безпосередньою участю ДПА за ці роки досяг небувалих розмірів - більше 7 млн. карток бібліографічних описів і являв собою струнку, злагоджену систему каталогів і картотек. Багато сили та енергії Л.І.Гончар віддала підготовці і вихованню молодих спеціалістів.

Більше 30 років працювали індексаторами З.О.Груль, Г.Ф.Білик, Л.О.Куш, Р.І.Ткаченко, займались науковим обробленням книг та авторефератів В.К.Зухевич, Н.С.Спис, Г.Ф.Імшинецька, Л.Ю.Варшавська. Великий внесок у роботу зробила завідувач відділу Н.О.Шадріна, яка працює в бібліотеці біля 45 років, а на посаді зав. відділу індексації - з часу його створення та Л.І.Євтушенко, яка працює в бібліотеці 40 років і понад 20 років очолювала відділ наукового оброблення літератури.

Плідно працюють у відділах головні бібліотекарі: Сухачова О.П., Берегова А.П., Донець О.Л., зав. секторами: Коваленко В.І., Лесневська А.Ю., Костюченко Л.М., Агеєва Л.М.

За сумлінну і багаторічну працю фахівці відділів були нагороджені медалями "За трудову доблесть", "Ветеран труда", "В пам'ять 1500-летия г. Киева", значком "Отличник здравоохранения", неодноразово нагороджувалися почесними грамотами та преміями.

В сучасних умовах модернізація бібліотечної роботи і підвищення ефективності інформаційного забезпечення користувачів можлива за умов впровадження нових інформаційних технологій в процесі накопичення, оброблення і передачі інформації. В цьому незмінним помічником стали персональні комп'ютери. До створення електронного каталога бібліотека приступила в 1994 році. В базу даних електронного каталога вносяться бібліографічні описи на всі книги і автореферати дисертацій, які одержує бібліотека. На сьогодні база даних електронного каталога налічує більше 20 тис. бібліографічних описів документів. Запровадження нового програмного забезпечення - системи ІРБІС - дасть можливість не тільки створювати базу даних, а й донести інформацію про неї до користувачів.

ХАРЧЕНКО Надія Семенівна
Завідувач відділу фондів та книгосховища

Народилася 1 січня 1943 р. в с.Ставище Попільнянського району Житомирської обл. в сім'ї залізничника. В 1973 р. закінчила Київський державний інститут культури ім.О.Є.Корнійчука за спеціальністю бібліотекар-бібліограф вищої кваліфікації. З 1960 по 1970 рр. працювала в ДНМБ на посадах: секретаря-друкарки, бібліотекаря, завідувача сектора стародруків та рідкісної книги. З 1975 р. - головний бібліотекар відділу фондів, з 1979 р. - заступник завідувача відділу фондів та книгосховища. З 1986 р. - завідувач відділу фондів та книгосховища. Має публікації на сторінках спеціальної періодичної преси з питань організації, використання та збереження документальних фондів. Учасник і доповідач на науково-практичних конференціях, семінарах з питань формування та збереження фондів.

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ФОНДУ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ МОЗ УКРАЇНИ

Документальний фонд Державної наукової медичної бібліотеки (ДНМБ) сьогодні становить близько 1,5 мільйона примірників і займає головне місце в системі державного довідково-інформаційного фонду медичної галузі.

Організація фонду бібліотеки безпосередньо пов'язана з створенням самої бібліотеки у 1930 р. Фонд тоді розміщувався на 2-х стелажах і нараховував лише 200 примірників видань. Поступово фонд збільшувався завдяки передачі літератури з Київського медичного інституту та медичного факультету Київського університету. В 1931 р. він нараховував уже 1500 примірників, а напередодні Великої Вітчизняної війни складав понад 500 тис. книг та періодичних видань, з яких 85 % - медичних та 15 % - суспільно-політичних видань.

Під час Великої Вітчизняної війни діяльність бібліотеки була припинена. Фонд внаслідок пожеж та пограбування був повністю знищений.

В червні 1944 р. розпочалося відновлення книжково-журнального фонду, основою якого були медичні видання, які збереглися в МОЗ України, та книги, які зібрав колектив бібліотеки Київського університету (11 тис. томів), 2 тис. прим. надіслала Харківська державна наукова медична бібліотека та близько 4000 книг та журналів передали медичні установи міста. Почався інтенсивний пошук джерел комплектування фонду. Багато цінних видань надійшло від приватних осіб. Завдяки своєчасній підтримці Державної центральної наукової медичної бібліотеки (м.Москва), Державної бібліотеки СРСР ім. В.І.Леніна, Державної публічної бібліотеки ім. М.Є.Салтикова-Щедрина, Бібліотеки АН СРСР, Наукової бібліотеки Військово-медичної академії ім. С.М.Кірова та ін., фонди бібліотеки стали швидко поповнюватися не тільки вітчизняними, а й зарубіжними медичними виданнями, що особливо було цінним, тому що в книготоргових установах на той час іноземної медичної літератури фактично не було.

Поступово бібліотека нарощувала фонд і до кінця 1945 року він виріс до 22,4 тис. книг та журналів, видача літератури сягнула 76 тис., але подальше повноцінне обслуговування медичних працівників республіки обмежувалось в зв'язку з скрутними економічними умовами, в яких знаходилась бібліотека: фонд розміщувався в непристосованих для цього підвальних приміщеннях, що спонукало до частих переїздів (в 1946 р. - 2 рази). Адаже тільки на переміщення фондів витрачалося тоді щорічно більше 60 робочих днів.

Для того, щоб відновити довоєнний рівень обслуговування читачів, працівники бібліотеки значні зусилля спрямували на комплектування та упорядкування книжкових

фондів. Активізація цієї роботи привела до збільшення фонду і на 1.01.1956 р. він становив вже 180 тис. прим. Необхідно відмітити, що у фонді тоді були представлені різні види видань, з яких: 49 % - книги, 47 % - журнали, 1,5 % - спецвиди, 2,5 % - мікрофільми. Фонд також поповнився зарубіжними виданнями. Бібліотека почала одержувати автореферати з медичних інститутів Радянського Союзу.

Взагалі 50-ті роки характеризувалися стрімким розвитком бібліотеки в цілому і остаточною перебудовою її як центру бібліотечно-бібліографічного обслуговування медичних працівників та організаційно-методичного керівництва мережею медичних бібліотек України.

Але, на жаль, скорочення фінансування бібліотеки в 1955 році призвело до деяких змін в структурі бібліотеки, а саме, відділ фондів було об'єднано з відділом обслуговування читачів, що в значній мірі негативно вплинуло на процес організації та збереження бібліотечного фонду. Завідувачем відділу було призначено **Локошко А.І.** У відділі в ці роки працювали: **Горбоконь Р.І.**, **Буяльська М.М.**, **Ткаченко Н.М.**, **Алексєєвська Н.В.**, **Коринєвська Г.О.**, **Сокирко Г.С.**, **Протченко М.Г.**

З 1960 р. відділ фондів та книгосховища знову став самостійним структурним підрозділом.

Найбільш інтенсивним у діяльності бібліотеки було десятиріччя 1961-1970 рр., коли, незважаючи на скорочення комплектування та жорсткі умови зберігання документів, фонд збільшився вдвічі і нараховував більш як 834 тис. прим. Адже бібліотека продовжувала існувати в невеликому приміщенні житлового будинку по вул. Горького, 19/21, арендуючи під книгосховища ще 13 підвалів у різних місцях м. Києва.

В ці роки у відділі творчо і самовіддано працювали висококваліфіковані спеціалісти - справжні ентузіасти бібліотечної справи, які на своїх плечах переносили мільйони примірників книг та журналів, чим слугували медичній науці, охороні здоров'я та культурі взагалі - це **Драговський І.А.**, який розпочав свою діяльність в бібліотеці ще в 1948 р., **Антонова О.О.**, **Полубейник М.В.**, **Котовський С.С.** та інші.

Наступний етап в історії бібліотеки і відділу пов'язаний з освоєнням у 1969 р. нового приміщення по вул. Толстого, 7. Вперше за період існування бібліотеки склалися нормальні умови для формування та зберігання фонду, що дозволило організувати оперативне бібліотечно-інформаційне забезпечення запитів спеціалістів-медиків на більш високому рівні. Фонди з кожним роком інтенсивно зростали, про що говорить додаток № 1.

Перехід в нове приміщення вніс і суттєві корективи в принцип комплектування та організацію фондів. Активно формується книжковий фонд з усіх питань медицини та суміжних з медициною галузей знань. Майже вдвічі збільшився об'єм нових надходжень до бібліотеки і становив 50-60 тис. прим., в т.ч. 700-750 журналів.

На той час у фонді була вже значна кількість стародруків та рідкісних видань 16-19 ст., адже бібліотека впродовж всього післявоєнного періоду проводила велику роботу по організації комплектування цих книжкових пам'яток науки та культури.

У 1969 р. для роботи з цією літературою було створено сектор стародрукованої та рідкісної літератури, в якому працювало 2 співробітника. Очоловувала сектор **Харченко Н.С.**

Бурхливе зростання фонду поставило перед бібліотекою питання про реорганізацію системи книгосховища, відокремлення активної і пасивної частин фонду та створення на цій основі фонду депозитарного зберігання медичної літератури.

У 1975 р. РНМБ було визначено Республіканським галузевим депозитарієм, що вплинуло на хід комплектування фонду в ретроспективному аспекті. З цього часу бібліотека стала значно ширше комплектувати фонд виданнями, які становили наукову цінність для вчених-медиків. В результаті цієї роботи виникла необхідність у створенні в 1976 р. при відділі фондів та книгосховища сектора депозитарного зберігання, який очолила **Боліла К.М.** У 1980 р. сектор виділився в окремий структурний підрозділ бібліотеки, що дозволило відібрати та окремо розмістити найцінніші медичні видання і

зберегти їх для майбутніх поколінь.

В ці роки поступово удосконалюється існуюча система фондів основного зберігання. Наприкінці 70-х років замість систематично-алфавітного розставлення нових надходжень, застосовується форматне розставлення. Створюються фонди окремих типів видань: автореферати (Р), документи тимчасового значення (Вр), а з 1978 р. суспільно-політична література розставляється на полицях за новою системою ББК.

Це дозволило підвищити оперативність обслуговування читачів бібліотеки, поліпшити умови зберігання, спростити технологічні процеси роботи з фондом і більш раціонально використовувати площу книгосховища.

З постійним ростом фонду відповідно збільшувалася у відділі і кількість працівників: у 1944 р. - 4 чол., в 1965 р. - 10, в 1970 р. - 15 чол.

Особливої подяки заслуговують професіонали, а тоді, в ті далекі роки, юні випускниці Харківського бібліотечного інституту, що за призначенням були направлені на роботу до бібліотеки: **Чернявська В.О.** (зав.відділу з 1964 по 1970 рр.), **Євтушенко Л.І.** (зав.відділу з 1970 по 1971 рр.).

З 1971 по 1985 рр. відділ очолювала **Мінаєва Т.І.**, яка починала роботу в відділі ще в 1960 р. помічником бібліотекаря. Висококваліфікований фахівець, ентузіаст, вона зробила вагомий внесок у формування фонду бібліотеки.

В ці роки у відділі самовіддано працювали: Боліла К.М., Степанченко Н.Ф., Єлістратова Р.Ф., Корзаченко О.І., Литвиненко Н.М., які проводили велику наставницьку роботу серед молодих працівників відділу, прищеплюючи їм любов до професії бібліотекаря та підвищуючи їх професійний рівень.

80-ті та 90-ті роки характеризувались не тільки стрімким зростанням бібліотечного фонду, який на 1.01.1991 р. нараховував 1281759 прим., а й значним підвищенням якості бібліотечно-інформаційного обслуговування медичних працівників України. На порядку денному стояли питання оптимізації фонду, приведення його у відповідність з інформаційними запитами медичних працівників та забезпечення його збереження.

Формування фонду здійснювалося у відповідності до профілю комплектування єдиних галузевих ДІФів на основі "Положення о єдиному отраслевом СИФе в здравоохранении", затвердженого Наказом МОЗ СРСР від 28 травня 1981 р. № 579. Особлива увага приділялась структуризації фонду, поділу його на основний, депозитарний та обмінний, відбору мало використовуваних та цінних видань для депозитарного зберігання, звільнення фонду від дублетних та непрофільних видань і передача їх до обмінного фонду бібліотеки (додаток № 2).

Позитивні зміни відбулися і в складі довідково-інформаційного фонду бібліотеки. Значно збільшилася кількість нормативно-технічної та патентної документації.

В середині 80-х років з метою збереження документів, економії площі, забезпечення повноти комплектування та оперативного обслуговування читачів був створений в структурі відділу сектор аудіовізуальних матеріалів. Для цього було пристосовано окреме приміщення, обладнане спеціальною технікою. Фонд почав активно поповнюватися документами на магнітних носіях. Сектор очолила Єлістратова Р.Ф.

З метою вивчення складу на визначення перспектив розвитку ДІФу бібліотеки відділ брав участь у розробці наукових досліджень союзного та республіканського значення, а також в дослідженнях, що мали локальний характер, зокрема: в рамках Всесоюзної проблеми "Рациональне розміщення та використання бібліотечних ресурсів в країні", яку розробляла Державна бібліотека СРСР ім. В.І.Леніна; наукової теми, яку розробляла ДНМБ "Бібліотечно-бібліографічні ресурси інформації медичних бібліотек різних рівнів" та науково-дослідної роботи на тему "Відповідність фонду інформаційним запитам читачів" (1995 р.).

Відділ здійснював збір даних, які розкривали стан та динаміку використання документального фонду бібліотеки.

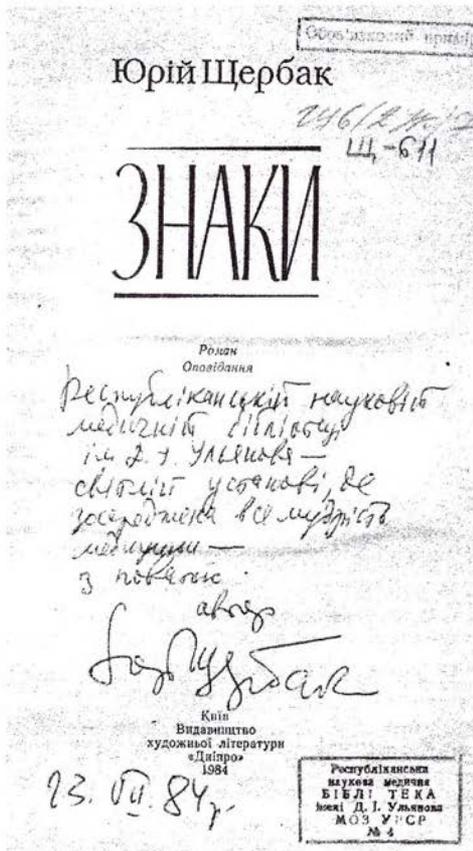
Детальне вивчення використання окремих частин фонду внесло суттєві корективи в

комплектування видань по визначеній тематиці, адже за останній період зріс попит на літературу з нетрадиційних методів лікування, фітотерапії, рефлексотерапії, лазеротерапії, публікацій з питань СНІДу, медичної техніки, а також з питань лікування захворювань, що прогресують в Україні після аварії на Чорнобильській АЕС (хвороби системи крові, органів дихання та травлення, шитовидної залози, дифтерії, онкозахворювань, серцево-судинні та бронхо-легеневі хвороби).

В середині 90-х років для систематичного вивчення фонду та запитів читачів був створений сектор вивчення фондів, який очолила Чупахіна О.А.

На основі аналізу фонду бібліотеки та вивчення досвіду роботи зарубіжних бібліотек відділ брав активну участь у роботі по виявленню та формуванню фонду "Медичної України". З цією метою для бібліотек усіх рівнів підготовлено інформаційний лист "Про організацію фонду "Медичної України", як частини документальної пам'яті України", який передбачав широкомасштабний пошук в архівах, бібліотеках, музеях та серед колекціонерів різноманітних друкованих джерел інформації, що відображають культурні й наукові досягнення народу України з початку книгодрукування і до наших днів.

Майже четверть віку бібліотека збирає книги з авторськими написами та присвятами вчених-медиків - творців "Медичної України". Зараз ця скарбниця нараховує більше 300 прим. видань.

Книги з колекції "Медичної України"

Е. Л. МАЧЕРЕТ, И. З. САМОСЮК

РУКОВОДСТВО ПО РЕФЛЕКСОТЕРАПИИ

5-у Республіканської науково-медичинської
бібліотеки МЗ УРСР імені
Д.и. Ульянова — найбільшій
центру медицини, головній
всесоюзній медичній академії
і багатьох інших трудов
на добру пам'ять
авторів!
5.02.1985 год І. Самосюк

Кієв
Головне видавництво
видавничого об'єднання
«Вища школа»
1984

Рідкісні та раритетні видання з медицини

Впродовж багатьох років особливу увагу бібліотека приділяє формуванню та збереженню документального фонду, серед якого значне місце займають стародруки, рідкісні і цінні видання 16-18 ст. - книжкові пам'ятки культури та науки.

В зібранні стародруків та раритетів, яких бібліотека нараховує майже 10 тис. прим., багато унікальних видань, що є справжніми художніми шедеврами. Варто назвати лише декілька з них: Гіппократ "Про людську природу", видана в Страсбурзі в 1558 р.; А.Візалій "Про будову тіла людини" (Вінтенберг, 1582 р.); В.Гарвей "Анатомічні дослідження. Про рух серця та циркуляцію крові", видана в 1661 р. у Роттердамі; П.Діоскарід "Про лікарські засоби" (Ліон, 1547 р.); К.Цельс "Про медицину" (Париж, 1823 р.), А.Глорес "Книга чудес" (Рененсбург, 1700 р.). Привертають увагу славновісні енциклопедії Брокгауза і Ефрона та братів Гранат, книги видані видатними європейськими друкарями Ельзевірами з Голландії, династією Платенів з Антверпена та ін. Це: Рене Декарт "Трактат о человеке и формировании плода" (Амстердам: друк. Даниеля Ельзевіра, 1667), Петр Форест "Хирургические наблюдения и лечения. 5 Книг об опухолях, противных природе" (Анверпен: Друк. Платенов, 1610).

Рідкісні та раритетні видання з медицини

Ці безцінні видання, безперечно, повинні бути включені до Державного реєстру національно-культурного надбання України, а деякі з них - перлини світової науки - до Всесвітнього опису нової програми ЮНЕСКО, яка почала діяти з 1992 р. і одержала назву "Пам'ять України" з правом використання емблеми "Пам'ять світу".

На жаль, в "Національній програмі збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000-2005 рр.", прийнятій та затвердженій Кабінетом Міністрів України 15 вересня 1999 р. за № 1716, в переліку бібліотек, які будуть забезпечуватися фінансовою підтримкою держави, відсутні галузеві бібліотеки, в тому числі і ДНМБ. Дуже прикро, що при наявності таких шедеврів не вирішується на державному рівні питання їх захисту та збереження.

Адже сьогодні склалася ситуація, при якій на грані саморуїнування опинилася значна частина національної спадщини - рукописні та друковані пам'ятки історії та культури, які внаслідок фізичного старіння паперу потребують заходів по консервації, декислотизації, реставрації тощо. Хочеться вірити, що в недалекому майбутньому з'явиться можливість вирішити цю проблему на принципово новій основі, використовуючи метод газової та превентивної консервації, який дозволяє забезпечити довгострокове зберігання бібліотечного фонду.

Особливої уваги заслуговує питання поетапного створення страхових фондів, особливо зібрань першої категорії, це пам'ятки друкованого слова і писемності, що мають історичну і культурну цінність. Гальмує цю справу відсутність належної техніко-економічної бази, яка б забезпечила дотримання санітарно-технічних норм зберігання документів, спеціальних приміщень та оснащення.

Через відсутність коштів бібліотека немає сучасних засобів захисту типу "ЧЕК ПОИНТ", системи замкнутого телебачення, етикеток сигналізаторів на книги та загороджуваних обладнань з автоматизованими системами, які мають бібліотеки за кордоном.

Ці та багато інших питань, які постійно не сходять з порядку денного, бібліотека не може вирішувати самотужки, без підтримки держави, особливо, коли Україна переживає таку глибоку економічну скруту.

Тернистий шлях пройшов відділ за 70 років свого існування. Але, незважаючи на всі негаразди, фонд ДНМБ на сьогодні добре укомплектований, відповідає сучасним інформаційним запитам спеціалістів-медиків, адже він є центром інформації з медичної галузі на Україні (додаток № 3).

У фонді Державної наукової медичної бібліотеки постійно зберігаються:

1. Рукописи, стародруки, прижиттєві видання медиків 16-18 ст., видання з автографами, колекції видатних вчених.

2. Документи на різних носіях інформації:

- книги, атласи, альбоми, брошури, карти, естампи;
- періодичні видання (журнали і газети, бюлетені, періодичні збірники тощо);
- видання, що продовжуються (наукові праці, наукові записки, збірники праць науково-дослідних установ, матеріали з'їзтів, наукових конференцій, конгресів, симпозіумів, реферативні та інформаційні видання);
- нормативно-технічна документація (стандарты, технічні умови, описи винаходів, технічні каталоги, прейскуранти, інформаційні карти тощо);
- неопубліковані матеріали (дисертації, автореферати, машинописні матеріали);
- аудіовізуальні та репродукційні матеріали (бази даних на лазерних дисках, дискетах, діапозитиви, діафільми, мікрофільми, ксерокопії, мікрофіші, фотокопії тощо).

Відділ має високий кадровий потенціал, який забезпечує різні напрями діяльності. Згідно з штатним розписом у відділі працює 12 осіб. Це - Березна О.В., Єлістратова Р.Ф., Корзаченко О.І., Литвиненко Н.М., Логвінова С.С., Марьук Г.Є., Панченко Т.Б., Підпала О.П., Погромська Л.Т., Сіроткіна Г.В., Цимбалюк В.І.

Більшість працівників мають значний стаж та досвід роботи з фондом, це Єлістратова Р.Ф., Литвиненко Н.М., Корзаченко О.І., Підпала О.П., який передають молодим спеціалістам - Панченко Т.Б., Марьук Г.Є., Логвіновій С.С.

Працівники відділу постійно підвищують свій професійний рівень, працюють над вдосконаленням методики роботи, вивчають спеціальну літературу, нові Держстандарты, а також досвід роботи кращих бібліотек, беруть активну участь у всіх заходах з питань організації, збереження та використання документальних фондів, які проводить бібліотека.

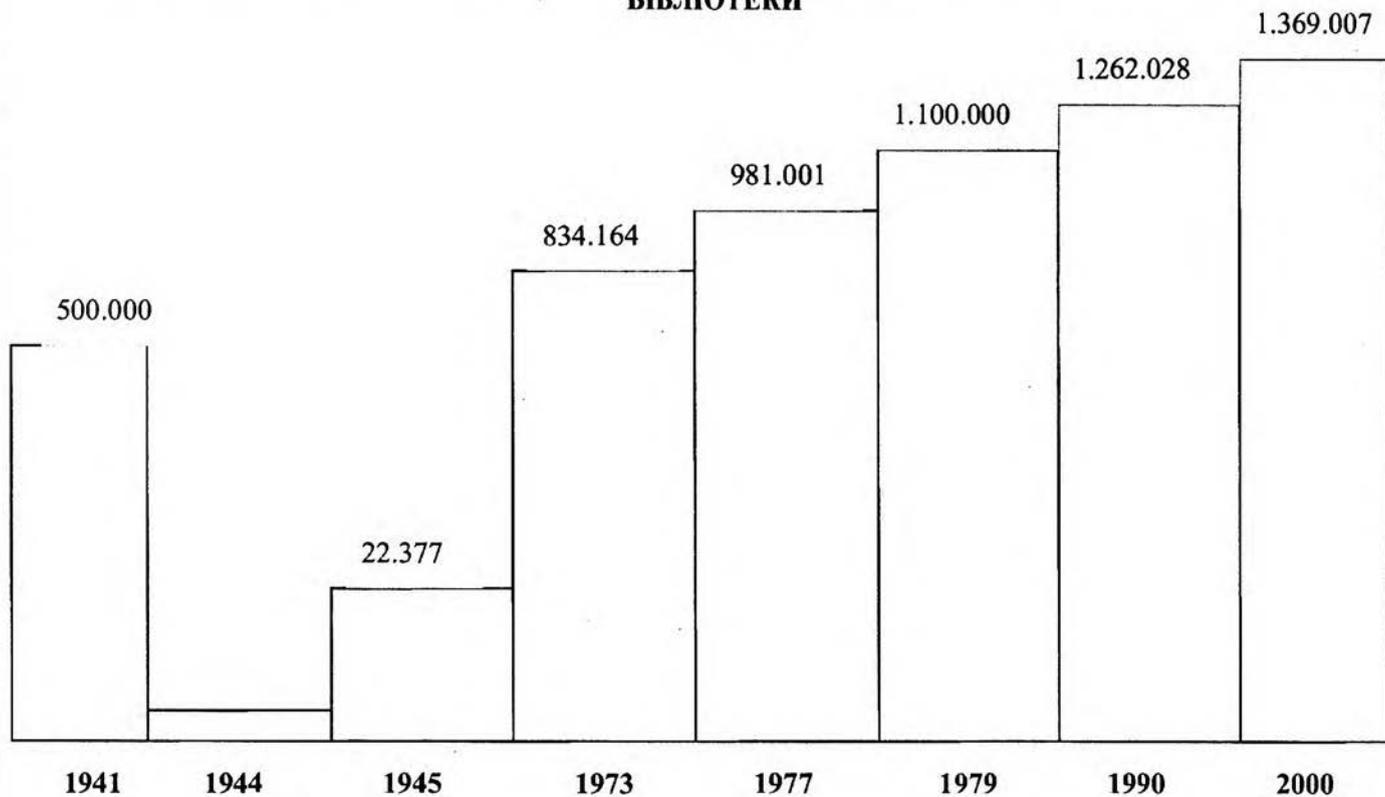
З 1985 р. очолює відділ **Харченко Надія Семенівна**, яка працює в бібліотеці з 1960 р. За самовіддану працю та високий професіоналізм вона нагороджена орденом "Знак почета", значком "Відмінник здравоохоронення ССРСР", неодноразово нагороджувалася почесними грамотами Міністерства охорони здоров'я та Міністерства культури і мистецтв України.

Відділ і надалі буде спрямовувати свою діяльність на наукове формування, організацію і активізацію використання документального фонду - як найважливішого фактора в забезпеченні потреб медичної науки, охорони здоров'я і навчально-виховного процесу - медичних кадрів України.

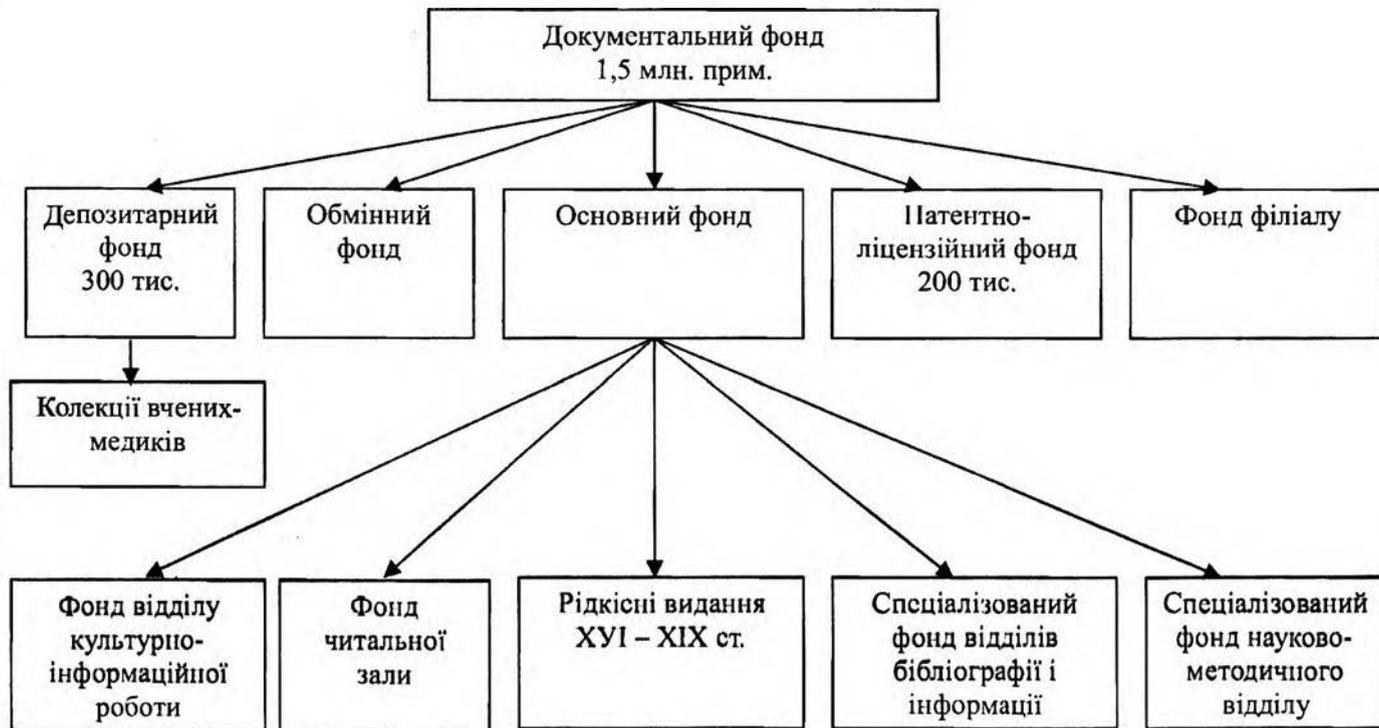
ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ФОНДУ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ
БІБЛІОТЕКИ

ДЕРЖАВНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА

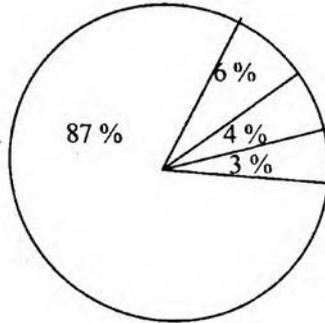
ІСТОРИЧНИЙ НАРИС

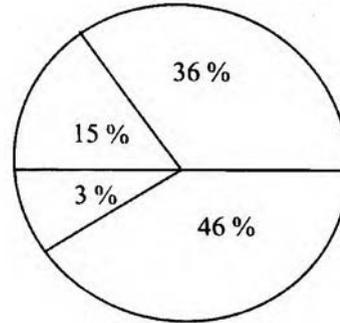
СТРУКТУРА ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ФОНДУ

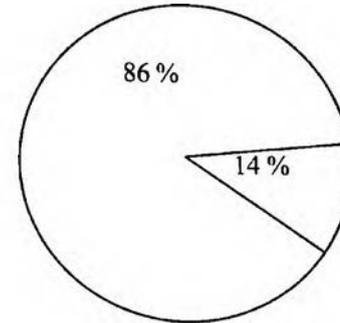
ХАРАКТЕРИСТИКА ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ФОНДУ

В галузевому аспекті

уково-медична література	- 87%
ільно-політична література	- 4%
ратура з суміжних наук	- 3%
ормажійно-бібліографічна ратура	- 6%

У видовому аспекті

Книги	- 36%
Журнали	- 46%
Спецвида технічної документації і літератури	- 15%
Відео-, аудіо- матеріали	- 3%

За мовними ознаками

Вітчизняні видання	- 86%
Зарубіжні видання	- 14%

ІЛЛЯШ Катерина Михайлівна
Завідувач відділу депозитарного зберігання та книгообміну

Народилася 4 січня 1960 р. в селі Нестерівка Бориспільського району Київської обл. В 1983 р. закінчила Київський інститут культури ім. О.Корнійчука за спеціальністю бібліограф-бібліотекар. З 1977 по 1999 рр. працювала бібліотекарем, головним бібліотекарем відділу фондів та книгосховища ДНМБ МОЗ України, з 1999 р. - завідувач відділу депозитарного зберігання та книгообміну цієї ж бібліотеки.

ДЕПОЗИТАРНЕ ЗБЕРІГАННЯ ТА КНИГООБМІН

Відділ депозитарного зберігання та книгообміну створено на базі двох секторів: сектора формування та використання депозитарних фондів відділу фондів та книгозберігання і сектора книгообміну відділу вітчизняного комплектування.

У листопаді 1979 року було видано розпорядження про створення відділу депозитарного зберігання та книгообміну. Штат нараховував п'ять співробітників. Кожен сектор виконував свої функції, але основна робота відділу в кінці 70-х років була спрямована на формування депозитарного фонду.

Створення системи депозитарного зберігання бібліотечних фондів - це найбільш значний крок за всю історію розвитку бібліотек колишнього Союзу в управлінні фондами на науковій основі та на принципах взаємодії. Депозитарна система координує не лише зберігання, але і ретроспективне докомплектування фондів між бібліотеками різних систем та відомств.

Свою роль державного депозитарію Державна наукова медична бібліотека (РНМБ) розпочала з 25 серпня 1972 року згідно з наказом № 475 Міністерства охорони здоров'я України "Про порядок організації зберігання літератури і документації, що рідко використовується в наукових медичних бібліотеках та органах науково-медичної інформації". У наказі зазначалося: "Директору Республіканської наукової медичної бібліотеки МОЗ УРСР тов.Хмарі Ф.Л. організувати прийом та зберігання літератури і документації, що рідко використовується, з питань медичної науки та охорони здоров'я від наукових медичних бібліотек республіки". Вже тоді було розпочато підготовчий процес по відбору цінних маловикористовуваних видань в медичних бібліотеках України та передачі їх на зберігання в депозитарій.

Бібліотека на нарадах директорів обласних наукових медичних бібліотек, бібліотек науково-дослідних та медичних інститутів неодноразово порушувала питання по вивченню використання та перерозподілу книжкових фондів. Так, в кінці 70-х років бібліотека провела наукове дослідження використання фондів обласних бібліотек. Дослідження проводилося в рамках наукової теми "Динаміка формування і використання фондів обласних наукових медичних бібліотек України". За результатами наукового дослідження були підготовлені інформаційні листи.

Згідно з розпорядженням Ради Міністрів України за № 830-Р 1975 року було затверджено перелік депозитаріїв України, в якому ДНМБ офіційно отримала статус галузевого (тоді ще республіканського) депозитарію з медицини.

Відповідно до цього розпорядження бібліотека була зобов'язана:

- організувати комплектування і постійне зберігання максимально повного комплекту вітчизняної і вибірково іноземної медичної літератури в 1-2 прим.;
- приймати від обласних наукових медичних бібліотек, бібліотек медичних інститутів і НДІ, а також від бібліотек інших систем і відомств маловикористовувану медичну літературу, відсутню в її фондах;
- надавати методичну допомогу бібліотекам і органам НМІ по виявленню і передачі

з депозитарій маловикористовуваних видань;

- оперативно виконувати вимоги читачів і запити, які надходять від інших бібліотек та організацій, видаючи оригінали чи їх копії.

Планомірне формування галузевого депозитарію медичних видань в Україні розпочалося з 26.07.76 року після затвердження Міністерством охорони здоров'я України Інструкції про порядок виявлення, відбору та передачі літератури на депозитарне зберігання в системі Міністерства охорони здоров'я України". Дана інструкція була розроблена у відповідності до "Положення про організацію депозитарного збереження книжкових фондів бібліотеки країни", затвердженим Міністерством культури СРСР, Головою Державного Комітету Ради Міністрів СРСР по науці і техніці, Президентом Академії наук СРСР, Міністром вищої і спеціальної освіти СРСР.

До формування фонду депозитарного зберігання бібліотека підійшла на науковій основі. Відділами науково-методичної роботи, фондів та книгозберігання було вивчено якісний стан книжкових фондів ДНМБ і мережі бібліотек та їх чисельність. Визначено співвідношення видань, що підлягають депозитарному зберіганням. Бібліотека постійно забезпечувала методичне керівництво бібліотеками мережі з питань відбору книжкових фондів. Систематично проводилися наради, семінари з питань формування депозитарію, надсилалися методичні листи про порядок відбору, перерозподілу цінних маловикористовуваних видань на депозитарне зберігання.

Згідно з "Положенням про систему депозитарного зберігання бібліотечних фондів України" (1996 р.) депозитарному зберіганням підлягають "маловикористовувані, але цінні з наукового та художнього відношення документально-інформаційні ресурси (книги, документи, рукописи, аудіовізуальні матеріали, інші носії інформації)".

Роботу по формуванню фонду депозитарного зберігання бібліотека координувала з 69 бібліотеками республіки, в т.ч. з 36 бібліотеками інших систем та відомств.

Поряд з комплектуванням фонду, у відділі ведеться розробка інструктивно-регламентуючої документації по депозитарію. Були розроблені і підготовлені "Заходи ДНМБ по виконанню рекомендацій міжвідомчої комісії за результатами перевірки стану організації депозитарного зберігання літератури в республіці", "Інструкція по роботі з картками на маловикористану літературу у відділі депозитарного зберігання і книгообміну ДНМБ".

За період з 1984-86 рр. до депозитарію надійшло 60.933 карток-інформацій на маловикористані видання. Виконуючи розпорядження уряду про передачу цінної літератури, яка мало використовується, на депозитарне зберігання, бібліотеки почали передавати пасивну частину своїх фондів до депозитарію. Щорічно відділ отримував в середньому біля 30 тис. карток-інформацій від медичних бібліотек та бібліотек різних систем і відомств України та колишнього Радянського Союзу.

На період свого створення фонд нараховував 105.522 прим., а в 1990р. вже 197.191 прим. За ці роки фонд зріс майже вдвічі. Тільки за 1985 рік до депозитарію надійшло 222 картки-пропозиції на 25.300 документів від обласних бібліотек та бібліотек Союзу. Найбільш активними виявилися обласні бібліотеки, такі як Донецька, Луганська, Тернопільська, бібліотеки медичних інститутів: Кримського (м.Сімферополь), Донецького, Одеського та ін. За період існування депозитарій поповнився цінними виданнями з інших бібліотек у кількості 29 тис. прим. Це медичні видання дореволюційного та довоєнного періоду, які сьогодні становлять основу для створення "Медичної України".

Відповідні відділи постійно здійснюють відбір з основної частини фонду видань депозитарного зберігання бібліотеки. Загалом з відділу фондів та книгозховища прийнято на депозитарне зберігання 170 тис. документів, серед них колекції відомих вчених-медиків: Фрумкіна Якова Павловича - психіатра, Громашевського Лева Васильовича - епідеміолога, Пісемського Григорія Федоровича - акушера-гінеколога та ін. Фонд колекцій нараховує біля 10 тис. примірників.

ДО 70-РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ

На 1.01.2000 року фонд депозитарного зберігання становить 289.981 прим., книговидача за 2000 рік - 8.500 прим., обертаність депозитарної частини фонду - 0,032. Кількість запитів на депозитарну літературу почала збільшуватися. Так:

1987	1990	2000
2.457 вимог	4.093 вимоги	8500 вимог

З таблиці видно, що за останні 12 років книговидача збільшилася майже у чотири рази. Цьому сприяла підвищена зацікавленість абонентів до літератури за старі роки.

Коло читачів, які замовляють літературу з цих фондів, широке. Але найбільше замовлень спостерігається від лікарів-практиків, наукових співробітників, а також студентів. Найменше цікавляться - середній медичний персонал, а також спеціалісти суміжних спеціальностей.

Активно використовуються документи депозитарію спеціалістами для підготовки бібліографічних та біобібліографічних посібників, по МБА, а також для проведення тематичних переглядів та виставок літератури.

На сьогодні депозитарний фонд ДНМБ є головним книгосховищем з питань медицини та охорони здоров'я. Документальний фонд, який зібраний у ньому, унікальний. За свої 25 років він пройшов стан створення, обліку та збереження.

Велику роботу провів відділ по відборі цінних та рідкісних документів до Державного реєстру національного культурного надбання України. У відповідності до "Положення про Державний реєстр національного культурного надбання", затвердженого Кабінетом Міністрів України 12 серпня 1992 р. за № 466, Закону України "Про бібліотеки і бібліотечну справу" (1995 р.), окремі документальні пам'ятки, тобто цінні, рідкісні документи, підлягають включенню до "Державного реєстру...". Було відібрано такі періодичні видання: "Военно-медицинский журнал" (з 1823 р.), "Московский врачебный журнал" (з 1847 р.), "Архив судебной медицины" (з 1867 р.), газета "Врач" (з 1880 р.). Поряд з періодикою було відібрано багато книг. Найцінніші - книги громадянського друку 1708-1860 рр. Серед них: Болтин И. Хорография Сарептских целительных вод. - С.Пб., 1782.-131 с.; Рихтер А.Г. Начальные основания рукодеятельной врачебной науки. - С.Пб., 1791. -532 с. та інші. Немало документів у фонді з дарчими надписами відомих вчених-медиків: В.М.Бехтерева, В.О.Беца, І.О.Сікорського.

Історія відділу тісно пов'язана з історією сектора книгообміну. Книгообмін завжди відігравав важливу роль в докомплектуванні фондів бібліотек. Тому, в 1969 році при відділі вітчизняного комплектування було створено сектор книгообміну, а в 1979 році приєднано до депозитарію.

Всього біля тисячі примірників нараховував обмінний фонд на початку свого створення. Займалися книгообміном два співробітники. У 1974 році очолила сектор Кивенко Ольга Петрівна. Фонд знаходився в одному невеличкому підвальному приміщенні. З кожним роком обмінний фонд поповнювався. Тільки впродовж 1975 року надходження до обмінної частини фонду становили 11.182 прим. Фондами сектора користувались не тільки бібліотеки мережі, але і бібліотеки інших відомств. Тридцять вісім бібліотек та інших установ замовили 8.000 документів. Серед них: НДІ онкології Киргизської РСР, музей історії медицини (м.Київ), психоневрологічна лікарня селища Глеваха та ін.

Найбільш активні книгообмінні процеси відбувалися в період з 1975-1985 рр., коли бібліотеки одержали можливість звільнитися від зайвих дублетних видань. Постійні зв'язки підтримувалися з багатьма бібліотеками Радянського Союзу. У свою чергу ДНМБ щорічно отримувала близько 3.000 прим. А загалом до обмінного фонду надходило 10.000

документів щорічно.

З метою надання більш повної і оперативної інформації бібліотекам країни, сектор почав видавати з лютого 1975 року "Показчик обмінних фондів...". На сьогоднішній день вийшло 39 випусків цього видання, де вміщено 33.000 бібліографічних описів цінної медичної літератури ДНМБ, обласних наукових медичних бібліотек, науково-дослідних інститутів та медичних вузів України.

За тридцятирічний період напруженої праці більше ніж 350 бібліотек України і країн СНГ поповнили свої фонди за рахунок книгообміну з Державною науковою медичною бібліотекою. Із обмінних фондів було замовлено біля 130.000 прим.

Таблиця надходження і вибуття обмінних фондів:

1975	1990	2001
11.182-7.725	30.335-13.943	5.666-3.166

На жаль, зв'язки з бібліотеками Росії, Білорусії, Молдови та інших колишніх республік зруйновано. Це призвело до зменшення надходжень до обмінного фонду. Працівники відділу шукають нові можливості докомплектувати як фонди бібліотеки, так і фонди бібліотек мережі, займатися ретроспективним комплектуванням.

У цей важкий економічний стан, в якому опинилися книгозбірні країни, багато вчених-медиків пропонують свої домашні бібліотечки в дар. Так, передали свою літературу професори Ю.О.Бернадський, М.Б.Раппопорт, лікарі Г.І.Григорєв, О.П.Бондаренко, М.Л.Тараховський, К.М.Добкіна.

Пишаємося тим, що саме сектор книгообміну безпосередньо брав участь у комплектуванні бібліотеки українських вчених, які працюють в далекій Антарктиці, допоміг літературою бібліотекам, які постраждали від повені на Закарпатті. Свої фонди через відділ депозитарного зберігання та книгообміну поповнює мережа медичних бібліотек, а також музей Історії медицини, музей М.Булгакова. На основі еквівалентного книгообміну співпрацюємо з Державною науково-технічною бібліотекою, Національною парламентською бібліотекою, Національною бібліотекою ім.В.Вернадського АН України. Сектор книгообміну підтримує зв'язки з 80 колективними абонентами. Докомплектуючи фонди інших бібліотек, сектор не забуває і про фонди ДНМБ. Значну увагу сектор книгообміну приділяє комплектуванню резервного фонду. Саме через резервну частину обмінних фондів поповнюється література на заміну втрачених та амортизованих видань. Було замінено понад 5.000 прим. Сектор тісно співпрацює з відділом іноземної літератури і питань міжнародного книгообміну.

У 1991 році Україна здобула свою незалежність. Було розпочато роботу по виявленню втрачених історичних і культурних цінностей, в тому числі, з метою їх повернення законним власникам.

У відповідності до постанови Кабінету Міністрів України за № 732 від 28 грудня 1993 р. очолювала роботу спеціально створена Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України.

До складу комісії ввійшла перша завідувач відділу депозитарного зберігання та книгообміну Веремієнко Лариса Сергіївна. Впродовж шести років вона брала активну участь в діяльності бібліотек з питань реституції бібліотечних фондів.

На базі ДНМБ в лютому 1994 року була створена робоча група, до складу якої увійшли співробітники відділів депозитарного зберігання та книгообміну, фондів і книгозберігання, науково-методичного, відділу наукової та рекомендаційної бібліографії. Роботою групи керувала Веремієнко Л.С. Група окреслила коло медичних закладів та установ України, книжкові фонди яких були втрачені у 1941-1944 рр. Особисто Ларисою

Сергіївною було ретельно вивчено опубліковані документи про окупаційну політику фашистської Німеччини на території України (1941-1944), вивчені державні архівні документи медичних бібліотек.

У 1995 році на базі Національної бібліотеки ім.В.Вернадського АН України відбулася міжнародна конференція "Стратегія збереження і консервація фондів, як складової частини світового культурного надбання". Веремієнко Л.С. виступила на секції медичних бібліотек з інформацією "Про втрати та пошуки книжкових фондів медичних бібліотек України часів другої світової війни".

Хочеться згадати добрим словом Мінаєву Тамару Іванівну. Більше тридцяти років свого життя віддала вона праці в ДНМБ. З 1986 по 1994 рр. очолювала відділ депозитарного зберігання та книгообміну. Нагороджена значком "Відмінник охорони здоров'я" (1978р.). Тамара Іванівна завжди займала активну життєву позицію, неодноразово брала участь в конференціях та нарадах республіканського рівня. У 1990 р. на нараді республіканських бібліотек-депозитаріїв виступила з інформацією "Про досвід роботи РНМБ МОЗ УРСР з методичного керівництва бібліотеками системи Міністерства охорони здоров'я УРСР в розвитку та формуванню республіканського фонду депозитарного зберігання галузі". Багато років завідувала сектором формування та використання депозитарних фондів Нечаєва Людмила Миколаївна.

Більше тридцяти років працюють в бібліотеці головний бібліотекар відділу Ніна Миколаївна Штурма, бібліотекар першої категорії Катерина Єгорівна Василішина. Понад двадцять років - завідувач сектора книгообміну Лілія Леонідівна Правочерова, бібліотекар другої категорії Лілія Василівна Строкон. Багато сил та вміння віддає роботі завідувач сектора формування та використання депозитарних фондів Нінель Максимівна Павленко, бібліотекар Олена Андріївна Пашко. У 1999 році відділ очолила Ілляш Катерина Михайлівна. Двадцять п'ять років працює вона в бібліотеці, а розпочинала свій трудовий шлях бібліотекарем відділу фондів та книгосховища.

Розповідаючи про відділ та його роботу, хочеться сказати, що головним завданням працівники відділу вважають збереження документального фонду бібліотеки. На жаль, фонд розмістився у чотирьох розрізаних книгосховищах. Ці приміщення за своїм санітарно-гігієнічним станом мало придатні для збереження літератури. Документи тривалого зберігання, що знаходяться у депозитарії, поступово руйнуються. У найгіршому стані перебувають видання другої половини 19 - початку 20 століть, надруковані на кислотному папері.

За депозитарієм велике майбутнє, але він потребує удосконалення та певних змін.

КРІВІЧ Тетяна Григорівна
Завідувач патентного відділу

Народилася 17 березня 1964 р. в м.Кпєві. В 1987 р. закінчила Київський державний інститут культури за спеціальністю бібліотекар-бібліограф. З 1981 р. працює в бібліотекарем відділу комплектування, а з 2001 р. - завідувачем патентного відділу ДНМБ МОЗ України.

ГАЛУЗЕВИЙ ПАТЕНТНИЙ ФОНД

Понад 30 років функціонує в Державній науковій медичній бібліотеці галузевий патентний фонд, який було засновано в 1969 році.

За штатним розписом було затверджено відділу патентів та винаходів у складі завідувачки, бібліографа та бібліотекаря. Першою завідувачкою відділу була Г.О.Глобіна.

Відділ знаходився у невеличкій кімнаті по вулиці Горького, 3. Початковий фонд спеціальних видів літератури становив біля 6 тисяч одиниць.

Наказом Міністерства охорони здоров'я УРСР за № 137 від 07.04.1970 р. з метою покращання патентно-ліцензійної та винахідницької роботи в науково-дослідних та медичних установах республіки передано до галузевого патентного фонду частину документації з Харківської державної наукової медичної бібліотеки.

З метою здійснення планового комплектування здійснюється передплата та замовлення описів винаходів, науково-технічної документації, для чого встановлюються зв'язки з Державною публічною науково-технічною бібліотекою (ДПНТБ) СРСР, Всесоюзним науково-технічним центром (ВНТЦ), Центральним науково-дослідним інститутом патентної інформації (ЦНДІПІ). Планується організація фонду та його збереження, робота по виявленню відсутньої літератури, рекласифікації патентного фонду у відповідності до Міжнародної патентної класифікації та по створенню довідково-пошукового апарату (ДПА).

У цьому ж році працівниками відділу були розроблені інструкції "Про методику комплектування та обліку вітчизняної, іноземної та патентної літератури" та "Відображення патентної літератури в предметному каталозі", які обговорювалися на науково-методичній раді бібліотеки. Було вирішено направити працівників відділу на курси підвищення кваліфікації з питань патентознавства та винахідництва.

З листопада 1969 р. по 1971 р. відділ очолювала Котенко О.О. В 1970-1971 рр. найбільшого проводилась організаційна робота по створенню умов для обслуговування читачів патентною документацією. Патентну службу було переведено в нове приміщення на вул. Толстого, 7, де вона і перебуває до цього часу. Перші читачі змогли скористуватись фондами в 1971 році. До кінця року було обслужено 53 читача, яким надано 1237 одиниць збереження.

З кінця 1971 і до 1974 року відділ очолювала Барандич З.Н. На початку 1972 р. фонд відділу налічував 10674 прим., що складався з описів винаходів СРСР та зарубіжних країн, патентних бюлетенів та журналів, книг та навчально-методичної літератури, нормативно-технічної документації. Було завершено докомплектування описів винаходів до авторських свідоцтв та патентів СРСР за 20 років (1952-1972 рр.). Основним джерелом був ЦНДІПІ та його виробниче підприємство "Патент", а також Український науково-дослідний інститут науково-технічної та економічної інформації (УНДІНТЕІ).

З метою повного розкриття змісту фонду створено 6 різноманітних каталогів та 4 картотеки, що всебічно відобразили фонд та значно полегшили пошук. За перший рік

обслуговування (1972 р.) відділ відвідали 1213 читачів, які отримали 170 тис. примірників. В цьому ж році вперше бібліотекою було видано бюлетень "Патенты стран социалистического содружества, поступившие в РНМБ в 1970-1971 гг.", який раніше видавала ХДНМБ і де вона відображала свій патентний фонд. Працівники відділу систематично підбирали до виставок нові патентно-інформаційні матеріали, проводили щомісячні перегляди та "Дні патентної інформації". Найбільш цікавий відбувся в Київському науково-дослідному інституті (КНДІ) рентгенодіагностики, що супроводжувався виставкою "Изобретения СССР по рентгенодиагностике и лучевой терапии".

В 1973 р. разом з Республіканським відділом наукової медичної інформації (РВНМІ) було видано покажчик "Описания изобретений к авторским свидетельствам и патентам СССР и стран социалистического содружества", а в Будинку науково-технічної пропаганди (м.Київ) демонструвалася виставка літератури "Охрана изобретений в области медицины", підготовлена працівниками відділу.

Згідно з наказом МОЗ УРСР № 581 п.11 від 1.XI.1973 р. змінено назву відділу на "Відділ патентно-ліцензійної та винахідницької роботи" і відділ передано в підпорядкування РВНМІ. Завідувачем відділу призначено Неверову Т.С. У складі відділу два сектори; сектор комплектування, оброблення та видачі патентного фонду та сектор аналізу патентної інформації. За штатним розписом у відділі працювало 11 працівників.

У 1976 р. зав. відділу Неверова Т.С. виступила на науково-практичній конференції "Состояние и перспективы развития фондов РНМБ МЗ УССР" з доповіддю "Организация и перспективы развития Республіканского отраслевого патентного фонда". Відділ бере участь у конференціях союзного та республіканського значення з інформаційно-патентного забезпечення науково-дослідної діяльності інститутів, що підпорядковуються МОЗ України, які проводилися в Києві, Харкові, Донецьку, Одесі, Ялті, Ташкенті, Львові. З 1977 р. введено нову форму інформаційного забезпечення наукових досліджень - в режимі вибіркового розповсюдження інформації (ВРІ) для наукових колективів за їх нагальними проблемами - це Київський НДІ клінічної та експериментальної хірургії; НДІ гігієни праці та профзахворювань; НДІ нейрохірургії; НДІ ендокринології та обміну речовин; Київський медичний інститут (КМІ) ім. О.О.Богомольця; Київський міськздороввідділ; головні спеціалісти МОЗ. Для цього існують усі необхідні умови - професійно освічені спеціалісти та відповідний науково-інформаційний ресурс.

Необхідно зазначити, що на той час у відділі було створено ДПА, до якого входили:

- нумераційна картотека описів винаходів до авторських свідоцтв та патентів, виданих у СРСР;
- нумераційна картотека описів винаходів країн - членів РЕВ (СЭВ);
- класифікаційна картотека описів винаходів до патентів, виданих у СРСР;
- класифікаційна картотека описів винаходів та авторських свідоцтв країн - членів РЕВ;
- єдина систематична картотека рефератів до патентів на винаходи капіталістичних країн;
- нумераційні картотеки описів до винаходів капіталістичних країн;
- каталог періодичних видань (Великобританія, США);
- каталог "ГОСТы";
- алфавітний каталог книг;
- алфавітна картотека заявників, авторів та найменувань описів винаходів до авторських свідоцтв та патентів, виданих у СРСР, а також картотеки:
  - "Извещения об аннулировании авторских свидетельств к патентам";
  - "Извещения об изменении предметов изобретений";
  - "Извещения о прекращении срока действия патентов на изобретения";
  - "Картотека адресов".

У створенні та веденні довідково-пошукового апарату брали участь Неверова Т.С., Котенко О.О., Барандич З.Н., Норовська І.В., Бова Г.О., Іванюк В.Ф., Перетятко Р.А., Шмайлова І.П., Суханова М.Г., Нагорна О.В.

За даними 1977 року відділ мав значну частину фонду описів на винаходи зарубіжних країн на мікроплівці; загальна кількість фонду становила трохи більше 63 тисяч; фонд на мікроносіях складав біля 26,5 тисяч. Бібліографічне оброблення цього матеріалу було кропітким та трудомістким процесом, але воно було належним чином проведено працівниками відділу: Неверовою Т.С., Нагорною О.В., Шмайловою І.П., Перетятко Р.О., Каліоном П.Т., Калашнік О.М., Цейтліною Ф.Л., Ященко Л.Ю., Бова Г.О., Іванюк В.Ф., Карачун Л.С.

Вже на початок 1977 р. фонд відділу нараховував: 1342 прим. книг; 4394 прим. журналів; 31424 одиниці спецвидів літератури (державні стандарти та описи винаходів); 26451 мікрофільм (описи винаходів зарубіжних країн мовою оригіналу). У кількість журналів входили офіційні бюлетені Державного комітету у справах винаходів та відкриттів: "Бюллетень изобретений" (з 1962 р., надалі декілька разів змінював свою назву); "Изобретения за рубежом. Реферативная информация" (з 1972 р.); інформаційний збірник "Внедренные изобретения" (з 1968 р.); систематичні та нумераційні покажчики до цих видань (щорічні); "Новые промышленные каталоги. Сер.16. Медицина, фармакология..." (з 1974 р.); щорічний збірник "Открытия в СССР" (містив інформацію з 1957 р., отримувася з 1969 р.); журнали "Патентно-лицензионная работа" (з 1966 р.); "Вопросы изобретательства" (з 1958 р.); "Стандарты и качество", "Изобретения за рубежом. Библиографическая информация" (з 1974 р.) в трьох випусках, а також офіційні бюлетені та інформаційні покажчики ФРН, Франції, Бельгії, Швеції, Австрії, Данії, Норвегії, Великобританії, Японії, Австралії, НДР, Польщі, СФРЮ, Угорщини.

В 1978 році в Москві вийшов з друку бібліографічний покажчик з чотирьох випусків "Изобретения по медицинской технике и медицине в СССР за 1965-1975 гг.", до складу упорядників якого увійшли Неверова Т.С. та Карачун Л.С. Інформація про винаходи та їх авторів була систематизована за 31 розділом, згідно з основними медичними спеціальностями, що значно полегшувало пошук інформації.

Основними керівними документами в діяльності відділу тих років були: наказ МОЗ УРСР № 608 від 1975 р. "О мероприятиях по улучшению деятельности медицинских библиотек и органов научной медицинской информации" та наказ МОЗ УРСР від 1973 р. "Об улучшении организации информационного обслуживания и повышении эффективности использования научной информации в системе МЗ УССР".

В цей час було започатковано відбір нової патентної інформації за встановленою тематикою до інформаційно-рекомендаційної серії покажчиків "В помощь практическому врачу/На допомогу практикуючому лікарю", що видавався бібліотекою.

Окрім того, активно проводились виставки, відкриті перегляди патентної документації. До Днів інформації в НДІ добирались описи винаходів нових методів лікування, діагностування захворювань та медичних пристроїв.

У 80-ті роки до фонду відділу надходили нові видання того часу: "Каталог переводов описаний изобретений", "Каталог отчетов о патентных поисках и исследованиях, выполненных ВЦПУ и его филиалами"; журнал "Изобретательство. Патентные знаки"; класифікаційні матеріали (іменні, систематичні, нумераційні) до описів винаходів Великобританії, США, Франції, ФРН, Швейцарії, Японії, країн РЕВ, Австрії, Австралії, Угорщини, НДР, Канади, Польщі, Румунії, Чехословаччини, Норвегії, Філіандії, Швеції, СФРЮ; таблиці відповідності національних класифікаторів до Міжнародної патентної класифікації (далі МКВ - міжнародна класифікація винаходів). Середній показник нових надходжень за 1975-1985 рр. становив біля 9 тисяч примірників на рік, що свідчило про увагу до процесу комплектування.

У 1991 році відділ знову увійшов до структури бібліотеки під назвою "Відділ патентного фонду". За штатним розписом на той час у відділі було 5 працівників.

Незважаючи на складності в роботі в умовах перебудови суспільства: відсутність коштів та стихійність їх надходження, повне руйнування зв'язків з бібліотечними колекторами, видавництвами та відомствами, децентралізація публікацій даних про перспективні видання, завдання та функції відділу лишилися незмінними. Щорічна цифра надходжень за період 1990-1998 рр. становила близько 2,5 тисяч примірників і була зумовлена низькою проблем, що існували перед комплектаторами. Але у 90-ті роки до фондів відділу все ж надходили російські та українські видання, як періодичні, так і методична та класифікаційна література.

Активно проводяться масові заходи: тематичні перегляди та методичні заняття з питань комплектування та використання патентного фонду з патентознавцями НДІ (ортопедії, серцево-судинної хірургії, урології та нефрології, кардіології), налагоджуються контакти з Військовою медичною академією (ВМА) (лекції, візні перегляди). Також надається методична допомога науковим працівникам при патентно-інформаційних дослідженнях, при перспективному та поточному плануванні та виконанні науково-дослідних робіт, їх медико-соціальному обґрунтуванні, при пошуках принципів та шляхів створення нової медичної техніки, методів лікування та лікарських засобів.

Створення Українського державного патентного відомства в 1993 році дало змогу отримувати централізовану повну бібліографічну та реферативну інформацію з питань патентів і заявок на винаходи, а також законодавчих актів Держпатенту. Все це друкувалось у офіційному бюлетені "Промислова власність", який отримувався за передплатою на замовлення з самого започаткування видання. Останні три роки відділ отримує цей бюлетень разом з комплектом описів до винаходів за спеціалізацією цілком безкоштовно завдяки рішенням Держпатенту на підставі закону України "Про обов'язковий примірник документів" (1999р.)

З утворенням кордонів між незалежними державами та прийняттям нових митних законодавств стало неможливим своєчасне переведення коштів за замовлену літературу, а також отримання її на митниці і все це зумовило необхідність співпраці з фірмами-посередниками. Планове комплектування здійснювалось за каталогами та бланками - замовленнями магазину "Стандарти" (м.Київ), Федерального інституту промислової власності та інформаційно-видавничого центру (м.Москва, Росія), каталогами книгорозповсюджуючих фірм "Ідея" (м.Донецьк), "Книга-плюс", "Періодика", Центру учбової літератури (м.Київ).

Серед нетрадиційних джерел надходження літератури слід назвати отримання в дарунок. Таким шляхом фонд відділу поповнився методичними та законодавчими матеріалами від Держпатенту України, монографіями "Патентування винаходів в Україні" та "Патентное право: правовая охрана изобретений" від одного з їх авторів Работяговой Л.І. (нашої постійної читачки), збіркою санітарних норм та правил України з 10-ти томів від Інституту гігієни та медичної екології (м.Київ); Українська академія зовнішньої торгівлі подарувала бібліотеці декілька підручників та збірок з питань ліцензування. На прохання бібліотеки у 1997 році Київське управління охорони здоров'я виділило на передплату науково-технічної документації 5670 гривень. Ми дуже вдячні за ці дарунки.

Важливим напрямом роботи відділу є обізнаність з державними стандартами України в галузях інформатики, бібліотечної справи, медицини та їх впровадження. Основними з них є ДСТУ 3575-97 "Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення", ДСТУ 3574-97 "Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення" та ДКУ 004-1999 "Український класифікатор нормативних документів". У тому в 1997 р. відділ брав участь в семінарі, який проводився Українським інститутом науково-технічної та економічної інформації спільно з Держпатентом України "Вивчення нового стандарту України з патентних досліджень та його роль в ринкових умовах".

У 1998 р. співробітники відділу брали участь в науковому семінарі "Науково-інформаційне забезпечення інноваційних процесів у медицині" (проводив Український центр науково-медичної та патентно-ліцензійної роботи), семінарі УНДІНТЕІ з питань

комплектування та використання патентного фонду Державної науково-технічної бібліотеки України, семінарі Книжкової палати з питань забезпечення патентною інформацією медичних науково-дослідних розробок "STN International. Система баз даних для патентознавців та винахідників", а також у науково-практичній конференції "Інформаційне забезпечення охорони здоров'я в єдиному медичному просторі столиці держави" (м.Київ, 10-11 грудня 1998 р.) по секції "Системи інформаційної підтримки управлінської діяльності керівників охорони здоров'я". З доповіддю "Забезпечення охорони здоров'я патентною та нормативно-технічною інформацією" виступила завідувач відділу патентних фондів Остапенко Т.А. (призначена 02.04.1998р. наказом по бібліотеці).

Відділ брав активну участь у підготовці та проведенні науково-практичної конференції з приводу 70-річчя діяльності бібліотеки у 2000 році, підготовлено альбом до 70-річчя створення галузевого патентного фонду, де висвітлено історію його становлення, розвитку і діяльності. Звідувач відділу Остапенко Т.А. підготувала статтю до ювілейного збірника "Забезпечення спеціалістів-медиків патентною інформацією".

Необхідно відзначити, що майже всі працівники відділу мають вищу освіту. Серед них були випускники інституту культури, іноземних мов, університету, а також медичного інституту. Багато з них додатково закінчували курси іноземних мов та курси для патентознавців. Це працівники високої кваліфікації, віддані улюбленій справі.

Потрібно сказати, що на сьогодні відділ має унікальний галузевий патентний фонд, що нараховує 202 тисячі примірників, з яких 193 тисячі - це спеціальні види літератури (нормативно-виробнича документація та описи до винаходів). Також чималу кількість спеціально-інформаційних показників, класифікаційних матеріалів, збірників законодавчих актів України та інших держав з питань інтелектуальної власності, методичної літератури та періодики, книг. ДПА налічує біля 570 тисяч описів, що формують багатогаспектність розкриття фонду та полегшує пошук. Відділ обслуговує до 15 тисяч користувачів на рік з видачею документів до 385 тисяч. Серед користувачів фонду - патентознавці, лікарі, наукові медичні працівники різних категорій, організатори охорони здоров'я, студенти медичних та суміжних закладів. Останнім часом по інформаційну допомогу зверталися підприємці та юристи, яких цікавлять питання маркетингу, ліцензування та фандрейзингу.

Важливою умовою удосконалення патентно-інформаційного обслуговування є використання сучасних інформаційних технологій, що поєднують досягнення числельної техніки та методик збирання, оброблення, передачі та отримання інформації. І, можливо, через деякий час відділ буде мати змогу використовувати електронні технології для виконання звичних бібліотечних процесів.

Останнім часом в роботу бібліотеки впроваджено "ІРБІС" - інтегрована бібліотечно-інформаційна система, що розвивається. З її впровадженням з'являється можливість формування власних баз даних. За короткий час на базі електронної версії "Реєстраційної бібліотеки періодичних видань" було видано показник "Періодичні видання за 1996-2001 роки", що був представлений на міжнародній науково-практичній конференції "Актуальні питання розвитку бібліотечної справи", що проходила в бібліотеці (жовтень 2001 р.).

Інформаційна цінність та унікальність галузевого патентного фонду Державної наукової медичної бібліотеки доведена часом та кількістю запитів користувачів. За сприятливих умов (фінансових, технічної бази), налагоджених сітьових та ділових контактів з питань галузевої інформації, фонд відділу ще багато років буде неоціненною підтримкою медичної науки та практики охорони здоров'я України.

ЧУПАХІНА Олена Анатоліївна
Завідувач відділу обслуговування читачів

Народилася 25 липня 1954 року в м. Москва в родині військовослужбовця. В 1977 році закінчила Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка, історичний факультет. В 1977-1978 рр. працювала методистом в іноземному відділі ректорату Університету. В 1983 р. переїхала за місцем служби чоловіка до м. Чернівці. З лютого 1984 року по 1997 рік працювала зав. бібліотекою Чернівецької обласної клінічної лікарні. З 1997 року - у Державній науковій медичній бібліотеці на посаді зав. сектора відділу фондів, а з 2000 року - завідувач відділу обслуговування читачів.

СТОРИНКИ ІСТОРІЇ ВІДДІЛУ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Історія і розвиток відділу обслуговування безпосередньо пов'язані з розвитком усіх структурних підрозділів бібліотеки.

Заснована на початку листопада 1930 р. і розміщена у невеличкій кімнаті в Будинку Вчених по вул. Володимирській, 45, бібліотека впродовж 1931-1932 рр. обслуговувала не більш 200 спеціалістів щорічно, в штаті було 3 працівника, початковий фонд налічував 1500 примірників книг та журналів. Серед перших читачів - видатні вчені України: М.Д.Стражеско, О.П.Кримов, Б.М.Маньківський, Д.М.Думбадзе, М.С.Спіров, Н.В.Лауер-Бажан, В.Ю. Чаговець, Д.Ф.Чеботарьов, Л.В.Громашевський, Я.П.Фрумкін.

Особливо активізувалося обслуговування читачів після переїзду в 1934 р. в приміщення університетської бібліотеки (вул.Володимирська, 58) і передачі фонду колишнього медичного факультету Київського університету. Було отримано площу, що в декілька разів перевищувала попередню, збільшено штат співробітників. За 5 подальших років кількість обслуговувань досягла майже 4 тис., а фонд складав - більше 250 тис. примірників.

У 1935 р. в структурі бібліотеки було створено периферійний відділ для обслуговування сільських медиків. До 1941 р. кількість читачів в цьому підрозділі зростає з 180 до 1150 читачів. Сільським лікарям надсилалися поштою книги, журнали, переклади та фотокопії статей.

Під час Великої Вітчизняної війни бібліотека не функціонувала, її фонди були повністю знищені.

Через п'ять місяців після визволення Києва, в 1944 р. бібліотека відновила свою діяльність, розпочала обслуговування читачів паралельно з формуванням фонду. В 1945 р. вже було обслужено 734 читача, видано 36190 медичних книг та журналів, а фонд на той час складав біля 22400 прим. медичних видань. Поступово створювались більш комфортні умови для читачів. У 1946 р. система обслуговування структурно виглядала таким чином: домашній абонемент, пошто-абонемент для периферії, читальня, МБА. При МОЗ України функціонував філіал, який обслуговував 425 читачів. В цілому по бібліотеці в 1946 р. обслуговувались 1757 читачів, книговидача складала більше 110300 прим. видань.

За три повоєнні роки відділ обслуговування читачів змінив три приміщення, починаючи з вул.Горького, 2, в кінці 1946 р. - переїзд на вул. Комінтерна, 18/20, а вже з 5.11.1947 р. - абонемент і читальня були переведені на вул.Леніна, 25.

Широко використовуючи різні джерела комплектування, бібліотека всього за три повоєнні роки сформувала більш ніж 100-тисячний фонд, що дало змогу обслужити в 1948 р. на абонементі, в читальні, через пошто- абонемент, а також через МБА 2687 читачів, які за об'єктами обслуговування розподілялись таким чином: РНМБ - 1973 чит., філіал

при МОЗ УССР - 305 чит., по периферії - 400 чит.

В перші повоєнні роки значний внесок в організацію системи обслуговування спеціалістів - медиків зробили завідувачі відділу обслуговування Раскіна (Хайт) А.З. - з 1.07.1944 р. до березня 1946 р. та Орлова К.М. - з березня 1946 р. по березень 1951 р. Серед перших співробітників - Чіканчі О.В. - старший бібліотекар читального залу; головні бібліотекарі Базарова Н.Д., Рейнганд Р.Л., Кориневська Г.О., старші бібліотекарі Герштейн Б.А., Шпоковський І.Ф., Хакало С.Я., Д'яконенко Н.М., Спіс Н.С., Барон М. Г., Лондон Е.Д., Остапенко В.М., Драговський І.А.

Вже до кінця 1950 р. відділ обслужив 3045 спеціалістів, з них - 2305 - з міста, 740 - на периферії.

Структура читацького контингенту в 1950 р. була такою:

	Лікарів	з них: лікарів зі ступенем	с/м працівни- ків	інші	Всього
З м. Києва	1954	395	54	297	2305
З периферії	663	19	68	7	740

За 1950 р. на абонементі і в читальному залі було видано 105269 прим. книг та періодичних видань. По пошто-абонементу - 4403 прим.

За замовленнями читачів МБА, з 32-х Київських та бібліотек з інших населених пунктів, отримано 789 книг. В свою чергу РНМБ відкрила абонементи 51 бібліотеці і надіслала за їх замовленнями 2200 прим. книг та періодичних видань.

Для 50-х років характерним був процес становлення всіх підрозділів бібліотеки, пошук нових форм та методів обслуговування читачів. Скоротилося фінансування бібліотеки, що призвело до деяких змін в її структурі: в 1955 р. відділ обслуговування читачів був об'єднаний з відділом фондів та книгосховища.

В 1957 р. відділом було обслужено вже 5079 читачів, а книговидача становила 171300 прим. документів

В ці роки на чолі відділу обслуговування читачів працювали: Діаконенко Н.Н., Головіна Г.О., Груль З.О., Левіна Ф.Ю., Локошко А.І.

У відділі працювали М.М.Буяльська, Н.М.Ткаченко, Н.В.Алексєєвська, Г.О.Кориневська, Г.С.Сокирко, Н.Г.Протченко. З вересня 1958 р. на посаду бібліотекаря відділу обслуговування призначено Р.І.Горбоконь (Павленко).

З 1960 р. відділ обслуговування читачів став знову самостійним структурним підрозділом. В ці роки розширюється сфера діяльності бібліотеки, впроваджуються нові форми обслуговування, а саме: обслуговування читачів проводиться безпосередньо в лікувально-профілактичних установах м. Києва організацією пунктів видачі літератури та колективних абонементів. Таким чином, послідовно створюється мережа нестационарних форм обслуговування читачів. Бібліотечні пункти працювали і в районних центрах Київської області - Б.Церкви, Василькові, Переяслав-Хмельницькому. Велику роль в бібліотечному обслуговуванні медичних працівників інших областей зіграли заочний абонемент (ЗА) та міжбібліотечний абонемент (МБА) відділу обслуговування читачів.

В 60-ті роки зросли основні показники роботи по обслуговуванню читачів. В 1965 р. відділом було обслужено 5882 читача, а книговидача становила 302034 прим.

В ці роки у відділі працювали: Антонова О.О., Полубейник М.В., Маркіна О.І., Куцан С.А., Корчунова Л.В., Ківенко О.П., Лубяна Е.Г., Мазніченко Є.В. З 1962 р. до листопада 1969 р. відділ обслуговування знову очолила Левіна Ф.Ю.

Наприкінці 60-х років довідково-інформаційні фонди бібліотеки вже нараховували близько 800 тис. друкованих одиниць. У 1969 р. бібліотека отримала нове прекрасне приміщення - пам'ятку архітектури XIX ст. Штат співробітників бібліотеки збільшився на 30 чоловік.

70-ті роки характеризуються подальшим ростом і розвитком бібліотеки. Створюються нові структурні підрозділи. До роботи по обслуговуванню читачів підключаються нові створені відділи, але головним залишився відділ обслуговування.

В цей час відбувався значний ріст кількості читачів, книговидачі, збільшувалось число відвідувань, про що свідчить ця таблиця:

Роки	Читачі	Відвідування	Видача джерел інформації
1970	6431	39227	294790
1975	19057	69234	1164640
1979	30405	84000	1536433

За 10 років (з 1970 по 1979 рр.) кількість читачів, що були обслужені бібліотекою, зросла в 4,7 рази, відвідування - в 2,1 рази, книговидача - в 5,2 рази.

За два роки, починаючи з 1975 по 1977 рр., кількість читачів, обслужених відділом, збільшилась з 18 тис. до 22,4 тис. Необхідно зазначити, що у ці роки більш ніж 120 медичних колективів обслуговувалось через нестационарні форми. Наприклад, в 1975 р. працювало 15 пунктів видачі літератури у найбільш віддалених від бібліотеки лікувально-профілактичних установах міста, таких як: клінічні лікарні №№ 25, 6, 8, 7, 11, 16, 9 та ін., міські лікарні №№ 1, 2, поліклініки Мінського району, КДБ № 2 вчених та ін.

До речі, саме в 1975 р. в зв'язку з великим обсягом нестационарного обслуговування читачів і було створено сектор нестационарних форм обслуговування (НФО).

Структура читацького контингенту за 1975-1979 рр.

КАТЕГОРІЇ ЧИТАЧІВ	1975	1979
1.Наукові співробітники:	3857	6737
- доктори мед. Наук	307	497
- канд. мед .наук	1920	2616
- наук. співр. без наукового ступеня	1630	3324
2.Лікарі-практики	6644	13390
3.Середній мед. Персонал	665	1740
4.Студенти	1061	1060
5.Інші	1630	3190

У 80-х роках розпочався процес упорядкування системи нестационарного обслуговування. При відділі обслуговування функціонувало вже 18 бібліотечних пунктів, 99 колективних абонементів. Кількість читачів, які щорічно обслуговувались, у 80-ті роки залишалась стабільною, в середньому 22,5 тис. читачів, видача документів становила 730-750 тис. , кількість відвідувань - 110 тис.

Основна увага в ці роки приділялась обслуговуванню фахівців медико-біологічного профілю безпосередньо в бібліотеці.

Структура відділу на протязі 70-80-х рр. неодноразово змінювалась: до 1978 р. до складу відділу на правах структурної одиниці входив сектор масової роботи, який потім було реорганізовано в самостійний відділ. До складу відділу до 1982 р. також входив філіал бібліотеки у м. Біла Церква, організований в 1973 р., який згодом переведено в інший відділ.

На початку 80-х років, враховуючи зростаючу роль наукових досліджень в розвитку основних бібліотечних процесів, особлива увага приділялась активізації наукової діяльності в бібліотеці.

В 1984 р. було розроблено й затверджено "Положення про науково-дослідну роботу в РНМБ МЗ УРСР", що передбачало участь в наукових дослідженнях всіх структурних підрозділів бібліотеки, в тому числі і відділу обслуговування.

З 1981 р. відділ обслуговування читачів щорічно брав участь у всесоюзному дослідженні "Рациональне розміщення і використання бібліотечно-бібліографічних ресурсів в країні", а також в розробці в рамках проблеми "Оптимізації бібліотечно-інформаційного обслуговування медичних кадрів УРСР" теми "Радянський медик-читач".

З 1984 р. розробка даної теми була майже завершена, в 1985 р. відділом організації науково-дослідної роботи (ОНДР) були підготовлені: "План впровадження рекомендацій наукового звіту", декілька інформаційних листів, доповідей, виступів, статей і в тому числі спільно з відділом обслуговування підготовлена доповідна записка в МОЗ УРСР про стан професійного читання лікарів і пропозиції, щодо його поліпшення.

В 1987 р. відділ ОНДР здійснив аналіз особистого внеску співробітників бібліотеки в науково-дослідну роботу за останні 5 років і одним з найбільш активних підрозділів бібліотеки був відзначений відділ обслуговування читачів.

Отже, у 70-80-ті роки в бібліотеці була сформована система обслуговування, при якій всі підрозділи злагоджено співпрацювали і спрямували свої зусилля на найповніше задоволення інформаційних потреб користувачів. В цілому підвищилась якість обслуговування, значно зросли основні показники роботи по обслуговуванню користувачів.

Серед читачів бібліотеки цього періоду були видатні вчені та організатори охорони здоров'я: Амосов М.М., Комісаренко В.П., Ромоданов А.П., Пиріг Л.А., Чекман І.С., Трінус Ф.П., Дупленко К.Ф., Дяченко С.С., Квітницький-Рижов Ю.Н. та інші; організатори охорони здоров'я: Братусь В.Д., Романенко А.Ю., Спіженко Ю.П., Криштопа Б.П., Вершигора А.В. та інші.

На початку 90-х рр. структура відділу обслуговування складалась з 4 секторів: довідково-реєстраційної роботи, видачі літератури, читальних залів, нестационарних форм обслуговування (НФО), штат - 18 чоловік. При відділі функціонували 26 бібліотечних пунктів, які обслуговували 2,5 тис. працівників практичної охорони здоров'я м. Києва. В цілому відділ обслуговував 22600 читачів, книговидача складала 742 тис. прим., кількість відвідувань - 109 тис. У 1992 р. сектор НФО перейшов до іншого відділу.

З 1971 по 1978 рр. відділ обслуговування очолювала Кулешова (Спицька) Л.М., з 1979 по 1989 рр. - Савченко Ю.О., з 1989 по 2000 рр. - Кудрицька Л.М., які зробили значний внесок в удосконалення статистичного обліку роботи відділу, форм і методів обслуговування користувачів, в розвиток бібліотечно-інформаційного забезпечення спеціалістів - медиків. В 2001р. на посаду завідувача відділу було призначено Чупахіну Л.А.

Серед тих, хто протягом 70-90 рр. працював у відділі та оперативно і якісно обслуговував користувачів, були: Барабаш О.О., Ботвіновська О.В., Барбакова Л.П., Мазніченко Є.В., Мокрішева Н.І., Карасева Є.С., Зверева С.М., Суржер Р.Л., Суворова З.В., Каменюченко Н.М., Міхно Л.І., Длугунович М.В., Карташова Т.Д., Васильєва Г.Г., Шугай Н.М., Белошицька Т.С., Іваницька А.С., Махмурян Г.Г., Лаптева З.О., Засилішина К.Є., Секретарьова Г.В., Строкан Л.В., Карандашова Г.Ф., Куцан О.А.,

Ісакіна Л.І., Скляренко О.Я., Сетало Н.В., Гайдамака Л.І., Фастованова І.Є., Захарова І.В., Мамедова Н.І., Завгородня І.В., Блінкова І.Ю., Головченко Т.М., Буртняя І.Д., Круц С.О., Харитошина Л.І.

В 90-ті роки в умовах переходу від індустріального до інформаційного суспільства перед бібліотекою постала необхідність пошуку свого місця в інформаційному просторі. З 1993 р. в бібліотеці почалися роботи по автоматизації і комп'ютеризації бібліотечних процесів. Для відділу в 1994 р. була розроблена програма автоматизованого робочого місця "Читач" і розпочато введення в базу даних основних параметрів сектора довідково-реєстраційної роботи (ДРР).

Створення та удосконалення інформаційної бази сьогодні є одним із пріоритетних напрямків роботи бібліотеки як в обслуговуванні користувачів, так і у входженні її у світовий інформаційний простір.

У 2000 р. у структурі відділу обслуговування є 3-и сектори: довідково-реєстраційної роботи, видачі літератури, читальних залів. Штат відділу - 14 працівників (1996 р. - 19 працівників). Користувачів обслуговують 12 працівників.

Не один рік працюють у відділі Гайдамака Л.І., Зверева С.М., Захарова І.В., Скляренко О.Я., Косаківська Я.Є., Мінченко І.В., Ушенко Г.Л. Органічно влились у відділ Афанасіаді Л.П., Совач О.М., молоде поповнення - Кальченко Н.В., Омельчук А.В., Головата І.В., Федченко Л.В.

Характерною особливістю цього часу є зростання іміджу бібліотеки, збільшення читацьких потоків, ускладнення запитів користувачів. Не дивлячись на зменшення штату, відділ обслуговує 23000 користувачів, видає 660.000 документів, впроваджує нові інформаційні технології, проводить значну роботу по збереженню довідково-інформаційного фонду.

Всі працівники відділу сумлінно та відповідально відносяться до своїх функціональних обов'язків і намагаються з року в рік підвищувати ефективність роботи відділу відповідно до сучасних вимог розвитку суспільства, поліпшувати оперативність і якість бібліотечно-інформаційного обслуговування та повноту задоволення запитів користувачів. Цьому сприяють високий професіоналізм спеціалістів відділу - людей, які присвятили своє життя благородній справі підвищення професійного рівня спеціалістів-медиків, бібліотечно-інформаційному забезпеченню медичної науки, охорони здоров'я і навчально-виховного процесу.

ПРОЦЕНКО Тамара Володимирівна
Завідувач відділу культурно-інформаційної роботи

Народилася 21 січня 1968 р. в м. Києві. У 1996 р. закінчила Київський державний інститут культури. З 1984 р. працювала на посаді бібліотекаря відділу міжбібліотечного та заочного абонементу, з 1994 р. - старший інспектор відділу кадрів, а з 1997 р. - завідувач відділу культурно-інформаційної роботи ДНМБ МОЗ України. Має 11 публікацій на сторінках фахових видань.

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ВІДДІЛУ КУЛЬТУРНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Масову роботу та пропаганду медичної, суміжної і суспільно-політичної літератури з перших днів функціонування бібліотеки здійснювали відділ обслуговування, відділ бібліографії, організовуючи тематичні книжкові виставки до знаменних і пам'ятних дат, проводячи тематичні перегляди на днях інформації, днях спеціаліста не тільки в стінах бібліотеки, а й виїзні - безпосередньо в лікувальних установах м. Києва і області. В масових заходах завжди брали участь видатні вчені-медики, головні спеціалісти МОЗ України, головні лікарі медичних установ.

Офіційно відділ культурно-інформаційної роботи було створено в 1978 році на базі сектора нових надходжень відділу обслуговування і мав назву - відділ пропаганди нових надходжень.

Першим завідувачем відділу була призначена **Чернявська Валентина Олександрівна** - висококваліфікований спеціаліст, фондознавець і вмільний організатор. Керівництво відділом здійснювала впродовж 20 років - до 1997 р.

В перший організаційний рік були розроблені всі документи, що регламентують роботу відділу і кожного працівника. Складено поточний і перспективні плани роботи, в яких були чітко визначені основні завдання і напрями роботи, визначені ефективні методи проведення масових заходів, спрямованих на пропаганду актуальної медичної і суспільно-політичної літератури, відзначення історичних пам'ятних подій і календарних дат з життя видатних вчених-медиків і нашої Держави.

В перші роки у відділі працювали: Базась З.М., Глущенко С.Г., Новакова Л.Я., Федоренко І.М.

Своєю діяльністю відділ значно наблизив актуальну нову медичну книгу до робочого місця медичного працівника, пов'язував всі масові заходи з проблемами, які вирішувались в охороні здоров'я, тематикою науково-практичних конференцій, з'їздів, симпозіумів, що проводились щорічно в установах охорони здоров'я. В планах роботи чітко визначалося проведення комплексних заходів, декади іноземних книг, тематичних вечорів, учасниками яких були видатні вчені-медики: М.М.Амосов, О.А.Грандо, І.С.Чекман, Л.А.Піріг, Ю.Щербак та ін. Відділ систематично працював над оновленням стенду "Час, події, люди", на якому висвітлювались актуальні соціально-економічні і політичні проблеми з життя нашої країни.

З року в рік розширювалась сфера діяльності відділу, впроваджувались нові форми масової роботи, визначалися пріоритетні завдання і напрями роботи. Все це вимагало розробки нових документів, що регламентували нові форми роботи. Так, у 1980 р. було розроблено інструкцію "Шлях книги у відділ нових надходжень", яка в 1993 р. була доповнена і одержала нову редакцію.

В 1984 р. було розроблено "Інструкцію про збереження книжкових фондів у відділі пропаганди нових надходжень". Всі ці документи сприяли удосконаленню роботи з документальним фондом і його збереженню у відділі.

В 1993 р. набуло чинності "Положення про підручний фонд відділу пропаганди нових надходжень літератури".

В ці роки відділ розробив методику проведення роботи з читачем та методику проведення "Дня фахівця". Розроблені матеріали сприяли значному покращанню інформаційного забезпечення спеціалістів-медиків і збереженню нових надходжень до бібліотеки.

Впродовж 90-х років змінювалась структура відділу. Так, відділення пропаганди літератури та обслуговування читачів у м. Біла Церква було реорганізовано в сектор відділу пропаганди нових надходжень, а в 1991 р. було створено сектор пропаганди літератури безпосередньо в МОЗ України. Завідувачем сектора в м. Біла Церква призначено Іваницьку А.С., завідувачем сектора в МОЗ України - Міхно Л.І.

У різні роки у відділі працювали: Відьма А.В., Совач О.М., Даниленко С.В., Красножон В.Г., Козаченко В.В.

В 1997 р. завідувачем відділу призначено Проценко Тамару Володимирівну. В структурі відділу є 2 сектора (філіал в м.Біла Церква).

На сьогодні у відділі працюють - зав.відділу Проценко Т.В., Іваницька А.С., Ладна В.А., Луб'яна Є.Г., Мамедова Н.І., Міхно Л.І., Троїцька Н.А., Хмель З.М., Цибенко В.Л., Чернявська В.О., Ярмоленко С.М. Це згуртована команда висококваліфікованих спеціалістів, безкорисливих і благородних людей, яка працює на допомогу в підвищенні кваліфікації лікарів, організаторів охорони здоров'я і розвитку медичної науки.

В даний час основна увага працівників відділу спрямована на пропаганду нової суспільно-політичної та медико-біологічної літератури, матеріалів про зміни і реформування в системі охорони здоров'я і підготовці кадрів, про передовий досвід роботи лікувально-профілактичних установ у складних соціально-економічних умовах, про нові медичні технології, нові препарати, технічне обладнання та інструменти, що з'являються в Україні, країнах СНД та далекого зарубіжжя, про нетрадиційні методи лікування різних захворювань, про нормативно-правові акти в охороні здоров'я, забезпечення лікувально-профілактичних установ медичною, технічною літературою.

Виставкова робота залишається важливим засобом інформування читачів бібліотеки про актуальні проблеми медицини. На протязі року організовується 170 книжкових виставок. Постійно функціонують виставки нових надходжень з основних розділів медицини та охорони здоров'я, проходять декади зарубіжної медичної книги.

Великий інтерес викликають у всіх відвідувачів організовані відділом виставки, присвячені видатним українським вченим-медикам, які посіли визначне місце у медичній науці. Значним попитом користуються книжкові виставки до календарних та пам'ятних дат нашої країни.

Центральне місце серед виставкової роботи займають тематичні виставки, які розкривають актуальні проблеми медицини, державні і регіональні програми з охорони здоров'я.

Також слід сказати про виставки іноземних книг, які постійно експонуються у відділі.

Великим попитом серед спеціалістів-медиків користуються виставки американсько-українського фонду "Сейбр-Світло", який передає безкоштовно бібліотеці велику кількість цінної літератури, німецького видавництва "Springer", з якими уже давно та плідно співпрацюємо, канадського проекту "Освіта", фонду "Каунтерпарт", Інституту Гете, Ігорем Галяриком (США), Григорієм Малиновським (США), Британською Радою та ін.

Виставка німецького видавництва "Springer".

Експозиції цих виставок викликають позитивний відгук медичної громадськості та підтверджують правильність їх вибору і всебічне розкриття, які здійснюються з метою вивчення та задоволення запитів користувачів на медичну літературу.

Стан системи охорони здоров'я в Україні на сучасному етапі пов'язаний з реформуванням галузі на основі пошуку не тільки додаткових ресурсів, а й з підвищенням ефективності управління в цілому системою та її структурними підрозділами, підвищенням професійного рівня кадрів та удосконалення інноваційних процесів. Зрозуміло, що зазначені проблеми можливо успішно вирішувати за умови ефективного використання науково-інформаційних ресурсів.

Важливу роль у доведенні медичної інформації до спеціалістів відіграють впродовж багатьох років виїзні перегляди літератури, які здійснює відділ після узгодження з керівництвом НДІ та лікувально-профілактичних установ.

Неодноразово виставки нової літератури представлялись на масових заходах, таких як науково-практична конференція "Організація системи якості медичної допомоги, медичних послуг населенню із застосуванням інформаційних технологій", яка проводилась спільно з Київською міською державною адміністрацією та Головним управлінням охорони здоров'я, Міжнародна конференція "Магнітний резонанс в медицині та біології", нарада-семинар з міжнародною участю "Питання подальшого розвитку медсестринства в Україні", міжнародний семінар за участю МАГАТЕ "Невідкладні заходи, які здійснює медична служба у випадку радіаційних аварій", що проходив у м. Славутичі та ін.

Значне місце в розповсюдженні медичних знань серед спеціалістів-медиків посідає організація та проведення спільно з головними спеціалістами Управління охорони здоров'я м. Києва "Днів спеціаліста", на яких з доповідями виступають провідні фахівці. Окрім представленої на перегляді літератури та патентно-ліцензійних матеріалів з конкретної теми, працівники відділу проводять також огляди нової літератури.

З 1998 р. відділ бере участь у підготовці разом з Національною Парламентською бібліотекою "Календаря знаменних і пам'ятних дат на ... рік", надаючи матеріал про відзначення ювілейних дат видатних вчених-медиків.

Так, наприклад, були подані матеріали про видатного вченого-офтальмолога В.П.Філатова, вченого-біохіміка О.В.Палладіна, відомого вченого-нейрохірурга

А.П.Ромоданова, видатного вченого-гігієніста Л.І.Медведя, клініциста, вченого, педагога М.Д.Стражеска, одного з корифеїв вітчизняної медичної науки О.О.Богомольця та багато інших, ювілеї яких відмічала наша країна.

Професія медичного працівника є тією професією, що безпосередньо пов'язана із самим дорогим, що має людина - його здоров'ям. Тому вона потребує безперервної підтримки певного фахового рівня. А це пов'язано з отриманням необхідної для цього інформації про нові джерела з медицини і суміжних наук.

Колектив відділу і надалі через систему традиційних і нових форм інформаційно-бібліотечного забезпечення спеціалістів-медиків сприятиме розвитку медичної науки і охорони здоров'я України і тим самим слугуватиме найдорожчому в житті - охороні здоров'я людини.

ІВАЩЕНКО Руслана Степанівна
Завідувач відділу МБА та ЗА

Народилася 14 жовтня 1940 р. в м.Теребовля Тернопільської обл. В 1972 р. закінчила Київський державний інститут культури за спеціальністю бібліотекар-бібліограф вищої кваліфікації та в 1977 р. - курси іноземних мов при Київському будинку вчителя. В ДНМБ почала працювати з жовтня 1963 р. на посадах завідувача фотолaboratorії, завідувача довідково-реферативного відділу. З 1992 р. - завідувач відділу МБА та ЗА. Має публікації на сторінках спеціальної преси. Учасник і доповідач на науково-практичних конференціях, нарадах, засіданнях, круглих столів з питань використання МБА в забезпеченні запитів користувачів.

**ВІДДІЛ МІЖБІБЛІОТЕЧНОГО АБОНЕМЕНТУ.
ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА СУЧАСНА ДІЯЛЬНІСТЬ.**

Становлення міжбібліотечного абонементу в обслуговуванні спеціалістів галузі в Україні починалося в 30-ті роки. При Харківській державній науковій медичній бібліотеці існував перший пошто-абонемент центральної наукової бази Наркому охорони здоров'я УРСР та Українського комітету профспілки «Медсанбунд», який обслуговував медичних працівників України через "Книга-поштою".

Значення і переваги пошто-абонементу високо оцінили медичні працівники, які використовували його, одержуючи за списками необхідні документи.

З початку заснування ДНМБ (1930 р.) починає функціонувати і пошто-абонемент. Відомості про кількісні показники роботи цієї служби за довоєнні часи відсутні, але вже в 1945 році було виконано 489 замовлень читачів і відправлено 186 примірників. З кожним роком ці показники збільшувалися і в 1947 році було вже виконано 910 замовлень, а книговидача становила більше 600 примірників.

Першим документом, який регламентував діяльність МБА, було "Положення о межбибліотечном деле" (1955 р.).

Новим поштовхом до подальшого розвитку та удосконалення міжбібліотечного абонементу було "Положение о единой общегосударственной системе МБА в СССР" (1969 р.), яке регламентувало діяльність бібліотек та сприяло створенню і успішному розвитку єдиної системи МБА в країні.

Основна мета "Положення" - створення найкращих умов для своєчасного задоволення запитів на літературу, подолання відомчої роз'єднаності. В основі цієї системи МБА був територіально-галузевий принцип, який передбачав обов'язкове першочергове використання фондів бібліотек регіону, незважаючи на тип та відомчу підпорядкованість.

Ще до прийняття цього "Положення" співробітники служби МБА були не тільки підготовлені до переходу на нові умови роботи, але й здійснювали деякі з його вимог, а саме: координували роботу МБА з іншими бібліотеками, надавали методичну допомогу мережі медичних бібліотек регіону, виконували бібліографічне доопрацювання замовлень.

В цьому ж році був виданий Наказ МОЗ СРСР № 5 від 7 січня "Об улучшении работы МБА медицинских библиотек и организации сводных каталогов". Це сприяло удосконаленню та подальшому розвитку мережі МБА медичних бібліотек країни. Бібліотека брала активну участь у всіх заходах, що проводилися в Україні з реалізації цього "Наказу..." та "Положення...", сприяла пропаганді МБА, створенню зведених каталогів, значному покращанню роботи всієї мережі медичних бібліотек регіону.

До 1974 року служба МБА була в структурі відділу обслуговування читачів. Згідно з новим штатним розписом з січня 1974 року службу МБА виділено як окремий структурний підрозділ і першим завідувачем відділу було призначено Корчунову Л.В.

видача - 4800 прим.).

З 1989 року почав діяти новий Держстандарт 7.31.89 "Единая государственная система МБА", який встановив основні положення, структуру, функціонування єдиної державної системи, єдину форму бланк-замовлення по МБА, вимоги до його заповнення та використання.

Після розпаду СРСР цей Держстандарт втратив силу. Скорочення кількості бібліотек, а також недостатнє їх фінансування впродовж останнього десятиріччя, призвели до значного зменшення надходжень замовлень у відділ МБА з бібліотек Київської області та з інших областей країни. Повністю припинилися надходження замовлень з країн СНД. Тому з початку 90-х років почалося різке зниження всіх показників роботи МБА.

Складні економічні умови, перехід на ринкові відносини та інші загальні чинники розвитку країни позначилися на роботі ДНМБ і, зокрема, МБА.

У 1991 р. відділ було реорганізовано в сектор МБА при відділі обслуговування читачів. Завідувач відділу Корчунова Л.В. переведена на посаду завідувача відділу іноземної літератури, а деякі співробітники в інші відділи.

У цьому ж році Україна здобула незалежність і почала розбудову самостійної правової держави.

В нових соціально-економічних умовах розвитку країни розвивалась і ДНМБ. У квітні 1992 р. при об'єднанні двох секторів МБА та нестационарних форм обслуговування читачів, що входили в структуру відділу обслуговування читачів, було знову відновлено в структурі бібліотеки відділ МБА. Завідувачем відділу призначено Іващенко Р.С.

З цього часу починає функціонувати в нових економічних умовах відділ МБА. Виходячи з обставин, що склалися, відділ МБА розробив та впровадив нові форми і методи обслуговування медичних працівників, щоб не залишити їх без поточної інформації, без якої неможлива допомога конкретному хворому.

Прогалини в комплектуванні та надходження до фонду ДНМБ нової літератури в одному примірнику призвели до зростання кількості відмов. Так, наприклад, за 1992 р на 6000 замовлень отримано абонентами 3000 відмов з формулюванням "немає у фонді" чи видається тільки до читальної зали".

Періодичні видання, деякі спеціальні види літератури, документи підвищеного попиту, обов'язкові примірники по МБА не видаються і пропонуються користувачам платні копії.

Користувачі Київської області одержують необхідну літературу при особистому відвідуванні бібліотеки або через бібліотекаря медичної установи.

З початком ринкових відносин у сфері діяльності бібліотек, поява нових інформаційних технологій і зростання попиту на оперативну інформацію служба МБА перебудувала свою діяльність, об'єднавши традиційні методи з новими.

Виконання тематичних замовлень, пошук літератури, відсутньої у фондах ДНМБ, в бібліотеках м. Києва для абонентів Київської області та інших регіонів країни, виготовлення ксерокопій для них, уточнення бібліографічних даних іноземних джерел з бази даних Medline, використання Internet - усі ці нововведення використовує відділ МБА на даному етапі.

З багатьма бібліотеками міста відділ налагодив міцні ділові стосунки, знаходить розуміння та підтримку в них, коли звертається за допомогою, в разі необхідності, відновлення втрачених сторінок окремих джерел та поповнення прогалин комплектування виготовленими ксерокопіями.

Відділ замовляє та отримує відсутню в фондах ДНМБ літературу за замовленнями індивідуальних користувачів в інших бібліотеках м. Києва та України.

Не зважаючи на фінансові труднощі, нашими постійними користувачами лішаються 350 абонентів Києва, Київської області та інших регіонів країни. Серед них власні наукові медичні бібліотеки, учбові заклади, медичні та науково-дослідні установи,

вчені-медики, наукові працівники, студенти, аспіранти, практикуючі лікарі та фахівці суміжних з медициною галузей.

Учасники наради універсальних і галузевих центрів міжбібліотечного абонементу України.

про створення системи МБА держав-учасниць СНД". Ця "Угода ..." має виняткове значення. Вона гарантує своєчасне отримання необхідної інформації для забезпечення науково-технічних процесів країн СНД та закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного життя. Для реалізації цієї "Угоди..." вирішується питання про фінансування системи МБА держав-учасниць СНД на державному рівні.

Розпочатий пошук альтернативних шляхів розвитку МБА і вирішення проблем в усьому світі привело до ідеї взаемовикористання ресурсів, а його реалізацію - до розвитку та впровадженню комплексу сучасних інформаційних технологій - електронній доставці документів (ЕДД).

Перспективним методом ЕДД є передача копій по глобальним комп'ютерним мережам і забезпечення віддаленого доступу до електронних видань.

На розвиток ЕДД, як в ДНМБ так і в Україні в цілому, впливають такі негативні фактори:

1. Фінансові - відсутність повного фінансування бібліотек, державної підтримки на цьому етапі.
2. Організаційні - проблема координації: кожна бібліотека іде "власним шляхом", організовує власні мережі, працюючи за різними технологіями.
3. Технічні - недостатність технічних засобів, недостатність розповсюдження комп'ютерної мережі бібліотек України.

Ось чому в наш час впровадження і розвиток нових технологій для задоволення запитів користувачів є одним з найперспективніших напрямів розвитку МБА.

Сьогодні у відділі функціонують відділення МА (міський абонемент м.Киева), ЗА (заочний абонемент Київської області) та абонемент інших регіонів України, в яких працюють Івашенко Р.С., Секретарьова Г.В. та Юрченко Т.О.

На сучасному етапі розвитку та відновлення системи МБА в Україні відділ брав участь разом з провідними універсальними та галузевими центрами МБА у розробці проекту "Положення про єдину державну систему МБА в Україні", який подано на розгляд до Міністерства культури і мистецтв України.

Паралельно з цим "Положенням" провідні бібліотеки СНД та України почали інтенсивну роботу, спрямовану на відновлення та зміцнення служби МБА як найперспективнішої, у вирішенні забезпечення запитів необхідними документами користувачів на всій території України, СНД та далекого зарубіжжя.

Результатом цієї роботи та роботи державних установ різних рівнів була розроблена "Угода

КОРНІЛОВА Лідія Євгенівна

Завідувач відділу наукової та рекомендаційної бібліографії

Народилася 23 вересня 1952 року в с. Пришиб Астрахан-Базарського району Азербайджанської РСР в сім'ї військовослужбовця. В 1970-1974 рр. навчалася в Читинському педагогічному інституті. Після закінчення інституту викладала російську мову та літературу, працювала бібліотекарем в Читинському середньому ПТУ. 1980 - переїзд в м. Київ, працювала на посаді бібліографа в бібліотеці Київського вищого танкового училища ім. Якубовського. В 1981 році перейшла на роботу до Державної наукової медичної бібліотеки на посаду старшого редактора. З 1987 року - завідувач відділу наукової та рекомендаційної бібліографії ДНМБ. Має публікації на сторінках спеціальних видань.

ІСТОРІЯ ВІДДІЛУ НАУКОВОЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙНОЇ БІБЛІОГРАФІЇ

Современный читатель находится перед Гималаями библиотек в положении золотоискателя, которому надо отыскать крупинки золота в массе песка. И отыскать эти крупинки золота помогает библиография.

С.И.Вавилов

Вивчаючи основні етапи розвитку відділу наукової та рекомендаційної бібліографії, ми звертаємо свій погляд у далекий 1930 рік.

Заснована 6 листопада 1930 р. Київська медична бібліотека з перших днів своєї роботи мала в штаті бібліографа-референта.

За спогадами найстаріших співробітників бібліотеки першими бібліографами-референтами в 1932 - 1937 рр. були: Бергер Е.М. - практикант бібліографічного бюро, згодом директор бібліотеки, доктор медичних наук, професор Тернопільського медичного інституту; Венцовський М.К. - асистент клініки акушерства та гінекології, згодом професор Вінницького медичного інституту; Косач-Кривинюк Ольга Петрівна - лікар, сестра Лесі Українки; Дяченко С.С. - мікробіолог, професор Київського медичного інституту; Фаворська К.О. - бібліотекар.

Довідково-бібліографічне бюро згодом було реорганізовано в консультативно-бібліографічне бюро, а з 1944 р. - у відділ наукової бібліографії з 11 штатними працівниками.

В різні роки відділ очолювали фахівці медичної та бібліотечної справи: лікар Каспарьян С.А. (1945-1955 рр.), лікар Кретова Т.П. (1957-1959 рр.), лікар Головоковська С.В. (1959-1961 рр.), Храброва З.М. (1961-1971 рр.), Котенко О.О. (1971-1973 рр.), лікар Апанова М.В. (1973-1986 рр.), Корнілова Л.Є. (1987 р. і до теперішнього часу).

Рік за роком функції відділу бібліографії розширювалися, а також збільшувалася кількість задач та видів робіт, які повинні виконувати співробітники відділу. Особливо бурхливий зріст роботи розпочався в 60-ті роки з створенням Всесоюзної системи науково-технічної інформації і, як однієї з її галузей, наукової медичної інформації. Через це в 1969 році було створено сектор інформації і штат відділу збільшився до 16 працівників. Завідувала новим сектором Іванова Віра Степанівна (1970-1975 рр.). Але згодом його функції і діяльність переросли рамки сектора і в 1976 році сектор

реорганізовано у відділ довідково-інформаційної роботи. При відділі бібліографії в 1981 році було створено 2 сектори: сектор науково-допоміжної бібліографії та сектор рекомендаційної бібліографії. Очолювали сектори в різні роки Сетчикова І.М., Зубченко Г.М., Корнілова Л.Є., Коновалова К.І., Сулиця М.О, Бадрук С.Є., Остапенко Т.А., Кірішева О.М. З 1994 року в структурі відділу є один сектор - допоміжної та рекомендаційної бібліографії.

З перших років існування довідково-бібліографічне бюро надавало консультації, виконувало довідки, випускало різноманітні покажчики, зведені каталоги.

Одним з найважливіших різновидів роботи відділу було видання бібліографічних посібників. Першими повосенними покажчиками були посібники, призначені для медичних працівників села, серед яких "Список рекомендованої літератури для сільських медичних працівників на тему: Рододопомога" (1949 р., 9 с.), "Список рекомендованої літератури для сільських медичних працівників по боротьбі з сільськогосподарським травматизмом та по організації колгоспних сезонних ясел" (1949 р., 7 с.), "Виразкова хвороба" (1950 р., 8 с.) та ін. Загалом для них було видано 9 посібників.

За перше післявоєнне десятиріччя (1945 - 1955 рр.) було видано 35 посібників. Тематика цих видань була дуже широкою: списки літератури на допомогу практикуючим лікарям - "Рак легкого" (1955 р., 20 с.), "Столбняк" (1954 р., 12 с.), "Антибиотики" (1952 р., 28 с.) та ін.; матеріали по санітарно - освітній пропаганді - "Гигиена жилища" (1953 р., 11 с.), "Витамины и их значение для организма" (1952 р., 15 с.) та ін.

За 1956 - 1960 рр. було видано 35 посібників, за 1961 - 1970 рр. - 28, 1980 - 1995 рр. - 39, 1995 - 2000 рр. - 6.

В практику роботи відділу широко ввійшло видання рекомендаційних покажчиків до з'їздів та конференцій. Одним із перших таких видань був список літератури для делегатів конференції з проблем старіння, яка відбулась в грудні 1938 р. в м. Києві, який був опублікований в трудах конференції. Ця робота провадилася в тісному контакті з організаційним комітетом, бібліотекою, медичними установами, які були відповідальними за проведення даного заходу. Серед таких покажчиків "Кишечные инфекции. Вирусный гепатит" (1975 р., 85 с.), підготовлений разом з НДІ епідеміології та інфекційних хвороб до I Всесоюзного з'їзду інфекціоністів; "Медицинская генетика" (1984 р., 283 с.), виданий разом з медичним інститутом до I Всесоюзного з'їзду медичних генетиків, який отримав високу оцінку учасників з'їзду. З центром медичної статистики Головного управління охорони здоров'я м. Києва до науково-практичної конференції "Інформаційне забезпечення охорони здоров'я в єдиному медичному просторі столиці держави" підготовлено покажчик "Медико-санітарна статистика (деякі питання з історії)" (1998 р., 50 с.).

Одним із основних напрямів бібліографічної діяльності відділу у 80-90 рр. була розробка великих науково-допоміжних покажчиків літератури. Тільки за останні 15 років видано понад 50 таких покажчиків, серед них "Остеосинтез" (Ч.1 - 1985 р., 266 с., Ч.2 - 1991 р., 240 с.), "Перитонит" (Ч.1 - 1980 р., 121 с., Ч.2 - 1985 р., 136 с.) "Физические факторы окружающей среды в населенных местах" (1990 р., 500 с.) та ін.

Багато років продовжується співпраця з Київською медичною академією післядипломної освіти, результатом якої є покажчики "Иглоукальвание и другие методы воздействия на биологически активные точки (БАТ)" (Ч.1 - 1979 р., 164с., Ч.2 - 1982 р., 158с.), "Указатель докторских диссертаций ученых медицинского факультета Киевского университета (1841 -1917 гг.)" (1989 р., 33 с.) та ін.

Завдяки співдружності з Національним медичним університетом ім. О.О. Богомольця побачили світ покажчики: "Совершенствование учебно-воспитательного процесса в медицинском институте" (Ч.1 - 1980 р., 124 с., Ч.2 - 1988 р., 188 с.), "Вопросы управления здравоохранением на современном этапе" (1988 р., 39 с.) та ін.

Багаторічна творча співпраця з Товариством істориків медицини дозволила плідно розробити красназвучу тематику, видати ряд красназвучих бібліографічних покажчиків:

"Здравоохранение Киева и Киевской области Украинской ССР " (1974 р., 574 с.), "История медицины и здравоохранения Украинской ССР" (Ч.1 - 1982 р., 621 с., Ч.2 - 1995 р., 80 с.), "Киевская школа терапевтов" (1981 р., 32 с.) та ін.

Не менш важливим напрямом у виданні краєзнавчих покажчиків був випуск бібліографічних посібників, присвячених діяльності вчених-медиків України: "Медицинские работники Украинской ССР, удостоенные почетных званий" (Ч.1 - 1976 р., 392 с., Ч.2 - 1983 р., 423 с.), "Бец Владимир Алексеевич" (1987 р., 14 с.), "Коломийченко Алексей Исидорович" (1988 р., 57 с.) та ін.

Важливою складовою частиною національного галузевого бібліографічного репертуару є бібліографія медичної бібліографії. Перші кроки в цьому напрямку - покажчики "Информационно-библиографические издания Республиканской научной медицинской библиотеки (1945 -1979 гг.)" (1980 р., 35 с.), "Покажчик праць співробітників Державної наукової медичної бібліотеки України. Література про ДНМБ" (Ч.1 (1980 - вересень 1995 рр., 53 с.) - 1996 р., Ч.2 (1995 - березень 2000 р.) - 2000 р., 34 с.). Розпочата робота з підготовки матеріалів до видання "Бібліографічні покажчики, видані медичними бібліотеками України" (1945-2000 рр.)

Працівники відділу постійно виконували тематичні довідки на замовлення медичних працівників та медичних установ з вітчизняних та іноземних джерел. Копії найбільш цікавих довідок надсилались до Державної центральної наукової медичної бібліотеки (м. Москва) для опублікування інформації в "Указателе информационных материалов по медицине и здравоохранению". Завдяки цій інформації до нашої бібліотеки з усього Радянського Союзу надходили запити на копії довідок.

Після розробки "Положення про науково-дослідну роботу в РНМБ МОЗ УРСР" (1984 р.) передбачалась участь у наукових дослідженнях і відділу. Важливим напрямом дослідницької роботи було вивчення інформаційно-бібліографічного забезпечення медичної галузі, яке здійснювалось в рамках досліджень "Бібліотечно-бібліографічні ресурси інформації бібліотек різних рівнів" (1986-1987 рр.).

Це дослідження визначило довідковий та бібліографічний потенціал медичних бібліотек України всіх рівнів. На основі наукових висновків був розроблений "Перелік довідкових та бібліографічних видань, рекомендованих до включення у фонди бібліотек лікувально-профілактичних установ", який допоміг формувати "ядро" довідково-інформаційного фонду бібліотек.

Для слухачів курсів підвищення кваліфікації, аспірантів читався цикл лекцій з методики пошуку медичної літератури за темою досліджень, складання та оформлення списків літератури до дисертацій та ін., проводилися тематичні бібліографічні огляди та консультації по користуванню довідково-пошуковим апаратом бібліотеки. На протязі багатьох років цю роботу проводила головний бібліограф відділу Пелюсова Т.О., яка розробила тематику лекцій, їх текст та методику викладання, підтримувала творчі зв'язки з вченими секретарями науково-дослідних інститутів, ВАКа України.

Працівники відділу були постійними консультантами в залі каталогів (Пелюсова Т.О., Гулівець М.І., Зубченко Г.М. та інш.).

Для медичних працівників функціонує спеціалізований читальний зал, в якому знаходяться видання реєстраційної бібліографії, реферативні видання України, Росії (реферативні медико-біологічні видання ВІНІТІ та ВНІІМІ); бібліографічні видання США (Index Medicus , з 1928 року, Current Contents, з 1970 року), Нідерландів (Excerpta Medica, з 1959 року) мовою оригіналу - понад 62 тис. примірників.

Крім того, відділ бібліографії має підсобний фонд довідників, енциклопедій універсального та галузевого характеру (понад 12 тис. прим.).

Усі видання можна отримати, звернувшись до чергового бібліографа читального залу, який також надає користувачам консультації з питань пошуку необхідної інформації, з методики використання бібліографічних видань. Щорічно надається понад 150 консультацій та усних довідок.

У розпорядженні відділу знаходиться виставковий стенд, на якому демонструються матеріали до ювілейних та пам'ятних дат з життя бібліотеки та медичних установ. Необхідно відзначити такі виставки: "З історії бібліотеки", "Видання бібліотеки", "Державна наукова медична бібліотека МОЗ України: минуле і сучасне", "Медичні бібліотеки України", "Никола Артемьевич Терещенко (К 180-летию со дня рождения)", "Скарбниці медичних знань", "До Всеукраїнського Дня бібліотеки".

З перших днів існування співробітники проводили роботу по організації та веденню ДБА відділу. Впродовж багатьох років ведуться тематичні картотеки: "Медичні працівники під час Великої Вітчизняної війни та стихійних лих (1941 - 2002 рр.)" - налічує понад 1 тис. карток; "Медичні працівники України, удостоєні почесних звань (1976 - 2002 рр.)", "Постанови Верховної Ради, Ради міністрів та Укази президента України з питань охорони здоров'я та медицини (1966 - 2002 рр.)" - налічує біля 2 тис. карток. Особливо слід відзначити краєзнавчу картотеку "Охорона здоров'я України (1918 - 2002 рр.)", яка налічує понад 72 тис. карток, відображає матеріали по організації охорони здоров'я і історії медицини. Схема картотеки розроблена разом з республіканським товариством істориків медицини (консультант проф. К.Ф. Дулленко), у веденні картотеки беруть участь всі обласні наукові медичні бібліотеки України. Багато років роботу з картотекою вели Павленко Р.І., Костенко Д.І., Глобіна Т.О., Хорошко В.І., Зубченко Г.М., Корнілова Л.Є., Сулиця М.А.

Крім цих картотек, у відділі зібрано матеріали про діяльність бібліотеки (Державна наукова медична бібліотека на сторінках преси).

В повсякденну роботу головних спеціалістів відділу входить рецензування краєзнавчих та науково-допоміжних показників медичних бібліотек України. Храбровою З.М. написано рецензії на покажчики Луганської обласної наукової медичної бібліотеки: "Новообразование женских половых органов" (1962 р.), "Уход за больными" (1961 р.); бібліотеки Дніпропетровського медичного інституту: "Библиографический указатель трудов Днепровского медицинского института 1934 - 1960 гг." (1961 р.) та ін.

Пелюсовою Т.О. прорецензовано покажчики "Особо опасные инфекции 1968-1973 гг." (Херсонська ОНМБ); "Здравоохранение Винницкой области" (Вінницька ОНМБ, 1989 р.) та ін.

Апанова М.В. рецензувала "Научные работы врачей Житомирской области" (1978 р.) та студентську роботу "Координация библиографической деятельности медицинских библиотек Украины" (1985р.).

Завідувачем відділу Корніловою Л.Є. прорецензовані "Здравоохранение и медицинская наука Харьковской области" (1988 р.), "Здравоохранение Ворошиловграда и Ворошиловградской области" (1986р.) та інші краєзнавчі матеріали.

Працівники відділу брали активну участь в проведенні конференцій, семінарів, нарад, які проводилися в Національній бібліотеці ім.В.Вернадського АН України, Національній парламентській бібліотеці, Київському університеті культури та мистецтв, виступали на них з доповідями: "Національна бібліографія України: стан і тенденції розвитку" (1994 р), "Бібліотечне краєзнавство у відновленні історичної пам'яті народу України" (1997 р.) та ін.

В 1982 р. на базі ХДНМБ було проведено семінар - практикум "Завдання бібліографічної діяльності наукових медичних бібліотек в світі рішень 26 з'їзду КІРС".

Працівники відділу брали участь у семінарах та нарадах по пропаганді бібліотечно-бібліографічних знань серед працівників мережі медичних бібліотек, читали лекції для слухачів курсів підвищення кваліфікації працівників культури та медичних працівників (КМІ, УкрНДІТІ та ін.). До цієї роботи були залучені Храброва З.М., Апанова М.В., Пелюсова Т.О., Гулівець М.І., Корнілова Л.Є., Юрченко К.І.

Бібліотечно-бібліографічну діяльність бібліотеки та бібліотек мережі співробітники відділу висвітлювали на сторінках періодичної преси.

У свій час у відділі працювали лікарі (Каспарьян С.О., Кретова Т.П., Бережницька

З.М., Хорошко В.І., Аверіна О.І., Апанова М.В.), філологи (Костенко Д.І., Дубицька Г.І., Кравцова Т.М., Сулиця М.О., Корнілова Л.Є., Гайдучок М.М., Мурашко А.В.), бібліотекарі-бібліографи (Павленко Р.І, Храброва З.М., Пелюсова (Богуш) Т.О., Савенок Г.Г., Гулівець М.І., Куцан С.А., Щербак Л.І., Глобіна Т.О., Іванова В.С., Кобрянська Р.М., Коновалова (Юрченко) К.І., Монько Т.С., Зубченко Г.М., Бадрук С.Є., Сетчикова І.М., Целінська В.Р., Хайхан І.І., Круц С.О., Остапенко Т.А., Кірішева О.М., Супрун Д.Л., Стехун А.О.).

Добру пам'ять в історії відділу залишили Аронова-Златопольська Фріда Самійлівна, яка працювала в 1944-1965 рр. і підготувала 13 бібліографічних покажчиків; Сапожнікова Є.О. - 1944 - 1958 рр., підготувала 7 покажчиків; Храброва Зінаїда Михайлівна - 1961 - 1972 рр., систематизувала фонд відділу, рецензувала бібліографічні покажчики; Хорошко Валентина Іванівна, лікар, 1963 - 1978 рр., готувала до видання бібліографічні покажчики, консультувала читачів; Костенко Діана Іванівна - (1961 - 1977 рр.) - нині зав. відділу видань, є укладачем бібліографічних покажчиків "Здравоохранение Киева и Киевской области" (1974 р.), "Медицинские работники Украинской ССР, удостоенные почетных званий" (1976, 1988 рр.) та ін.

У відділі бібліографії працювала (з 1963 по 1971 рр.) бібліографом директор ДНМБ, заслужений працівник культури України (1980 р.) Павленко Раїса Іванівна і брала участь в підготовці бібліографічних посібників.

Після закінчення Харківського інституту культури в 1962 році прийшла у відділ Пелюсова (Богуш) Тамара Олексіївна, яка за свою працю нагороджена медаллю "Ветеран труда", значком "Отличнику здравоохранения", Почесними грамотами МОЗ. Вона створила у відділі допоміжний фонд та каталог довідкової літератури, постійно читала лекції по пропаганді бібліографічних знань, є консультантом науковців-медиків.

З 1968 року і по нині працює у відділі головний бібліограф Гулівець Марія Іванівна, виконує бібліографічний пошук за замовленнями медичних працівників та медичних установ, підготувала бібліографічні покажчики "Медико-санітарна статистика: Деякі питання історії" (1998 р., 50 с.), "Указатели библиографических справок, выполненных РНМБ - К., 1973 -1979.". За багаторічну сумлінну працю нагороджена Грамотами МОЗ України, медаллю "Ветеран труда", значком "Отличнику здравоохранения".

Не можна не згадати Куцан Світлану Анатоліївну - ветерана бібліотеки, яка з 1969 по 1976 рр. працювала у відділі і була укладачем покажчика "Новые книги, поступившие в СИФ МЗ УССР в 1971-1993 гг."; Щербак Людмилу Іванівну - ветерана бібліотеки, працювала у відділі з 1970 по 1976 рр., була укладачем покажчиків серії "На допомогу практикуючому лікарю", що видається з 1971 року.

Необхідно відзначити Глобіну Тамілу Олексіївну, нині завідувача довідково-інформаційного відділу, яка працювала у відділі з 1964 року по 1976 рік і є укладачем бібліографічного покажчика "Гигиена атмосферного воздуха" (1972 р., 224 с.); Кобрянську Ріту Михайлівну, яка працювала у відділі з 1969 по 1976 роки, уклала покажчики "Болезни почек и гипертония" (1972 р., 133 с.), "Гломерулонефрит" (1972 р., 284 с.).

Багато років віддали роботі у відділі: Коновалова (Юрченко) Катерина Іванівна - ветеран праці, працювала з 1969 по 1993 роки, укладач покажчиків "Рациональное питание - залог здоровья" (1979 р., 23 с.), "Коломийченко Алексей Исидорович" (1988 р., 57 с.), Апанова Майя Василівна - працювала з 1976 по 1986 рр., укладач 11 бібліографічних покажчиків, редагувала, рецензувала покажчики обласних медичних бібліотек та бібліотек НДІ; Сулиця Марія Олексіївна, працювала у відділі з 1974 по 1997 роки, була укладачем 9 покажчиків, впродовж 20 років збирала матеріал для краєзнавчої картотеки "Охорона здоров'я в Україні".

З 1975 року і по нині працює у відділі Зубченко Галина Миколаївна - ветеран праці, нагороджена медаллю "Ветеран труда" (1986 р.). Підготувала 7 покажчиків "Двигательная активность и ишемическая болезнь сердца" (1983 р., 80 с.), "Охрана

здоров'я дітей шкільного віксту та подросткув" (1986р., 222 с.) та ін., редагувала та рецензувала покажчики обласних наукових медичних бібліотек, вела краєзнавчу картотеку "Охорона здоров'я в Україні", виконувала довідки за тематичними запитами медичних працівників.

Впродовж 16 років (1979-1995 рр.) працювала у відділі Бадрук Світлана Євгенівна, яка займалася комплектуванням фонду відділу, вела каталоги, укладала покажчики літератури

Серед молодих спеціалістів відділу слід відзначити: Круц Світлану Олександрівну, яка працювала у відділі з 1992 по 2000 рр. після закінчення Київського державного інституту культури, займалася комплектуванням довідкового фонду та вела довідково-пошуковий апарат відділу, уклала "Покажчик праць співробітників ДНМБ України" (1996, 2000 рр.); Супрун Діну Львівну - працює у відділі з 2000 р., веде краєзнавчу картотеку; Стехун Альону Олександрівну - працює з 2000 р., комплектує книжковий фонд відділу, веде тематичні картотеки.

З 1981 року працює у відділі, а з 1986 р. і до теперішнього часу керує ним, Корнілова Лідія Євгенівна. За сумлінну працю нагороджена Почесними грамотами МОЗ України. Займається укладанням бібліографічних покажчиків літератури, підготувала 11 покажчиків "Медицинские и социальные проблемы катастрофы на Чернобыльской АЭС" (1991 р., 111 с.), "Медицинские работники Украинской ССР, удостоенные почетных званий" (1988 р., 423 с.) та ін., редагує та рецензує покажчики обласних наукових медичних бібліотек та бібліотек НДІ, веде краєзнавчу картотеку "Охорона здоров'я в Україні", виконує довідки за тематичними запитами медичних працівників, плідно співпрацює з Київським університетом культури і мистецтв та Академією післядипломної освіти керівних працівників міністерства культури і мистецтв України, друкується в періодичній пресі.

Завдяки ентузіастам бібліографічної справи, спеціалістам високої кваліфікації, відділ наукової та рекомендаційної бібліографії за 70 років свого існування став значущим відділом, який оперативну та якісно забезпечує бібліографічною інформацією медичних працівників та науковців України.

ГЛОБІНА Таміла Олексіївна

Завідувач відділу довідково-інформаційної роботи

Народилася 10 січня 1933 р. в м.Тростянець Сумської області. В 1954 р. закінчила Харківський державний бібліотечний інституту за спеціальністю бібліотекар-бібліограф вищої кваліфікації. В 1950-1956 рр. працювала в бібліотеках м.Києва на різних посадах. В 1957-1961 рр. - завідувач міської бібліотеки ім.Остапа Вишні. З 1962 р. працює в Державній науковій медичній бібліотеці завідувачем відділу книгосховища, старшим бібліотекарем, головним бібліотекарем відділу наукової бібліографії. 1972-1975 рр. - завідувач відділу редакційно-видавничої роботи Республіканського відділу наукової медичної інформації. З 1976 р. - завідувач відділу довідково-інформаційної роботи ДНМБ МОЗ України.

**СТОРИНКИ ІСТОРІЇ І ДІЯЛЬНОСТІ ВІДДІЛУ
ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Бібліотека завжди була і є центром інформації. Головне завдання бібліотеки - накопичення джерел і найширша інформація про них.

З часом функція бібліотеки як збирача, зберігача та розповсюджувача джерел інформації значно розширилась. Дієву допомогу органам охорони здоров'я надає система наукової медичної інформації, найважливішою ланкою якої є медичні бібліотеки.

Особливо бурхливий зріст інформаційних функцій бібліотек розпочався у 60-ті роки. В ці роки була сформована Всесоюзна система науково-технічної інформації і, як одна із її галузей - наукова медична інформація.

Медичні бібліотеки постійно вивчають інформаційні запити різних категорій користувачів, і разом з органами інформації створили єдину систему інформаційно-бібліографічного і бібліотечного забезпечення спеціалістів галузі.

Інформаційна робота в Державній науковій медичній бібліотеці (надалі бібліотека) розпочалася значно раніше, ніж було створено відділ довідково-інформаційної роботи.

Першим кроком до більш широкої інформаційної діяльності у бібліотеці було створення у 1969 р. сектора інформації при відділі бібліографії. Його очолила Іванова Віра Степанівна.

На початку 70-х років (Наказ МОЗ УРСР № 212 від 13.04.72) були створені відділи інформації в обласних наукових медичних бібліотеках, медвузах, науково-дослідних інститутах, організовані групи наукової медичної інформації на громадських засадах в лікувально-профілактичних закладах.

Згідно з цим наказом працівники сектора приділили багато уваги створенню груп наукової медичної інформації (НМІ) при лікувально-профілактичних установах м.Києва і області. Виїжджали на місця, допомагали керівникам груп НМІ у складанні планів роботи, опануванні інформаційних джерел, організації книжкових виставок, проведенні "Днів інформації" та інших масових заходів.

Підвищенню рівня інформаційної роботи сприяла організація при Облздороввідділах обласних Рад з наукової медичної інформації, що дозволило перейти до комплексного вирішення проблеми інформаційного забезпечення у масштабах кожної області.

В 1973 р. було видано наказ МОЗ України № 64 від 21.03.73 р. "Про поліпшення інформаційного обслуговування практикуючих лікарів і середніх мед. працівників ЛПУ м.Києва і області". Разом з Головним Управлінням охорони здоров'я м.Києва і Облздороввідділом було підготовлено ряд наказів про дальший розвиток і удосконалення системи інформаційно-бібліотечного обслуговування медичних працівників в м.Києві та області.

Спіраючись на ці накази, при ЛПУ, що мали 500 і більше ліжок, були створені групи наукової медичної інформації, які сприяли впровадженню в роботу ЛПУ нових засобів лікування, діагностики, профілактики захворювань, проводили "Дні інформації", "Дні спеціаліста", реферативні огляди та інші інформаційні заходи.

З часом функції і діяльність сектора розширилися і тому за наказом директора РНМБ № 118 від 15 грудня 1975 р. § 8 в структурі РНМБ було створено відділ довідково-інформаційної роботи. Відділ почав функціонувати з 2 січня 1976 р. Завідувачем відділу була призначена Глобіна Таміла Олексіївна. У відділі у різні роки працювали і працюють такі фахівці, як головні бібліографи Куцан С.А., Длугунович М.В., завідувачі секторами Кобрянська Р.М., Щербак Л.І., Терзієва О.Ф., Загородська О.Т., редактори Монько Т.С., Нгуен В.М., Гордієнко І.В. та інші.

Одним з головних завдань відділу було вивчення інформаційних потреб медичних працівників. З цією метою проводились анкетування і опитування фахівців і на цій основі визначалися постійно діючі запити.

Суттєвим розділом інформаційної роботи стало інформаційне забезпечення наукової і практичної діяльності медичних працівників в режимах: вибіркового розповсюдження інформації (ВРІ), диференційного і тематичного інформування керівників усіх рівнів (ДЗК, ТЗК), "Запит-відповідь", сигнального інформування по поточних надходженнях та інші.

У режимі ВРІ забезпечував начальників Управлінь і відділів МОЗ України, керівників Управління охорони здоров'я м. Києва та Облздороввідділу, провідних вчених України, наукових співробітників НДІ та медичних вузів.

Відповідальні працівники Міністерства охорони здоров'я одержували інформацію в режимі ДЗК - забезпечення запитів для прийняття рішень в галузі управління охороною здоров'я. Крім того, працівники Міністерства отримували інформацію в режимі ТЗК - згідно зі своїми професійними запитами, тому що багато хто з них займався науковою діяльністю, пов'язаною безпосередньо з їх лікарською спеціальністю. Для працівників відділів і Управлінь МОЗ підбиралась інформація з питань передового досвіду, управління охороною здоров'я, НОП, впровадження нових методів лікування в практику охорони здоров'я та ін. З усіх джерел виготовлялись копії, робились переклади, надавались першоджерела.

Абонентами і користувачами відділу були керівники МОЗ України - Криштопа Б.П., Гирін В.М., Перехрестенко П.М., Отрошенко П.Г., Хомазюк А.І., Козлюк В.М., Обухов А.Г., Разумєєва Г.І., Когут А.Т., начальники Головного Управління охорони здоров'я м. Києва Дідиченко В.М., Жданова Л.М., начальник Полтавського Облздороввідділу Касьяненко А.М., академіки Академії медичних наук України - Єфімов А.С., Пиріг Л.А., Чекман І.С., Амосова К.М. та інші.

Відділ проводив і проводить значну роботу з інформаційного забезпечення спеціалістів установ практичної охорони здоров'я. В режимі сигнального інформування по поточних надходженнях головні лікарі всіх ЛПУ м. Києва і Київської області одержували і одержують інформаційні матеріали з питань: організації роботи і спеціалізованої допомоги в ЛПУ; планування, фінансування, економіка в охороні здоров'я, охорона здоров'я матері і дитини, профілактика і лікування психічних захворювань, алкоголізму та наркоманій; нові лікарські препарати; гігієна навколишнього середовища; медицина катастроф; медико-соціальні аспекти аварій на ЧАЕС; туберкульоз та інші.

В режимі "запит - відповідь" виконувались тематичні довідки за заявками медичних працівників і медичних установ по вітчизняних і зарубіжних джерелах. Найбільш цікаві довідки відсилались до Москви для опублікування в "Указателе информационных материалов по медицине и здравоохранению". Відділ отримував багато запитів на копії виконаних довідок.

З 1971 р. сектор інформації щорічно готував до друку інформаційні покажчики вітчизняних і зарубіжних книг серії "На допомогу практикуючому лікарю" 20 вип. з 28

медичних спеціальностей. З 1974 р. всі джерела, що включались до покажчиків, почали анутовати і проставляти шифр.

У 1981 році було проведено дослідження з ефективності використання покажчиків, за побажаннями користувачів, до покажчиків почали включати іноземну літературу і автореферати докторських і кандидатських дисертацій. Аналіз дослідження показав, що покажчики користуються попитом не тільки в Україні, але і за її межами.

В даний час у ці покажчики включаються також сапатті із збірників і періодичних видань, описи винаходів, або патентна документація.

З розвитком в Україні ринкових відносин видання покажчиків цієї серії було переведено на оплату, що значно знизило їх тираж, тому що бібліотеки не мають коштів на їх придбання.

З 1975 р. почав видаватись щомісячно інформаційний покажчик "Новые книги, поступившие в справочно-информационный фонд РНМБ". Покажчики розсилались до 80 найбільших медичних бібліотек України, які повинні були прислати до бібліотеки відомості про наявність в їх фондах літератури, що вміщена до покажчика, а також надсилати відомості про літературу, яка є у їх фондах і відсутня у покажчику бібліотеки. На основі поточних випусків покажчиків і відомостей, що надсилали медичні бібліотеки України, щорічно видавався "Сводный каталог отечественных книг по медицине и биологии, поступивших в Республиканский СИФ МЗ УССР в ... году". "Сводный каталог..." включав надходження до 80 медичних бібліотек України і давав змогу читачеві не тільки ознайомитись з новою літературою, але й знати, в якій з медичних бібліотек України є література, яка його цікавить і при необхідності замовити її по МБА. Таке видання було здійснено тільки в системі медичних бібліотек України і було єдиним у системі медичних бібліотек Радянського Союзу.

Свого часу у відділі набула великого розвитку така форма роботи, як творча співпраця з медичними установами міста. Згідно зі спільними планами роботи з 10 НДІ міста, відділ здійснював інформаційне забезпечення наукових розробок і тем, виготовляв копії на всі матеріали, що їх цікавили, готував і видавав разом з НДІ рекомендаційні бібліографічні покажчики.

Для слухачів курсів підвищення кваліфікації керівних кадрів охорони здоров'я, які працювали при Київському Національному медичному університеті ім.О.О.Богомольця, слухачів Академії післядипломної освіти читались лекції, проводились бібліографічні огляди, екскурсії по бібліотеці, під час яких слухачів знайомили з документальним фондом, довідково-пошуковим апаратом, виставками літератури з питань охорони здоров'я, соціальної гігієни та ін.

Читався цикл лекцій з методики розшуку медичної літератури за темою дослідження, складання і оформлення списку літератури до дисертації та ін.

В 1986 р. разом з Головним Управлінням охорони здоров'я м.Києва було розроблено "Положення про групу наукової медичної інформації клінічної лікарні". Положення було узгоджено з керівником Республіканського відділу наукової медичної інформації (РВНМІ) Уваренко А.Р.

Згідно з положенням склад групи затверджувався наказом головного лікаря ЛПУ.

Група НМІ організувала роботу позаштатних інформаторів. За допомогою працівників відділу довідково-інформаційної роботи ДНМБ інформатори забезпечували спеціалістів ЛПУ інформаційними матеріалами в режимі ВРІ, організували "Дні інформації", "Дні спеціаліста", допомагали в проведенні науково-практичних конференцій, нарад, семінарів тощо.

На "Дні інформації", що проводились в бібліотеці, запрошувались члени груп НМІ, головні лікарі ЛПУ, представники Головного Управління охорони здоров'я м.Києва і Облздороввідділу. На "Днях інформації" демонструвались розгорнуті виставки нової літератури, з лекціями і доповідями на найактуальніші теми з проблем медицини і охорони здоров'я виступали провідні вчені, заслужені лікарі, обговорювались питання

обміну передовим досвідом. З повідомленням про нові лікарські препарати виступали представники Головного аптечного управління. Працівники відділу проводили огляди нової літератури.

Разом з РВНМІ були підготовлені і видані методичні рекомендації "Организация и проведение массовых форм научно-информационного обслуживания специалистов учреждений здравоохранения". - К., 1987.

Працівники відділу систематично виїжджали до міських, районних медичних закладів, до обласних наукових медичних бібліотек з метою надання методичної і практичної допомоги в організації інформаційної роботи, брали участь, готували матеріали і виступали на науково-практичних конференціях, які проводив РВНМІ.

Спільним рішенням колегії Міністерства охорони здоров'я і комітету профспілки медпрацівників (від 04.12.74 р.) були затверджені республіканські школи передового досвіду на базі Рівненської, Івано-Франківської і Кіровоградської обласних наукових медичних бібліотек (ОНМБ). На базі Рівненської ОНМБ було створено школу передового досвіду з інформаційної роботи з метою оптимізації інформаційного забезпечення спеціалістів сільської місцевості і впровадження нових форм і методів роботи.

Перед школою було поставлено завдання постійно досягати підвищення якості і ефективності інформаційно-бібліотечного обслуговування медичних працівників раціональним використанням бібліотечно-інформаційних ресурсів, удосконаленням знань і практичних навичок бібліотечних працівників, розповсюдженням і впровадженням кращих результатів у практику роботи медичних бібліотек.

Тематика занять у школі була різноманітною. Обговорювались питання подальшого удосконалення інформаційно-бібліотечного забезпечення спеціалістів-медиків, слухачі шкіл знайомились зі станом бібліотечно-інформаційного забезпечення медичних працівників сільської місцевості, з діяльністю медичних бібліотек і груп науково-медичної інформації.

Основними методами навчання були не тільки читання лекцій, а також ознайомлення з передовим досвідом візуальним спостереженням за роботою, творчим спілкуванням, обмін думками, виконанням домашніх завдань з метою закріплення отриманих на заняттях у школі знань. Школи передового досвіду зробили значний внесок у покращання роботи всієї системи медичних бібліотек і підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів не тільки України, а і країн колишнього Союзу.

На основі інформаційних матеріалів, якими забезпечували організаторів охорони здоров'я, відділ довідково-інформаційної роботи ДНМБ і відділи науково-медичної інформації обласних наукових медичних бібліотек та ДНМБ разом з кафедрою бібліотекознавства Університету культури і мистецтв у 1982-1984 рр. провели соціологічне дослідження, мета якого - вивчення ступеня задоволення інформаційних потреб організаторів охорони здоров'я медичними бібліотеками України.

Основні дані були отримані в ході анкетування 758 спеціалістів, що склало більше як 10 % організаторів охорони здоров'я, працюючих в Україні.

Аналізуючи відповіді спеціалістів про інформацію, що отримувалась з медичних бібліотек, 74,5 % організаторів охорони здоров'я відмітили, що вона достатньо повна, 21,1 % - що недостатня і її треба доповнювати і 8,4% відмітили її надмірність. Це свідчить про те, що всі інформаційні матеріали мають цінність для організаторів охорони здоров'я, а також про високу якість інформаційних служб медичних бібліотек. За матеріалами цих досліджень була підготовлена і захищена дисертація на ступінь кандидата педагогічних наук. Дисертантом була колишня співробітниця відділу Монько Тетяна Савівна.

За останні роки в Україні почала бурхливо розвиватись медична наука. Значно збільшилась кількість українських медичних журналів, видань медичної літератури українською мовою, захист дисертацій на звання доктора та кандидата медичних наук.

Впровадження нових інформаційних технологій сприяло кардинальним змінам у

інформаційно-бібліографічному обслуговуванні спеціалістів.

У 1993 році був налагоджений зв'язок через електронну пошту з Національною медичною бібліотекою США, що дало змогу значно розширити тематичний пошук з іноземних джерел.

Збільшилась кількість запитів на пошук інформаційних джерел для підготовки дисертацій з клінічних дисциплін - хірургії, онкології, терапії, ендокринології, педіатрії та інші. Замовлення надходили як від наукових співробітників, так і від практикуючих лікарів. Треба відзначити, що понад 40 відсотків виконуваних довідок замовляються з інших міст України: Львів, Тернопіль, Запоріжжя, Ужгород, Одеса, Симферополь, Івано-Франківськ, Харків, Вінниця та ін.

З отриманням у 1995 році комп'ютерної техніки та баз даних на дисках CD-ROM було запроваджено комп'ютерний пошук тематичної інформації. Підключення бібліотеки до Internet дало змогу значно розширити хронологічні рамки тематичного пошуку. З використанням бази даних Medline і Internet тематичний пошук джерел тепер триває всього 1-2 години.

Відділ має чотири комп'ютери, два з яких застарілої модифікації і обмеженим об'ємом пам'яті вінчестера. З освоєнням програми ІРБІС два комп'ютери будуть використовуватись для підготовки покажчиків серії "На допомогу практикуючому лікарю" 20 випусків на рік з 28 медичних спеціальностей та анотованих списків нової літератури з періодичних видань та збірників.

За останні три роки виконано понад 1000 тематичних замовлень і підібрано більш 86500 інформаційних джерел.

В своїй роботі відділ використовує: базу даних Medline, "Російська медицина", бази даних на CD-ROM з різних питань медицини, повнотекстові бази даних видавництва "Шпрингер" та "Ебско", що дає можливість отримувати інформацію з найскладніших та найновіших питань медицини та організації охорони здоров'я. Всі тематичні довідки з різних баз даних і Internet виконуються на нових комп'ютерах. База даних Medline розписує біля 4000 медичних журналів світу і включає більш як мільон джерел інформації з рефератами. База даних "Російська медицина" розписує російські медичні журнали, збірники, автореферати, монографії, але має тільки бібліографічні описи документів і дуже обмежену кількість предметних рубрик, що значно ускладнює пошук необхідної інформації. Підібрані матеріали надаються замовнику для перегляду разом з працівником, який готував тематичну підбірку. Відібрані матеріали записуються на дискету. При бажанні замовника матеріали можуть бути роздруковані на папір.

Для подальшого вдосконалення інформаційного забезпечення спеціалістів необхідно мати можливість отримувати копії всіх джерел, створення локальної комп'ютерної системи не тільки медичних бібліотек, але і таких, як Національна бібліотека ім.В.І.Вернадського НАН України, Національна Парламентська бібліотека, бібліотека Державного університету ім. Т.Г.Шевченка та ін.

Удосконалення інформаційної бази, а також створення власного інформаційного продукту, є одним з пріоритетних напрямів роботи бібліотеки, як в обслуговуванні спеціалістів галузі, так і у входженні її до світового інформаційного простору.

ЧЕРНІЙЧУК Валентина Павлівна
Завідувач відділу перекладів

Народилася 5 січня 1937 р. в с.Підвислово Рязьського району Рязанської обл. в сім'ї робітників. В 1955 р. закінчила Мічуринське педагогічне училище, працювала завідувачем сільської бібліотеки в с.Петрове Рязанської обл. В 1961 р. переїхала в м.Київ за місцем служби чоловіка. В 1965 р. закінчила Київське вечірнє відділення Харківського бібліотечного інституту; працювала бібліотекарем у міській бібліотеці ім.Достоевського. З січня 1986 р. - старший бібліотекар науково-методичного відділу ДНМБ МОЗ України, з серпня 1986 р. - завідувач довідково-реферативного відділу, який з 1992 р. має назву відділ перекладів. Має публікації на сторінках спеціальних видань.

З ІСТОРІЇ ВІДДІЛУ ПЕРЕКЛАДІВ

Одним з найважливіших аспектів інформаційно-бібліографічної роботи Державної наукової медичної бібліотеки України /ДНМБ/ є здійснення перекладів з актуальних проблем медицини і охорони здо-ров'я та розвитку медичної науки за кордоном.

Переклади виконувалися в бібліотеці з перших днів її заснуван-ня. Тут працювали фахівці, які володіли іноземними мовами. Серед них слід назвати Косач-Кривинюк О.П., рідну сестру Лесі Українки, Ліщинську В.М., яка очолила пізніше кафедру німецької мови Київсь-кого Державного університету ім.Т.Г.Шевченка. В коло їх обов'язків входив переклад статей з медичних іноземних журналів. Але систематично переклади поточної і ретроспективної медичної літератури та документації здійснюються з 1957р., коли був створений довідково-реферативний відділ.

Цей структурний підрозділ /тоді він мав назву: довідково-реферативне бюро/ був створений на спецкошти і призначався для забезпечення медичних працівників перекладами зарубіжної літератури та бібліографічними довідками.

Першим керівником бюро була призначена лікар за професією Головковська С.В., перекладачі були позаштатними і працювали за трудовими договорами. Одна з перекладачів, Яковлева Л.К., як висококваліфікований спеціаліст і здібний організатор, у 1958 році була зарахована до постійного штату бюро і стала його керівником до виходу на пенсію в 1979 р.

Після успішно проведеної інформаційної роботи серед медичної громадськості, а саме: розсилки листів про всі види послуг, що виконуються, до бібліотек медичних інститутів, НДІ та їх бібліотек, заводів медичного обладнання, об'яв у газетах м.Києва, відвідувань співробітниками медичних установ, до бібліотеки почали надхо-дити замовлення від індивідуальних та колективних замовників.

З кожним роком коло інформаційно-бібліографічних послуг розширювалося. Крім письмових та усних перекладів, готувалися рефе-рати статей з іноземних джерел, огляди іноземної та вітчизняної медичної літератури за різноманітною тематикою. У 1958 р. при відділі була створена фотолабораторія, а після придбання обладнання та установки УДМ-2 в 1959 р. почали надходити замовлен-ня на виготовлення мікрофільмів, яких до кінця року було зроблено 78700 кадрів. Про перші успіхи відділу писали газети, зокрема, "Советская культура" від 5 березня 1959 р. та "Вечірній Київ" від 5 березня 1959 р. Через 10 років, у 1969 р., фотолабораторія виробляла вже понад 320 тис. кадрів мікрофільмів.

Згідно з наказом МОЗ УРСР від 30.12.1959 р. відділ розпочав здійснювати централізований розпис вітчизняної медичної літератури.

Це створило нову проблему тому, що технічна база бібліотеки не мала від-повідного обладнання. Спочатку ці роботи виконувалися на ротапінті, а значно пізніше - у друкарні видавництва "Наукова думка".

В той час у відділі працювали спеціалісти, які мали глибокі знання і значний досвід: Новакова М.А., Кретова Т.П., Максименко Н.М., Берегова А.П., яка пізніше стала зав.сектора, а нині є висококваліфікованим фахівцем відділу індексації літератури, Іващенко Р. С. з 1979 р. по 1986 р. була керівником даного підрозділу бібліотеки, зараз очолює відділ МБА.

Робота з централізованого аналітичного розпису координувалася з Всесоюзною Книжковою палатою, Державною центральною науковою медичною бібліотекою /Москва/.

Розписувалися матеріали з'їздів, конференцій, нарад, симпозіумів міжнародного, союзного та республіканського значення. З 1977 р. відділом розписувалися статті з 22 іноземних журналів медичного і біологічного профілю, що видавалися в США, Польщі, Чехословаччині, Угорщині, Німеччині.

Повний річний комплект аналітичного розпису включав 10000 статей з вітчизняних медичних видань і 3000 статей з іноземних наукових журналів. Картки дублювалися в залежності від кількості предметних рубрик і авторів. Відділ також тиражував, розмножував та розповсюджував картки розпису, який здійснювався Довідково-бібліографічним медичним бюро при ДЦНМБ /Москва/. Щомісячно картки централізованого розпису відправлялися накладною платою за замовленнями понад 200 бібліотекам і органам інформації: 14-ти республіканським, 2-м автономним /Башкирській та Татарській/, Приморській крайовій, бібліотеці Ленінградської військово-медичної академії, обласним бібліотекам /Воронезькій, Вітебській, Волгоградській, Кемеровській, Свердловській та ін./, медичним інститутам /Мінськ, Ростов-на-Дону, Актюбинськ, Самарканд, Томськ, Кишинів та ін./, в тому числі майже всім обласним медичним бібліотекам, бібліотекам НДІ України.

З року в рік збільшувалася кількість письмових та усних перекладів, тому для їх виконання залучалися кваліфіковані перекладачі, які володіли кількома іноземними мовами; деякі перекладачі знали до 10 іноземних мов. Серед них: Цельтнер Н.Г., Спектор М.А., Сокольський Г.Ю., Герштейн Р.І., Ермольєв В.Ю., Савенко К.В. Виконувалися переклади з англійської, французької, німецької, іспанської, італійської, ру-мунської, угорської, чеської, польської, норвезької, датської та інших мов, які вимагали високої кваліфікації.

Копії надсилалися до Всесоюзного НДІ медичної інформації, з яким відділ працював в тісній взаємодії.

У зв'язку з проведенням Всесвітньої організації охорони здоров'я в 1960 р. семінару для країн Близького та Далекого Сходу, Африки і Латинської Америки в м. Києві відділу були доручені переклади з російської на англійську мову доповідей "Стислі дані про охорону здоров'я в УРСР" та "Охорона здоров'я Переяслав-Хмельницького району Київської області".

В 1962 р. для Держмедвидаву на англійську і французьку мови перекладені матеріали "Про стан боротьби з інфекційними захворюваннями в УРСР" та "Про стан боротьби з інфекційними хворобами в м. Полтаві, Полтавській області та Хорольському районі".

Письмові переклади доповідей та рефератів здійснено до Міжнародного конгресу геронтологів, який проводився 2-7 липня 1972 р. в м. Києві, перекладено на англійську мову - 50, на російську - 400 доповідей.

Для поширення міжнародних контактів в медичній галузі все більшого значення набувають спільні наради, симпозіуми. Так, 17-19 травня 1982 р. відбувся симпозіум "Актуальні проблеми охорони здоров'я" /ФРН-СРСР/, який було проведено за ініціативою Міністерства охорони здоров'я Української РСР та СРСР, Українського товариства дружби і культурних зв'язків з закордоном, робочої групи товариства "ФРН-СРСР" та Баварського товариства сприяння зв'язкам між ФРН і СРСР. Основними питаннями, які обговорювалися на симпозіумі, були "Гострий інфаркт міокарда",

"Пренатальна охорона плоду", "Хіміо-терапія та променева терапія злоякісних новоутворень". Письмові переклади доповідей та наукової програми були здійснені співробітниками Турською О.Г. та позаштатними перекладачами відділу.

В діяльності довідково-реферативного відділу чільне місце посідала довідково-бібліографічна робота. Активізація бібліографічної діяльності у значній мірі сприяло створення в 1981р. сектора бібліографії, до функцій якого входило: виконання письмових тематичних довідок за замовленнями медичних працівників та установ, дублювання /копіювання/ виконаних довідок, уточнення бібліографічних даних.

Копії найбільш інформаційно-значущих довідок відправлялися до Москви в ДЦНМБ для опублікування в "Указателе информационных материалов по медицине и здравоохранению".

Для більш чіткої організації праці в межах структурного підрозділу була розроблена технологічна інструкція "Шлях бібліографічної довідки". Великий обсяг довідок виконувався для іногородніх замовників. Найбільш активні абоненти тих часів - Полтавський медичний стоматологічний інститут /нині Полтавська стоматологічна академія/, Київський медичний інститут /нині Національний медичний університет/. Кіровоградське льотне училище, Дніпропетровський НДІ гастроентерології та ін. В середньому за рік виконувалося близько 150 письмових тематичних довідок. З цією метою переглядалося широке коло довідково-бібліографічних видань: видання реєстраційної бібліографії, реферативні видання медико-біологічного профілю ВІНІТІ та ВІНІМІ, іноземні бібліографічні видання мовою оригіналу - Index Medicus, Current Contents, Excerpta Medica.

На основі копій довідок формувалася фонд виконаних довідок, який був важливою складовою частиною фонду бібліотеки.

Цей обсяг роботи виконував невеликий, але злагоджений колектив людей: Турська О.Г., Остапенко Т.А., Яковчук В.І., Чернуха Н.О. Час вимагав пошуку нових форм і методів роботи, нетрадиційних напрямків діяльності відділу, тому фахівці відділу почали працювати над створенням бібліографічних покажчиків.

З ініціативи завідувачки відділу Яковлевої Л.К. був підготовлений та вийшов у світ анотований бібліографічний покажчик іноземної літератури "Перитоніт" /1970-1975 рр./.

Завдяки співпраці з Київським НДІ туберкульозу та грудної хірургії був випущений в 1982 р. науково-допоміжний покажчик вітчизняної та зарубіжної літератури "Хронічна пневмонія" /1976-1981 рр./.

Щорічно тематика бібліографічних довідок розширювалася, збільшувалась кількість замовників.

З 1986 року довідково-реферативний відділ очолює Чернійчук В.П. В той час відділ продовжував забезпечувати картками централізованого аналітичного розпису статей з вітчизняних та іноземних журналів, матеріалів з'їздів, конференцій, симпозіумів бібліотеки та інші інформаційні установи медичного профілю колишнього СРСР (Табл.1).

Таблиця 1. Розпис та відправлення карток централізованого аналітичного розпису абонентам

Рік	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Найменування роботи							
Розпис (кількість статей)	2080	5435	7028	12005	14572	402	13297
Відправлено карток	16010	365000	704000	170000	2066000	1943130	2061170
Кількість абонентів	47	122	160	177	190	215	298

Проводилася робота, що сприяла покращанню якості бібліотечно-інформаційного обслуговування замовників та удосконаленню облікової та звітної документації. З цієї метою вивчався досвід роботи ДЦНМБ, ВНДІМІ та Київського центру перекладів на місцях. Зав.відділу Чернійчук В.П. брала участь у Всесоюзній конференції медичних бібліотек, яка проходила в м. Рязані, вивчала ефективність використання карток централізованого аналітичного розпису в практичній діяльності Рязанської обласної медичної бібліотеки.

Щорічно на замовлення індивідуальних і колективних замовників здійснювався підбір 120 бібліографічних довідок, виготовлялося майже 40000 кадрів мікрофільмів та 15000 фотокопій, виконувалося понад 200 друкарських аркушів письмових та 1500 годин усього перекладів.

У 1986 р. перекладена велика кількість матеріалів, пов'язаних з катастрофою на Чорнобильській АЕС: "Попередній звіт ВОЗ про наслідки аварії на Чорнобильській АЕС", розділи з практичного посібника для лікарів з радіаційної безпеки, статті "Стрес, рак і метастазування", "Рентген-гамма-дозиметр", "Майбутнє онкологічної екології" та ін.

Працівники відділу брали активну участь у проведенні в м. Києві Всесоюзної наукової конференції "Медичні аспекти аварії на Чорнобильській АЕС", яка проходила 11-13 травня 1988 р. згідно з розпорядженням Ради Міністрів СРСР від 12.02.88 р., наказом МОЗ СРСР № 137 від 24.02.88 р. Відповідно до наказу МОЗ УРСР № 47 від 10.03.88 р. на бібліотеку було покладено організацію і проведення перекладу матеріалів конференції. Крім того, Остапенко Т.А. і Яковчук В.І. брали участь в роботі прес-центру.

Володимир Іванович Яковчук здійснював синхронний переклад допо-відей. Його робота була оцінена американським вченим, спеціалістом в галузі радіаційної медицини, доктором Робертом Гейлом. Він подарував бібліотеці свою книгу "Останнє попередження: спадщина Чорнобіля" з дарчим написом "Моїм київським колегам-медикам. Лос-Анжелес, 13 червня 1988 р."

На початку 90-х років через тяжку соціально-економічну кризу в державі фінансування бібліотеки стало вкрай мізерним, до того ж був припинений зв'язок між бібліотеками, медичними установами, інформаційними центрами Союзу РСР, який існував протягом десятків років. Скоротилися до мінімуму замовлення на централізований розпис, а з розвитком нових копіювальних технологій - на мікрофільмування і фотокопіювання. І тому сектор предметизації та аналітичного розпису припинив свою діяльність, його працівники були переведені до інших відділів бібліотеки.

Згідно з наказом № 20-к від 23.01.1992 р. довідково-реферативний відділ було перейменовано у відділ перекладів. Відбулися також кардинальні зміни в інформаційно-бібліографічному обслуговуванні користувачів, в 1994 р. сектор бібліографії було ліквідовано, а вся його робота зосереджена в відділах довідкової та рекомендаційної бібліографії, довідково-інформаційної роботи і виконується сьогодні на основі використання нових технічних засобів.

У 1989 р. сектор мікрофільмування і фотокопіювання було переведено до відділу видання інформаційно-бібліографічних матеріалів.

У відділі перекладів залишилося 4 співробітника.

Останнім часом здійснено переклади значної кількості робіт для Міністерства охорони здоров'я, фармацевтичних фірм "Цептер", "Брістол-Майерс-Сквібб", "Хехст А.Г.", "Санterra-Фарм", "Галена а.с.", "Вестра", "Медпромінфо", "Фармак", "Фармтех" та ін. Тематика матеріалів різноманітна: "Закон про страхову медицину Болгарії", "Інфікування вірусом гепатиту С", "Попередження контакту із збудником", "Новий метод дослідження суспільства", "Історія хвороби та фізичне обстеження ВІЛ-інфікованого пацієнта", "Рак передміхурової залози", "Здоров'я і демографія в Україні". В 1993 р. здійснено переклади доповідей наради-семінару медичних працівників станцій швидкої медичної допомоги та медичних бібліотек України з удосконалення їх служби на основі комп'ютеризації технологій і розвитку взаємозв'язків з зарубіжними партнерами.

Постійно перекладаються звіти про фармакологічні і токсикологічні дослідження, нормативно-технічна документація, інструкції з медичного застосування препаратів.

Для індивідуальних замовників постійно виконуються переклади медичних довідок, витягів з історій хвороби, висновків медичних ко-місій та інших документів (Табл.2).

Таблиця 2. Виконання перекладів

Рік								
Вид роботи	1957	1962	1980	1990	1995	1998	1999	2000
Письм.пер. (др.арк)	13	62	150	200	154	164	100	78
Кількість	150	800	1230	750	567	402	367	378
Кількість абонентів	149	530	911	289	236	377	165	166

Необхідна науково-методична допомога надається організаціям охорони здоров'я, лікувально-профілактичним закладам з перекладу матеріалів з іноземних мов на українську та з української мови на іноземні з питань організації охорони здоров'я, угод про співробітництво з медичними установами інших країн в галузі профілактики та лікування хворих, забезпечення лікарськими засобами.

Переклади з французької та на французьку мову виконує багато років Стороженко Н.І., яка виросла у відділі до завідувача сектора. Понад 30 років працює в бібліотеці Маєвська Л.В., яка пройшла шлях від старшого до провідного бібліотекаря.

Як і в попередні роки, чимало перекладів виконують позаштатні фахівці, які мають великий досвід перекладацької діяльності та глибокі знання медичної термінології. Це Лотоцький Ю.В., Гриньова В.П., Гриньов О.М., Собуцька Е.В. та ін.

У відділі розроблена технологічна інструкція, яка є методичним посібником для перекладачів та редакторів. В бібліотеці знаходиться картотека і фонд неопублікованих перекладів, які виконуються відділом.

Працівники відділу перекладів постійно удосконалюють методи перекладацької роботи для задоволення запитів користувачів різних категорій для подальшого розвитку бібліотечно-інформаційної системи.

БУЛАХ Світлана Миколаївна

Завідувач відділу організації науково-дослідної роботи

Народилася 31 травня 1951 р. в м.Києві. В 1974 р. закінчила Київський державний інститут культури ім.О.Є.Корнійчука за спеціальністю бібліотекар. В 1969-1993 рр. - працювала бібліотекарем, старшим бібліотекарем, головним бібліотекарем, завідувачем сектора відділу організації науково-дослідної роботи; з 1993 р. - завідувач цього ж відділу ДНМБ МОЗ України.

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ

Підвищення ролі Державної науково-медичної бібліотеки як інформаційного та науково-методичного центру мережі медичних бібліотек України, що спостерігалось наприкінці 60-х років, чітко визначило місце науково-дослідної діяльності в роботі головної наукової медичної бібліотеки. Функції організації, проведення наукових розробок і досліджень, координації дослідної роботи було покладено на створений у 1973 р. спеціалізований відділ організації науково-дослідної роботи відповідно до штатного розпису адміністративно-управлінського персоналу бібліотеки, затвердженого заступником Міністра охорони здоров'я України. Від того часу вся наукова діяльність бібліотек галузі отримала плановий розвиток, що дозволило сконцентрувати творчі зусилля на вирішенні найактуальніших проблем за єдиною методикою на основі найпрогресивніших напрацювань у галузі сучасного бібліотекознавства.

Перші роки роботи відділу були періодом теоретичного вивчення і осмислення наукової роботи головних методичних бібліотечних центрів Союзу РСР - Державної бібліотеки ім.В.І.Леніна (нині Російська державна бібліотека) та Державної публічної бібліотеки ім.М.Є.Салтикова-Щедріна (нині Російська національна бібліотека), зміцнення зв'язків з Державною республіканською бібліотекою ім.КІРС (нині Національна парламентська бібліотека України).

У даний період цілий ряд досліджень проводилось за програмами і методиками цих бібліотек, що сприяло правильному вирішенню першочергових завдань в подальшому розвитку бібліотечної справи, зростанню наукового потенціалу кадрів.

У сферу наукової діяльності головної бібліотеки галузі увійшли майже всі напрями бібліотечної роботи, однак при всьому проблемному та тематичному розмаїтті в коло питань, які розробляв відділ організації науково-дослідної роботи, з перших днів сформувались такі кардинальні напрями науково-дослідної роботи:

- стан бібліотечно-інформаційних ресурсів та їх оптимізація;
- професійне читання медиків та удосконалення системи їх інформаційного обслуговування.

В першій половині 70-х років в полі зору дослідницького колективу завжди знаходилась "фондова" проблема, яка вивчалась в багатьох дослідженнях як загальнодержавного (в рамках колишнього СРСР), республіканського, так і локального (регіонального) характеру. Участь ДНМБ у міжвідомчих загальнодержавних дослідженнях: "Стан та перспективи розвитку фондів наукових бібліотек", "Бібліотека та наукова інформація", "Рациональне розміщення та використання бібліотечних ресурсів в країні" мала позитивний вплив на процес вивчення бібліотечно-інформаційного потенціалу мережі медичних бібліотек України.

Так, беручи участь у загальносоюзній проблемі "Рациональне розміщення та використання бібліотечних ресурсів в країні", ДНМБ здійснила збір та узагальнення цінного фактичного матеріалу з ряду параметрів функціонування мережі медичних

бібліотек України. Разом з Херсонською та Запорізькою ОНМБ, які були визначені як бази дослідження, проведено аналітичне вивчення структури бібліотечних ресурсів, інформаційних потреб спеціалістів та рівень їх задоволення. Здійснено комплексне вивчення бібліографічних ресурсів, інформаційних та довідкових видань: загальний стан фонду поточних бібліографічних видань, характеристика фонду бібліографічних посібників, що видані в Україні; визначено коефіцієнт бібліографічної забезпеченості спеціалістів-медиків республіки. Проаналізовано використання бібліографічних показників краєзнавчого характеру, підготовлених медичними бібліотеками України за 10 років (1975-1985 рр.).

Висновки, зроблені в ході досліджень, стали основою створення системи бальної оцінки ефективності функціонування фондів бібліотек мережі в цілому та теоретичною базою для розробки "Концепції розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів медичної галузі України (1985 р.).

Паралельно, в рамках союзної наукової проблеми "Формування та використання фондів наукових бібліотек", вперше в історії бібліотек медичної галузі проводилось комплексне послідовне вивчення фондів провідних бібліотек республіки: Республіканської наукової медичної бібліотеки, обласних наукових медичних бібліотек та бібліотек медичних вузів під узагальнюючою назвою "Формування та використання фондів наукових бібліотек України".

Зокрема, в результаті дослідження теми "Стан та перспективи розвитку фонду РНМБ" (1974-1975 рр.) розроблено оптимальну модель фонду провідної бібліотеки галузі, скореговано "Тематико-типологічний план комплектування /ТТПК/", переглянуто ряд технологічних та управлінських процесів, що сприяло вдосконаленню системи поповнення, використання та збереження фондів. В результаті конкретних заходів по упорядкуванню процесу комплектування, вилучення, списання та пропаганди літератури, значно зросла обертаність фондів, вперше коефіцієнт росту книговидачі перевищив коефіцієнт росту фондів та кількості читачів. Висновки дослідження лягли в основу створення галузевого депозитарію, організації системи депозитарного зберігання фондів медичної літератури на базі Бібліотеки як республіканського депозитарію.

В 1974-1980 рр. за спеціально розробленою методикою відділ проводив поетапне багатоаспектне дослідження "Динаміка формування та використання фондів ОНМБ", висновки якого лягли в основу інформаційних листів "Оптимізація первинного відбору джерел інформації в ОНМБ", "Оптимізація вторинного відбору джерел інформації в ОНМБ", "Оптиміальний обсяг фондів ОНМБ", де вперше в практиці медичних бібліотек країни здійснено наукове обґрунтування оптимальних обсягів фондів у залежності від кількості медичних працівників області, а також встановлено рівні надходження та вибуття літератури. Розроблений відділом "Перспективний план вилучення з фондів ОНМБ та перерозподілу маловикористовуваних видань на 1979-1985 рр." значною мірою сприяв стабілізації зростання документальних фондів.

Про результати досліджень неодноразово доповідалось на всесоюзних і республіканських нарадах та в публікаціях на сторінках періодичних видань різного рівня.

Вивченню структури та кількісних параметрів фондів ще однієї ланки бібліотек галузі присвячено дослідження "Роль фондів бібліотек медичного інституту у виховній, науковій та учбовій роботі вузу" (1990-1992 рр.), співвиконавцями якого стали бібліотеки 15-ти медичних вузів України. Дослідження дало змогу визначити як позитивні, так і негативні тенденції у фондовій проблемі, визначити причини малоефективного використання окремих частин фондів та розробити рекомендації по найбільш ефективному їх використанню. Експериментально на основі вибірки, яка являла собою модель учбового фонду медичної літератури в цілому по Україні, було визначено рівень відповідності фондів вузовських бібліотек завданням наукового та навчально-виховного процесів.

З кінця 80-х років тенденція скорочення загальносоюзних досліджень дала змогу

зосередити увагу на самостійних наукових дослідженнях, які на той час мали пріоритетне значення саме для медичних бібліотек України. Зокрема, стану бібліографічного забезпечення медичної галузі присвячено дослідження "Бібліотечно-бібліографічні ресурси інформації бібліотек різних рівнів", яке проводилось у 1986-1987 рр. і визначило довідковий та бібліографічний потенціал всіх медичних бібліотек України, включаючи бібліотеки лікувально-профілактичних установ. Розроблені методичні рекомендації "Перелік довідкових та бібліографічних видань, рекомендованих до включення у фонди бібліотек лікувально-профілактичних установ" допомогли формуванню оптимального "ядра" фонду бібліотек цього рівня.

В ряду досліджень 80-х років такі теми: "Наявність та використання документального потоку малотиражних та відомчих видань у фонді РНМБ" (1987 р.), "Визначення кількісних параметрів вітчизняних книг з медицини до 1918 року у фондах РНМБ" (1989 р.), "Література з історії медицини в фонді РНМБ. Методика пошуку та відбору" (1989 р.). Результатом проведеного в 1988 р. дослідження "Визначення якісних параметрів комплектування фонду РНМБ" стало проведення науково-практичної конференції "Фонд РНМБ очима читачів та бібліотекарів" та публікації.

При збереженні вузлової фондової проблематики, розрахованої на довгу перспективу, не менш важливим напрямом науково-дослідної роботи відділу залишився пошук дієвих важелів управління процесом професійного читання медичних працівників. Вагомий внесок у вивчення проблем професійного читання зробив дослідницький колектив, здійснивши за оригінальною методикою соціологічне дослідження "Радянський медик-читач" (1980-1984 рр.). Вперше в практиці медичних бібліотек колишнього СРСР предметом вивчення стало читання як форма вдосконалення професійних знань та самоосвіти. В ході дослідження, в якому взяла безпосередню участь бібліотеки всіх рівнів 17 областей України, були визначені якісні та кількісні (розповсюдженість, регулярність, тривалість) характеристики читання; виявлено відношення всіх категорій медичних працівників (наукові співробітники, організатори охорони здоров'я, практикуючі лікарі, середній медичний персонал) до різних сторін діяльності медичних бібліотек. Принципово новим аспектом дослідження стало вивчення залежності рівня професійного читання від соціально-демографічних факторів (стать, вік, спеціальність, науковий ступінь, місце проживання...). На основі зроблених висновків підготовлено тези доповіді на науково-практичній конференції працівників органів НМІ та медичних бібліотек Туркменської РСР "Дослідження професійного читання медичних працівників", інформаційні листи: "Типологія читачів медичних бібліотек", "Медичні бібліотеки на допомогу самоосвіті лікарських кадрів", "Підвищення інтенсивності професійного читання лікарських кадрів", "Вплив соціально-демографічних факторів на результати професійного читання практикуючих лікарів" та ряд статей. Проаналізовано дані про професійне читання лікарів санітарно-епідеміологічних станцій України, підготовлено доповідну записку до МОЗ України про стан професійного читання лікарів, розроблено проект методичних рекомендацій "Самоосвіта лікаря та система підвищення кваліфікації медичних кадрів". Тема "Радянський медик-читач" стала першим етапом вивчення комплексної проблеми "Оптимізація довідково-інформаційного обслуговування медичних кадрів України", окремі аспекти якої знаходили самостійне вирішення в бібліотеках мережі.

Майже з перших днів свого існування відділ, в якому під керівництвом **Михайла Абрамовича Вайнберга** працювали Веремієнко Лариса Сергіївна, Кудрицька Людмила Миколаївна, зайняв належне місце в структурі бібліотеки, а з часом став справжнім центром наукової бібліотечної думки. Невеликим, але дружним колективом однодумців були визначені головні напрями науково-дослідної роботи, відпрацьовано механізм проведення досліджень, сформована оптимальна система співробітництва відділу із співвиконавцями наукових робіт - функціональними відділами бібліотеки, бібліотеками мережі та науковими бібліотеками інших відомств. Свою фахову майстерність у відділі здобули Світлана Миколаївна Булах, Марина Лазарівна Подиновська, Олена

Володимирівна Нагорна, Жанна Миколаївна Виноградова, Алла Миколаївна Мангушева.

З кожним дослідженням наукова діяльність відділу набувала якісно нових рис: поглиблення аспектів вивчення бібліотечних процесів, розширення тематики, інтенсивний розвиток колективної форми проведення досліджень. Поряд з традиційними методами досліджень все активніше використовувалися методи моделювання, елементи соціологічних досліджень - інтерв'ювання, анкетування, прогнозування тощо. Все більшого значення набувало практичне направлення наукових розробок.

Розглядаючи висновки досліджень як зв'язуючий елемент між науковою та практичною діяльністю, відділ приділяв увагу їх реалізації. Зросло управлінське значення результатів НДР, впровадження яких наприкінці 80-х років набуло планового характеру. Значну допомогу в цьому надавали Республіканські школи передового досвіду, де обговорювались результати досліджень.

Значну роль у розвитку наукової діяльності відіграла "Рада з координації НДР в галузі бібліотекознавства, бібліографії та історії книги при Міністерстві культури УРСР", дійовим членом якої була ДНМБ.

Наукові здобутки бібліотеки широко висвітлювались на сторінках спеціальної періодичної преси, в доповідях та виступах на конференціях, семінарах обласного, республіканського та союзного рівнів.

У 90-х роках в умовах нових історичних реалій значно зріс інтерес суспільства до історичної спадщини країни в усіх її аспектах. Участь ДНМБ у загальнодержавній програмі "Документальна пам'ять України" визначила відповідний пріоритетний напрямок у науково-дослідницькій діяльності. Згідно із розробленими відділом рекомендаціями "Про організацію фонду медичної українки як частини документальної пам'яті України" було розпочато широкою мережею вивчення інформаційного потенціалу бібліотек мережі, першим етапом якого можна вважати видання першого в історії охорони здоров'я України анотованого довідника "Медичні бібліотеки України" (1991 р.).

Впродовж останнього десятиріччя творчі зусилля дослідницького колективу у складі Булах Світлани Миколаївни, Гайдучок Марії Михайлівни, Долинної Людмили Борисівни, Карденас-Сільверіо Людмили Олексіївни, Васильєвої Світлани Григорівни зосереджені на вивченні історичної спадщини України, а саме розробці медичної персоналістики, яка допомагає відтворити історію вітчизняної медицини в портретах її діячів. Виданням біобібліографічного словника "Медицина в Україні. Видатні лікарі" в 1997 р. започатковано серію "Медична біографістика", яка є чи не найперспективнішим фрагментом програми "Медична Українка як частина документальної пам'яті України". Перший випуск Словника, присвячений видатним медикам кінця ХУІІ - першої половини ХІХ століть, став помітною подією в науково-медичному житті і отримав багато схвальних відгуків від медичної громадськості не тільки України, а й зарубіжжя.

На пропозицію компанії "Євроімідж" в рамках національного проекту "Золота Книга української еліти" співробітники відділу взяли участь у підготовці біографічних нарисів про наших співвітчизників, які зробили особливий внесок у скарбницю світової медицини: Агапіта, Н.Амбодика-Максимовича, М.Пирогова, М.Стражеска, В.Філатова, Д.Самойловича, В.Беца, В.Караваєва, К.Солуху. Нариси у супроводі багатого ілюстративного матеріалу увійшли до 6-томного інформаційно-іміджевого альманаху "Золота Книга української еліти" ("Golden book of Ukrainian elite").

Окремою краєзнавчою розвідкою вийшла друком публікація про лікаря-просвітянина К.Солуху. Представникам української медицини присвячені і матеріали, опубліковані на сторінках друкованих видань "Історичний календар", "Літературна Україна".

Проблема збереження національної пам'яті народу і роль бібліотек у цьому процесі також знайшли відображення у статтях, підготовлених співробітниками бібліотеки.

ОРЛЕАНСЬКА Наталія Анатоліївна

Завідувач відділу автоматизації та комп'ютеризації
бібліотечних процесів

Народилась 10.09.1963 р. в м.Києві. У 1988 р. закінчила Київський Державний інститут культури та мистецтв. В ДНМБ працює з 1982 р. З 1997 р. займається комп'ютеризацією бібліотечних процесів. В 2000 р. отримала Свідоцтво та Сертифікат про післядипломну освіту "Робота в автоматизованих інформаційно-бібліотечних системах. Програмне забезпечення АІБС" у центрі безперервної освіти для бібліотекарів Державної Академії керівних кадрів культури і мистецтв. Навчається в аспірантурі на заочному відділенні НАН України Бібліотеки ім.В.І.Вернадського. Має друковані праці з бібліотечної справи в наукових виданнях України.

ІСТОРІЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ ДНМБ

Становлення та розвиток відділу пов'язаний з впровадженням в бібліотеці автоматизації і нових комп'ютерних технологій і визначення нової ролі бібліотеки в єдиному інформаційному просторі системи охорони здоров'я України.

В Державній науковій медичній бібліотеці (ДНМБ) процес автоматизації і комп'ютеризації почався з 1993 року, з того часу, коли фахівцями науково-дослідного інституту системних досліджень та інформаційних технологій Академії наук національного прогресу України було здійснено обстеження бібліотеки і розроблено технічне завдання на створення Автоматизованої Інформаційної Системи бібліотеки.

Відділ автоматизації та комп'ютеризації бібліотечних процесів в структурі ДНМБ створено в серпні 1995 року. Спочатку у відділі працювало два фахівця-інженера - Калмиков В.Ф. та Литвинчук О.М. Завідувачем відділу було призначено Калмикова Віктора Федоровича, який зробив значний внесок для впровадження комп'ютеризації та автоматизації бібліотечних процесів, а саме : створено і впроваджено автоматизовані підсистеми -

- реєстрація читачів і проведення статистичних аналізів;
- замовлення і облік надходжень передплачених видань;
- введення в електронний каталог нових надходжень документів.

Поступово функції відділу розширювались, поповнювались новою технікою, бібліотека отримала доступ до світової мережі Інтернет. Відповідно у відділі вводилися нові посади. У 1997 році відділ очолила Орлеанська Н.А., яка розробила документацію, що регламентує роботу відділу в цілому і, зокрема, кожного працівника.

Н.Орлеанська за роботою по підготовці інформаційних матеріалів.

Відділ свою діяльність здійснює на основі плану роботи, який затверджується директором бібліотеки. Крім завідувача у відділі працює 5 працівників : Литвинчук О.М. - провідний інженер, Ядов Д.А. - інженер, Кисельова О.С. - провідний інженер, Яременко О.М. - провідний інженер, Заганяйло П.М. - провідний інженер.

З початку функціонування відділ було оснащено двома комп'ютерами

класу IBM PC/AT,XT. На протязі 1994 -1995 рр. придбано ще кілька комп'ютерів, а також було виграно грант на придбання бази даних "MEDLINE" на оптичних дисках з двома комплектами комп'ютерів.

У 1996-1998 рр. значно поліпилась матеріально-технічна база. Отримано комунікаційне устаткування від Національної Медичної Бібліотеки США - 6 робочих станцій і 1 сервер, створено локальну комп'ютерну мережу бібліотеки з подальшим підключенням до неї всіх наявних комп'ютерів. Передано відділу другу кімнату і створено комп'ютерний клас, в якому розташована більшість технічного обладнання.

Понад 24 тис.\$ було виділено за сприяння уряду США на придбання комп'ютерів та одержання повнотекстової інформації з бібліотеки Пенсільванського Університету.

Найважливішим напрямом у роботі була підтримка спільного проекту ДНМБ із Шпиталем Пенсільванського Університету і Національної Медичної бібліотеки США, завдяки чому були отримані необхідні медикам повнотекстові джерела, які відсутні в ДНМБ, але є в будь-якій бібліотеці США. Велась суміжна робота з медичною бібліотекою шпиталю Пенсільванського університету по створенню бази даних про медичні видання в Україні і наданню інформації джерел з української медицини, які є, але не увійшли до баз даних Національної медичної бібліотеки США. З цією метою надсилали по електронній пошті нові відомості про періодичні видання, збірники наукових праць, тези доповідей на наукових конференціях, з'їздах, нарадах.

Завдяки фонду Сороса в рамках Регіональної Програми Інтернет Інституту Відкритого Суспільства бібліотека отримувала безплатний доступ до світової комп'ютерної мережі Інтернет впродовж 1996-1998 рр. Провайдером на той час був Kar Net. Доступ до світової мережі Інтернет був відновлений вже в 1999 році, що дало змогу користувачам одержувати найновішу інформацію з медичної бази даних Medline та з інших джерел науково-медичної інформації. Доступ до Інтернет здійснюється з семи робочих місць.

Історично склалося так, що за основу при розробці автоматизованих робочих місць в ДНМБ була взята база даних і програмне середовище FoxPro. Але досвід роботи з великими базами даних показав, що FoxPro морально застаріла і не відповідає сучасним вимогам оброблення інформації. Подальша робота і спроби вдосконалення та модернізації програм довели, що саморобні, або розроблені деякими фірмами програмні продукти для автоматизації бібліотек не відповідають сучасним вимогам по комплексному вирішенню проблем бібліотек, а саме : веденню електронного каталога, комплектуванню та передплаті видань, використання міжбібліотечного абонементу, адміністративно-господарської діяльності тощо. Тому настала проблема постійної модернізації програмного забезпечення, створення і підтримки авторитетних файлів і тезаурусів.

У 2000 році на засіданні Науково-методичної ради (від 23.03.2000 р.) були затверджені основні напрями "До проекту автоматизації Державної наукової медичної бібліотеки України", в яких визначено основні завдання автоматизації і комп'ютеризації ДНМБ.

Мета автоматизації бібліотеки - організація ефективного та оперативного доступу для всіх користувачів бібліотеки до інформаційних ресурсів ДНМБ і міжнародних матеріалів глобальних мереж, в першу чергу з медицини та охорони здоров'я.

Це пов'язано з повною реорганізацією бібліотечних процесів з впровадженням автоматизації та нових технологій, що зумовлює необхідність розв'язання таких основних завдань:

- входження ДНМБ до глобальної міжнародної інформаційної мережі електронних бібліотек, забезпечення доступу всіх медичних фахівців до інформаційних ресурсів Системи Internet, а також забезпечення доступу до власних інформаційних ресурсів бібліотеки;
- придбання пакету програмного забезпечення для обміну бібліографічною інформацією через мережу Інтернет у форматі Unimark;
- забезпечення доступу до власного електронного каталога бібліотеки;

- створення єдиної електронної мережі медичних бібліотек України;
- впровадження кооперативної каталогізації нових надходжень до фондів українських медичних книгозбірень і створення на цій основі зведеного електронного каталога;
- створення довідкових мереж і вітчизняних баз даних загального користування.

Фахівці відділу створили власний WEB-сервер. Провідний інженер відділу Кисельова О.С. розробила нову WEB-сторінку бібліотеки. У 2001 році бібліотека перейшла до іншого провайдера Infocom, поліпшила швидкісні характеристики пропускних каналів, що особливо важливо для роботи в Інтернеті, має постійне ім'я-домен. При активній допомозі працівників відділу Ядова Д.А. та Заганяйло П.М у відділі поновлено парк комп'ютерної техніки, модернізовано програмне забезпечення, а також надана допомога у встановленні комп'ютерів та програмного забезпечення в бухгалтерії, відділі кадрів, відділі довідково-інформаційної роботи.

Впродовж останніх років бібліотека надає своїм користувачам реферати більш як з 4000 назв біомедичних журналів, повні тексти з 82 журналів "Ebsco" та 162 медичних журналів "Springer". Для забезпечення цього процесу створено 7 робочих місць, де читачі мають змогу самостійно або за допомогою консультанта здійснювати інформаційний пошук. Крім наукової, учбової, довідкової літератури користувач може знайти офіційні матеріали від тексту останніх Законів України до відомостей про нові лікарські препарати.

На комп'ютерній базі відділу провідний інженер Литвинчук О.М. здійснила набір біобібліографічного словника за матеріалами, наданими відділом науково-дослідної роботи:

1. "Медицина в Україні. Видатні лікарі. Кінець XVII - перша половина XIX століть". Випуск 1.
2. "Медицина в Україні XVIII - перша половина XIX ст. Додатковий випуск.
3. Медицина в Україні. Біобібліографічний словник. Друга половина XIX століття. Випуск 2. Літери А-К.

У 2001 р. було придбано інтегровану бібліотечно-інформаційну систему "ІРБІС", яка підтримує всі міжнародні формати обміну бібліографічних записів. Основу її складають п'ять автоматизованих робочих місць. Це - автоматизоване робоче місце (АРМ) Адміністратора, автоматизоване робоче місце Каталогізатора, автоматизоване робоче місце Комплектатора, автоматизоване робоче місце Книговидача, автоматизоване робоче місце Користувача та WEB-ІРБІС. Набула великого значення конвертація вже існуючих бібліографічних записів з програмного середовища FoxPro в систему ІРБІС. Відділі патентного фонду, наукового оброблення літератури, іноземної літератури, наукової та рекомендаційної бібліографії розпочали працювати за новою програмою. Також розпочав створювати нову статистичну базу користувачів сектор реєстрації користувачів відділу обслуговування.

Бібліотека розраховує на спільний міжнародний проект між ДНМБ та міжнародним клубом "Rotary", який передбачає автоматизацію основних бібліотечних процесів новітніми технологіями з подальшим розвитком та удосконаленням.

Основними напрямками цього проекту є :

1. Створення локальної комп'ютерної мережі бібліотеки на 52 мережні розетки.
2. Придбання нової комп'ютерної техніки та програмного забезпечення.

Працівники відділу постійно підвищують свою професійну кваліфікацію, знайомляться з новими технологіями, програмними забезпеченнями, що з'являються на ринку комп'ютерної продукції. Пріоритетними є зв'язки з Національною медичною бібліотекою США, яка в 1994 р. встановила електронний зв'язок, прийняла за свої кошти на двотижнєве стажування спеціаліста бібліотеки з комп'ютерних технологій, а в 1995 р. стажування пройшла директор бібліотеки - Р.І. Павленко.

У 2000 році зав. відділу Н.А. Орлеанська, провідний інженер О.С. Кисельова пройшли навчання у Центрі безперервної освіти Академії керівних кадрів Міністерства

культури та мистецтв України. Отримано дипломи з курсу : "Робота в автоматизованих інформаційних бібліотечних системах. Програмне забезпечення АІБС", "Комп'ютерні технології створення інформаційних продуктів в мережі Інтернет".

Завідувач відділу Н.А.Орлеанська навчається в аспірантурі без відриву від виробництва в Національній бібліотеці ім.В.І.Вернадського НАН України.

Фахівці відділу Кисельова О.С., Литвинчук О.М., Заганяйло П.М., Ядов Д.А., Яременко О.М. систематично надають практичну та консультативну допомогу в оволодінні навичками основ роботи з комп'ютерною технікою всім структурним підрозділам та іншим медичним бібліотекам України з питань автоматизації та комп'ютеризації бібліотечних процесів, вибору бібліотечно-інформаційного програмного середовища, роботі в мережі Інтернет.

Завідувач відділу постійно бере участь у міжнародних науково-практичних конференціях, які проводить Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського, Міжнародних наукових конференціях "Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества" (Крим). До конференцій готуються доповіді, статті, тези.

Н.Орлеанська готується до відкриття інформаційно-комп'ютерного центру для стрияння Ротарі-клубів Німеччини, Австралії та України.

Сьогодення ставить перед бібліотеками серйозні проблеми і вимоги. Запорукою майбутнього розквіту бібліотечної галузі є наші фахівці, віддані улюбленій справі люди. Від їх уміння організувати і здійснювати інформаційне забезпечення залежить покращання охорони здоров'я і медичної науки.

КОСТЕНКО Діана Іванівна

Завідувач відділу видання інформаційно-бібліографічних матеріалів

Народилася 24 жовтня 1938 р. в м. Дніпропетровську в родині службовців. У 1964 р. закінчила Київський державний університет ім. Т.Г.Шевченка за спеціальністю філолог, викладач української мови та літератури. З жовтня 1961 р. працює на посадах бібліотекаря, старшого бібліотекаря, головного бібліотекаря, з 1978 р. - завідувач відділу видання інформаційно-бібліографічних матеріалів ДНМБ МОЗ України. Має публікації на сторінках спеціальної періодичної преси, є укладачем, редактором бібліографічних покажчиків.

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ВІДДІЛУ, СУЧАСНИЙ СТАН.

Видавнича діяльність Державної наукової медичної бібліотеки (ДНМБ) впродовж всіх років є одним із значущих напрямів роботи, який сприяє підвищенню авторитета, створенню іміджу бібліотеки, робить її знаною не тільки в Україні, а і за її межами і найголовніше - розкриває її документальний фонд, сприяє активізації його використання і підвищенню фахового рівня спеціалістів медичної галузі.

Поліграфічна продукція бібліотеки - це кінцевий результат професійної, творчої роботи бібліографів, методистів, науковців.

Історія видавничої справи ДНМБ почалася задовго до створення відділу видання інформаційно-бібліографічних матеріалів.

Же в перші роки існування бібліотеки довідково-бібліографічне бюро видавало різноманітні бібліографічні посібники, готувало до друку зведені каталоги, такі як: "Іноземна медична періодика на Україні за 1936-1938 рр.", "Іноземна медична періодика у Києві за 40 років" (1900-1940 рр.). Бібліографічні матеріали, випущені до 1945 року, втрачені під час Великої Вітчизняної війни, тому перелік ретроспективної бібліографії розкривається з післявоєнного часу.

Одним з перших бібліографічних видань були: "Список рекомендованої літератури для сільських медичних працівників по боротьбі з сільськогосподарським травматизмом та по організації колгоспних сезонних ясел" (1949 р.).

Же за перше післявоєнне десятиріччя (1945-1955 рр.) було видано 35 покажчиків. Тематика цих видань була різноманітною, а саме: списки літератури на допомогу практикуючим лікарям, такі як "Антибіотики" (1952 р.), "Столбняк" (1954 р.), "Рак легкого" (1955 р.) та ін.; матеріали по санітарно-освітній пропаганді: "Вітаміни и их значение для организма" (1952 р.), "Гигиена жилища" (1953 р.) та ін. Значна увага приділялась пропаганді медичної літератури серед лікарів сільської місцевості. Для них було видано 9 покажчиків: "Виразкова хвороба" (1950 р.), "Список рекомендованої літератури для сільських медичних працівників на тему: "Невідкладна терапевтична допомога" (1950 р.) та ін.

В кінці 50-х - на початку 60-х років склалася певна система поточного інформування про нові надходження медичних видань.

З метою своєчасного і оперативного ознайомлення спеціалістів-медиків з періодичними медичними виданнями з 1957 року бібліотека почала видавати "Периодические издания (отечественные и иностранные), полученные РНМБ в ... году" (тепер "Періодичні видання, передплачені на ... рік").

Найбільш важливою ланкою поточної бібліографічної інформації медичної галузі є система рекомендаційних посібників. Особливої уваги заслуговує видання серії

анотованих рекомендаційних покажчиків літератури "На допомогу практикуючому лікарю" з 32 медичних спеціальностей. Вони почали виходити щорічно з 1971 року і склалися за матеріалами літопису книг основного і додаткового випусків Всесоюзної і Української книжкових палат.

У 1971 - 1973 рр. до покажчиків включали тільки бібліографічний опис вітчизняних книг і видавалися вони так званим безнабірним способом. Цей спосіб зручний тим, що не потребував машинопису. Бібліографічні описи вирізувалися з літописів, систематизувалися, виклеювалися на папір і в такому вигляді йшли на розмноження.

З року в рік це видання удосконалювалось. З 1974 р. вміщену до покажчиків вітчизняну літературу почали анутовати і проставляти шифр. Безнабірний спосіб уже не підходив, тому покажчики почали друкувати на друкарській машинці.

З 1977 р. до покажчиків почали включати іноземну літературу. В процесі підбору іноземної літератури використовували покажчики Державної центральної наукової медичної бібліотеки (ДЦНМБ, м.Москва) "Література для практичного вченого" та ДНМБ "Новые книги, поступившие в Республиканский справочно-информационный фонд Министерства здравоохранения УССР". Іноземна література, що знаходилась у фонді ДНМБ, в покажчиках анутовалась і на неї також проставлявся шифр. На книги, які були відсутні у фонді РНМБ, давався тільки переклад назви документа. До покажчиків щорічно включалося понад 5000 інформаційних джерел, в тому числі до 2000 на іноземних мовах.

У 1975 році було видано 7 назв покажчиків з 12 медичних спеціальностей, у 1976 році було видано 20 назв з 28 спеціальностей, у 1978 році видано 28 назв з 32 спеціальностей загальним тиражем 14500 примірників.

З метою вивчення ефективності анотованих покажчиків вітчизняних і іноземних книг "На допомогу практикуючому лікарю" у 1980 році було розроблено анкету двох видів - одна для працівників ОНМБ, куди надсилалися покажчики для розповсюдження у Центральні районні лікарні (ЦРЛ), друга - для лікарів.

Вивчення цих анкет засвідчило, що всі ОНМБ відмітили доцільність видання покажчиків цієї серії, їх активне використання читачами і що таке видання вважають корисним. В анкетах було висловлено побажання збільшити тираж, щоб можна було забезпечити в областях всі ЦРЛ.

Для лікарів було розіслано 1000 анкет, отримано відповідь від 697 респондентів. На всі запитання анкети лікарі дали задовільну відповідь. За їх пропозиціями у видання почали включати автореферати кандидатських і докторських дисертацій, а з 1998 р. до покажчиків почали включати статті з спеціальних періодичних видань та збірників.

Дослідження показало, що покажчики користуються великим попитом не тільки в Україні, але і далеко за її межами. Замовлення на покажчики надходили з Росії, Білорусії, Узбекистану, Латвії. Тиражі цього видання задовольняли потреби медиків, деякі назви сягали 1000 примірників.

З розвитком в Україні ринкових відносин видання покажчиків цієї серії було переведено на оплату, що значно зменшило їх тираж, тому що медичні бібліотеки за браком коштів і недостатнім фінансуванням теж не могли їх придбати.

Відповідно до Наказу МОЗ України № 445 від 30.08.74 р. "Про підвищення ролі медичних бібліотек..." з 1975 року почав видаватися щомісячний інформаційний покажчик "Новые книги, поступившие в справочно-информационный фонд МЗ УССР", який розкривав фонди 80 найбільших бібліотек України. Цей покажчик видавався до 1991 року.

На основі поточних щомісячних випусків покажчика "Новые книги..." і відомостей, що надсилали медичні бібліотеки України, щорічно видавався "Сводный каталог отечественных книг по медицине и биологии, поступивших в РСИФ МЗ УССР в ... году", який також відображав надходження видань до фондів 80 найбільших медичних бібліотек України і надавав змогу спеціалістам-медикам не тільки ознайомитись з новою

літературою, але й знати, в якій медичній бібліотеці України є те, чи інше видання, яке його зацікавило і при необхідності замовити його по МБА. Такий покажчик видавався тільки в системі медичних бібліотек України і був єдиним серед медичних бібліотек Радянського Союзу (1976-1984 рр.).

З 1975 року бібліотека стала центром перерозподілу медичних видань серед бібліотек мережі і з цією метою почала видавати "Информационный указатель обменного фонда" (потім "Указатель республиканского обменного фонда", тепер "Покажчик обмінного фонду"). За цей період видано 39 випусків цього видання, де вміщено 33000 описів книг ДНМБ, ОНМБ, бібліотек науково-дослідних інститутів та медичних вузів України.

Крім того, починаючи з 1978 року, щорічно видається "Зведений покажчик іноземних періодичних журналів, передплатених бібліотеками України на ... рік", який дає можливість читачеві ознайомитись з іноземними періодичними виданнями, передплатеними бібліотеками України. Одночасно з поточним бібліографічним інформуванням бібліотека видає науково-допоміжні, тематичні рекомендаційні покажчики, в яких відображаються найновіші вітчизняні і іноземні видання. З року в рік їх кількість зростає, що видно з таблиці.

Інформаційно-бібліографічні видання

Роки	Видано всього	В т.ч. тематичних	Персоналій	Назва
1945-1970	114	61	1	Н.И.Пирогов на Украине
1971-1980	392	45	1	Н.Д.Стражеско (До 100-річчя від дня народження)
1981-1990	225	77	5	Бец В.А., Пирогов Н.И., Волкович Н.М., Коломийченко А.И., Ульянов Д.И.
1991-2000	248	4		

Особливо бурхливий зріст видань покажчиків розпочався в 70-80 рр. Тому, в зв'язку з збільшенням обсягів видавничої продукції виникла необхідність в структурі бібліотеки створити самостійний відділ, в якому було б зосереджено роботу по редагуванню, підготовці друкарських форм, друкуванню і виходу в світ інформаційних і бібліографічних покажчиків, а також їх розповсюдження.

Відповідно до реорганізації структурних підрозділів бібліотеки і згідно з штатним розписом, затвердженим від 20 грудня 1977 року, наказом директора бібліотеки Павленко Р.І. у січні 1978 року створено відділ видання інформаційно-бібліографічних матеріалів на базі видавничого сектора відділу довідково-інформаційної роботи.

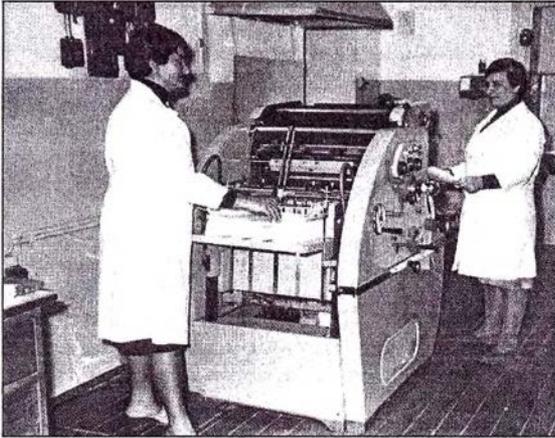
У структурі відділу було два сектори: сектор розповсюдження інформаційно-бібліографічних матеріалів та видавничий сектор (з 1992 року - сектор копіювально-розмножувальної техніки), який було створено на базі фотоофсетної лабораторії.

Фотоофсетна лабораторія розміщувалася в цокольному приміщенні головного корпусу бібліотеки в 2-х кімнатах загальною площею 77,1 кв.м. В одній кімнаті розмістилася ротарпінтна ділянка і палітурне обладнання, в другій - копіювально-розмножувальні апарати.

Матеріально-технічне оснащення фотоофсетної лабораторії на час створення відділу складалося з застарілого зношеного обладнання і у своєму складі мало: ротарпінт "Ротатор-3" (1969 р.), електрографічні апарати "Ера" - 2 (1958 р., 1972 р.), папірорізальну машину, дротошвейну машину, копіювально-розмножувальну машину "Юбікс-600.

Розмножувальна апаратура фотоофсетної лабораторії використовувалась для видання бібліографічних покажчиків, рекомендаційних списків літератури, службових документів,

карток централізованого розпису, інструктивно-методичних матеріалів, бланочної продукції для структурних підрозділів бібліотеки.

В процесі друкування матеріалів беруть участь друкарі Погребна А.П. та Цуркан П.М.

Для обслуговування керівних працівників Міністерства охорони здоров'я виготовлялися ксерокопії з замовлених ними джерел.

Розвиток матеріально-технічної бази припадає на 80-90 роки - це роки технічного переоснащення відділу. За цей період для виготовлення карток придбано електричний ротаторний апарат "Циклос" (1981 р.), ротапінт "Ротатор-314" (1987 р.), копіювально-розмножувальні апарати "Сапон-1215" (1990 р.), "Xerox-5030" (1993 р.), отримано в дар від Асоціації психіатрів України апарат "Ricon-3020", було встановлено вентиляційну

систему у фотоофсетній лабораторії.

З часу організації відділу були розроблені всі документи, що регламентують діяльність відділу та його працівників, визначено основні завдання і напрями діяльності, види виконуваних відділом робіт.

Основним завданням відділу стало забезпечення редагування видань, які подавали інші підрозділи бібліотеки, підготовка до друку рукописних матеріалів (друкування на друкарській машинці, коректура цих видань, розмноження і розповсюдження інформаційно-бібліографічних матеріалів, обслуговування користувачів бібліотеки ксерокопіями).

Робота відділу виконувалась згідно з планами роботи бібліотеки і в координації з іншими структурними підрозділами бібліотеки.

Першим завідувачем відділу було призначено Костенко Д.І., яка працює і до теперішнього часу.

Першими співробітниками відділу були: зав. видавничого сектора Фоя Л.Й., зав. сектора розповсюдження інформаційно-бібліографічних матеріалів Петруня В.М., оператори Погребна А.П., Цуркан П.М., друкар Довгий О.Л., редактор Дядицькіна С.В., бібліотекар Донець Л.Н.

В різні роки у відділі віддано і творчо працювали: Горбоконь В.К., Мовчан О.П., Савченко І.С., Троїцька Н.А., Калугіна Н.А., Ковалевський С.В., Фесенко Д.П., Хоменко О.А., Сарапуха Н.М. та ін.

З перших років функціонування відділу, а саме його ротапінтної ділянки,

В процесі підготовки матеріалів до друку Фесенко Д.П., Штанько С.В.

необхідно було виконувати вимоги відповідних органів, які контролювали видавничу діяльність у державі. А саме, кожні два роки необхідно було одержувати дозвіл Управління внутрішніх справ виконкому Київської міської ради за узгодженням санепідстанції, Облполіграфіздата, Головліта на функціонування ротاپринтної ділянки бібліотеки. І тому відділ працював в тісному контакті з цими організаціями.

Від часу заснування відділ нарощує свою потужність, поліпшує якість видань. В межах незначних фінансових можливостей працівники відділу опановують нові технології, виконуючи на комп'ютерах підготовку до друку оригіналів видань,

Палітурні роботи здійснює зав. сектора Фоя Л.Й.

пристосувавши різні видавничі програми до застарілого поліграфічного обладнання, що дає змогу скоротити термін підготовки видань до друку та поліпшити їх якість.

Значний обсяг роботи було виконано відділом у ювілейному 1980 році - 50-річчя від дня заснування бібліотеки. Відділ брав активну участь у підготовці Всесоюзної науково-практичної конференції "Оптимізація бібліотечно-бібліографічного забезпечення медичної науки і охорона здоров'я" (Київ, 18-19 листопада 1980 р.), яка проходила на базі нашої

бібліотеки, редагуванні і виданні тез цієї конференції. "Оптимизация библиотечно-библиографического обеспечения медицинской науки и здравоохранения" - К., 1980. - 129 с.

Головна увага в роботі відділу приділялась редагуванню інформаційно-бібліографічних матеріалів. Щорічно у відділі редагувалося 140-150 обл.-вид. арк. Це і службові документи, і інформаційні, рекомендаційні та ретроспективні покажчики.

Суттєвим напрямом у роботі відділу стало забезпечення наукової і практичної діяльності медичних працівників інформаційними рекомендаційними і ретроспективними покажчиками. Тематика бібліографічних покажчиків відображала актуальні питання розвитку медичної науки та охорони здоров'я, які розробляли НДІ.

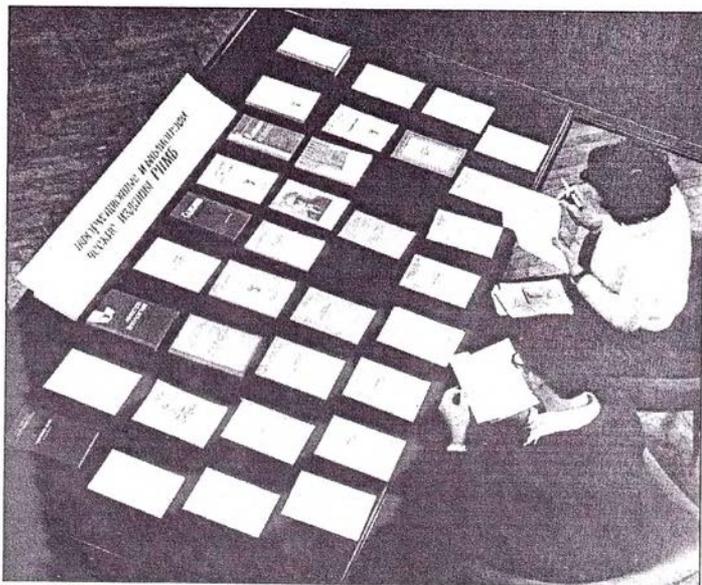
У підготовці покажчиків брали участь провідні фахівці відповідного профілю, які допомагали у визначенні структури покажчика і були експертами та науковими консультантами у складних питаннях відбору, оцінки та класифікації видань. Їх участь забезпечувала якість інформації, а також сприяла популяризації видань серед медичних працівників.

Впродовж останніх десятиліть передбачався подальший розвиток та покращання рекомендаційної та ретроспективної науково-допоміжної бібліографії. З цією метою постійно вивчалися актуальні проблеми практичної охорони здоров'я та медичної науки, інформаційні запити окремих категорій користувачів.

Інформація для спеціаліста-медика - це складова частина його професійної підготовки і самовдосконалення. Відділ докладав багато зусиль, щоб відіграти свою надзвичайно важливу роль в інформаційному забезпеченні спеціалістів необхідною інформацією, яка сприяла покращанню медичного обслуговування в Україні.

З 1987 р. відділ іноземної літератури готує щорічно до видання анотовані покажчики іноземних книг "Онкологія" та "Кардіологія".

Серед читачів великим попитом користуються покажчики: "Научно-технический прогресс и медицинская наука практическому здравоохранению" (1986 р.), "Пьянству - бой" (1981 р.), "Алкоголизм и здоровье" (1986 р.), "Холера" (1994 р.), актуальний за тематикою покажчик "Медичні та соціальні проблеми катастрофи на ЧАЕС" (вийшли 4 випуски загальним обсягом 400 стор.).

Інформаційні та бібліографічні видання бібліотеки.

В практику бібліотеки широко ввійшло видання рекомендаційних покажчиків до з'їздів, конференцій. Ця робота проводилася в тісному контакті з організаційним комітетом, бібліотекою або медичними установами, які відповідали за проведення даного заходу. Серед таких покажчиків "Кишечные инфекции. Вирусный гепатит" (1975 р.), підготовлений разом з НДІ епідеміології та інфекційних хвороб до I-го Всесоюзного з'їзду інфекціоністів; "Медицинская генетика" (1984 р.), виданий разом з Київським медичним інститутом до I-го Всесоюзного з'їзду медичних генетиків; "Питання організації охорони здоров'я" (1998 р.), "Медико-санітарна статистика (деякі питання з історії)" (1998 р.) підготовлений разом з центром медичної статистики Головного управління охорони здоров'я м.Києва до науково-практичної конференції "Інформаційне забезпечення охорони здоров'я в єдиному медичному просторі столиці держави".

Позитивним у роботі відділу слід відзначити видання покажчиків "Швидка та невідкладна медична допомога при катастрофах" (1993 р.) та "Організація швидкої допомоги при катастрофах" (1993 р.) до спільної наради-семінару медичних працівників станцій швидкої медичної допомоги та медичних бібліотек України.

Одним із головних напрямів видавничої діяльності бібліотеки у 80-90 рр. було видання великих науково-допоміжних покажчиків літератури, які підводили підсумки вітчизняної та зарубіжної медицини з окремих наукових проблем, які досліджувалися в Україні. Тільки за останні 15 років видано понад 50 покажчиків найактуальнішої тематики.

При підготовці і виданні покажчиків бібліотека плідно співпрацювала з профільними НДІ, вищими медичними учбовими закладами. Співдружність з Київським НДІ

нейрохірургії продовжувалася понад 20 років, результатом якої були покажчики "Опухоли головного и спинного мозга" (ч.1, ч.2. - 1980 р., ч.3 - 1990 р.).

Майже стільки ж років продовжувалась співпраця з Київським інститутом удосконалення лікарів (відтепер Київська медична академія післядипломної освіти), результатом якої є покажчики "Иглоукальвание и другие методы воздействия на биологически активные точки (БАТ)" (ч.1 - 1979 р., ч.2 -1982 р.), "Указатель докторских диссертаций ученых медицинского факультета Киевского университета (1841 - 1917 гг.)" (1989р.).

Завдяки співдружності з Київським медичним інститутом ім.О.О.Богомольця (в даний час Національний медичний університет ім.О.О.Богомольця) побачили світ покажчики "Совершенствование учебно-воспитательного процесса в медицинском институте" (ч.1 - 1980р.; ч.2 - 1988 р.), "Вопросы управления здравоохранением на современном этапе" (1988 р.), "Киевская школа терапевтов" (1981 р.).

Багаторічна творча співпраця з Товариством істориків медицини дозволила плідно розробити краєзнавчу тематику, видати ряд краєзнавчих бібліографічних покажчиків: "Здравоохранение Киева и Киевской области Украинской ССР" (ч.1 - 1976 р., ч.2 - 1995 р.), "Киевская школа терапевтов" (1981 р.) та ін.

Не менш важливим напрямом у виданні краєзнавчих покажчиків був випуск серії біобібліографічних посібників, присвячених діяльності вчених медиків України "Медицинские работники Украинской ССР, удостоенные почетных званий" (ч.1 - 1976 р., ч.2 - 1982 р., ч.3 - готується до видання), "Коломийченко Алексей Исидорович (1988 р.), "Н.Д.Стражеско" (1975 р.) та ін.

У 90-х роках після проголошення України самостійною державою значно зріс інтерес до історичної спадщини країни.

Саме з цією метою бібліотека згідно з міжгалузевою науково-дослідною програмою "Документальна пам'ять України" підготувала перший в історії охорони здоров'я Української держави анотований довідник "Медичні бібліотеки України". - К., 1991, який включає основні відомості про склад книжкових фондів і діяльність біля 300 найбільших медичних книгозбірень України. В ньому приводяться адреси бібліотек, їх фонди. Довідник розрахований на спеціалістів-медиків, бібліотечних та інформаційних працівників всіх систем та відомств. Він має сприяти якісному поліпшенню стану та координації бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, розвитку книгообміну і міжбібліотечного абонементу, активному пошуку історичних документів, що належать до "Медичної України".

Значним доробком у медичну біографістику стала серія біобібліографічних словників "Медицина в Україні".

У 1997 році видано біобібліографічний словник "Медицина в Україні. Видатні лікарі. Кінець ХУІІ - перша половина ХІХ ст.", в якому вміщено 135 біографій лікарів, які народились чи працювали в Україні, або народились і навчалися в Україні, але працювали в різних містах Росії та далекого зарубіжжя.

Бібліотекою видано додатковий випуск до першого випуску біобібліографічного словника "Медицина в Україні. Видатні лікарі. Кінець ХУІІ - перша половина ХІХ століття", який містить 127 творчих біографій медиків.

Другий випуск цього словника (друга половина ХІХ ст., літери А-К) хронологічно продовжує попереднє видання.

Медики, представлені в ІІ-му випуску "Словника", продовжували та розвивали традиції своїх славних попередників, закладали підґрунтя для розвитку і становлення системи сучасної охорони здоров'я.

В рамках сприяння програмі "Медична Україніка", на основі якої створюється бібліографічна база з історії медицини, готується до друку бібліографічний посібник "Каталог медичних книг, виданих в Україні" (1841-1917 рр.).

Важливою складовою частиною національного галузевого бібліографічного

репертуару є бібліографія медичної бібліографії. Видано покажчики: "Информационно-библиографические издания Республканской научной медицинской библиотеки (1945 - 1979 гг.)" (1980 р.), "Покажчик праць співробітників Державної наукової медичної бібліотеки України. Література про ДНМБ" (ч.1 (1980 - вересень 1995 рр.) (1996 р.), ч.2 (1995 - березень 2000 р.) (2001 р.).

Високо оцінили бібліографічні покажчики видатні вчені-медики в своїх рецензіях, надрукованих на сторінках спеціальної періодичної преси, таких як: рецензії В.Д.Петрова на покажчики "История медицины и здравоохранения Украинской ССР", "Медицинские работники Украинской ССР, удостоенные почетных званий" в журналах "Советское здравоохранение", 1977. - № 7 та 1983. - № 9, рецензія Ю.Г.Віленського на покажчик "Н.Д.Стражеско" в журналі "Врачебное дело" - 1977. - № 4; рецензії Ю.К.Дупленко та Любомира Пирого на біобібліографічний словник "Медицина в Україні. Видатні лікарі. Кінець ХУІІ - перша половина ХІХ століття" в "Журналі АМН України". - 1998. - № 3 та газетах "Ваше здоров'я". - 1998. № 12; "Слово лікаря". - 1998. - № 9. Все це сприяє їх популяризації і іміджу бібліотеки.

Спільно з дитячою клінічною лікарнею № 14 "Охматдит" з 1993 по 1996 рр. виходив дайджест "Медицинская информация", який складався на основі матеріалів зарубіжних досліджень, одержаних по каналах електронної комп'ютерної пошти.

До 70-річчя з дня заснування ДНМБ відділ видав покажчик "Правові акти про роботу медичних бібліотек МОЗ України". - К., 2000. - 27 с., "Регламентуюча документація бібліотеки". - Вип. І. - К., 2000. - 137 с., матеріали науково-практичної конференції "Актуальні питання розвитку бібліотечної справи". - К., 2000. - 140 с., біобібліографічний нарис "Р.І.Павленко - бібліотекознавець, бібліограф, директор". - К., 2001. - 74с.

Щорічно велику редакційну і видавничу роботу виконує відділ в процесі видання аналітичної довідки "Діяльність медичних бібліотек України в ... році" і таблиць "Статистичні показники роботи медичних бібліотек України за ... рік", інформаційних листів для бібліотек різних рівнів "Про планування роботи на ... рік і звіт за ... рік". Тиражі всіх видань розсилаються на мережу медичних бібліотек.

З 1995 року для всіх організаторів охорони здоров'я лікувально-профілактичних установ міста та області бібліотека щоквартально видає 12 назв анотованих бібліографічних списків літератури з актуальних проблем сучасної медицини: економіка, планування і фінансування охорони здоров'я, кадри, сімейний лікар, диспансеризація, нові лікарські препарати та ін.

З 1980 року видання інформаційно-бібліографічних матеріалів бібліотека здійснює відповідно до ГОСТів 7.1-84 "Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления", 7.4-77 "Выходные сведения в издательской продукции".

Після здобуття Україною незалежності і згідно з Законом про мови з 1993 року всі документи видаються українською мовою.

Аналізуючи роботу відділу за весь період його існування, необхідно відмітити, що з 1978 по 1991 рр. бібліотека щорічно видавала 45-50 випусків інформаційних, рекомендаційних та науково-допоміжних покажчиків об'ємом 140-150 обл.-вид. аркушів, загальним тиражем понад 20000 примірників, які розсилалися на мережу медичних бібліотек України, що налічувала 1024 бібліотеки і бібліотеки Радянського Союзу.

Але, починаючи з 1991 року, показники зменшуються. Складні економічні умови, перехід на ринкові відносини та інші загальні чинники розвитку країни позначилися і на роботі відділу. Значно зменшилась кількість випусків, назв і тиражів видань та їх обсяг, і вже в 1991 р. видано 30 випусків бібліографічних покажчиків об'ємом 86,4 обл.-вид. арк., тиражем 4210 прим., а в 2000 році - 20 покажчиків обсягом 37,2 обл.вид. арк., загальним тиражем 1350 прим.

З 1992 року у відділі змінюються форми і методи бібліотечно-інформаційного обслуговування, впроваджуються платні послуги, розширюється робота по

обслуговуванню користувачів ксерокопіюванням. Так, у 2000 році обслужено понад 3000 користувачів, виготовлено понад 60000 відбитків і зароблено 17000 грн.

У забезпеченні якісного інформаційного обслуговування користувачів бібліотеки та надання їм необхідної наукової інформації важливе значення матиме зміцнення матеріально-технічної бази відділу, а саме: необхідно в майбутньому оснащити сучасною копіювально-розмножувальною технікою друкарський цех, впровадити комп'ютеризацію в процес редагування і підготовки до видання всіх матеріалів.

Всі працівники відділу сумлінно та відповідально відносяться до своїх функціональних обов'язків і намагаються з року в рік підвищувати ефективність роботи відділу відповідно до сучасних вимог розвитку суспільства, поліпшувати оперативність і якість бібліотечно-інформаційного обслуговування.

В структурі відділу на 1.01.2002 р. є сектор копіювально-розмножувальної техніки, завідувач сектора **Фоя Л.Й.**, оператори: **Погребна А.П.**, **Цуркан П.М.**, провідний бібліотекар **Фесенко Д.П.**, бібліотекар I кат. **Горбоконь В.К.** Завідувач відділу **Костенко Д.І.**

ЗГУРСЬКА Ольга Степанівна

Завідувач відділу науково-методичної роботи

Народилася 1 лютого 1931 р. в м.Коростишеві Житомирської обл. в сім'ї службовців. В 1956 р. закінчила Київське відділення Харківського бібліотечного інституту за спеціальністю бібліотекар-бібліограф вищої кваліфікації. З 1953 р. - завідувач абонементного відділу міської бібліотеки Жовтневого району та позаштатний методист міського Управління культури. З 1970 по 1973 рр. завідувач науково-методичного відділу Центральної міської бібліотеки м.Києва. З 1973 р. - завідувач відділу науково-методичної роботи ДНМБ МОЗ України.

Має публікації на сторінках спеціальної періодичної преси, автор методичних, інформаційних листів, розробок документів, що регламентують роботу медичних бібліотек різних рівнів. Впродовж багатьох років призначалась керівником виробничої практики студентів КНУКіМ від бібліотеки.

МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ІСТОРІЯ. СЬОГОДЕННЯ. ПЕРСПЕКТИВА.

За весь період існування відділ науково-методичної роботи пройшов декілька стадій свого становлення. За роки функціонування змінювались назва, структура, номенклатура посад, напрями, зміст і обсяг роботи. Незмінними завжди залишались основні завдання, функції та бажання надати оперативну всебічну методичну і практичну допомогу бібліотекам з питань і проблем, які виникали в процесі їх діяльності.

Відділ має широку історію змін назв:

- 1939 р. - методичне бюро
- 1944 р. - відділ периферійної роботи
- 1948 р. - відділ бібліотечної мережі
- 1964 р. - відділ мережі
- 1965 р. - науково-методичний відділ
- 1968 р. - відділ бібліотечної мережі
- 1970 р. - відділ мережі медичних бібліотек
- 1971 р. - науково-методичний відділ
- 1981 р. - відділ науково-методичної роботи
- 1984 р. - бібліотечний відділ науково-методичної роботи
- 1989 р. - бібліотечний відділ науково-методичної роботи (бригадна форма організації роботи відділу науково-методичної роботи)
- 1990 р. - відділ науково-методичної роботи
- 1994 р. - відділ координації та бібліотечного маркетингу
- 1995 р. - відділ науково-методичної роботи

Організаційно-методична робота бібліотеки бере початок з 1939 р., коли в структурі Київської медичної бібліотеки було створено методичне бюро. В загальних положеннях методичного бюро було визначено: "здійснювати методичне забезпечення медичних бібліотек правобережної України". На лівобережжі такі ж функції виконувала Харківська державна наукова медична бібліотека. На той час в методичному бюро працював відомий бібліотекознавець **Плеский Г.М.** З самого початку методична робота здійснювалась за такими важливими напрямками, як інструктивно-методичне забезпечення створення і організації мережі медичних бібліотек в Україні, розробка документів з питань їх

діяльності, комплектування фондів, створення ДПА і т.ін. Бюро особливу увагу звертало на визначення форм і методики роботи, в подальшому на цих методиках розвивалась організаційно-методична діяльність РНМБ і ОНМБ.

В перші роки функціонування бюро були підготовлені такі важливі документи, як "Мінімум бібліотечної техніки для бібліотек НКОЗ УРСР", організовані перші постійно діючі курси для працівників медичних бібліотек, які не мали спеціальної освіти.

Впродовж всіх років науково-методична робота будувалась на чітко розробленій системі планування і звітності. В планах щорічно визначались головні завдання і пріоритетні напрями роботи на поточний рік в залежності від завдань, які стояли перед органами охорони здоров'я.

Всі плани і мирна праця бібліотеки були перервані Великою Вітчизняною війною. Робота бібліотеки і методичного бюро була відновлена в серпні 1944 р. В цьому ж році відділ одержав назву "Периферійної роботи". Завідувачем відділу був призначений **Шпаковский І.Ф.** В перші післявоєнні роки почали відновлювати роботу медичні бібліотеки України, виникла необхідність в проведенні робочих нарад керівників медичних бібліотек з питань організаційної роботи, бібліотечно-інформаційного забезпечення спеціалістів медичної галузі, створення ДПА, формування фондів та ін.

В 1948 р. Київська крайова медична бібліотека одержала статус Республіканської установи. В цьому ж році Міністерством охорони здоров'я було затверджено новий штатний розпис і нова структура бібліотеки. Відповідно до наказу МОЗ УРСР від 25.06.1948 р. на бібліотеку було покладено керівництво мережею всіх медичних бібліотек України, яка на той час нараховувала біля 800 бібліотек різних рівнів.

З 1948 по 1964 рр. завідувачем відділу була **Романовська Ніна Анатоліївна**. Методична робота перебудовувалась, набирала систематичного характеру, визначались нові напрями і форми методичної роботи, здійснювався контроль за діяльністю бібліотек, впроваджувалися відрядження з метою перевірки, аналіз виконання планових показників, облік статистичних даних.

Наказом МОЗ СРСР № 880 від 6.10.1951 р. було затверджено "Положение об областной (краевой, автономной, республиканской) медицинской библиотеке". В розділі "Задачи медицинских библиотек" було вказано на посилення роботи методичних центрів і координацію роботи з питань забезпечення методичної допомоги, підготовки методичних матеріалів, проведення заходів по підвищенню кваліфікації працівників медичних бібліотек.

Велике значення для організації і покращання роботи бібліотек ЛПУ мав наказ МОЗ УРСР № 424 від 20 червня 1952 р. "О комплектовании фондов медицинских библиотек при районных больницах". Відповідно до цього наказу були підготовлені методичні і інструктивні матеріали для бібліотек цього рівня. Це сприяло активізації поповнення документальних фондів бібліотек ЛПУ. З цього часу комплектування фондів бібліотек ЛПУ здійснювалось на державному рівні, виділялись кошти на придбання нової літератури і передплату періодичних видань, що сприяло покращанню бібліотечно-інформаційного забезпечення практикуючих лікарів, особливо в сільській місцевості.

За ці роки в Україні була повністю відновлена і навіть розширена мережа медичних бібліотек. В усіх областях створені Обласні наукові медичні бібліотеки (ОНМБ), бібліотеки при всіх науково-дослідних інститутах, вищих і середніх медичних закладах і при центральних районних лікарнях.

Відділ науково-методичної роботи узагальнював основні статистичні показники, працівники відділу здійснювали відрядження з метою перевірки роботи бібліотек і надання методичної і практичної допомоги з питань організації роботи бібліотек, бібліотечно-інформаційного забезпечення спеціалістів галузі.

Дані, що розкривають розвиток медичних бібліотек України за післявоєнні роки:

Роки на 1.01.	Всього медичних бібліотек	Кількість книг (прим.)	Кількість читачів	В т.ч. при районних лікарнях		
				кількість бібліотек	кількість книг	кількість читачів
1946	78	1.085.651	32768	-	-	-
1947	85	1.284.790	47484	-	-	-
1948	185	1.505.030	62914	-	-	-
1949	388	1.649.185	65747	211	-	-
1950	656	2.387.156	114034	476	180630	13247
1951	984	2.505.979	136821	801	215082	34028
1952	991	3.268.801	143320	813	321152	64542
1953	1007	3.806.358	191879	826	322284	68022
1954	1106	5.595.734	269293	834	599367	94349

Значну роль у становленні і розвитку організаційно-методичної роботи відіграв наказ МОЗ УРСР № 461 від 28 вересня 1956 р. "Про заходи покращання роботи медичних бібліотек", в якому було вказано на посилення науково-методичної допомоги медичним бібліотекам України.

Вперше наказом МОЗ СРСР № 185 від 9 грудня 1957 р. було відзначено позитивну роботу МОЗ УРСР з питань організації в усіх областях і більшості районів України медичних бібліотек і вказано методичним центрам на організацію і проведення масових заходів по підвищенню кваліфікації працівників медичних бібліотек і особливо підготовки спеціалістів для периферії.

Для розвитку і актуалізації науково-методичної діяльності мала велике значення Всесоюзна нарада працівників медичних бібліотек, яка відбулася в Москві 5-6 квітня 1960 р. Від України на цій нараді були представники 18 медичних бібліотек. У виступі директора РНМБ Хмари Ф.Л. було розкрито організаційно-методичну діяльність бібліотеки, як головного координаційного центру медичних бібліотек України і завдання на перспективу.

На подальший розвиток науково-методичної роботи в Україні вплинув наказ МОЗ УРСР № 238 від 28 квітня 1960 р. "Про стан і заходи поліпшення роботи медичних бібліотек України". В цьому наказі було вказано на створення при Вченій медичній Раді МОЗ УРСР Республіканської науково-методичної бібліотечної комісії. До складу цієї комісії увійшли керівники наукових медичних бібліотек та наукові працівники з різних галузей медицини. Цим наказом Республіканській науковій медичній бібліотеці було вказано на організацію місячних курсів для бібліографів і каталогізаторів на базі Інституту удосконалення лікарів та проведення наради директорів ОНМБ і завідувачів бібліотек медичних училищ, семінарів для бібліотечних працівників міських і районних лікарень. Всі пункти наказу було виконано, що сприяло поглибленню науково-методичної роботи в Республіці.

Відповідно до щорічних наказів МОЗ УРСР в Україні організовувались взаємовідвідування працівників бібліотек з метою виявлення, вивчення і впровадження передового досвіду в бібліотечну практику. Все це в значній мірі сприяло підвищенню рівня бібліотечно-інформаційного забезпечення запитів користувачів і підняття іміджу

науково-методичної роботи.

Дослідження звітів про роботу медичних бібліотек за ті роки показало, що всі пункти наказів МОЗ УРСР було виконано, кращий досвід бібліотек впроваджувався.

На поглиблення змісту організаційно-методичної роботи вплинула також Постанова Секретаріату ВЦСПС і Колегії Міністерства культури СРСР від 22 серпня 1961 р. "О движенни среди библиотечных работников и общественности "За библиотеку отличной работы"". На виконання цієї Постанови науково-методичним відділом було розроблено і затверджено МОЗ УРСР документи, що регламентували цей рух, а саме: "Положення про бібліотеку відмінної роботи", "Умови огляду і визначення кращих бібліотек" та інші матеріали. За підсумками цієї акції було визначено і нагороджено кращі медичні бібліотеки України.

На активізацію науково-методичної роботи вплинула нарада-семинар методистів ОНМБ України, яка була проведена на базі РНМБ згідно з наказом МОЗ УРСР № 503 від 28 вересня 1963 р. На нараді було визначено кращі бібліотеки, як методичні центри: Запорізька, Івано-Франківська, Дніпропетровська, Донецька, Рівненська ОНМБ, Харківська державна наукова медична бібліотека.

З 1964 по 1965 рр. завідувачем відділу було призначено **Шипко О.В.** У цьому році було видано збірник статей "Методическая работа медицинских библиотек Украины"/Ред. Ф.Л.Хмара, П.Є.Коломієць . - К.: РНМБ, 1965. - 134 с. В цьому збірнику розкрито досвід методичної роботи РНМБ, ОНМБ і бібліотек вузів, форми і методи проведення різних видів методичної роботи, заходи по підвищенню кваліфікації та визначено основні завдання і напрями методичної роботи на наступні роки.

У 1966 р. науково-методичний відділ очолила **Павленко Раїса Іванівна**. В цьому ж році було прийнято міри по посиленню методичної допомоги медичним бібліотекам всіх рівнів. З метою активізації і поглиблення методичної роботи МОЗ УРСР було видано наказ № 626 від 29.12.1966 р. "Про вчену Раду Республіканської наукової медичної бібліотеки". Необхідно відзначити, що в різні роки членами науково-методичної Ради були вчені-медики: Вітте М.К., Даль М.К., Дупленко К.Ф., директори ХДНМБ - Алексеев М.О., ОНМБ: Рівненської - Луценко І.Г., Чернігівської - Дуля М.М., Запорізької - Клименко Г.Г., завідувач бібліотеки НДІ нейрохірургії м.Києва Рудяк К.Е. та ін. На засіданнях науково-методичної ради систематично, згідно з затвердженням планом, розглядалися найактуальніші питання діяльності медичних бібліотек, обговорювалися перспективні плани роботи, підготовлені до друку методичні і бібліографічні матеріали. Значний обсяг роботи виконував науково-методичний відділ по підготовці матеріалів у відповідні міністерства по переведенню ОНМБ і бібліотек вузів у вищі категорії по оплаті праці керівників і спеціалістів бібліотек згідно з показниками роботи бібліотек за останні три роки і їх клопотаннями.

У 1966 р. на посаду завідувача відділу було призначено **Вайнберга Михайла Абрамовича** (1966-1973 рр.). Щорічно визначалися основні завдання і напрями діяльності відділу, бібліотеки для перевірки їх роботи впродовж поточного року. Значне місце в роботі відділу відводилось комплексним і тематичним перевіркам роботи бібліотек. Щорічно здійснювалось 20-25 перевірок підвідомчих бібліотек, яким надавалась всебічна методична і практична допомога, виявлялись недоліки, визначалися шляхи їх усунення. Все це сприяло виявленню проблем, які виникали в процесі роботи і вирішенню їх на місцях. В цілому науково-методична робота бібліотеки і, зокрема науково-методичного відділу, була спрямована на покращання бібліотечно-інформаційного забезпечення спеціалістів медичної галузі.

Згідно з наказом МОЗ УРСР № 93 від 3 березня 1966 р. на базі РНМБ проведено Республіканську нараду директорів ОНМБ, на якій широко розглядалися питання методичної діяльності в Республіці, було визначено нові напрями роботи, найважливішим було визначено: виявлення, вивчення і впровадження передового бібліотечного досвіду. З цієї метою МОЗ України видано наказ № 45 від 25 січня 1966 р. "Про впровадження

передового досвіду в бібліотечне обслуговування медичних працівників в Україні". Виконання цього наказу було під контролем МОЗ УРСР.

Поглибленню науково-методичної роботи сприяла Всесоюзна нарада-семинар, яка відбулася 10-12 червня 1968 р. (м.Москва). На нараді було розглянуто питання планування і звітності бібліотек, визначено актуальні форми і методи науково-методичної роботи. В прийнятому рішенні наради була відзначена позитивна робота МОЗ УРСР в питаннях завершення організації в Україні мережі медичних бібліотек різних рівнів.

У 1970 р. значно активізувалась науково-методична діяльність у зв'язку з підготовкою до відзначення 100-річчя від дня народження В.І.Леніна. Склалися комплексні перспективні плани масових заходів по відзначенню цієї дати, проводились огляди, визначалися кращі бібліотеки, вручалися нагороди, розроблялись регламентуючі роботу відділу документи. В 70-ті роки у відділі працювали: Вайнберг М.А., Зражевська Т.М., Матюшенко В.С., Савенок Г.Г., Сетчікова І.М., Тиніна З.Т., Чусов О.Т., Тихоненко З.М., Гайдамака Л.І., Перепелиця Л.С.

Для становлення і розвитку мережі медичних бібліотек, поглиблення і активізації науково-методичної роботи велике значення мала Постанова Ради Міністрів УРСР № 10/55-38 від 14 грудня 1971 р. "Про заходи по поліпшенню роботи наукових, технічних і спеціальних бібліотек УРСР". В цій постанові було вказано на проблеми і недоліки в роботі наукових бібліотек, визначено завдання по ліквідації цих недоліків і підвищення рівня організаційно-методичної роботи головних бібліотек різних галузей. На підвищення рівня науково-методичної роботи також вплинула Всесоюзна нарада завідувачів бібліотек медвузів. Значну увагу на нараді приділено питанням: впровадження в діяльності бібліотек наукової організації праці, підвищення кваліфікації працівників бібліотек, планування і звітності про роботу бібліотек медичних вузів.

У 1973 р. на посаду завідувача відділу було призначено Згурську Ольгу Степанівну. На той час мережа медичних бібліотек нараховувала 1408 бібліотек, штатних бібліотечних працівників - 1707. Документальний фонд медичних бібліотек на 1.01.1974 р. нараховував 19.723.448 прим. документів.

На виконання наказу МОЗ УРСР № 429 від 19.08.1974 р. на базі РНМБ було проведено Республіканську нараду-семинар директорів ОНМБ, на якій проаналізовано діяльність медичних бібліотек за 1973-1974 рр., вказано на недоліки в роботі і відмічено кращі бібліотеки. В рішенні наради було визначено проблеми, шляхи їх усунення, основні форми і методи науково-методичної роботи та критерії оцінки роботи бібліотек. Одним із найважливіших критеріїв оцінки роботи всіх бібліотек було визначено: залучення читачів до користування документальним фондом, задоволення їх запитів, облік всієї роботи бібліотек та вчасне звітування перед головним методичним центром. Методична робота базувалась у відповідності до задач, які були визначені в перспективних, річних і кварталних планах. В ці роки значно активізувалась робота відділу в питаннях виявлення, узагальнення і впровадження передового досвіду і в цьому напрямку було досягнуто певних успіхів. Спільним рішенням Колегії МОЗ УРСР і Республіканського комітету профспілки медичних працівників від 4 грудня 1974 р. Республіканськими школами передового досвіду затверджені: Рівненська ОНМБ з питань бібліотечно-інформаційного забезпечення медичних працівників сільської місцевості (директор - заслужений працівник культури Луценко І.Г.), Івано-Франківська ОНМБ з питань управління і науково-методичної роботи (директор - заслужений працівник культури Коврижина М.А.). Вже в 1975 р. було проведено на їх базах відповідні заняття (Наказ МОЗ УРСР № 230 від 6 травня 1975 р.). У 1976 р. Республіканською школою передового досвіду з питань формування і використання фонду в централізованій бібліотечній системі затверджена Кіровоградська ОНМБ (директор - заслужений працівник культури Дримченко В.І.). Відділом науково-методичної роботи було розроблено документи, що регламентували діяльність шкіл передового досвіду, як баз підвищення кваліфікації працівників медичних бібліотек України. Передовий досвід шкіл висвітлювався на

конференціях, заняттях шкіл, вивчався і впроваджувався в медичних бібліотеках не тільки України, а і всього колишнього Союзу, неодноразово розкривався на сторінках спеціальної періодичної преси, в інформаційних листах, на Всесоюзній виставці досягнень народного господарства (м.Москва). Щорічно на цих заходах підвищували кваліфікацію 200-250 працівників медичних бібліотек Союзу.

Багато запитань було до директора Рівненської ОНМБ - школи передового досвіду Луценка І.Г. від учасників занять: директора Закарпатської ОНМБ Сторожук Г.С., зав.бібліотекою Запорізького медінституту Вінниченко - Шило О.А.

Впродовж 15 років ця форма підвищення кваліфікації МОЗ УРСР і Республіканським комітетом профспілки медичних працівників була визнана найефективнішою в системі підвищення кваліфікації працівників медичних бібліотек.

Значний внесок у покращання науково-методичної роботи зробили Обласні наукові медичні бібліотеки, як регіональні методичні центри, на базах яких проводились науково-практичні конференції, семінари, практикуми з найактуальніших питань роботи бібліотек. Серед таких бібліотек Вінницька ОНМБ (директор Степанова П.М.), Волинська ОНМБ (директор Пімонов І.А.), Дніпропетровська ОНМБ (директори Коваленко О.Г., Магала Н.М.), Закарпатська ОНМБ (директори Сторожук Г.С., Юрченко В.О.), Запорізька ОНМБ (директор Клименко Г.Т.), Одеська ОНМБ (директор Гопак В.І.), Полтавська ОНМБ (директори Коротич Р.Я., Сліпченко В.В.), Рівненська ОНМБ (директор Луценко І.Г.), Херсонська ОНМБ (директор Діжур Т.А.), Хмельницька ОНМБ (директор Яремчук Л.М.), Чернігівська ОНМБ (директор Дуля М.М.), Чернівецька ОНМБ (директори Гусак К.О., Кужільна О.П.).

Відкриває заняття школи заступник начальника Івано-Франківського облздороввідділу Ляхновський Г.Г. На заняттях присутні директор ДНМБ Павленко Р.І., заст.головного редактора журналу "Научно-технические библиотеки СССР" Петрова С.В., директори усіх ОНМБ.

Після виходу Постанови ЦК КПРС від 8.05.1974 р. "Про підвищення ролі бібліотек в комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі" МОЗ УРСР і ДНМБ було складено "Заходи по виконанню Наказу МОЗ СРСР № 608 від 26.06.1975 р.". В розділі "Науково-методичне керівництво медичними бібліотеками і органами науково-медичної інформації" було передбачено на 1975-1980 рр. проведення ряду заходів, спрямованих на всебічний розвиток методичної служби, а саме, - проведення нарад, семінарів, підготовка методичних матеріалів і т.п. Одним із основних завдань медичних бібліотек було визначено організацію роботи на допомогу розвитку медичної науки і охорони здоров'я населення.

У 1976 р. РНМБ було віднесено до I групи по оплаті праці. Було затверджено новий штатний розпис бібліотеки і науково-методичного відділу. У штаті відділу було 10 працівників, на посаду головного бібліотекаря зараховано Станкевич А.П., в її функціональних обов'язках було визначено - куратор ОНМБ.

В цьому ж році згідно з наказом МОЗ УРСР на базі Чернівецької ОНМБ проведено нараду-семинар директорів ОНМБ і зав.бібліотеками медвузів, в якій брали участь МОЗ УРСР - начальник відділу науково-дослідних робіт Перехрестенко П.М., керівник Республіканського відділу науково-медичної інформації Уваренко А.Р. На нараді здійснено аналіз методичної роботи, визначено пріоритетні напрями, форми і методи науково-методичної роботи. У 1977 р. в структурі відділу організовано сектор по обслуговуванню бібліотек м.Києва і Київської області. Зав.сектора призначено Черненко Н.Б. За час її роботи у відділі як куратора бібліотек ЛПУ Києва і області значно

покращалась робота бібліотек цього рівня, щорічно проводились робочі наради за підсумками роботи.

Конференція в РНМБ, 1977 р. В президії Лісіцин Ю.П., Криштопа Б.П., Павленко Р.І., Гамачек В.А., Якунін М.О.

Значну увагу приділяв роботі Київський Облздороввідділ і міський відділ охорони здоров'я м. Києва. Значний вплив на активізацію науково-методичної роботи з бібліотеками медичних інститутів мала нарада-семинар проректорів і завідувачів бібліотек вузів, яка була проведена в 1977 р. на базі бібліотеки Запорізького медінституту. На ній були присутні всі завідувачі бібліотек медичних вузів України. На нараді виступив заст. міністра охорони здоров'я УРСР Гирін В.М., директор ДНМБ Павленко Р.І. В їх доповідях було визначено завдання бібліотек вузів, розкрито їх роль у навчально-виховному процесі і значення виявлення та впровадження передового досвіду в бібліотечну практику. Відповідно до програми наради виступили ряд завідувачів бібліотек мед. вузів з обміном досвіду роботи і викладом проблем, які на той час існували.

У цьому ж році відділ брав участь у проведенні на базі Київської обласної лікарні семінару керівників науково-медичної інформації, директорів і зав. бібліотеками медвузів та ЛПУ з питань інформаційно-бібліотечного забезпечення медичної науки, охорони здоров'я і навчально-виховного процесу, на методичний відділ було покладено ряд організаційних питань і підготовка відповідних матеріалів.

На покращання організації роботи бібліотек ЛПУ вплинула часткова централізація, яка була проведена згідно з наказом МОЗ УРСР № 48 від 31.01.1977 р. До цієї акції відділом було підготовлено відповідні документи, а саме: положення про часткову централізацію, єдиний галузевий фонд, про роботу філіалів ЦБС в умовах часткової централізації, ведення обліку роботи, сумарних книг і т.п.

У масових заходах підвищення кваліфікації керівників медичних бібліотек України завжди брали участь керівники науково-дослідних інститутів, на базі яких проходили ці заходи.

Відкриває нараду директорів ОНМБ академік Комісаренко В.П. - директор Інституту ендокринології. В президії - заст.головного редактора журналу "Научно-технические библиотеки" Петрова С.В., директор РНМБ Павленко Р.І., зав.бібліотеки Інституту Романченко А.О.

Науково-методичний відділ вивчав кращий досвід в умовах часткової централізації, виявляв передовий досвід і висвітлював в статтях, виступах на заняттях шкіл передового досвіду. Впродовж багатьох років цей досвід розкривала Кіровоградська ОНМБ - школа передового досвіду з питань формування і використання єдиного галузевого фонду в умовах ЦБС. Саме це сприяло збереженню фондів бібліотек ЛПУ і активізації використання фондів ОНМБ, як головних в регіоні, вдосконаленню звітності в умовах часткової централізації.

Відкриває заняття школи передового досвіду директор ДНМБ Павленко Р.І. В президії директор Державної центральної наукової медичної бібліотеки (м.Москва) Якунін О.М.

В більшості областей була здійснена часткова централізація на базах ОНМБ. Науково-методичний відділ здійснював контроль за виконанням Наказу МОЗ України і звітувався перед Міністерством культури УРСР. Дуже прикро, але зараз в більшості ОНМБ проходить децентралізація у зв'язку з відсутністю коштів на комплектування бібліотек лікувально-профілактичних установ.

Для поглиблення і активізації організаційно-методичної роботи мало велике значення проведення в 1978 р. (Наказ МОЗ УРСР № 175 від 6.04.1978 р.) наради-семінару завідувачів бібліотек НДІ України на базі Харківського НДІ охорони здоров'я дітей та підлітків ім. Н.К.Крупської. На ньому було визначено основні завдання бібліотек НДІ, обмін досвідом, куратором бібліотек була призначена Тиніна З.Т.

Державна наукова медична бібліотека завжди була учасницею Всесоюзних масових заходів, на яких виступала директор Р.І.Павленко.

На науковій конференції 26 жовтня 1978 р. з нагоди переїзду ДЦНМБ (м.Москва) в нове приміщення з привітанням виступила Р.І.Павленко. З відповідним привітанням до Раїси Іванівни звернувся Міністр охорони здоров'я СРСР Б.В.Петровський.

У 1979 р. (2-4 жовтня) на базі Закарпатської ОНМБ (директор Сторожук Г.С.) разом з РВНМІ було проведено республіканську нараду директорів ОНМБ, на якій був присутній директор Державної центральної наукової медичної бібліотеки Якунін Н.О. (м.Москва). В його доповіді було визначено пріоритети і напрями організаційно-методичної роботи методичних центрів, РВНМІ було підготовлено рекомендації щодо впровадження в мережу медичних бібліотек принципів формування єдиного республіканського довідково-інформаційного фонду та забезпечення в цьому напрямі методичної допомоги бібліотекам всіх рівнів. Позитивну роль в науково-методичній роботі відіграло Рішення Президії Республіканського комітету профспілки медичних працівників від 26.10.1979 р. "Про завдання медичних бібліотек на допомогу органам охорони здоров'я і комітетам профспілок в розвитку наставництва". Досвід методичної роботи ОНМБ було висвітлено на Всесоюзній нараді в 1979 р. (м.Москва) директором Кримської ОНМБ Печаткіною Г.О. На цій нараді РНМБ і ОНМБ України одержали високу оцінку МОЗ СРСР як регіональні методичні центри.

Широкий спектр науково-методичної роботи було виконано в ювілейному 1980 році - 50 річчя від дня заснування РНМБ. На базі бібліотеки було проведено Всесоюзну

науково-практичну конференцію "Оптимізація бібліотечно-бібліографічного забезпечення медичної науки і охорони здоров'я" (18-19 листопада). На конференції були присутні директор ДЦНМБ (м.Москва), директори Республіканських наукових медичних бібліотек Союзу, ОНМБ, медвузів і зав.бібліотеками НДІ. Всього 220 учасників.

Відділ брав участь у підготовці науково-практичної конференції і виданні тез "Оптимізація библиотечно-библиографического обеспечения медицинской науки и здравоохранения". - К., 1980, - 129 с.

У матеріалах конференції було широко висвітлено діяльність ДНМБ як головної бібліотеки мережі медичних бібліотек, яка на той час нараховувала 1347 бібліотек, розкрито методичну і координаційну діяльність ДНМБ і ОНМБ, як методичних центрів в регіонах. У всіх наказах МОЗ УРСР науково-методичне керівництво у проведенні масових заходів покладало на ДНМБ. Вивчення стану методичної роботи за 80-ті роки засвідчує, що саме в ці роки науково-методична діяльність була обґрунтованою, висококваліфікованою, оперативною і різнобічною.

За значні досягнення і високий професіоналізм методичний відділ був нагороджений "Почесною грамотою ДЦНМБ МОЗ СРСР". Всі працівники відділу неодноразово нагороджувались Почесними Грамотами МОЗ УРСР, знак "Відмінник охорони здоров'я МОЗ СРСР", "За відмінну роботу" Міністерства культури СРСР одержали зав.відділу Згурська О.С. і головний бібліотекар Тиніна З.Т. Дані про всі нагороди працівників відділу подано у відповідному розділі.

Хід конференції і крайній досвід роботи медичних бібліотек України було також розкрито на сторінках спеціальної періодичної преси.

Саме в ці роки склалась чітка система підвищення кваліфікації працівників медичних бібліотек України (додаток І).

В цій системі, в сьогоденній проєкції, провідне місце займали щорічні наради-семінари керівників медичних бібліотек різних рівнів за підсумками роботи бібліотек за звітний рік і визначенням завдань на поточний рік. В цих заходах завжди активну участь брала заступник головного редактора збірника "НТБ - СССР" Петрова С.В., яка в своїх виступах і публікаціях відмічала взаєморозуміння і творчу співпрацю медичних бібліотек і керівників медичних установ України в питаннях бібліотечно-інформаційного забезпечення спеціалістів галузі.

У 1981 р. відділ виконав велику організаційну роботу по проведенню і підведенню підсумків Республіканського огляду-конкурсу роботи медичних бібліотек, присвяченого

110-й річниці від дня народження В.І.Леніна (Наказ МОЗ УРСР № 6 від 5.01.1981 р.).

В цьому ж році відповідно до Наказу МОЗ УРСР № 156 від 19.03.1981 р. було проведено декілька занять на базах республіканських шкіл передового досвіду, на яких були присутні також працівники ДЦНМБ (м.Москва), РНМБ Беларусі, Латвії, Молдови, Узбекистану та ін.

Учасники занять школи передового досвіду на базі Івано-Франківської ОНМБ (1981 рік).

1982 р. був ювілейним - 60-річчя утворення СРСР. Відділ брав участь у розробці положень про огляд, присвячений ювілею, у проведенні і підведенні підсумків огляду, здійснено відрядження в інші республіки Союзу, визначено переможців огляду, підготовлено відповідні матеріали по їх відзначенню і нагородженню та надіслано в МОЗ СРСР і МОЗ УРСР.

Згідно з Наказом МОЗ УРСР № 124 від 26 лютого 1982 р. на базі Кіровоградської ОНМБ (директор Дримченко В.І.) проведено заняття, на якому заст.директора з наукової роботи Матюшенко В.С. зробила доповідь "Шляхи підвищення ефективності управління науковою бібліотекою", в якій широко розкрито важливі завдання в методах управління колективом медичної бібліотеки.

На згадку про участь у заняттях школи передового досвіду.

На заняттях базової бібліотеки Дримченко В.І. розкрила організаційну структуру і методи управління мережею медичних бібліотек області. Всі учасники ознайомилися з кращими медичними бібліотеками регіону, проводили бесіди з головними лікарями ЛПУ і бібліотекарями. На цих заняттях були присутні працівники ДЦНМБ (м.Москва), які теж дали високу оцінку методичній роботі ДНМБ та кращим бібліотекам Кіровоградської області. Особливо важливим було те, що у всіх заходах, які проводились в регіонах, активними учасниками завжди були завідувачі Облздороввідділами, головні лікарі, владні місцеві органи. Все це сприяло іміджу бібліотечної служби, взаємозбагаченню знань і вирішенню основних проблем в охороні здоров'я.

У 1983 р. на базі Хмельницької ОНМБ (директор Яремчук Л.М.) відповідно до Наказу МОЗ УРСР № 158 від 22.03.1983 р. проведено семінар "Вдосконалення системи

МБА в республіці". У виступах розкрито стан використання і значення цього виду обслуговування у задоволенні запитів користувачів, вивчено нові документи, що регламентували використання МБА і ЗА, під час творчого спілкування відбувся обмін досвідом.

У 1984 р. (12-14 червня) актуальні питання бібліотечно-інформаційного забезпечення спеціалістів галузі розглядалися на нараді директорів ОНМБ на базі Івано-Франківської ОНМБ та заняттях школи передового досвіду за темою "Методичне керівництво як умова підвищення ефективності і якості діяльності бібліотек", на всіх проведених заняттях завжди була присутня наукова новизна, висока практична значущість проблем, які обговорювались, вказувались шляхи їх вирішення.

Саме за змістовну науково-методичну і організаційну діяльність, методичне забезпечення функціонування мережі медичних бібліотек в регіонах, забезпечення підвищення кваліфікації працівників бібліотек директорам ОНМБ: Івано-Франківської - Коврижиній М.А., Рівненської - Луценко І.Г., Донецької - Фоменко М.Х., Кіровоградської - Дримченко В.І. присвоєно високе звання "Заслужений працівник культури України", директору Хмельницької ОНМБ - Яремчук Л.М. - "Заслужений працівник охорони здоров'я України", директору Кримської наукової медичної бібліотеки - Ермоленко Л.О. - "Заслужений працівник культури Автономної республіки Крим".

Сприяли становленню і поглибленню науково-методичної роботи в Україні проведені зональні семінари: у 1984 р. на базі Чернігівської ОНМБ (директор Дуля М.М.) з питання впровадження бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК) на суспільно-політичну літературу в практику роботи медичних бібліотек України, розглянуто основні вимоги і методику впровадження. На семінарі розкрито змістовну методичну і бібліографічну діяльність Чернігівської ОНМБ та відзначено глибоку роботу з краєзнавчої бібліографії.

На базі Херсонської ОНМБ (директор Каверін С.П.) - з питань інформаційно-бібліотечного забезпечення спеціалістів в регіоні; на базі Вінницької ОНМБ (директор Степанова П.М.) - з питань комплектування документальних фондів і методичного забезпечення цього напрямку роботи в медичних бібліотеках республіки.

Позитивну роль в покращанні і активізації організаційно-методичної роботи в Україні відіграли підготовлені "Перспективні плани розвитку медичних бібліотек України на 1980-1985 рр. і на період 1990-2000 рр."

В цих перспективних планах окремим розділом було представлено науково-методичну діяльність РНМБ і ОНМБ, визначено основні завдання і напрями цієї діяльності, масові заходи по підвищенню кваліфікації та терміни їх реалізації.

Основними завданнями було визначено:

- поліпшення бібліотечно-інформаційного забезпечення спеціалістів галузі;
- покращання формування, використання і збереження фондів;
- підвищення кваліфікації бібліотечних працівників;
- активізація методичної і практичної допомоги на місцях по реалізації перспективних планів роботи.

У ці роки за запитами бібліотек надавалась практична і консультативна допомога - 150-180 бібліотекам з різних актуальних питань бібліотекознавства, щорічно здійснювались відрядження з метою перевірки роботи медичних бібліотек і надання методичної допомоги майже в усі союзні республіки, згідно з Наказами МОЗ СРСР і УРСР.

Виїзди до медичних бібліотек завжди носили конкретний характер:

- вивчення стану бібліотечно-інформаційного забезпечення медичних працівників в регіоні, виявлення передового досвіду;
- конкретна методична допомога за запитами бібліотек;
- обмін досвідом роботи;

- вивчення і ліквідація конфліктних ситуацій в колективах;
- підготовка бази для проведення виїзних масових заходів та ін.

На той час позитивною в діяльності методичних центрів України була участь у підготовці "Зведених планів методичної діяльності бібліотек України", які складала Республіканська бібліотека ім. КІПС, тепер Національна Парламентська бібліотека. Згідно з цими планами були здійснені виїзди в бібліотеки України з метою комплексних перевірок роботи і надання їм практичної допомоги в проблемах, які виникали в процесі роботи. Деякий час в ці роки відділ співпрацював з Міжвідомчою бібліотечною інспекцією при Міністерстві культури УРСР.

На стабілізацію і поглиблення науково-методичної роботи вплинуло прийняте "Положення о бібліотечном деле в СССР". В цьому положенні було чітко вказано на обов'язки методичних центрів, розвиток і посилення координації і кооперації в методичній діяльності. Згідно з цим положенням були розроблені відповідні документи, що регламентували роботу бібліотек в світлі цього положення, підготовлено проект Наказу МОЗ УРСР за № 33 від 24 січня 1985 р. "О мерах по реализации "Положения о библиотечном деле в СССР" в сети медицинских библиотек республики". Цей наказ був під контролем МОЗ УРСР і всі пункти Наказу були виконані впродовж вказаного терміну.

В ході реалізації "Положення о библиотечном деле в СССР" впродовж наступного року відділ брав участь у розробці проєктів документів, що регламентували діяльність медичних бібліотек України: "Основні напрями розвитку бібліотечної справи", "Координаційні плани науково-методичної роботи", "Положення про єдине методичне керівництво медичними бібліотеками України" та ін. документів.

У масових заходах, які проводила ДНМБ брали участь МОЗ СРСР і МОЗ України.

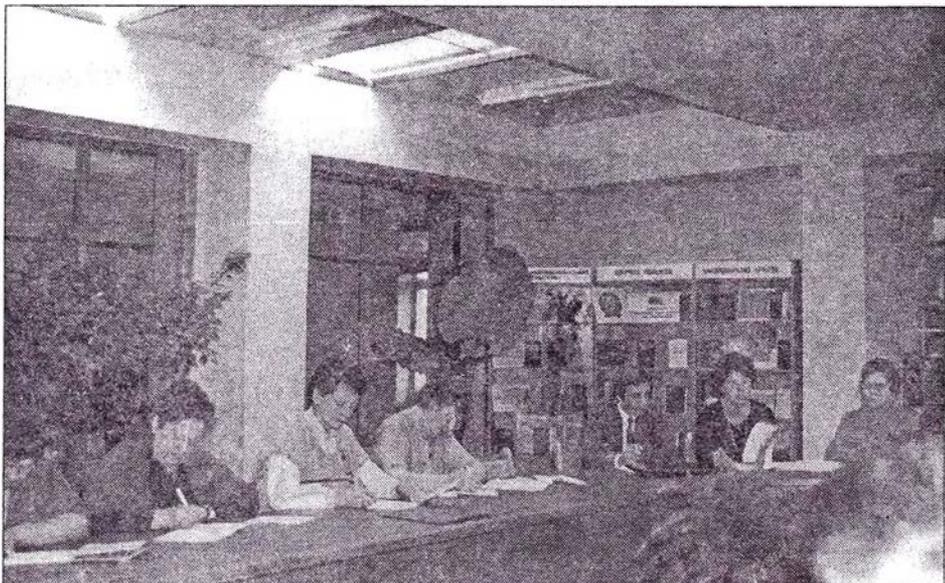

На Всесоюзному пленумі проблемної комісії з інформації виступає заст. міністра охорони здоров'я СРСР Венедиктов Д.Д. В президії інспектор МОЗ України Тищенко О.Я., директор ДНМБ Павленко Р.І.

1987 рік - ювілейний: 70-річчя Великої Жовтневої Соціалістичної революції. Методичний відділ розробив проект положення про республіканський огляд роботи медичних бібліотек, проект рішення МОЗ УРСР і Республіканського комітету профспілки медичних працівників за підсумками огляду, проект наказу МОЗ УРСР про нагородження переможців огляду. Ці заходи сприяли активізації науково-методичної роботи в республіці і підвищенню рівня бібліотечно-інформаційного забезпечення спеціалістів-медиків.

Для поглиблення науково-методичної роботи велике значення мав Наказ МОЗ СРСР № 636 від 6.05.1987 р. "Об усовершенствовании работы медицинских библиотек". Цим наказом було затверджено Типові положення про медичні бібліотеки всіх рівнів та примірні структури РНМБ, ОНМБ, бібліотек вузів, що сприяло удосконаленню документів, що регламентували діяльність медичних бібліотек, покращанню структур бібліотек, розширенню номенклатури посад і т.ін.

1988 рік був для науково-методичного відділу роком методичного забезпечення виконання і реалізації заходів, визначених у "Положенні о библиотечном деле в СССР". Так, 11-12 жовтня на базі Закарпатської ОНМБ (директор Сторожук Г.С.) проведено нараду-семинар директорів ОНМБ "Основні напрями розвитку охорони здоров'я і завдання медичних бібліотек". На нараді виступив зав. Облздороввідділом Ришко В.С. з доповіддю "Стан охорони здоров'я в Закарпатській області", зав. методичним відділом ДЦНМБ (м.Москва) Федоткіна Л.В. зробила виступ на тему "Задачи медицинских библиотек в ходе перестройки здравоохранения". З доповіддю "Про удосконалення деяких аспектів управління бібліотекою в світлі нових вимог" виступила заст.директора з наукової роботи ДНМБ Матюшенко В.С., з інформацією "Науково-методичне забезпечення і реалізація задач, викладених в "Положенні о библиотечном деле в СССР" - завідувач науково-методичного відділу ДНМБ Згурська О.С.

Засідання круглого столу на базі Закарпатської ОНМБ. Присутні: директор ДНМБ Павленко Р.І., директор ОНМБ Сторожук Г.С., директор Білоруської РНМБ Горелова Є.Ф., директор Севастопольської міської наукової медичної бібліотеки Ольхова В.О.

Зав.відділу ДНМБ Харченко Н.С., головний бібліотекар Науменко С.М., зав.відділу Згурська О.С. проводять з директорами ОНМБ засідання круглого столу за темою наради.

Обґрунтовані були виступи директорів ОНМБ з питань реалізації завдань медичних бібліотек в світлі сучасних вимог і реалізації заходів, запланованих на виконання "Положення ...".

Відкриває нараду директор Кіровоградської ОНМБ Дримченко В.І.

Значний об'єм роботи відділ здійснював щорічно по виконанню наказів МОЗ СРСР і УРСР про взаємовідвідування медичних бібліотек з метою вивчення передового досвіду і впровадження його в бібліотечну практику. На виконання всіх наказів відділ готував інформацію про вивчення і впровадження передового досвіду в практику роботи бібліотек для МОЗ УРСР на засідання Ради по передовому досвіду МОЗ УРСР, яку очолювали в свій час заступники міністра Павлов О.В. і Зелінський А.М.

На виконання "Зведеного плану видання методичних посібників і заходів по підвищенню кваліфікації працівників медичних бібліотек країни на 1985-1990 роки" 13-14 червня 1989 р. на базі Кіровоградської ОНМБ (директор Дримченко В.І.) було проведено нараду-семінар "Шляхи вдосконалення роботи централізованої мережі медичних бібліотек".

На цій нараді було розглянуто

питання "Посилення взаємодії методичних центрів як умови реалізації програми перебудови методичної діяльності" (зав.відділу Згурська О.С.); "Вдосконалення нормативно-технологічної документації як засобу поліпшення управління системою бібліотек" (директор Кіровоградської ОНМБ Дримченко В.І.).

Про творче співробітництво ОНМБ з бібліотеками інших систем і відомств розповіла директор Дніпропетровської ОНМБ Магала Н.М., інші актуальні питання розкрили директори ОНМБ у своїх фіксованих виступах.

15-16 травня 1990 р. згідно зі "Зведеним планом ..." було проведено республіканську нараду директорів ОНМБ і зав. бібліотек медичних вузів на базі Чернівецької ОНМБ "Бібліотечно-інформаційне забезпечення медичних працівників та учбово-виховного процесу медичних вузів на сучасному етапі". Діяльність медичних бібліотек України в нових умовах господарювання розкрила у виступі директор ДНМБ, заслужений працівник культури Павленко Р.І. Питання правового забезпечення діяльності медичних бібліотек висвітлила у виступі нач.відділу кадрів ДНМБ Вовк Р.М. Про перебудову науково-методичної роботи на сучасному етапі розповіла зав.відділу науково-методичної роботи ДНМБ Згурська О.С. На нараді головним бібліотекарем Науменко С.М. було надано консультації з питань планування роботи на 1991 рік, зав.відділу комплектування Карандашова Г.Ф. проведено секційне заняття завідувачів бібліотек вузів та обмін досвідом роботи. Змістовну науково-методичну діяльність розкривали на масових заходах директори бібліотек Вінницького медичного інституту - Маєвська Л.В., Харківського медінституту - Іванова І.Ш., Запорізького - Вінниченко О.А.

Всі ці заходи сприяли посиленню методичного впливу на покращання бібліотечно-інформаційного забезпечення спеціалістів-медиків і навчально-виховного процесу.

Найбільш ефективною формою методичної роботи були визначені наради-семінари, практикуми, заняття на базах шкіл передового досвіду, усні і письмові консультації за запитами бібліотек.

Впродовж всієї історії працівники відділу були авторами і співавторами ряду документів, публікацій на сторінках спеціальної преси. Відомості про публікації подані в "Библиографическом указателе работ, выполненных сотрудниками РНМБ, литература о РНМБ" - К., 1980. - 40 с., "Покажчику праць співробітників ДНМБ. Література про ДНМБ" (1980- вересень 1995 рр.). - К., 1996. - 53 с., "Покажчику праць співробітників ДНМБ. Література про ДНМБ" (1995-березень 2000 рр.). - К., 2000. - 34 с., в підготовці яких брала участь Долинина Л.Б. Відділ завжди брав участь у підготовці проектів рішень Колегій МОЗ УРСР і Республіканського Комітету профспілки медичних працівників про нагороди кращих бібліотек і відзначення бібліотечних працівників, що досягли певних успіхів у виконанні умов оглядів, приурочених знаменним датам, ювілеям тощо.

В перші роки перебудови і незалежності нашої Держави всі зміни, що відбувалися в країні, відображалися на діяльності бібліотек і зокрема на науково-методичній роботі. В ході перебудови методичні центри посилили роботу по насиченню медичних бібліотек досягненнями бібліотечної науки і передового досвіду, що означало перехід від методичного керівництва, від регламентуючої діяльності до методичного забезпечення роботи медичних бібліотек за їх запитами. При цьому збереглися традиційні форми і методи методичної роботи, а деякі форми, такі, як консультативна і практична допомога одержали подальший розвиток. Щорічно науково-методичний відділ надає 200-250 консультацій з найрізноманітніших питань бібліотекознавства. В консультативній роботі методисти вчать працівників бібліотек діяти по впровадженню нововведень професійно, шукати творчі підходи в усіх напрямках роботи, намагаються виховувати самостійність і відповідальність за доручену їм справу. Поступово змінюється методичне мислення, розвивається творча ініціатива, підвищується методична культура, спрямована на підвищення педагогічної і науково-дослідницької функцій методичних центрів, бібліотекам надана можливість діяти більш самостійно. На основі дослідницької діяльності методичні центри готують оглядово-аналітичні довідки, в яких розкривається

робота бібліотек по регіонах, що в подальшому впливає на покращання роботи бібліотек і, безумовно, стане в нагоді тим, хто вивчатиме або працюватиме над історією медичних бібліотек України.

Же в 1991-1992 рр. виникла необхідність переглянути, рекласифікувати і перекласти на державну мову документи, що регламентують роботу бібліотек і брати участь у розробці і обговоренні юридичних основ бібліотечної справи, нормативних і підзаконних актів. Науково-методична робота виступає як органічна частина бібліотечного менеджменту. Одним із важливих напрямів в науково-методичній роботі залишилась обробка бібліотечної статистики, що дає можливість володіти ситуацією у виконанні планових показників і станом бібліотечно-інформаційного забезпечення медичної науки, охорони здоров'я і навчально-виховного процесу, на основі досліджень складати аналітичні довідки про роботу медичних бібліотек різних рівнів.

У 1992 р. відділ активну участь брав у розробці підзаконних актів з бібліотечної справи, готував проекти наказів МОЗ України з питань організації роботи медичних бібліотек в нових умовах господарювання. Так було підготовлено Наказ МОЗ України № 31 від 21.02.1992 р. "Про атестацію працівників медичних бібліотек". Цим наказом були затверджені: "Положення про атестацію" і всі необхідні типові документи, склад Республіканської комісії по проведенню атестації, до складу якої увійшла зав. відділу методичної роботи Згурська О.С. Відповідно до "Положення про атестацію" на базі ДНМБ кожні п'ять років проводилась атестація бібліотечних працівників медичних бібліотек України на відповідність займаній посаді. З 2001 р. атестація буде проводитись кожні три роки. Це стало ефективною формою в системі підвищення кваліфікації і виявлення резерву на підвищення в посаді працівників медичних бібліотек.

В цьому ж 1992 р. відділ підготував проект Наказу МОЗ України "Про удосконалення роботи медичних бібліотек України" (№ 97 від 18.06.1992 р.). Цим наказом були затверджені типові положення про медичні бібліотеки різних рівнів, які розробив науково-методичний відділ. На основі цих типових положень було рекомендовано всім медичним бібліотекам розробити положення про свою бібліотеку. Відділ і сьогодні надає методичну і практичну допомогу, розробляє і редагує документи, що регламентують роботу бібліотек і працівників відповідно займаній посаді.

Позитивно в роботі відділу була участь у проведенні в 1993 р. спільної наради-семінару медичних працівників станцій швидкої медичної допомоги та медичних бібліотек України (Вказівка МОЗ України № 146 від 31.05.1993 р.). До цього заходу відділом були підготовлені і розіслані листи, інформації і вирішено ряд організаційних питань.

Впродовж 90-х років ведуться дискусії на сторінках преси про суть, потребу, завдання і зміст науково-методичної роботи. В багатьох методичних центрах скоротилися відділи або об'єдналися з іншими структурними підрозділами. В 1994 р. відділ перейменовано у "Відділ координації та бібліотечного маркетингу", але зміст роботи і суть залишилися без змін. Тільки з впровадженням у бібліотеках платних додаткових послуг відділ почав вивчати і рекламувати ці послуги, надавати консультативну допомогу з питань впровадження цих послуг в бібліотеках мережі.

В ці роки виникла загроза ліквідації бібліотек при ЛПУ, скорочення штатних працівників, об'єднання бібліотек і переселення в гірші приміщення. Але Урядом вчасно було прийнято Закон України "Про бібліотеки і бібліотечну справу". Впродовж 1994-1995 рр. відділ брав участь у підготовці зауважень до цього закону і в обговоренні Закону "Про внесення змін і доповнень до Закону України "Про бібліотеки і бібліотечну справу" (1999 р.). В останні роки відділ часто посилається на окремі статті цього закону при підготовці відповідних листів до владних структур, спрямованих на захист бібліотек. Сьогодні це основний базовий документ в бібліотечному житті, який діє і позитивно впливає на стабілізацію діяльності бібліотек, захист прав працівників і користувачів бібліотек.

В 1995 р. відділ знову одержав назву науково-методичної роботи. В цьому році значний обсяг роботи було виконано в процесі підготовки і проведення республіканської

науково-практичної конференції, присвяченої 65-річчю ДНМБ. На конференції були присутні біля 200 учасників, на відділ було покладено обов'язки організаційного характеру і підготовку доповіді "Концепція розвитку та професіоналізація організаційно-методичної діяльності ДНМБ".

Почала змінюватись специфіка управлінського консультування, яка характеризується такими принциповими рисами: виконання різних видів експертної допомоги за запитом бібліотек, яке носить не інструктивні вказівки, а рекомендації, управління інноваційними процесами носить діалоговий характер, методичний відділ впродовж всіх років виконує функції зв'язуючого і посередницького центру, забезпечуючи взаємодію функціональних відділів на основі демократичних принципів вибору самостійного прийняття рішень учасниками комунікативного процесу. Відділ залежно від питань, які виникали в процесі підготовки і проведення науково-практичних конференцій, семінарів, практикумів або запитів бібліотек, залучали до науково-методичної роботи спеціалістів відповідних відділів бібліотеки і використовували кращий досвід бібліотек з тих чи інших питань, які були у програмі.

З 1996 р. в системі медичних бібліотек України змінюються форми і методи бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, які поєднуються з новими комп'ютерними технологіями, впровадженням платних послуг, співпрацею з видавництвами, фірмами, благодійними фондами, пошуком спонсорів з метою позабюджетного фінансування. Широко стали створюватись свої і використовуватись зарубіжні бази даних на електронних носіях. Методичний відділ вивчає нововведення, аналізує нові форми обслуговування користувачів і сприяє їх впровадженню в бібліотечну практику.

Важливим напрямом роботи відділу в останні роки були питання стратегічного планування, тобто відділ щорічно визначає найголовніші завдання і напрями діяльності медичних бібліотек різних рівнів згідно з програмами, затвердженими Міністерством охорони здоров'я України і по регіонах зокрема, враховуючи можливості бібліотек, стан їх матеріально-технічної бази, крайову патологію, готує інформаційні листи і надсилає в усі бібліотеки.

В цілому науково-методична діяльність в значній мірі впливає на покращання роботи медичних бібліотек і зокрема на бібліотечно-інформаційне задоволення запитів спеціалістів галузі.

В ці роки стали традиційними проведення щорічних робочих нарад зав. бібліотек НДІ м. Києва за підсумками роботи і круглих столів з актуальних питань бібліотечної справи. На цих заходах розкривається кращий досвід бібліотек наукових установ, головні напрями в бібліотечно-інформаційному забезпеченні медичної науки, завідувачами відділів, головними спеціалістами ДНМБ надаються консультації з різних питань за запитами бібліотек. Відновилася творча співпраця з Академією післядипломної освіти керівних працівників Міністерства культури і мистецтв України в системі безперервної освіти і підвищення кваліфікації працівників медичних бібліотек України.

В 1998 р. у відділі згідно зі штатним розписом залишилось 4 працівника. Об'єм роботи і завдання не змінились. В цьому році відділ брав активну участь у науково-практичній конференції "Інформаційне забезпечення охорони здоров'я в єдиному медичному просторі столиці Держави", яку проводило Головне Управління охорони здоров'я м. Києва. У виступах заступника Голови Київської міської державної адміністрації к.м.н. В.Г.Бідного, начальника Головного Управління охорони здоров'я м. Києва Р.М.Макомели, першого заступника начальника ГУОЗ В.В.Загороднього була відмічена значущість медичних бібліотек в створенні єдиного інформаційного простору. На конференції виступила зав. відділу Згурська О.С. з доповіддю "Медичні бібліотеки м. Києва в єдиному інформаційному просторі столиці Держави". Тези надруковані в матеріалах конференції "Інформаційне забезпечення охорони здоров'я в єдиному медичному просторі столиці Держави". - Київ, 10-11 грудня 1998 р. - 60 с.

Після проголошення професійного свята "Всеукраїнського дня бібліотек" (Указ Президента України від 14.05.1998 р. № 471/98) науково-методичний відділ щорічно бере активну участь у його проведенні, готує інформаційні листи, узагальнює кращий досвід. З цього року активізувалася маркетингова діяльність бібліотеки і, зокрема відділу, що сприяє її іміджу в цілому і в т.ч. методичної служби.

В 1999 р. відділом підготовлено новий проект Наказу МОЗ України "Про удосконалення роботи медичних бібліотек України" № 178 від 22.07.1999 р., яким МОЗ України затверджені нові типові положення про бібліотеки вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації та бібліотек науково-дослідних інститутів. Матеріали розіслані у відповідні бібліотеки.

2000 рік для ДНМБ був ювілейним, виповнилося 70 років від дня її заснування. Відділ брав активну участь у підготовці і проведенні міжнародної конференції "Актуальні питання розвитку бібліотечної справи" (5-6 жовтня, м.Київ), підготував ряд документів, що регламентували проведення конференції: виступ, тези до матеріалів конференції, листи-запрошення, здійснив великий обсяг організаційної роботи і брав активну участь у підготовці і редагуванні видання "Регламентуюча документація бібліотеки". Вип. I. - К. - 2000. - 137 с. Хід конференції висвітлювався на сторінках періодичної преси, на радіо і трьох каналах телебачення. Працівники відділу за високий професіоналізм і значний внесок у бібліотечну справу були відзначені нагородами і грошовими преміями.

Впродовж всіх років функціонування науково-методичної служби на базі відділу готувалися матеріали, які відображають науково-методичну роботу, досвід роботи кращих бібліотек, інноваційні процеси в бібліотечній практиці. У відділі сформовано спеціалізований документальний фонд науково-методичного характеру. Більша частина фонду це спеціальна професійна періодика, книги з бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, видання наукових бібліотек, офіційні і законодавчі документи з бібліотечної і інформаційної справи, розпорядчі, офіційні і законодавчі документи МОЗ України, Міністерства культури і мистецтв України з бібліотечної справи, словники, енциклопедії, довідники, тематичні плани, плани і звіти бібліотек мережі за останні роки.

Документи відділу формуються і зберігаються згідно з номенклатурою справ Бібліотеки і відділу, затвердженою вищестоящою установою і передаються в архів у встановлений термін. Облік роботи у відділі здійснюється згідно з прийнятими формами Державного Комітету статистики України.

Щорічно відділ обслуговує більше 500 абонентів, в т.ч. 140 колективних, і видає їм понад 5000 документів.

Різні видавництва, спонсори, автори видань, Музей медицини передають свої видання для бібліотек мережі. Щорічно 4-5 тис. прим. відділ передає медичним бібліотекам, що значно сприяє покращанню формування документальних фондів і забезпеченню запитів користувачів.

У відділі створено довідково-пошуковий апарат: картотека документів фонду, картотеки мережі медичних бібліотек, кадрів, основні паспортні дані бібліотек, їх адреси, телефони, керівні кадри і т.п. Це як довідкове бюро по мережі медичних бібліотек.

Впродовж чверті століття відділ бере участь у педагогічному процесі Київського інституту культури, сьогодні це Київський національний університет культури і мистецтв. Відповідно до програм виробничої практики студенти-практиканти впродовж визначеного терміну (48 роб. днів) поглиблюють знання, одержані в процесі навчання з питань управління, методичної роботи, менеджменту і маркетингу в бібліотечній справі, знайомляться з історією ДНМБ, діяльністю мережі медичних бібліотек України. В процесі виробничої практики студенти активно використовують спеціалізований фонд, беруть безпосередню участь у виробничих процесах, відвідують бібліотеки, складають довідки про їх роботу і т.ін. Відділ допомагає студентам у підготовці рефератів, курсових і дипломних робіт, складає характеристики, відгуки, рецензії на дипломні роботи. Як

свідчать списки використаних документів у підготовлених рефератах, курсових, дипломних роботах, студенти активно використовують публікації і матеріали, підготовлені працівниками ДНМБ і, зокрема її директора заслуженого працівника культури Р.І.Павленко.

Впродовж всіх років відділ бере активну участь також у роботі науково-методичної Ради ДНМБ, членами якої є працівники відділу. На розгляд Ради і її затвердження щорічно готуються різні регламентуючі документи, інформації, довідки і т.п.

Вся діяльність відділу координується і кооперується з функціональними відділами ДНМБ, масові заходи і оглядові матеріали з Національної Парламентською бібліотекою України і Національною бібліотекою ім. Вернадського НАН України.

І як підсумок до вищевикладеного: у свій час значний доробок у науково-методичну справу зробили заслужений працівник культури України, директор ДНМБ (1950-1975 рр.) **Хмара Федір Лукич** та заступник з наукової роботи **Коломієць Петро Веремійович**, їх матеріали і публікації використовують бібліотечні спеціалісти і сьогодні. Слід особливо відзначити, що новий імпульс науково-методична діяльність одержала в 1975 р., коли на посаду директора ДНМБ Міністерством охорони здоров'я була призначена **Р.І.Павленко** і її заступником з наукової роботи **Матюшенко В.С.** Жодного масового заходу не було за ці роки, на яких би вони не виступили з повним викладом завдань, які стоять перед медичними бібліотеками і, зокрема, з таких важливих питань, як реалізація перспективних планів, спрямованих на поліпшення діяльності медичних бібліотек в бібліотечно-інформаційному забезпеченні медичної галузі.

Значний внесок у становлення і розвиток науково-методичної діяльності ДНМБ зробили в свій час завідувачі відділами Апанова М.В., Брагіна Р.К., Гончар Л.І., Глобіна Т.О., Веремієнко Л.С., Іващенко Р.С., Костенко Д.І., Корчунова Л.О., Кудрицька Л.М., Карандашова Г.Ф., Паченцева Л., Савченко Ю.О., Скок Л.О., Харченко Н.С., Чернявська В.О., Чернуха Н.О., Шадріна Н.О.

Змістовну науково-методичну допомогу медичним бібліотекам впродовж багатьох років надавали головні спеціалісти бібліотеки Г.Білик, М.Гулівець, О.Донець, Р.Карагодова, Р.Кобрянська, Л.Кущ, М.Новакова, Л.Правоверова, О.Сухачова. Вони постійно брали участь у нарадах, семінарах, практикумах, тематичних перевірках бібліотек, надавали консультації з питань впровадження нових держстандартів з бібліотечної справи, класифікації і індексації літератури, підготовки бібліографічних покажчиків, обліку і книгообміну літератури та іншим питанням, які надходили за запитами бібліотек. Значний доробок в упорядкування службових документів ДНМБ, удосконалення ведення їх обліку зробила провідний методист, а згодом вчений секретар **Рвачова Т.Б.** В організацію спеціалізованого фонду відділу, обслуговування користувачів, обліку роботи і друкування матеріалів, підготовлених відділом зробила значний внесок провідний методист Корнієнко Н.І.

У різні роки у відділі працювали і вносили свою частку у розбудову науково-методичної роботи ДНМБ О.Балтійська, І.Веретеннікова, Л.Гайдамака, Л.Галіцина, С.Кох, І.Федоренко.

Сприяли становленню і розвитку мережі медичних бібліотек України, поглибленню і активізації науково-методичної роботи директори обласних наукових медичних бібліотек: Вінницької - Степанова П.М., Волинської - Пімонов І.А., Соколюк В.С., Дніпропетровської - Коваленко О.Г., Магала Н.М., Донецької - Фоменко М.Х., Панечко К.Г., Житомирської - Таргасюк В.П., заст. директора Музичук Т.Ю., Закарпатської - Сторожук Г.С., Юрченко В.О., Запорізької - Клименко Г.Т., Дикалова Л.О., Івано-Франківської - Коврижина М.А., заст. директора Наумова Р.І., Кіровоградської - Дримченко В.І., заступник Пустовіт Н.Г., Кримської - Печаткіна Г.О., Ермоленко Л.О., Луганської - Ісакова Є.С., Левченко В.І., Львівської - Опанасенко О.М., Лозинська С.С., Полтавської - Коротич Р.Я., Сліпченко В.В., Одеської - Гопак В.І., Маляренко В.Є., Рівненської - Луценко І.Г., Горун П.Р., заступник директора Берестова Н.О., Сумської -

Ярош М.О., Харківської - Алексєєв О.І., Харламова Л.М., Хмельницької - Яремчук Л.М., Чернігівської - Дуля М.М., Чернівецької - Гусак К.О., Кужільна О.П. Досвід роботи бібліотек, які вони очолювали, вивчали всі РНМБ і ОНМБ колишнього Союзу.

Окремо слід відзначити високопрофесійну методичну роботу бібліотек Вінницького державного медичного університету - директор Маєвська Л.В., Харківського державного медичного університету - директор Іванова І.Ш., на яких покладено функції методичних центрів. Плани, звіти, методичні розробки, сценарії до свят цих бібліотек активно використовуються медичними бібліотеками України і студентами-практикантами Київського національного університету культури і мистецтв.

Значну роль в методичній роботі, збереженні традицій, спадкоємності, розвитку інноваційних процесів та наставництва відіграв впродовж багатьох років Республіканський комітет профспілки медичних працівників України в особі зав. відділу культурно-виховної та масової роботи **Вовк Р.М.**, яка постійно брала участь у розробці умов республіканських оглядів, присвячених ювілеям, знаменним датам в житті країни, в перевітках виконання цих умов, виявленні переможців та їх відзначенні, а також брала участь у науково-практичних конференціях, нарадах-семінарах керівників медичних бібліотек різних рівнів, у створенні на громадських засадах Університетів культури з проблем медичної етики і деонтології, розробці колективних договорів і т.ін.

В 90-х роках, займаючи посаду начальника відділу кадрів ДНМБ, Вовк Р.М. здійснює великий об'єм роботи по підготовці і проведенню атестації працівників медичних бібліотек на відповідність займаній посаді. В наш час саме ця акція сприяє активізації підвищенню кваліфікації як одна із форм в системі підвищення фахового рівня та виявлення резерву на підвищення в посаді.

Особливо слід відзначити порозуміння з медичними бібліотеками, визначення їх значущості в системі охорони здоров'я і навчально-виховному процесі, а також надану у різні роки всебічну допомогу в становленні науково-методичної служби Міністрів охорони здоров'я України: Медведя Л.І., Шулика П.Л., Братуся В.Д., Романенка А.Ю., Спіженка Ю.І., Сердюка А.М., заступників міністра охорони здоров'я Гіріна В.М., Криштопи Б.П., Павлова О.В., Зелінського Л.М., Касьяненка А.М., Отрошенка П.Г., начальників Управління науково-дослідної роботи Перехрестенка П.М., юридичного - Белотелова М.Г. В складних фінансових питаннях завжди одержували підтримку і консультативну

допомогу від старших економістів планово-фінансового відділу Свістун М.М. і Ярової В.Ю, головного бухгалтера ДНМБ Заганяло В.П. Значну допомогу одержували медичні бібліотеки від завідувачів Облздоров-відділами: Івано-Франківського - Стукала В.С., його заступника Ляхновського Т.Г., Кіровоградського - Нікіфорова О.І., Чернігівського - Зуба В.С., Чернівецького - Пенишкєвича І.Т., Рівненського - Щербатого А.Й.,

На науково-практичній конференції, присвяченій 50-річчю ДНМБ присутні З.А.Печеніжська і відповідальний працівник ЦК КПУ М.А.Москаленко.

Полтавського - Касьяненка А.С., ректорів медичних вузів: Вінницького - Мороза В.М., Харківського - Циганенка А.Я., Чернівецького - Патратія В.К., Кримського - Бабаніна А.А., директора Київського медучилища № 4 В'юницького В.П., головного лікаря Київської міської лікарні № 1 Салоти М.Ю та інших керівників, які розуміють і цінують бібліотечну службу.

Значний внесок у розбудову методичної служби, підвищення її іміджу в свій час зробили начальники відділу бібліотек Міністерства культури України, заслужені працівники культури України Печеніжська З.А. і Навроцька В.Д. Спільно з ними готувались і обговорювались всі рішення, підзаконні акти з бібліотечної справи, вони завжди брали участь у всіх найважливіших масових заходах, які проводила ДНМБ. Саме це засвідчувало значущість методичної діяльності в мережі медичних бібліотек України.

На ювілейній конференції, присвяченій 65-річчю ДНМБ виступає директор бібліотеки Р.Павленко. Присутні нач.відділу бібліотек Міністерства культури України Навроцька В.Д., представник видавництва "Springer" (Німеччина) Петер Хельферіх

23 грудня 1997 р. В обговоренні журналів "Медицинские весты", "Журнал практического врача", "Лабораторна діагностика" - виступає Н.Г.Гойда (МОЗ України). В президії: Кривошеєв , Коваленко Ю., Громашевська Л., Павленко Р., Бурчинський С.

Всі вищезгадані установи і особистості - це ціла епоха в бібліотечному житті і розвитку науково-методичної служби. Їх праця, творчість, наполегливість і доброзичливість завжди були імпульсом для нових ідей, програм і проектів в науково-методичній діяльності. Вони засвоїли і використовували в своїй багатогранній діяльності таку істину - "Чим більше вкладеш - тим більше отримаєш".

Але сьогодні перед методичною службою існують поки що невирішені проблеми:

- відсутність коштів на відрядження негативно впливає на вивчення інноваційних процесів, на узагальнення і впровадження нововведень, проведення масових заходів на базах кращих бібліотек;

- неможливим стало здійснювати обмін досвідом і надання практичної допомоги на місцях;

- значно погіршилось забезпечення професійною інформацією з бібліотек зарубіжних країн;

- порушилась система надходження спеціальних видань до документального фонду відділу;

- відсутня державна підтримка на участь у безперервній освіті бібліотечних працівників медичних бібліотек на базі Академії післядипломної освіти керівних кадрів Міністерства культури і мистецтв України;

- неможливість впровадити автоматизацію і комп'ютеризацію виробничих процесів у відділі.

Дослідження історії відділу засвідчило, що кожне покоління методистів вписало свою сторінку в історію, що методична служба відбулася, впродовж всіх років розвивалась, була дійовим інструментом в організації і збереженні мережі медичних бібліотек України, їх орієнтиром у визначенні основних напрямів роботи бібліотек, впровадженні передового досвіду, підвищенні кваліфікації і, найголовніше, помічником у самих складних проблемах, які виникали в колективах бібліотек в процесі роботи.

Науково-методичний відділ завжди був базою творчих пошуків, добра, взаєморозуміння і своєю діяльністю сприяв згуртуванню навколо ДНМБ працівників медичних бібліотек України. Працівники відділу своєю оперативною, різнобічною і високопрофесійною діяльністю довели значущість, життєздатність і необхідність методичної служби в усі історичні періоди, про що свідчать численні відзнаки, нагороди методистів і вдячність від бібліотек мережі.

Згідно з штатним розписом на 2001 рік у відділі працює 5 спеціалістів: завідувач відділу Згурська О.С., головні бібліотекарі Бортнік Н.М., Тиніна З.Т., провідний бібліотекар Корнієнко Н.І., бібліотекар Гуртенко В.Г. Вони досліджують стан бібліотечно-інформаційного забезпечення медичної науки, охорони здоров'я, навчально-виховного процесу; виявляють, узагальнюють і сприяють впровадженню нововведень у бібліотечну практику, здійснюють обробку статистичних даних, аналізують звіти, на їх основі готують аналітико-оглядові довідки про діяльність бібліотек, інформаційні листи з досвіду роботи, здійснюють службове листування і обслуговування абонентів.

Відкриває науково-практичну конференцію заступник міністра охорони здоров'я України Криштона Б.П.

Як засвідчила історія науково-методичного відділу, суть його діяльності майже не змінювалась, вона завжди була потрібна і буде надалі затребувана. В наступні роки науково-методична робота буде здійснюватись згідно з визначеними основними формами і напрямками діяльності (додаток 2).

І як висновок на перспективу.

Впродовж свого існування методична практика створила чудове підґрунтя для створення в майбутньому у відділі своєї електронної бази даних, куди увійдуть всі відомості про медичні бібліотеки України: повна назва, адреси, телефони, кадри, ДПА, документальні фонди, їх використання, кращий досвід роботи, відомості про матеріально-технічну базу бібліотек мережі, стан автоматизації і комп'ютеризації, наявність бази даних на електронних носіях і т.п.

А для того, щоб методична робота інтегрувалась у світову бібліотечну практику, необхідно у відділі впровадити комп'ютеризацію і мати міжнародний інформаційний канал. Бібліотеки, на яких покладені згідно з Законом України "Про бібліотеки і бібліотечну справу", їх статутом і положенням функції методичного центру мережі бібліотек зобов'язані здійснювати методичну роботу, підтримувати її, розвивати, а держава згідно з законодавчими державними актами - фінансувати, розглядати методичну роботу, як органічну частину бібліотечного менеджменту, всебічно заохочувати і матеріально забезпечувати, тому що тільки методична служба спроможна прискорити і впровадити все те нове в бібліотечну практику, що сприятиме підвищенню рівня роботи медичних бібліотек, покращанню бібліотечно-інформаційного забезпечення медичних працівників і цим сприяти поліпшенню найдорожчого в житті - охороні здоров'я людини.

Важливо щоб на майбутнє відділ науково-методичної роботи став дослідницькою базою, на якій би створювались і впроваджувались автоматизовані процеси і почали використовуватись джерела інформації на електронних носіях. Важливим у цьому напрямі повинна стати кооперація методичних центрів різних відомств, особливо на регіональних рівнях. І найважливішим повинно стати удосконалення підвищення кваліфікації, потрібно самоосвіту методистів змінити на систему безперервної освіти на базі Академії післядипломної освіти керівних кадрів Міністерства культури і мистецтв з питань нових технологій.

А наявність мережі медичних бібліотек буде одним з найважливіших засобів у піднятті і збереженні інтелектуальної, духовної культури та фахового рівня спеціалістів медичної галузі.

СТРУКТУРА, ВИДИ І ФОРМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ФОРМИ І МЕТОДИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ МОЗ УКРАЇНИ

ЗРАЖЕВСЬКА Тамара Михайлівна
Заступник директора з загальних питань

Народилася 22 грудня 1936 р. у м.Вишній Волочок Калініської обл. в сім'ї військовослужбовця. У 1966 р. закінчила Харківський державний інститут культури за спеціальністю бібліотекар-бібліограф вищої кваліфікації. З 1955-1960 рр. - працювала завідувачем бібліотеки с.Міхалеча Чернівецької обл.; 1960-1961 рр. - бібліотекар бібліотеки ім.40-річчя Радянської України м.Києва. З 1961 р. - бібліотекар, методист, старший бібліотекар, головний бібліотекар, а з 1976 р. - заступник директора по обслуговуванню читачів, заступник директора з загальних питань ДНМБ МОЗ України. Має публікації на сторінках фахових видань.

**З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ДЕРЖАВНОЇ
НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ**

У розвитку Державної наукової медичної бібліотеки велике значення має організація її матеріально-технічної бази, тобто, вирішення питань розміщення та збереження книжкових фондів, оснащення бібліотеки необхідними технічними засобами, пристосування будівель та приміщень бібліотеки для створення нормальних комфортних умов праці читачам та працівникам бібліотеки.

Ще на початку становлення медичних бібліотек України директор Державної наукової медичної бібліотеки (м.Харків) Л.Гельфанд у статті "Шляхи будівництва української державної медичної бібліотеки і основної мережі медичних бібліотек УРСР" ("Профілактична медицина", 1929, № 8) ставить питання забезпечення бібліотек, які організуються, помешканням відповідного розміру, спеціально збудованим.

Наказом Народного Комісаріату охорони здоров'я УРСР № 128-а від 6 листопада 1930 р. засновано Київську крайову медичну бібліотеку. Організована бібліотека на базі книжкових фондів Київського медичного інституту та Київського інституту удосконалення лікарів у приміщенні по вул.Короленка, 45 (Володимирська, 45), де знаходився "Будинок вчених".

Бібліотека спочатку займала одну кімнату 20 кв.м, де на двох стелажах розміщалося 1500 книг та журналів, пізніше одержала другу кімнату, де видавалися книжки та працювали читачі, і темний підвал для розміщення книжкового фонду. Штат бібліотеки - 3 чоловіки (директор та два бібліотекаря).

У 1934 році бібліотека з фондом 35 тис. книг та журналів переїхала в приміщення університету (вул.Короленка, 58, боковий вхід у дворі), штат налічував 6 осіб.

У 1941 році книжкові фонди бібліотеки вже нараховували 250000 томів цінних видань медичної та суспільно-політичної літератури. Бібліотека мала добре обладнане приміщення - 686 кв.м, штат - 63 посадові одиниці.

Під час німецько-фашистської окупації книжковий фонд бібліотеки знаходився в приміщенні університету, і, як свідчить акт від 01.08.1944 р., складений директором бібліотеки В.К.Магеровським та співробітниками Топачевською і Томащук, "Республіканська наукова медична бібліотека була спалена німцями з усім майном, документацією та печаткою".

Відновила свою діяльність РНМБ у 1944 році. Рада Народних комісарів УРСР розпорядженням № 841 від 19.08.1944 р. прийняла рішення:

1. Дозволити Народному комісаріату охорони здоров'я УРСР поновити діяльність медичної бібліотеки в м.Києві.

2. Наркомфінансів УРСР разом з Наркомздоров'я УРСР передбачити асигнування за республіканським бюджетом на утримання медичної бібліотеки.

Зразу ж - у серпні місяці 1944 р.- в приміщенні Міністерства охорони здоров'я, вул.Рейтарська, 22, для бібліотеки було виділено дві кімнати 76 кв.м, а в жовтні того ж, 1944 р., було виділено ще 2 кімнати 96 кв.м у приміщенні науково-дослідного інституту рентгенології, вул.Горького,2 (Толстого, 7). Працівникам бібліотеки довелося наново організувати бібліотеку, збирати фонди з першої книжки. Основу книжкових фондів становили книжки, зібрані в приміщеннях Міністерства охорони здоров'я та Київського університету; книжки та журнали, подаровані лікарями міста Києва. Зразу ж була проведена передплата на періодичні видання, поновлено договір на одержання обов'язкового платного примірника з Московського центрального наукового бібліотекаря.

На 01.01.1945 р., крім книжкового фонду 10000 примірників, бібліотека мала 2 кухонних столи і 3 стільця, така була матеріально-технічна база РНМБ.

Інтенсивно формується книжковий фонд бібліотеки, велику допомогу в цьому процесі надавали головні бібліотеки держави: Державна бібліотека ім.В.І.Леніна (Москва), Державна публічна бібліотека ім.Салтикова-Щедріна (Ленінград), бібліотека Військово-медичної академії ім.Кірова (Ленінград), Державна центральна наукова медична бібліотека (ДЦНМБ, Москва), Харківська державна наукова медична бібліотека, які передали у фонди РНМБ безкоштовно цінні видання медичної тематики.

Через Українське відділення ВТКЗ (Всесоюзне товариство культурних зв'язків) одержали в дарунок книги американських видавництв та бібліотек, через Українське представництво ЮНРПА систематично одержували декілька періодичних видань, через ДЦНМБ одержали літературу з Німеччини. В результаті книжкові фонди у 1946 р. виросли до 56306 кн. одиниць.

Великою проблемою було розміщення книжкових фондів та організація робочих місць для працівників та читачів бібліотеки. Для бібліотеки виділялися тимчасово дуже малі площі невлаштованих приміщень на різних вулицях міста Києва. Так, на вулицях Горького, 2 (Толстого, 7) знаходились відділ обслуговування читачів, консультативно-бібліографічний відділ, частина книгосховища; на Короленка, 1 - книгосховище, Короленка, 58 - адміністративний відділ, Рейтарській, 22 - периферійний відділ та філіал РНМБ, Пушкінській, 7 - відділ опрацювання літератури, експедиція, поточне комплектування периферійних бібліотек.

У кінці 1946 р. бібліотека одержала приміщення - 200 кв.м по вул.Комінтерна, 18, де розмістили відділи бібліотеки та частину книгосховища, обладнаного стелажми, в інших книгосховищах література знаходилась на підлозі.

У 1947 р. з вул.Комінтерна, 18 бібліотека переїхала в приміщення науково-дослідного інституту харчування по вул.Леніна, 25, де у флігелі першого поверху та підвалі одержала 240 кв.м площі. Необхідними стелажми, шафами бібліотека була забезпечена, але стільців не вистачало.

У березні 1949 р. бібліотека переїхала в цокольний поверх будинку по вул.Заньковецької, 5/2, приміщення мало 260 кв.м, придбані необхідні стільці, столи, шафи, три друкарські машинки. В травні 1955 р. бібліотека одержала приміщення площею в 450 кв.м по вул.Горького, 19/21, де розмістилися всі відділи бібліотеки, але книжкові фонди в кількості більш як 200000 примірників книжок і журналів залишилися у 13 підвалах на різних вулицях міста: Горького, 19/21, 23, 22, 19, 18, 15, 5, 4/6, Саксаганського, 40, 32, 30, Володимирській, 83, Дарвіна, 5. Загальна площа підвалів становила 1600 кв.м. З переїздом у нове приміщення розпочався період формування технічного оснащення бібліотеки. Організовано роботу фотолaboratorії - придбано автоматичну установку для мікрофотокопіювання ІОМ-2; сушильно-глянцевальний апарат АПСО-5, електрофот, фотозбільшувач, фотоапарат.

Оснащено друкарській цех ротапринтом, папірорізальною машиною, дротшвейною машиною, двома електрографічними апаратами "Ера". У 1958 р. бібліотека одержала автомашину "Шкода", у 1968 р. - мотоцикл К-750, маркірувальну машину. Закуплені друкарські машинки, пилососи, полотери, лічильні машинки, магнітофон і т.ін.

З дня свого заснування і до 1969 р. бібліотека власного приміщення, необхідного об'єму (квадратури), не мала. Весь час переїжджала з одного в інше непристосоване приміщення. Читальні зали були не більш як на 20-25 місць. В одній кімнаті працювали декілька відділів: - (1948 р.) в кімнаті, де видавалися книжки читачам, працював відділ каталогізації, в читальному залі працював периферійний відділ, в одній кімнаті працювали відділ бібліографії та відділ комплектування, в кімнаті 14 кв.м працювали адміністрація, бухгалтерія, канцелярія, господарча частина, всього 7 чоловік.

Книжки розміщалися в сирих темних підвалах на різних вулицях міста, в яких постійно створювалися аварійні ситуації.

З клопотання Міністра охорони здоров'я України Шупика П.Л. та адміністрації бібліотеки - директора Хмари Ф.Л., заступника директора Коломійця П.В. у 1969 р. за рішенням Ради Міністрів УРСР від 03.04.1967 р. і наказом МОЗ УРСР № 121 від 06.03.1969 р. всі будівлі і споруди по вул. Толстого, 7, в яких розміщався Київський НДІ рентгенології, з балансу на баланс були передані РНМБ, що зафіксовано актом передачі від 30.04.1970 р. Загальна площа приміщень становила 2,975 кв.м.

У 1968 р. розпочалася робота по реставраційно-капітальному ремонту будівель, реконструкції їх. В процесі цієї роботи вирішувалося питання зовнішнього вигляду та внутрішнього стану будинку - пам'ятки архітектури ХІХ ст. (Рішення виконкому Київської міської Ради народних депутатів № 1804 від 22.11.1982, охоронна дошка № 5 "жилий будинок 1893 р. охороняється державою, пошкодження карається законом") та перепланування майже всіх приміщень в умовах практично повної непридатності будівель для виконання бібліотечних функцій. Особняк міського типу з ліпними залами та інтер'єрами, які ніколи не реставрувалися, був реставрований працівниками Головних реставраційних майстерень м. Києва, виконали реставраційні роботи у вестибюлі, конференц-залі та круглому залі з позолотою сусальним золотом на 40 тис. крб.

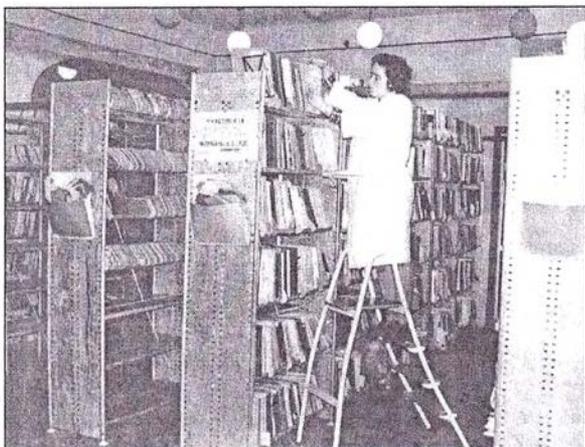
Активну участь у ремонтних роботах брали працівники бібліотеки.

Працівники бібліотеки на ремонтно-будівельних роботах.

Щоденно створювалися бригади по 15-20 чол., які допомагали робітникам на всіх ремонтно-будівельних ділянках, всього відпрацьовано 700 днів. Завдяки цьому головний корпус А бібліотеки відремонтовано і реконструйовано в рекордно короткий термін. Закуплено необхідні спеціальні бібліотечні меблі - робочі столи, столи для читальних залів, стільці, шафи, спеціально були виготовлені залізні стелажі для книгосховища (475 стел. на суму 42 700 крб.)

Силами працівників був перевезений у нове приміщення книжковий фонд.

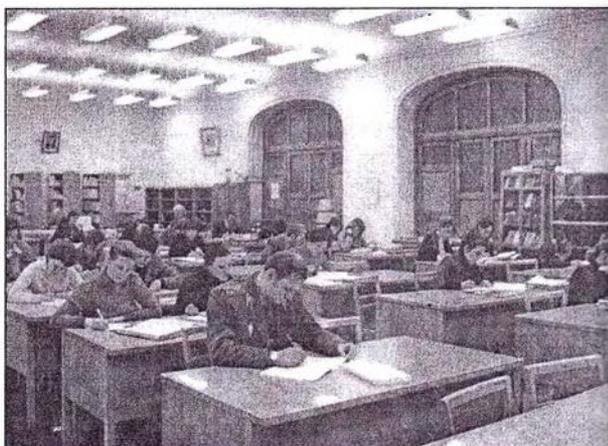
Книжковий фонд у новому приміщенні.

У святковій обстановці 8-го грудня 1971 р. бібліотека відчинила свої двері читачам. Це було значною подією для всієї медичної громадськості України.

Складна і кропітка робота колективу бібліотеки була високо оцінена Міністерством охорони здоров'я та Республіканським комітетом профспілки медичних працівників, які виділили 2000 крб. на преміювання працівників бібліотеки, і бібліотека одержала в дарунок піаніно та телевізор.

Поступово були відремонтовані та введені в дію: Корпус А1 - 1973р., Корпус Б - 1977 р.

Організацію реконструкції та капітального ремонту всіх одержаних будівель та приміщень (1969-1975 рр.) забезпечили керівники бібліотеки: директор Хмара Ф.Л. (1955-1975 рр.), заступник директора Коломієць П.В. (1956-1970 рр.), заступник директора з 1971 р. і директор з 1975 р. Павленко Р.І., заступник директора по АГЧ Павленко В.М. (1965-1979 рр.).

Читачі в новому читальному залі бібліотеки.

Павленко Р.І. вручає Павленку В.М. подяку та премію МОЗ України за проведення реконструкції та капремонту будівель бібліотеки.

У 1975 р. РНМБ з фондом більш як 1 млн. 300 тис. прим. від унікальних видань ХУ1-ХУ111 століть до останніх публікацій розпорядженням Ради Міністрів УРСР за № 830-р від 29.10.1975 р. затверджена республіканським депозитарієм медичної літератури. Постало питання побудови книгосховища під зберігання депозитарного фонду, але книгосховище не було збудовано, а виділено у 1984 р. приміщення 285 кв.м по вул. Тарасівській, 16 та у 1992 р. згідно з наказом МОЗ України № 9 від

16.01.92 р. приміщення по вул. Тостого, 9 (цокольний поверх), де розмістилася частина книжкового фонду, література депозитарного зберігання.

Поступово книжкові фонди бібліотеки із 13 підвалів перемістилися в інші приміщення по вул.: Толстого, 7, Толстого, 9, Тарасівській, 16, Горького 19/21. Але проблема розміщення та збереження книжкового фонду не вирішена, не вистачає розстановочних площ, література зберігається в тісних підвальних та напівпідвальних приміщеннях, в яких періодично створюються аварійні ситуації і псується література.

70-80 роки - це роки технічного переоснащення бібліотеки. В цей період введено в дію два вантажопідійомних ліфти, телефонізовано та радіофіковано відділи бібліотеки, придбано нові друкарські та електрорахувальні машинки, фільмостати, кінокамеру, кінопроектори, читальні апарати, магнітофон, холодильники, деревообробні та токарні верстати і т.д. Придбані машини для друкарського цеху : копіювальна машина "Юбікс-600" (1971 р.), розмножувальна машина "РОМАЙОР-314" (1987р.), ротаторний апарат "Циклос", копіювальна машина "ЕРА", ксерокс 5030, Canon-1215, Rikon-FT-3020, встановлено вентиляційну систему. У фотолабораторію придбано знімальну установку "УДМ-2", фотоапарати. Поновлювався парк автотранспорту бібліотеки : автомобіль - фургон "Москвич -434" (1972 р.), автомобіль-фургон марки "ІЖ" (1976р.), грузовий моторолер (1978 р.), автомашина "Москвич" (1979 р.), автомашина-фургон "Москвич ІЖ" (1981 р.), автомашина "Москвич-21401" (1987 р.).

З появою електронних видань та баз даних з 90-х років бібліотека почала освоювати та впроваджувати нову інформаційну техніку - розпочато етап комп'ютеризації бібліотечних процесів. Створюється база даних електронного каталога.

Міжнародне співробітництво з Національною медичною бібліотекою США дало можливість придбати комп'ютери та встановити електронний зв'язок з базою даних Medline (1994 р.). Завдяки співробітництву з Міжнародним фондом "Відродження" відбулося підключення бібліотеки до світової комп'ютерної мережі Internet (1996 р.). Співробітництво з канадсько-українським проектом "Освіта" дало можливість поповнити комп'ютерний клас бібліотеки комп'ютерами, модемами. В локальній комп'ютерну мережу об'єднано 13 електронно-обчислювальних ПЕОМ (1998р.). На всіх нових комп'ютерах

встановлено програмне забезпечення і модифіковано під нього всі старі комп'ютери.

Багатопланову господарську діяльність, направлену на формування матеріально-технічної бази та організацію чіткої роботи всіх підрозділів бібліотеки, багато років забезпечували працівники господарського відділу:

- Андреев А.Ф. - столяр, слюсар - 17 років (з 1985 р.);
- Глуценко Г.П. - робітник, слюсар - 12 років (1969-1981 рр.);
- Драпалюк В.А. - робітник - 8 років (1986-1994 рр.);
- Зубарев Л.М. - заст.директора по АГЧ - 9 років (1980-1989 рр.);
- Корян М.Т. - робітник - 20 років (1965-1985 рр.);
- Ліпська Н.М. - завгосп - 16 років (1949-1965 рр.);
- Поліщук М.М. - головний інженер - 9 років (з 1993 р.);
- Федоров В.К. - водій - 20 років (з 1982 р.) та інші.

ВОВК Раїса Михайлівна
Начальник відділу кадрів

Народилася 12 липня 1931 р. в с.Синівці Сумської обл. За фахом - санітарний фельдшер та методист культурно-масової роботи. Закінчила у 1952 р. Київську фельдшерську школу МПС СРСР та у 1980 р. - Київський державний інститут культури з відзнакою. Працювала на посадах: начальниці санітарної дільниці ст.Казанджик та начальниці Красноводського відділення профдезінфекції Ашхабадської залізниці (Туркменія, 1952-1954 рр.); старшої медсестри санчастини в/ч 62424 (Азербайджан, 1955-1960 рр.); завідувача відділу шкільної роботи ЦК Товариства Червоного Хреста України (1960-1967 рр.); завідувача відділу культурно-масової роботи Українського республіканського комітету профспілки медичних працівників (1967-1988 рр.). З 1988 р. очолює відділ кадрів ДНМБ МОЗ України. Має публікації у спеціальній пресі.

КАДРИ БІБЛІОТЕКИ: МОВОЮ ЦИФР І ФАКТІВ

На всіх етапах розвитку системи охорони здоров'я як одна із її ланок завжди була система медичних бібліотек України на чолі з Державною науковою медичною бібліотекою, що інформаційним забезпеченням сприяла підвищенню досягнень медичної науки і практичної охорони здоров'я населення.

Кількісний склад штату

Теза про те, що кадри вирішують все, була і залишається вірною, так само як і роль особистості в історії, незалежно від її величини і значущості. Загальна мова цифр цього історичного підсумку роботи бібліотеки свідчить про те, що цей великий, але не всеохоплюючий опис роботи колективу, проведений зменшеним штатом працюючих, але висококваліфікованими фахівцями бібліотечної справи.

Категорії працюючих в бібліотеці за освітою	1930 р.	1980 р.		2000 р.	
	Кількість	Кількість	%	Кількість	%
Загальна кількість працюючих	2	247	100	177	100
- з вищою	1	123	50	129	70
- з вищою бібліотечною	-	81	32	84	44
- із середньою спеціальною	-	8	3	23	7,7
- із середньою спеціальною бібліотечною	-	8	3	10	5,5
- із загальною середньою	1	27	10,4	18	10

Як свідчать показники 2000 року, порівняно з 1980 роком, кількість працюючих у бібліотеці скорочено на 30%, але незалежно від цього всі якісні показники значно покращились: кількість працюючих з вищою освітою збільшилась з 50% до 70%, з вищою бібліотечною - з 32% до 44%. Значно ускладнювало роботу колективу те, що майже 20 років на кадровому і бухгалтерському обслуговуванні бібліотеки знаходився штат Республіканського відділу наукової медичної інформації МОЗ України. З 01.03.1999 р. він набув самостійного статусу як Український Центр наукової та патентно-ліцензійної роботи.

Стаж працюючих

За даними зарубіжних соціологів, довгорічна праця на одному місці фахівців із числа вчителів та бібліотекарів значно поліпшує їх досвід та творчий потенціал. На прикладі бібліотеки можна констатувати, що, дійсно, 55% бібліотечних фахівців цього колективу мають стаж роботи 45-15 років і в більшості відносяться до цієї категорії творчих особистостей. Стаж 40-50 має 5 осіб, 36-39 років - 10 осіб, 30 років - 12 осіб, 25 років - 22 особи, 20 років - 13 осіб, 15 років - 16 осіб.

Вікові показники працюючих

Як свідчить дійсність, віковий стан працюючих бібліотечних фахівців прямопропорційний їх трудовому стажу. Ці фахівці є окрасою колективу, наставниками молоді, опорою в проведенні традиційних і впровадженні нових форм бібліотечної роботи, це - наші ветерани праці, їх - 70 осіб. За віком 50-54 роки є 8 осіб, 55-59 років - 14, до 30 років - 12. Щорічна плінність кадрів складає 20-25 осіб різних професій.

Становлення відділу кадрів

Включно до 1972 року, у зв'язку з малою кількістю працюючих, штатних працівників з кадрових питань у бібліотеці не було. Їх вели окремі працівники бібліотеки. Так, багато років цій роботі віддала старший бібліотекар РАЧЕК Ганна Павлівна. З переведенням Республіканського відділу наукової медичної інформації (РВНМІ) на кадрове і бухгалтерське обслуговування у бібліотеку, вперше у 1973 році в штат була введена посада начальника відділу кадрів, яка проіснувала до 1986 року. Займала її СУПРУН Олександра Іванівна. Надалі, включно до 1988 року, були тільки посади старших інспекторів та інспекторів з кадрових питань.

У різні роки у відділі кадрів працювали: РОГ Ігор Васильович, КОВАЛЕНКО Ірина Степанівна, АБРАМЕНКО Людмила Сергіївна, ПРОЦЕНКО Тамара Володимирівна, СЕРГІЄНКО Тамара Філімонівна.

З 1988 року відділ кадрів очолює ВОВК Р.М.

Керівний склад бібліотеки та її структурних підрозділів (станом на 01.01.2001 р.)

Адміністрація

1. ПАВЛЕНКО Раїса Іванівна	- директор, заслужений працівник культури України
2. МАТЮШЕНКО Ванда Станіславівна	- заступник директора з наукової роботи
3. ЗРАЖЕВСЬКА Тамара Михайлівна	- заступник директора із загальних питань
4. ВОВК Раїса Михайлівна	- начальник відділу кадрів
5. ЗАГАНЯЙЛО Валентина Павлівна	- головний бухгалтер
6. ГАЙДАР Людмила Георгіївна	- вчений секретар
7. ПОЛІЩУК Микола Мусійович	- головний інженер

8. БОЙЧЕНКО Тамара Василівна - завідувач господарства
 9. РУСАНОВСЬКА Таїсія Сергіївна - завідувач архіву

Завідувачі відділів

1. БУЛАХ Світлана Миколаївна - відділу науково-дослідної роботи
 2. ГЛОБІНА Таміла Олексіївна - відділу довідково-інформаційної роботи
 3. ЗГУРСЬКА Ольга Степанівна - відділу науково-методичної роботи
 4. ЯРМОЛЕНКО Світлана Миколаївна - філіалу бібліотеки у м. Біла Церква
 5. ІВАЩЕНКО Руслана Степанівна - відділу міжбібліотечного абонементу
 6. ІЛЛЯШ Катерина Михайлівна - відділу депозитарного зберігання та книгообміну
 7. КОРНІЛОВА Лідія Євгенівна - відділу наукової і рекомендаційної бібліографії
 8. КОСТЕНКО Діана Іванівна - відділу видання інформаційно-бібліографічних матеріалів
 9. КУДРИЦЬКА Людмила Миколаївна - відділу обслуговування читачів
 10. ЛІНЕВИЧ Ніна Антонівна - відділу комплектування наукових фондів
 11. ОРЛЕАНСЬКА Наталія Анатоліївна - відділу комп'ютеризації та автоматизації бібліотечних процесів
 12. ОСТАПЕНКО Тетяна Анатоліївна - відділу патентних фондів
 13. ПРОЦЕНКО Тамара Володимирівна - відділу пропаганди нових надходжень літератури
 14. ТЕЛЕГІНА Ольга Петрівна - відділу наукового оброблення і каталогізації літератури
 15. ХАРЧЕНКО Надія Семенівна - відділу фондів і книгозберігання
 16. ЧЕРНІЙЧУК Валентина Павлівна - відділу перекладів
 17. ЧЕРНУХА Ніна Олександрівна - відділу іноземної літератури
 18. ШАДРІНА Нінель Олександрівна - відділу індексації літератури

Головні бібліотекарі, бібліографи

1. АФАНАСІАДІ Людмила Петрівна - відділ обслуговування читачів
 2. БЕРЕГОВА Ганна Петрівна - відділ індексації літератури
 3. БУГАЄНКО Діана Никонівна - відділ комплектування наукових фондів
 4. ВАСИЛЬЄВА Світлана Григорівна - відділ організації науково-дослідної роботи
 5. ГУЛІВЕЦЬ Марія Іванівна - відділ наукової і рекомендаційної бібліографії
 6. ДЛУГУНОВИЧ Марія Василівна - відділ довідково-інформаційної роботи
 7. ДОЛИННА Людмила Борисівна - відділ організації науково-дослідної роботи
 8. ДОНЕЦЬ Олена Леонідівна - відділ наукового оброблення та каталогізації літератури
 9. ДУБИЦЬКА Галина Іванівна - відділ іноземної літератури
 10. ЄВТУШЕНКО Лариса Іванівна - відділ наукового оброблення та каталогізації літератури
 11. ЗАХАРОВА Інна Віталіївна - відділ обслуговування читачів
 12. ІВАНЮК Віра Флорівна - відділ патентних фондів
 13. КІРІШЕВА Олена Миколаївна - відділ комплектування наукових фондів
 14. КОРЧУНОВА Лариса Володимирівна - відділ іноземної літератури
 15. КРИЛАТОВА Наталія Аркадіївна - відділ обслуговування читачів
 16. КРУЦ Світлана Олександрівна - відділ наукової і рекомендаційної бібліографії
 17. КУЦАН Світлана Анатоліївна - відділ довідково-інформаційної роботи
 18. НЕВЕРОВА Тамара Степанівна - відділ патентних фондів

19. ПИДПАЛА Олена Павлівна	- відділ фондів і книгозберігання
20. СУХАЧОВА Ольга Петрівна	- відділ індексації літератури
21. ТИНІНА Зінаїда Трохимівна	- відділ науково-методичної роботи
22. ТУРСЬКА Олександра Гаврилівна	- відділ перекладів
23. ХМІЛЬ Зінаїда Миколаївна	- відділ пропаганди нових надходжень літератури
24. ШТУРМА Ніна Миколаївна	- відділ депозитарного зберігання і книгообміну
25. ШКЛЯРУК Ірина Василівна	- в.о. головного бібліотекаря відділу комплектування наукових фондів

Завідувачі секторів

1. АГЕСВА Людмила Миколаївна	- відділ наукового оброблення і каталогізації літератури
2. БОВА Галина Опанасівна	- відділ патентних фондів
3. ГАЙДУЧОК Марія Михайлівна	- відділ організації науково-дослідної роботи
4. ЄЛИСТРАТОВА Раїса Федорівна	- відділ фондів і книгозберігання
5. ЗАГОРОДСЬКА Олена Тимофіївна	- відділ довідково-інформаційної роботи
6. КОВАЛЕНКО Валентина Іванівна	- відділ індексації літератури
7. КОРЗАЧЕНКО Ольга Іванівна	- відділ фондів і книгозберігання
8. КОРНІЄВЕЦЬ Валентина Олексіївна	- відділ іноземної літератури
9. КОСТЮЧЕНКО Людмила Максимівна	- відділ наукового оброблення і каталогізації літератури
10. ЛЕСНЄВСЬКА Ганна Юріївна	- відділ наукового оброблення і каталогізації літератури
11. ЛИТВИНЕНКО Наталія Микитівна	- відділ фондів і книгозберігання
12. ОСАДЕЦЬ Леся Миколаївна	- відділ обслуговування читачів
13. ПАВЛЕНКО Нінель Максимівна	- відділ депозитарного зберігання і книгообміну
14. ПРАВОСЕРОВА Лілія Леонідівна	- відділ депозитарного зберігання і книгообміну
15. РОДІОНОВА Світлана Олександрівна	- відділ іноземної літератури
16. СЕКРЕТАРЬОВА Галина Володимирівна	- відділ міжбібліотечного абонементу
17. СЕТАЛО Надія Володимирівна	- відділ обслуговування читачів
18. СКЛЯРЕНКО Олена Яківна	- відділ обслуговування читачів
19. СОВАЧ Оксана Миколаївна	- відділ обслуговування читачів
20. СОКОЛОВА Наталія Володимирівна	- відділ індексації літератури
21. СТОРОЖЕНКО Надія Іванівна	- відділ перекладів
22. ТЕРЗІЄВА Ольга Федорівна	- відділ довідково-інформаційної роботи
23. ФОЯ Лідія Йосипівна	- відділ видання інформаційно-бібліографічних матеріалів
24. ЦИБЕНКО Валентина Петрівна	- відділ пропаганди нових надходжень літератури
25. ЧУПАХІНА Олена Анатоліївна	- відділ фондів і книгозберігання
26. ЯДОВА Світлана Фемзіївна	- відділ індексації літератури

Провідні бібліотекарі, методисти

1. КОРНІЄНКО Нея Іванівна	- відділ науково-методичної роботи
2. КОСАКІВСЬКА Яніна Едуардівна	- відділ обслуговування читачів
3. КРІВІЧ Тетяна Григорівна	- відділ іноземної літератури
4. ЛУБ'ЯНА Євдокія Германівна	- відділ пропаганди нових надходжень літератури

5. МАМЕДОВА Наталія Іллівна	- відділ пропаганди нових надходжень літератури
6. МОСКАЛЬОВА Ганна Глібівна	- відділ фондів і книгозберігання
7. СЕМЕНЮК Лариса Іванівна	- відділ наукового оброблення і каталогізації літератури
8. ТОМАШЕВА Діна Олександрівна	- відділ індексації літератури
9. ФЕСЕНКО Доріда Павлівна	- відділ видання інформаційно-бібліографічних матеріалів

Вирішення соціальних питань

Багато років посадові оклади працівників культури і, взагалі, бюджетної системи, більш ніж наполовину нижчі за прожитковий мінімум населення України. Молоді кадри на таку зарплату не йдуть. Це є однією з причин того, що в колективі бібліотеки на різних посадах працює понад 60% пенсіонерів. Враховуючи ці обставини, з 90-х років законодавством це не забороняється, а до деякої міри заохочується.

Намагаючись хоч якось сприяти збільшенню заробітка працюючих, Постановою Кабінету Міністрів України від 25.01.1993 № 44 "Про оплату працівників бюджетних установ і організацій на основі єдиної тарифної сітки" та Наказу Міністерства культури України № 90-К від 31.03.1993 р. "Про оплату праці працівників культури бюджетних установ і організацій на основі єдиної тарифної сітки" було дано право керівникам на свій розсуд використовувати виділені бюджетом кошти і займатися розстановкою кадрів. Це на 2-3 роки дало можливість впровадити бригадний метод роботи у кожному відділі, збільшило можливість кожного працюючого, виходячи із свого внеску у загальну справу відділу, за рахунок економії фонду заробітної плати відділу (вакансії, непрацездатність) одержувати додатковий заробіток. У ці роки широко використовувались також такі форми як суміщення професій, розширення зони обслуговування, встановлення доплат, надбавок і таке інше.

Наказ Міністерства культури України № 440 від 02.09.96 р. значно звузив такі можливості керівників бібліотек.

Враховуючи низьку заробітну плату, відповідні закони України надали населенню можливість, без письмового дозволу свого керівника з основного місця роботи, працювати за сумісництвом також в інших організаціях і на підприємствах без трудових книжок за даними паспорта та ідентифікаційного номера. Але за всіх цих умов на складних етапах становлення держави керівництво бібліотеки знаходило можливі шляхи часткового вирішення цих питань. Для регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин, узгодження інтересів працюючих, - між трудовим колективом (в особі голови профспілкового комітету) та адміністрацією (в особі директора бібліотеки) щорічно укладався Колективний договір. Це є консолідуючим заходом для реалізації завдань колективу, як з питань покращання обслуговування читачів, так і часткового забезпечення соціального захисту працюючих.

На основі Генеральної Угоди між Кабінетом Міністрів України і профспілковим об'єднанням України, ст.13 Кодексу Законів про Працю України, встановлення оптимальних співвідношень між затратами праці і фактичною її оплатою, - при наявності економії фонду заробітної плати, - була реалізована можливість:

- з метою економії електроенергії, урахуванням двозмінності роботи бібліотеки, - **скоротити** загальну тривалість робочого дня на 1 годину за умови перенесення обідньої перерви на його кінець та наданням можливості впродовж зміни попиту гарячий чай чи кофе;

- **встановити** доплати у розмірі 10% від основних окладів працівникам відділів фондів, депозитарного книгозберігання, комп'ютеризації, друкарського цеху - за складність умов праці; прибиральницям та двірникам - за застосування у роботі розчину вапна;

- у відповідності до "Закону про відпустки" (з 1996 р.) збільшити щорічну відпустку службовцям до 31 календарного дня (к.д.), жінкам, що мають 2-х дітей віком до 15 років - додатково на 5 к. д.; за бажанням учасникам війни, ветеранам праці, пенсіонерам надавалась відпустка без збереження зарплати до 30 к. д., решті - до 14 к. д.;

- надавати 3-и оплачуваних дні тим, хто вступає в шлюб сам, або одружує дітей, а також у разі смерті одного із подружжя та рідних;

- використовувати всі можливі випадки для оплати за виконання обов'язків за іншого, внутрішнє сумісництво та суміщення професій, за рахунок економії фонду заробітної плати преміювати працюючих, надавати щорічну матеріальну допомогу та т.інше.

Систематичне проведення атестації бібліотечних фахівців на відповідність займаній посаді та проведення тарифікації сприяли перегляду в бік збільшення посадових окладів.

Але, незалежно від перелічених форм роботи, загальні низькі посадові оклади бюджетних організацій були основною причиною постійної плінності кадрів.

Нагородження

Пройдений колективом бібліотеки шлях довжиною в 70 років був відзначений такими гучними ювілеями, як 50-річчя та 70-річчя з дня її заснування - це, відповідно, 1980 та 2000 роки.

Час пліне швидко і 62 особи із числа тепер працюючих в бібліотеці стали учасниками цих святкових дат колективу.

Рясно відгукнулася на 70-річний ювілей медична преса України. На святі було понад 250 гостей із числа офіційних установ, медичних закладів та колег від обласних наукових медичних бібліотек та інших відомств.

У зв'язку з цими ювілеями, за особистий внесок у розвиток бібліотечно-інформаційного обслуговування медичних працівників, пропаганду досягнень вітчизняної та зарубіжної медичної науки для застосування їх у практичній роботі установ та закладів охорони здоров'я, високу професійну майстерність, багаторічну сумлінну працю, - понад 100 працівників Державної наукової медичної бібліотеки за ці роки відповідними органами були відзначені орденами, медалями, ювілейними значками та Почесними грамотами.

За участь у підвищенні професійного рівня медичних працівників та у зв'язку з 50-річчям заснування бібліотеки, колектив у 1980 році нагороджено Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР, директору Павлинко Раїсі Іванівні присвоєно звання "Заслужений працівник культури Української РСР".

Особливого відзначення у зв'язку з 70-річним ювілеєм бібліотеки удостоєна ПАВЛЕНКО Раїса Іванівна, яка працює в бібліотеці 43 роки, а очолює її понад 25 років. За активну громадську і наукову діяльність, високий професіоналізм Указом Президента України ЛЕОНІДА КУЧМИ № 912/2001 від 29.09.2001 р. її нагороджено Орденом княгині Ольги III-го ступеня, їй вручена Подяка голови Київської Держадміністрації та іменний годинник.

Тільки з нагоди 70-річного ювілею бібліотеки нагороджено:

- Почесними Грамотами Міністерства охорони здоров'я України - 11 осіб,
- Подякою Міністерства культури і мистецтв України спільно із Центральним комітетом профспілки працівників культури України - 12 осіб,
- Почесною Грамотою Центрального комітету профспілки працівників охорони здоров'я України - 20 осіб,

- Подякою голови Київської Держадміністрації та іменними годинниками - 6 осіб: ПАВЛЕНКО Р.І. - директора, ЗГУРСЬКУ О.С. - завідувача відділу науково-методичної роботи, КУДРИЦЬКУ Л.М. - завідувача відділу обслуговування читачів, ХАРЧЕНКО Н.С. - завідувача відділу фондів і книгосховищ, ЧЕРНЯВСЬКУ В.О.

- завідувача відділу пропаганди нових надходжень літератури, ШАДРІНУ Н.О. - завідувача відділу індексації літератури.

Всі працюючі одержали грошові премії.

Список нагороджених за 1980-2000 роки

1. АПАНОВА
Маїса Василівна - завідувач відділу наукової і рекомендаційної бібліографії, - значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР
2. АФАНАСІАДІ
Людмила Петрівна - завідувач сектора відділу перекладів - медалі: "Ветеран праці" (1986 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.); Почесна грамота Міністерства охорони здоров'я України.
3. БЕРЕГОВА
Ганна Петрівна - головний бібліотекар відділу індексації літератури, - медалі: "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.), "Ветеран праці" (1990 р.)
4. БОВА
Галина Опанасівна - завідувач сектора відділу патентних фондів, - медаль "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.)
5. БУЛАХ
Світлана Миколаївна - завідувач відділу організації науково-дослідної роботи, - медалі: "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.), "Ветеран праці" (1991 р.)
6. ВАСИЛИШИНА
Катерина Єгорівна - бібліотекар I категорії відділу депозитарного зберігання та книгообміну, - медаль "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.)
7. ВАЙНБЕРГ
Михайло Абрамович - завідувач відділу організації науково-дослідної роботи, - значок "Відміннику охорони здоров'я" (1980р.) Міністерства охорони здоров'я СРСР.
8. ВОВК Раїса Михайлівна - начальник відділу кадрів,- медалі: "Ювілейна медаль у зв'язку з 50-річчям Товариства Червоного Хреста СРСР" (1973 р.), "Ветеран труда" (1983 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.); Знаки: "Відміннику Цивільної оборони СРСР" (1967 р.), "Відміннику санітарної оборони СРСР" (1967 р.), "За відмінну роботу в культосвітніх закладах профспілок СРСР" (1973р.), "Учаснику ліквідації аварії на ЧАЕС" (1987 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства СРСР (1972 р.); Почесні грамоти: ВЦРПС, ЦК профспілки медпрацівників СРСР, Міністерства охорони здоров'я України.
9. ВОРОНІНА
Валентина Олександрівна - бібліотекар I категорії відділу іноземної літератури, - Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України
10. ГАЙДАМАКА
Людмила Іванівна - бібліотекар I категорії відділу обслуговування читачів, - Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України
11. ГАЙДУЧОК
Марія Михайлівна - завідувач сектора відділу організації науково-дослідної роботи, - звання "Заслужений працівник культури Української РСР" (1982 р.), Грамота Президії Верховної Ради Української РСР (1974 р.); медалі: "Ветеран праці" (1985 р.), медаль "В ознаменування 1500-річчя Києва" (1982 р.), Почесна грамота Міністерства культури СРСР і ЦК профспілки працівників культури (1967 р.), Почесна грамота Головного управління культури Київської

- міськради (1985 р.), Диплом другого ступеня Головного комітету Виставки досягнень народного господарства Української РСР (1978 р.), Диплом Державного комітету Української РСР у справах видавництва, поліграфії і книжкової торгівлі (1978 р.).
12. ГЛОБИНА
Таміла Олексіївна - завідувач відділу довідково-інформаційної роботи, - медаль "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" (1983 р.) Міністерства охорони здоров'я СРСР, Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України
13. ГУЛІВЕЦЬ Марія Іванівна - головний бібліотекар відділу наукової та рекомендаційної бібліографії, - медалі: "Ветеран праці" (1984 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" (1980 р.) Міністерства охорони здоров'я СРСР, Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України
14. ДОЛИННА
Людмила Борисівна - головний бібліотекар відділу організації науково-дослідної роботи, - медаль "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.)
15. ДОНЕЦЬ Олена Леонідівна - головний бібліотекар відділу наукового оброблення та каталогізації літератури, - медалі: "За трудову доблесть" (1986 р.), "Ветеран праці" (1986 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.)
16. ДУБИЦЬКА Галина Іванівна - головний бібліотекар відділу іноземної літератури, - медаль "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.), Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України
17. ЄВТУШЕНКО
Лариса Іванівна - завідувач відділу наукової обробки та каталогізації літератури, - медалі: "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.), "Ветеран праці" (1984 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.), Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України
18. ЗАГАНЯЙЛО
Валентина Павлівна - головний бухгалтер, - Почесні Грамоти Міністерства охорони здоров'я України
19. ЗГУРСЬКА Ольга Степанівна - завідувач відділу науково-методичної роботи, - медалі: "За доблесний труд" (1970 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.), "Ветеран праці" (1984 р.); значки: "За відмінну роботу" Міністерства культури СРСР, "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.), Почесні Грамоти Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства культури України, Подяка голови Київської держадміністрації та іменний годинник
20. ЗРАЖЕВСЬКА
Тамара Михайлівна - заступник директора із загальних питань, - медалі: "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.), "Ветеран праці" (1984 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1976 р.), Почесні Грамоти Міністерства охорони здоров'я

України

21. ЗУБЧЕНКО
Галина Миколаївна - завідувач сектора відділу наукової і рекомендаційної бібліографії, - медалі: "Ветеран праці" (1986 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.)
22. ІВАНОВА Віра Степанівна - завідувач сектора відділу довідково-інформаційної роботи, - значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.)
23. ІВАЩЕНКО
Руслана Степанівна - завідувач відділу міжбібліотечного абонементу, - медалі: "Ветеран праці" (1989 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.)
24. КАЛАШНИК
Михайло Володимирович - палітурник, - значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.)
25. КАРАЧУН
Людмила Станіславівна - завідувач сектора відділу предметизації та систематизації літератури, - значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.)
26. КІВЕНКО Ольга Петрівна - завідувач сектора відділу депозитарного зберігання та книгообміну, - значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.)
27. КОСТЕНКО Діана Іванівна - завідувач відділу видання інформаційно-бібліографічних матеріалів, - орден "Знак пошани" (1986 р.), медалі: "Ветеран праці" (1980 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.), Почесні Грамоти Міністерства охорони здоров'я України, Подяка Міністерства культури і мистецтв України
28. КУДРИЦЬКА
Людмила Миколаївна - завідувач відділу обслуговування читачів, - медаль "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.), Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України, Подяка голови Київської держадміністрації та іменний годинник (2000 р.)
29. КУЦАН
Світлана Анатоліївна - головний бібліограф відділу довідково-інформаційної роботи, - значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1984 р.)
30. МАРКІНА Ольга Іванівна - завідувач сектора відділу обслуговування читачів, - значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.)
31. МАТЮШЕНКО
Ванда Станіславівна - заступник директора з наукової роботи, - Грамота Президії Верховної Ради Української РСР (1986 р.), орден "Дружби народів" (1981 р.), медалі: "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.), "Ветеран праці" (1984 р.); значки: "За відмінну роботу" Міністерства культури СРСР (1980 р.), "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1984 р.), Почесні Грамоти Міністерства охорони здоров'я України, Подяка Міністерства культури та мистецтв України
32. МІНАЄВА Тамара Іванівна - завідувач відділу фондів та книгозберігання, - значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.)

33. НЕВЕРОВА
Тамара Степанівна - завідувач відділу патентних фондів, - медалі: "Ветеран праці" (1984 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.), Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України
34. НОВАКОВА Лариса Янівна - головний бібліотекар відділу пропаганди нових надходжень літератури, - медаль "Ветеран праці" (1984 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.)
35. НОВАКОВА Міра Андріївна - головний бібліотекар відділу наукового оброблення та каталогізації літератури, - значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.); медаль "Ветеран праці" (1984р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.), Почесні Грамоти Міністерства охорони здоров'я України (1998 р.)
36. ОСТАПЕНКО
Тетяна Анатоліївна - завідувач відділу патентних фондів, - "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.), Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України
37. ПАВЛЕНКО Раїса Іванівна - директор, - звання "Заслужений працівник культури Української РСР" (1980 р.), орден "Трудового Червоного Прапора" (1986 р.); медалі: "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.), "Ветеран праці" (1984 р.), "Імені .К.Крупської" (1986 р.), орден княгині Ольги III-го ступеня (2001 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1976 р.), Почесні Грамоти Міністерства охорони здоров'я України, Подяки Міністерства культури і мистецтв України, Подяка голови Київської держадміністрації та іменний годинник (2000 р.)
38. ПЕЛЮСОВА
Тамара Олексіївна - головний бібліограф відділу наукової та рекомендаційної бібліографії, - медалі: "Ветеран праці" (1984 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1989 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" (1974 р.) Міністерства охорони здоров'я СРСР, Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України
39. СЕТЧИКОВА
Інна Миколаївна - бібліотекар I категорії відділу предметизації та систематизації літератури, - медалі: "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.), "Ветеран праці" (1984 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР
40. СУХАЧОВА Ольга Петрівна - головний бібліотекар відділу індексації літератури, - медаль "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР, Почесні Грамоти Міністерства охорони здоров'я України
41. ТИНІНА Зінаїда Трохимівна - головний бібліотекар відділу науково-методичної роботи, - медалі: "Ветеран праці" (1986 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.), "За доблестний труд" (1970 р.); значки: "За отличную работу" Міністерства культури (1980 р.), "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.), Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України

42. ТУРСЬКА
Олександра Гаврилівна - головний бібліотекар відділу перекладів, - медалі: "За трудову відзнаку" (1981 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.), "Ветеран праці" (1984 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР, Почесні Грамоти Міністерства охорони здоров'я України
43. ФОЯ Лідія Йосипівна - завідувач сектора відділу видання інформаційно-бібліографічних матеріалів, - медалі: "Ветеран праці" (1986 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.)
44. ХАРЧЕНКО
Надія Семенівна - завідувач відділу фондів і книгозберігання, - орден "Знак пошани" (1976 р.), медаль "Ветеран праці" (1984р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР, Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України, Подяка голови Київської держадміністрації та іменний годинник (2000 р.)
45. ХМІЛЬ Зінаїда Миколаївна - головний бібліотекар відділу пропаганди нових надходжень літератури, - медалі: "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.), "Ветеран праці" (1984 р.)
46. ЧЕРНІЙЧУК
Валентина Павлівна - завідувач відділу перекладів, - Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України
47. ЧЕРНУХА
Ніна Олександрівна - завідувач відділу іноземної літератури, - Почесні Грамоти Міністерства охорони здоров'я України
48. ЧЕРНЯВСЬКА
Валентина Олександрівна - завідувач відділу пропаганди нових надходжень літератури, - Грамота Президії Верховної Ради УРСР (Указ від 31.08.1988 р.), медаль "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.), значок "За відмінну роботу" Міністерства культури СРСР (1988 р.), Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України, Подяки Міністерства культури і мистецтв України, значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.), Подяка голови Київської держадміністрації та іменний годинник (2000 р.)
49. ШАДРИНА
Нінель Олександрівна - завідувач відділу індексації літератури, - медаль "Ветеран праці" (1990 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1982 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1979 р.), Почесна Грамота Міністерства охорони здоров'я України, Подяка голови Київської держадміністрації та іменний годинник (2000 р.)
50. ШЕВЧЕНКО
Ганна Михайлівна - старший бібліотекар відділу комплектування наукових фондів, - медалі: "Ветеран праці" (1990 р.), "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.)
51. ШЛЯПНИКОВ
Абрам Дмитрович - головний бібліотекар відділу іноземної літератури, - значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1980 р.)
52. ШТУРМА Ніна Миколаївна - головний бібліотекар відділу депозитарного зберігання і книгообміну, - медаль "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1984 р.)
53. ЩЕРБАК Людмила Іванівна - завідувач сектора відділу довідково-інформаційної роботи, - медалі: "В пам'ять 1500-річчя Києва" (1983 р.),

"Ветеран праці" (1986 р.); значок "Відміннику охорони здоров'я" Міністерства охорони здоров'я СРСР (1985 р.)

Підсумовуючи далеко не повний обсяг форм роботи з кадрами за ці роки, можна впевнено сказати, що, незалежно від об'єму, адміністрація разом із профспілковою організацією прагнули на документальному матеріалі показати, що ця копітка робота була цілеспрямованою, в ній у центрі уваги завжди знаходились працівники бібліотеки з їх пропозиціями та вимогами, які ретельно вивчалися і, виходячи з можливостей, задовольнялися.

ЗАГАНЯЙЛО Валентина Павлівна
Головний бухгалтер

Народилася 10 листопада 1946 р. у м. Львові. В 1969 р. закінчила Львівський торговельно-економічний інститут за спеціальністю економіст. В 1969-1974 рр. - працювала старшим ревізором Київської облспоживспілки. З 1979 р. - головний бухгалтер Державної наукової медичної бібліотеки.

ФІНАНСОВА СЛУЖБА ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ

В розвитку і становленні Державної наукової медичної бібліотеки МОЗ України в різні роки важливу роль відіграла фінансова служба, діяльність якої спрямована на вчасне оформлення фінансових операцій в питаннях матеріально-технічного забезпечення, комплектування бібліотечного фонду, передплату періодичних видань, вчасну виплату заробітної плати, оформлення платних послуг.

В різні роки в бібліотеці бухгалтерами працювали: Самборський Й.Л., Шебарін А.М., Потіха Ю.Е. В 1979 р. на посаду головним бухгалтером призначено В.П. Заганяйло.

Впродовж багатьох років в бухгалтерії працюють на посаді бухгалтерів Ткаченко О.М. і Омельчук Т.Д. - дисципліновані, віддані справі спеціалісти, які користуються повагою всього колективу.

Значну консультативну і практичну допомогу завжди одержувала бухгалтерія бібліотеки від працівників планово-фінансового відділу МОЗ України: Кірик Л.М., Свістун М.М., Баранової Т.Ф., Ярової В.Ю., Вовк М.Г., Сікун О.С.

І сьогодні в складних соціально-економічних умовах планово-фінансовий відділ МОЗ України допомагає бібліотеці у фінансових питаннях, а бухгалтерія, в свою чергу, своєю чіткою роботою допомагає всім структурним підрозділам бібліотеки у виконанні планових завдань, дотримуючись чіткої штатної і касової дисципліни.

ПАРТІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ

**Заступник директора
ЗРАЖЕВСЬКА Т.М.**

В організації всіх аспектів діяльності Державної наукової медичної бібліотеки значне місце займала партійна організація, становлення якої проходило з розвитком і становленням бібліотеки.

На початку п'ятидесятих років (1952 р.) партійна організація налічувала 4 комуніста, а на початок дев'яностих років у складі партійної організації було вже 44 комуніста.

В різні часи і багато років партійну організацію очолювали висококваліфіковані спеціалісти бібліотеки: Веремієнко Л.С. - завідувач відділу, Зражевська Т.М. - головний бібліотекар, Коломієць В.П. - заступник директора, Павленко В.М. - заступник директора, Павленко Р.І. - старший бібліотекар, Чернявська В.О. - завідувач відділу, Чураков М.І. - головний бібліотекар.

Партійна організація в своїй роботі завжди на перше місце ставила питання підбору та виховання партійних та бібліотечних кадрів. Формування бібліотечних кадрів здійснювали комуністи - директори бібліотеки Хмара Ф.Л. і Павленко Р.І., які ретельно відбирали фахівців бібліотечної справи. Заступник директора з наукової роботи

Матюшенко В.С. очолювала роботу по підвищенню кваліфікації працівників бібліотеки та організації роботи "Ради молодих спеціалістів".

Система підвищення кваліфікації та лекційна освіта охоплювали працівників всіх підрозділів. В бібліотеці були створені всі умови для навчання і росту молодих спеціалістів, які заочно та на вечірніх відділеннях закінчували вищі учбові заклади, очолювали основні ділянки роботи і працювали в бібліотеці по 20-30 і більше років, створюючи відповідальне і міцне ядро керівних кадрів бібліотеки.

Основним завданням своєї роботи партійна організація ставила організацію чіткої роботи структурних підрозділів бібліотеки. На засіданнях партійного бюро та на партійних зборах систематично обговорювалися питання роботи відділів, намічались конкретні плани удосконалення роботи бібліотеки, контролювався хід їх виконання. Комуністи безпосередньо брали участь і відповідали за роботу підрозділів бібліотеки, із 18 відділів бібліотеки 12 відділів очолювали комуністи - висококваліфіковані спеціалісти бібліотеки: Буяльська М.М., Вайнберг М.А., Євтушенко Л.І., Зубарев Л.М., Карандашова Г.Ф., Корнілова Л.Є., Корчунова Л.В., Кудрицька Л.М., Левіна Ф.Ю., Мінаєва Т.І., Савченко Ю.О., Скок Л.О., Харченко Н.С., Храброва З.М., Чернійчук В.П., Чернявська В.О.

Всі життєвоважливі питання роботи та розвитку бібліотеки вирішувалися керівництвом за активною участю партійної організації, комуністів бібліотеки.

Завдяки клопотанню керівництва бібліотеки, комуністів Хмари Ф.Л., Коломійця П.В., Павленко В.М. в 1969 р. бібліотека одержала нове приміщення. Комуністи очолили організацію роботи всього колективу бібліотеки по реставраційно-капітальному ремонту одержаних будівель, переміщенню книжкового фонду в нові приміщення, організацію роботи бібліотеки по інформаційно-бібліотечному обслуговуванню медичних працівників України в нових умовах.

Партійна організація мала великий авторитет не тільки в колективі бібліотеки, а і в районі, в місті. Комуністи Остапенко Т.А. і Павленко Р.І. неодноразово обиралися депутатами районної ради депутатів трудящих Ленінського району м. Києва.

Завдяки чіткій роботі партійної організації всі масові заходи бібліотеки проходили на належному рівні.

В такому напрямку роботи функціонувала і комсомольська організація Державної наукової медичної бібліотеки.

ПРОФСПІЛКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ СПІВРОБІТНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ

Голова профкому
ШАДРИНА Н.О.

Серед громадських структур бібліотеки одне з провідних місць належить профспілковому комітету, який об'єднує працівників всіх структурних підрозділів, незалежно від їх професійного і соціального статусу.

Профспілкова робота - багатогранна і, насамперед, спрямована на соціальний захист її працівників.

Головним інструментом захисту прав кожного члена профспілки бібліотеки є колективний договір.

Все, що стосується договорів і угод, оздоровлення і відпочинку, заробітної плати, робочих місць, правового захисту і матеріальної підтримки, культурно-масової роботи, навчання - це ті аспекти, якими займається профспілкова організація бібліотеки.

Традиційно склалося, що головами профкому обираються висококваліфіковані, авторитетні і шановні працівники бібліотеки.

Підпис голови профкому завжди стоїть поряд з підписом директора.

У різні роки профспілковий комітет бібліотеки очолювали: заступники директора П.В.Коломієць, В.С.Матюшенко, завідувачі відділів: Т.О.Глобіна, Л.І.Гончар, Л.В.Корчунова, Т.І.Мінаєва, О.І.Аверіна, О.О.Котенко, В.О.Чернявська, Л.М.Кудрицька, Л.І.Євтушенко. З 1987 р. очолює профспілковий комітет завідувач відділу предметизації Н.О.Шадріна.

Важливу роль в діяльності профкому відігравали робочі комісії, робота яких була спрямована на своєчасне оформлення лікарняних листів, організацію відпочинку і оздоровлення співробітників, надання матеріальної допомоги.

Свого часу основою роботи виробничої комісії було дотримання колективного договору між адміністрацією та працівниками бібліотеки.

Впродовж 60-80 рр. виробнича комісія активно займалась організацією допомоги колгоспам і радгоспам в Київській області у збиранні врожаю, роботою на плодоовочевих базах і т.ін.

Робота комісії з культурно-масової роботи завжди спрямована на допомогу в організації свят, презентацій, вечорів відпочинку, зустрічей з письменниками, акторами і т.п.

Профком завжди виділяє кошти на придбання подарунків до свят, відзначення ювілеїв бібліотеки і працівників.

У різні роки активними членами профкому були: О.С.Згурська, Р.С.Іващенко, М.В.Длугунович, Д.І.Костенко, А.П.Берегова, О.П.Сухачова, О.Л.Донець, О.П.Телегіна, Новакова Л.Я., Тиніна З.Т., Гулівець М.І., Турська О.Г., Гайдамака Л.І., Харченко Н.С. та ін.

Останні двадцять років значну підтримку одержує профспілковий комітет бібліотеки від місцевої Ради профспілки медичних працівників і її керівників Жданової Л.М. і Коноворської Л.В.

Профком завжди прагне згуртувати колектив і це допомагає завжди достойно відзначити кращий відділ, кращого працівника і весело відзначити свято.

Сьогодні профспілкова організація за своїм статутом розв'язує задачі, пов'язані з захистом інтересів працівників, їх соціальним забезпеченням, заохоченням.

ГОРЕР Фаїна Семенівна
Юрисконсульт

Народилася 13 березня 1926 р. у м. Каховці Херсонської обл. Закінчила юридичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка у 1946р. З 1946 р. до теперішнього часу - адвокат Київської міської колегії адвокатів. Член Спілки адвокатів України.

Читала лекції на науково-практичних конференціях на теми: "Етичні основи діяльності адвокатів", "Ораторське мистецтво", "Захисна промова", а також на курсах підвищення кваліфікації, в школі молодих адвокатів міської колегії адвокатів, на юридичному факультеті Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка. В ДНМБ працює юрисконсультом з 1977 р.

Государственная научная медицинская Библиотека Украины - уникальное учреждение. И дело не только в том, что она является научным и методическим центром для всех медицинских библиотек Украины, что она обеспечивает всех медицинских работников новейшей профессиональной информацией.

Дело даже не только в том, что Украинская научная медицинская библиотека занимает одно из ведущих мест в ряду лучших медицинских библиотек Европы.

Дело в том, что медицинская Библиотека, отнюдь, не узко профессиональное научное учреждение. Она - удивительный культурный очаг Украины.

По описанию греческого историка Диодора, над входом в "священную библиотеку" была надпись: "Врачевание душ".

"Врачеванием душ" занимаются подвижники из медицинской библиотеки, возглавляемой ее талантливым руководителем Р.И.Павленко. Не случайно Библиотеку с радостью посещает киевская интеллигенция и гости Украины.

Двери Библиотеки гостеприимно и бескорыстно открыты для всех талантливых людей, которым необходимо, как проведение вернисажей, так и концертные площадки для вокалистов, поэтов, писателей, чтецов.

Полагаю, что широко известный и у нас и за рубежом И.Марчук никогда не сможет забыть, что впервые персональная выставка его работ экспонировалась в стенах Государственной научной медицинской библиотеки.

Экспонировались в Библиотеке также работы многогранного художника Г.Сергеева, художников-медиков А.Радиховского, Н.Бегмы, В.Антонова и многих-многих других. Сегодня экспонируется 126-ая художественная выставка.

В зале Библиотеки звучали прекрасные голоса талантливых учениц украинского соловья - Евгении Мирошниченко. Свое искусство демонстрировали чтецы - народные артисты Украины Анатолий Паламаренко, Борис Лобода, Нила Крюкова.

Не случайно, писатели Украины именно в медицинской библиотеке проводят вечера памяти безвременно и трагически ушедших коллег.

Систематически звучат в зале Библиотеки и голоса одаренных сотрудников - поэтов и певцов.

Не перечеть проводимых в Библиотеке праздников духовности - этих вдохновенных уроков, которые одновременно учат и воспитывают.

Девиз врачебной деятельности: arte et humanitate labore et acientia (искусством и человеколюбием, трудом и знанием) - по праву может считаться девизом Государственной научной медицинской библиотеки Украины.

ПАВЛЕНКО Раїса Іванівна

Директор, заслужений працівник культури України

Народилася 15 січня 1937 р. у с.Гільці Полтавської обл. У 1962 р. закінчила Харківський державний інститут культури. В 1976 р. - двохрічний Центральний інститут підвищення кваліфікації спеціалістів в галузі патентознавства та Київські державні курси іноземних мов. З 1958 р. - бібліотекар, головний бібліограф, завідувач відділу, з 1971 р. - заступник директора з наукової роботи; з 1975 р. - директор ДНМБ МОЗ України. Має більше 100 публікацій. З 1980 р. - заслужений працівник культури України.

Радник Канадсько-українського проекту "Освіта", член редакційних колегій часописів "Медицинские вести", "Журнал практического врача", "Будьмо здорові", "Бібліотечний вісник", віце-президент Асоціації бібліотек України.

"ЦЕ Ж НАША БІБЛІОТЕКА"

Ці слова я почула в трагічні хвилини життя, коли швидка допомога завезла мене з грудним первістком до хірургічного відділення Охматдиту. Згодом я відчула, що життя мого сина, тепер лікаря, в надійних руках...

Так склалося життя, що медична бібліотека стала для мене не просто місцем роботи, а долею, бо прийшовши помічником бібліотекаря на початку 1958 року, сьогодні, коли пишуться ці рядки, сплило 44 роки, і вже 27 років я працюю директором бібліотеки. А ці слова й досі незбагненно музикою звучать для мене. Тоді їх сказала черговий лікар-хірург Ганна Миколаївна Бакланова своєму колезі Григорію Сергійовичу Драчу. І під час мого тривалого перебування в цьому відділенні для мене не було жодного невідомого прізвища, хоч всіх лікарів я тоді побачила вперше. Справа в тому, що ці дитячі хірурги були читачами нашої бібліотеки, а я вже більше 3-х років працювала в книгосховищі і по заповненим ними вимогам підбирала літературу. Книгосховища знаходилися в підвальних приміщеннях та ще й на різних вулицях Києва (Горького, Заньковецької, Дарвіна, Саксаганського), тож працівники книгосховищ передавали літературу на абонемент, а працівники абонементу безпосередньо спілкувалися з читачами.

В тій лікарні я вперше побачила, яка нелегка і відповідальна робота у наших читачів, а вони ще так багато читають, працюють у бібліотеці після роботи. І вже ніколи я не відчувала ці рядки просто вимою, як треба оперативного виконати - я бачила за ними професора Андрія Романовича Шуринка, Миколу Івановича Мокрика, Миколу Борисовича Сітковського, Михайла Менделевича Баса, всіх лікарів, які стоять на варті життя. І найбільшим моїм бажанням було знайти для них книгу хоч з-під землі. Це вони - видатні хірурги - оперували дітей за найновішими методиками, бо постійно працювали над підвищенням професійного рівня і навчали інших. Складна операція, проведена моєму 6-річному сину, була лише 66-ю в бувшому Союзі. Тільки завдяки їх самовідданому служінню своїй справі тисячам дітей було подаровано повноцінне життя. І всі лікарі-хірурги Охматдиту були читачами нашої бібліотеки.

Бібліотека працювала тоді до 22-ї години і мої вечірні зміни давали змогу (коли вже перейшла на абонемент, у відділ бібліографії), постійно спілкуватися з лікарями, студентами, асистентами, аспірантами, докторами і кандидатами наук, професорами. Бібліотека знаходилась у будинку по вул. Горького, 19/21, де мешкало багато відомих медиків. І для нас, бібліографів, святом були ті вечірні зміни, коли мешканці будинку заходили почитати, уточнити якийсь потрібний факт, чи знайти необхідну статтю.

Головний військовий терапевт професор Георгій Йосипович Бурчинський, привітний і суворий, Лев Васильович Громашевський, завжди веселий і дотепний, а Михайло

Костянтинович Даль, енциклопедично освічений, незмінно влаштував нам якийсь екзамен. Діапазон його інтересів був настільки непередбачуваний, що ми від тропічних хвороб Африки до Музею Пирогова під Вінницею мандрували разом з віршами Кіплінга і Блока. А знайдений у довідниках факт, якого не знав і Даль, обертався для нас новим екзаменом. І коли ми плутали імена поетів, а то й зовсім не знали, хто і коли написав черговий шедевр, Михайло Костянтинович, нарешті, розгублено розводячи руками, говорив: "А это мой опус". Такі бесіди заставляли нас працювати над собою, над своїм фаховим і культурним рівнем.

"А в нашій бібліотеке", - розповідав я на кафедрі..." - говорив бувало професор М.К.Даль, знають, скільки пам'яників Пирогову побудовано за межами України. Це ж він навчив нас (допоміг книгами, документами), як найкраще поставити виставку до чергової річниці від дня народження великого Пирогова. Не просто то була виставка творів Пирогова і робіт про нього, а великий пошук ілюстрованих матеріалів, листування з болгарськими і польськими колегами, висвітлення нових матеріалів і по-новому.

Бібліотекар допомагав читачам, читачі - бібліотекарю.

"Це ж наша бібліотека" - не від однієї родини медиків чули ми ці слова. Людмила Петрівна Даниленко, доцент, акушер-гінеколог, її чоловік, кандидат медичних наук Сапсай Володимир Іванович, який ось уже 40 років наш активний читач, і сину своєму передали естафету медика-читача.

А Федір Петрович Трінус прийшов у бібліотеку, коли працював над кандидатською, потім докторською дисертацією. Його син, Костянтин Трінус, доктор медицини, професор Вюрцбургського університету, не тільки працював у бібліотеці, але й зараз приносить і привозить звідусіль книги для поповнення фондів.

Родина Крижанівських, батько, син, донька завжди були нашими активними читачами і зараз з далекої Америки ми отримуємо книги Володимира Крижанівського з автографом. І таких прикладів можна привести багато.

Родина гомеопатів: Д.В.Попов, Т.Д.Попова, А.Попов не тільки читачі бібліотеки, але й часто проводять у бібліотеці конференції та семінари. І з нагоди 90-річчя і 100-річчя від дня народження Дем'яна Володимировича Попова конференції проходили в нашій бібліотеці.

Я пишу лише про тих, з ким пощастило зустрітися в далекі 60-70 роки і кому й сьогодні не байдужа доля бібліотеки.

З яким пієтетом відносився до бібліотеки академік Василь Павлович Комісаренко, наш активний читач у 50-х, 60-х, 70-х роках. А коли ми звернулись до нього з проханням провести семінар директорів бібліотек науково-дослідних інститутів і обласних бібліотек на базі бібліотеки Інституту ендокринології, він сам виступив перед нами і нікому не доручив провести навіть екскурсію по інституту. Не дивно, що і сином своїм - професору І.Комісаренку і члену-кореспонденту АМН С.Комісаренку передав він свою любов до медицини і книги.

Таким було відношення до бібліотеки і у Андрія Петровича Ромоданова, директора Інституту нейрохірургії, Героя Соціалістичної праці. А я пам'ятаю його, коли він ще працював над дисертаціями. Він любив книгу, бібліотеку, не тільки допомагав нам, але коли постало питання про реорганізацію бібліотеки інституту у відділ наукової медичної інформації - прийшов сам до "своєї бібліотеки", і сказав, що без погодження з нами ніяких реорганізацій роботи не буде. Такі люди завжди знали, що бібліотека - це поняття вічне. А. Ромоданов постійно відгукувався на всі бібліотечні прохання і заходи, і безпосередньо, незважаючи на величезну зайнятість, знаходив час для творчих зустрічей з бібліотекарями.

Особливо хочу відмітити з-поміж дорогих наших читачів Костянтина Федоровича Дупленка, який більше 30 років до останніх днів свого життя майже щоденно приходив до "своєї бібліотеки" не тільки як читач, а як консультант бібліографічних показчиків, що вийшли в світ під його науковим редакторством (безкоштовним!). Він вчив нас любити

історію медицини, медичну бібліографію. Завдяки його розповідям і коментарям за простою каталожною картошкою перед нами поставали живі класики медицини, медичні школи, відкриття і перші здобутки охорони здоров'я, які зародилися в Україні. Поради і консультації Костянтина Федоровича перетворились у цікаві наукові лекції, бесіди без повчань і нотаций. Це була плідна, творча співпраця, яка поклала початок глибокому вивченню матеріалів історії медицини України бібліотечними працівниками. Тільки завдяки К.Ф.Дупленку вийшла серія бібліографічних покажчиків: "Здравоохранение Киева и Киевской области", "История медицины и здравоохранения Украины", "Медицинские работники Украинской ССР, удостоенные почетных званий", "Н.Д.Стражеско" та ін. Своім святим обов'язком ми вважали проведення в бібліотеці в 1999 р. конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження К.Ф.Дупленка.

Теперішня праця над бібліографічним словником "Медицина в Україні. Видатні лікарі" неможлива була б без допомоги наукового консультанта професора Юрія Дупленка, сина К.Ф.Дупленка, та С.М.Старченка, постійних читачів бібліотеки. А ґрунтовну велику рецензію на цю працю написав читач бібліотеки з 1960 р., тепер академік АМН, член-кореспондент НАН України Любомир Антонович Пиріг, один з небагатьох, хто завжди і неодмінно говорив і писав українською мовою, як Сергій Сергійович Дяченко, Петро Степанович Мошчич. І це був урок національної самосвідомості, бо як сяяли очі в професора С.Дяченка, коли він доручав нам і ми знаходили, скільки і коли найбільше видавалось медичних журналів українською мовою. Це завжди цікавило і Л.Пірога. Тоді ми, ще зовсім молоді бібліотекарі, не усвідомлювали їх патріотизму, але мені особисто дуже подобалось розмовляти українською, бо ще не була зрусифікованою повністю на той час.

Бібліотека, наскільки мені відомо, дуже мало допомагала Миколі Михайловичу Амосову, бо коли він і працював у бібліотеці, то від допомоги консультантів відмовлявся, але завжди відгукувався на наші прохання. "Перед врачами выступать не буду и не просите, а перед библиотекарями обязательно выступлю, если это им интересно" - це дослівно, коли я запрошувала його виступити. І яке це було свято для бібліотечних працівників міста, коли він виступав перед нами в тодішньому Жовтневому палаці, де проходив "університет бібліотечного працівника"! Мені пощастило і нещодавно почути його схвальне слово про бібліотеку: "Я удивляюсь, как вам удается столько добывать литературы" ... І його донька, професор Катерина Амосова - наш постійний читач.

А запитайте в бібліотекарів, чому їх усмішка така красиво-стандартна? То чи не більшість з них були пацієнтами тепер уже зав.кафедри ортопедичної стоматології Валерія Степановича Оніщенка, який працював майже щоденно в бібліотеці і ніколи не відмовляв у допомозі.

Івана Сергійовича Чекмана, лікаря і фармаколога, члена-кореспондента НАН і АМН, відомого далеко за межами України, знає кожен бібліотекар, бо він завжди дарує бібліотеці і працівникам свої книги, бо приходить у бібліотеку вже понад 30 років, як у свій рідний дім.

А ще хотілося б згадати тих, в кому посада і чиновництво не згубили читача, того, якого ми знали і бачили "до того...", або "після того". І коли мені, вже директору, співробітники доповідають, що в суботу працював заступник міністра, академік, директор інституту чи управління - я знаю, що вони працювали в бібліотеці і до того, як зайняли відповідну посаду.

І до таких чиновників завжди можна було прийти і знайти розуміння бібліотечних проблем. Це П.Отрощенко, В.Туманов, В.Гирін, О.Авраменко, А.Касьяненко, А.Картиш, Л.Некрасова, Л.Жданова, М.Опанасенко, І.Шумада, В.Братусь, А.Сердюк, П.Пережестенко, В.Передерій, Ю.Вороненко, Є.Горбань, В.Марієвський. А яку неоцінену допомогу ми завжди отримували від заступника міністра охорони здоров'я в 1973-1978 рр. Криштопи Бориса Павловича, тепер професора, зав.кафедри управління організації охорони здоров'я, нашого постійного читача і консультанта.

Книга, бібліотека - найнеобхідніші для лікаря, який бореться за життя людини. Це розуміє головний лікар швидкої медичної допомоги м. Києва Вершигора Анатолій Васильович. З його ініціативи в 1993 р. було проведено спільну нараду-семинар працівників станцій швидкої медичної допомоги та медичних бібліотек. І коли молодий анестезіолог Юрій Баран, маючи аналогів хвороби пацієнта в Києві та й в Україні, вже 3,5 роки веде боротьбу за життя хворого і знаходить для себе матеріал у зарубіжній літературі, відчуваєш знову необхідність твоєї роботи. І тільки не можеш збагнути одного: чому і як треба боротися з державою за виживання бібліотеки? Чи прийде той час, коли кожен чиновник, від якого залежить фінансування і енергопостачання бібліотеки, скаже: "Це ж наша бібліотека".

І ще теплі слова подяки треба сказати на адресу планово-фінансового відділу Міністерства охорони здоров'я, особливо Свистун Марії Михайлівні, Ярової Валентини Юхимівни, Кирик Лариси Миколаївни, Баранової Тетяни Федорівни, які завжди з розумінням ставились до проблем бібліотеки.

Уяву захоплює один лише перелік неординарних постатей, які дихали повітрям бібліотеки: В.Фролькіс, Я.Фрумкін, Ю.Квітницький-Рижов, І.Матяшин, А.Пелещук, Д.Калюжний, С.Лаврик, О.Хохол, І.Курилін, І.Богданов, М.Зайко, К.Терновий, Р.Кавецький, Л.Медвідь, Д.Панченко, Д.Чеботарьов, П.Шупик, О.Коломійченко, О.Грицюк, І.Безвершенко, В.Боримський. Яків Павлович Фрумкін і Лев Васильович Громашевський впродовж всього життя користувалися бібліотекою, маючи власні книгозбірні, які заповіли нам, і сьогодні це надзвичайно цінні колекції Державної наукової медичної бібліотеки. Своє 90-річчя Л.Громашевський відзначав у бібліотечі, де біля книжкової виставки своїх творів давав інтер'ю для телебачення. Завжди працює над книгою його дружина професор Л.Громашевська.

Не могу не назвати тих читачів, які ніколи не поривають зв'язків з бібліотекою і постійно слідкують за новими знаннями в своїй галузі. Це - Ю.Бернадський, Ю.Биць, Д.Кривченя, В.Земсков, В.Барабой, К.Синяк, Р.Процюк, Н.Горчакова, О.Дудіна, Н.Гойда, Є.Коханевич, Л.Калюжна, В.Войтенко, Д.Заболотний, Т.Куриліна, К.Веремієнко, М.Кодола, Л.Штанюк, І.Зозуля, О.Євдошенко, В.Ковган, Є.Мачерет, В.Голота, Б.Лазаретник, О.Гіріна, В.Поворознюк, Ф.Піддубний, Я.Сольський, В.Власенко, П.Козінцева, Є.Подрушняк, В.Саєнко, С.Волосюк, Ф.Тишко, В.Широбоков і цьому переліку немає кінця - щорічна відвідуваність бібліотеки читачами сягає 240-250 тисяч.

І ще про один красномовний факт хотілося пригадати сьогодні. Коли в 1976 році міністр охорони здоров'я Анатолій Юхимович Романенко організував "університет для керівних кадрів", то місцем його проведення стала наша бібліотека. І кожної останньої суботи місяця в бібліотечі читались лекції з найактуальніших проблем медицини відомими спеціалістами, директорами науково-дослідних інститутів. Мені пощастило за 6 років існування університету побачити і почути голос медичної еліти не тільки України, а й колишнього Союзу, зокрема міністрів охорони здоров'я Б.Петровського, Є.Чазова. А найцікавіше було слухати виступи читачів бібліотеки - Ю.Кундієва, В.Карпенка, А.Фролова, І.Шумади, Є.Гончарука, Л.Пирога, А.Позмогова, В.Козлюка, М.Амосова, В.Скока, М.Шандали, З.Шкіряк-Нижник, О.Шалімова, І.Усїченка, В.Неділька, Г.Книшова, В.Сидельникова, О.П'ятака, А.Ромоданова, М.Руднева, Ю.Фещенка.

"Це ж наша бібліотека" - говорить по телефону своєму бухгалтеру Михайло Васильович Лобода, коли в скрутний для бібліотеки час я звернулась до нього за фінансовою допомогою. Він, доктор наук, професор, багато працював у бібліотечі, а зараз очолює "Укрпрофздоровницю". Нехай це не така і велика сума 5 тис. гривень, але ж держава виділила тоді лише (!) 24 тис.грн. на передплату медичних журналів. І коли на допомогу своїй бібліотечі прийшли читачі і змогли допомогти - це найкращий подарунок бібліотечі.

Наш давній постійний читач, а тепер начальник Центрального військового госпіталю,

генерал Бойчак Михайло Петрович, перерахував 2 тис. гривень на придбання літератури, директор Борщагівського хімфармазаводу Л.Беспалько - 7 тис. грн., директор фармацевтичної фірми "Дарниця" В.Загорій - 2 тис. грн., генеральний директор консорціуму "Біополіс" М.Колбун - 800 грн, а при безпосередній підтримці заступника міністра А.Картиша по 10 тис. гривень перерахували заст.голови Державної інспекції з контролю якості лікарських засобів Ф.Кашперська, в.о. голови Фармкомітету П.Середа, голова Комітету з питань імунологічних препаратів О.Сельнікова.

Спіженко Юрій Прокопович, академік, депутат Верховної Ради, в минулому міністр охорони здоров'я, завжди з розумінням ставився до проблем бібліотеки. Людина державного мислення, книголюб і книгознавець, в найскрутніший для бібліотеки час у 1998 р. допоміг бібліотеці виїти з клопотанням до уряду і погасити борг у сумі 90 тис. гривень. А борг виник тому, що ми не могли залишити своїх читачів без нової інформації, і, маючи багаторічні ділові стосунки з "Союздруком", оформили передплату періодичних видань з обіцянкою розрахуватись пізніше.

Найбільшу фінансову допомогу отримала бібліотека від Фармакологічного комітету, коли його очолювала Надія Іванівна Шарикіна, постійний читач бібліотеки. Її розуміння важливості зарубіжної інформації для медиків України дало змогу на виділені в 1994-1997 рр. кошти передплачувати іноземні журнали на суму 252609 доларів. (І ніякої валютної підтримки зараз, коли очолює Державний фармакологічний центр О.Стефанов.)

Завжди знаходила бібліотека підтримку від В.Туманова, В.Поканевича, головних лікарів ТМО, зокрема М.Салюти, В.Загороднього, І.Чермака, медичного об'єднання "Медбуд" Ю.Поляченка, тепер заступника міністра.

Безкоштовно надходять до бібліотеки всі медичні журнали, які видаються в Україні, бо в складі редколегії - наші читачі. І як не боляче, але й неймовірний факт не можу замовчувати. Людина відома в медицині і достойна очолює редколегію чи не єдиного журналу, який не надсилається в бібліотеку безкоштовно, мабуть тому, що бібліотека не стала в житті цієї людини "своєю".

Велику допомогу завжди отримує бібліотека від Юрія Миколайовича Коваленка - АО "Телеоптик" - АТ "Медицина України" в справі видавничій. Біобібліографічний словник "Медицина в Україні. Видатні лікарі" ч. I. вийшов у 1997 р.

"Це ж наша бібліотека" - лейтмотив допомоги літературою, яку ми отримуємо від українських лікарів Америки, Канади, Австралії, від людей, яким небайдужа доля України, доля медицини в Україні.

Посол Канади Франсуа Маттіс в бібліотеці.

І хоч вони не читачі нашої бібліотеки, але не можу не назвати тих, хто найбільше нам передали книг і журналів: Павло Джуль, Григорій Малиновський, Ігор Галарник, Павло Пундій, Ігор Гаук, Марія Фішер-Сліж.

Президент Світової федерації українських лікарських товариств Павло Джуль і Павленко Р.І. на Міжнародному Конгресі СФІЛТУ, м.Львів, 2000р.

Миколайович Щербак, відомий письменник, лікар, який працював у бібліотеці над кандидатською і докторською дисертаціями, посол України в Ізраїлі, США, тепер в Канаді, у 1996 р. надсилав в бібліотеку листа з США з пропозицією про оснащення Державної наукової медичної бібліотеки новою технологією і компакт-дисками з матеріалами американських медичних журналів. "Вважаємо, що найкращим місцем для використання цієї технології та зазначених компакт-дисків могла б бути Ваша бібліотека, як центр розповсюдження медичних знань в Україні. Завжди з повагою і

І серед них лише Павло Ангелуца - колишній читач бібліотеки, який нині постійно проживає в Австралії і систематично надсилає літературу в свою бібліотеку.

Я згадую, як десь в 60-ті роки працював у нас майже щоденно Ангел Попов, аспірант з Болгарії. Він запросив мене, тоді ще рядового бібліографа, на захист своєї дисертації, а потім на банкет, який проходив у Болгарському посольстві і відреккомендував мене: "Это с нашей медицинской библиотеки".

Наші читачі не забувають про свою бібліотеку і тоді, коли професійно з нею не зв'язані. Юрій

Ігор Галярник (США) після лекції в бібліотеці (травень 2001 р.)

Ігор Гаук - президент канадсько-українського фонду "Освіта".

побажаннями успіхів - посол Ю.Щербак". І ще в іншому листі: "... надсилаю Вам зазначену приставку і 6 компакт-дисків. Дякую за запрошення відвідати нашу бібліотеку. Якщо матиму час, то влітку під час відпустки завітаю до Вас. З повагою і побажаннями успіхів, - посол Ю.М.Щербак".

"Що я можу зробити для нашої бібліотеки?" - завжди звертається з незмінним запитанням кандидат медичних наук і журналіст, наш читач Юрій Григорович Віленський. Його публікації про бібліотеку в газетах допомагають не тільки медикам орієнтуватися в безмежному морі

інформації, а й сприяють зростанню іміджу бібліотеки.

Зігріває бібліотекаря думка постійних читачів, що бібліотека - це не просто їх улюблене місце роботи, а важлива культурно-освітня, наукова, інформаційна установа, в якій творчий процес ніколи не завершується, установа, якій читачі з радістю дарують написані ними монографії, дисертації, методичні матеріали. (Але це вже матеріал для окремого висвітлення).

На моє глибоке переконання людина, яка присвятила себе медицині, - всебічно освічена, обдарована, інтелігентна і висококультурна, бо все життя її професійну діяльність супроводжує Її Величність Книга.

5 жовтня 2000 р. урочисто і святково проходила в нашій бібліотеці науково-практична конференція "Актуальні питання розвитку бібліотечної справи", присвячена 70-річчю Державної наукової медичної бібліотеки. Були запрошені читачі бібліотеки, директори обласних наукових медичних бібліотек і бібліотек медичних вузів, директори київських бібліотек всіх систем і відомств, представники МОЗ, Управління охорони здоров'я Київської міської держадміністрації, представники міжнародних організацій, з якими співпрацює бібліотека. Зала не могла вмістити всіх бажаючих - в урочистостях взяло участь понад 200 чоловік, а 177 співробітників відзначили 70-річчя бібліотеки напередодні.

Визнаний аргентинський поет, директор Національної бібліотеки Аргентини Хорхе Луїс Борхес писав: "І уявляв собі я рай, схожим на бібліотеку" - таким раєм був той урочистий день і створили його наші дорогі читачі, колеги, високоповажні гості, бо не могла б наша бібліотека стати культурним, освітнім, інформаційним центром без їх допомоги.

На цьому святі книги, святі знань, святі нашої духовності першим був запрошений до слова Микола Михайлович АМОСОВ, людина-легенда, академік і наш читач. Він відзначив неocenену роль такого осередку знань, яким є наукова медична бібліотека в справі інформаційного обслуговування медичних працівників, підвищення професійного рівня медиків і побажав бібліотеці і її працівникам вистояти в тяжких економічних умовах. А в дарунок передав до фонду дві останні книги з дарчим написом.

Схвилюваним і теплим був виступ БРАТУСЯ Василя Дмитровича, професора, хірурга, колишнього міністра охорони здоров'я, який в 1971 р. перерізав стрічку, коли бібліотека відкрила свої двері для читачів в новому приміщенні. Поздоровляючи ювілярів зі святом, він відзначив, що для багатьох спеціалістів-медиків бібліотека стала по-справжньому рідним домом і лікарі в неоплатному боргу перед нею. Він висловив надію, що молоді лікарі, які дають клятву Гіппократа, згідно з якою треба постійно підвищувати свої професійні знання, також приходитимуть в бібліотеку, як в свій рідний дім.

Читач бібліотеки з 40-річним стажем, академік, президент Світової федерації Українських лікарських товариств Любомир Антонович ПИРІГ, підкреслив одвічну цінність книги, процитувавши рядки вірша І. Франка:

Книги - морська глибина,
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить.

А також побажав бібліотеці, щоб в її фондах спеціалісти знаходили завжди такі "перли", які знаходить він і сьогодні.

З захопленням зустріли присутні слова заступника Міністра охорони здоров'я Юрія Володимировича ПОЛЯЧЕНКА про подарунок бібліотеці автомобіля.

РАДЗИХОВСЬКИЙ Анатолій Павлович, заслужений діяч науки і техніки, заслужений художник України, доктор медичних наук висловив подяку всім працівникам бібліотеки за їх невтомну працю в справі накопичення і розповсюдження медичних знань та оголосив, що свою виставку картин, яка зараз експонується в бібліотеці, присвячує ювілею ДНМБ. До речі, ця виставка в бібліотеці вже 120, а перша - Малюють наші

діти" відкрилась в далекому 1974 р.

ЗАГОРОДНІЙ Володимир Васильович, давній читач бібліотеки, перший заступник начальника управління охорони здоров'я Київської міської державної адміністрації не тільки привітав, а й виконав почесну місію міського голови О. Омельченка і вручив нагородні знаки та годинники таким співробітникам бібліотеки: Згурській О.С., Кудрицькій Л.М., Павленко Р.І., Харченко Н.С., Чернявській В.О.

САЛЮТА Михайло Юхимович, депутат міської Ради, головний лікар Харківського ТМО привітав колектив і оголосив про переведення на рахунок бібліотеки 1000 грн., наголосивши на тому, що медики ще недостатньо допомагають бібліотеці. Такою ж сумою і дарчими книгами начальника військового госпітала генерала БОЙЧАКА Михайла Петровича вітав бібліотеку його представник Г. Петров. (Давній і постійний читач бібліотеки М. Бойчак знаходився у відраженні).

Відомий в Україні і далеко за її межами лікар гомеопат Тетяна Дем'янівна ПОПОВА щиро дякувала колективу бібліотеки за доброзичливе ставлення до товариства гомеопатів та збирання літератури в скрутні часи.

ЧЕКМАН Іван Сергійович, член-кореспондент АМН України, професор і постійний читач бібліотеки, вітаючи колектив з ювілеєм, подарував бібліотеці свою 36 книгу "Фітотерапія" з автографом, а свою 37 книгу обіцяв подарувати кожному бібліотекарю. А професор кафедри і наш читач з 30 річним стажем Надія Олександрівна ГОРЧАКОВА привітала співробітників бібліотеки власними віршами.

ІВАНОВ Сергій Володимирович, в.о. начальника військової медичної академії в своєму вітанні відмітив велику роботу бібліотеки у підготовці військових лікарів та науковців, наданні допомоги в формуванні власної бібліотеки Академії.

КОВАЛЕНКО Юрій Миколайович, директор інформаційно-видавничого об'єднання "Медицина України" пообіцяв, що невдовзі побачить світ 2-й випуск біобібліографічного словника "Медицина в Україні. Видатні лікарі". Тільки завдяки спонсорській допомозі цього об'єднання багаторічна праця бібліотеки стала відомою для широкого кола медиків.

ІСАЄВИЧ Ольга Володимирівна, виконавчий директор Українсько-американського фонду "Сейбр-Світло" (Львів), з яким бібліотека співпрацює з перших днів його заснування, привітала колектив, висловила подяку і надію на подальше співробітництво.

З щирим і теплим привітанням звернувся до співробітників бібліотеки наш постійний читач Костянтин Федорович ТРИНУС, професор Вюрцбурзького університету і подарував нові книги, вітчизняні і зарубіжні до фонду бібліотеки.

ТАРАСЕНКО Ірина Валентинівна від імені ТМО Ленінградського району привітала всіх і побажала, щоб завжди бібліотека залишалась осередком культурного надбання медичної спільноти.

ДУДІНА Олена Олександрівна, як давній читач бібліотеки, а тепер представник Українського інституту громадського здоров'я побажала колективу наснаги у благодійній справі - поширенні наукових знань, формуванні нової генерації лікарів-науковців.

А коли піднявся на трибуну найстаріший читач бібліотеки, професор Юрій Йосипович БЕРНАДСЬКИЙ, його зустріли тривалими оплесками. Він не тільки любить нашу бібліотеку, цінує бібліотечну професію, бо й сам колись працював бібліографом в Москві і склав фундаментальний бібліографічний покажчик з стоматології й вважає бібліотеку храмом науки, інститутом довічної освіти.

Висока оцінка роботи бібліотеки прозвучала і у виступах наших колег-директорів бібліотек м. Києва, обласних наукових медичних бібліотек, представників громадськості.

Хотілося б звернути увагу на виступ письменника, літературознавця, виконавчого директора Ліги українських меценатів Михайла Федотовича СЛАБОШПИЦЬКОГО, який високо оцінив освітню і культурну діяльність бібліотеки. Справа в тому, що бібліотека разом з Національною спілкою письменників проводить цікаві літературні заходи, пропагуючи українську культуру, літературу. Це і творчі вечори сучасних українських письменників і поетів (Г. Чубач, Ю. Щербака, І. Драча, Д. Павличка, П.

Засенка, Олега і Ярослава Черногузів та інших), і тих, що відійшли у вічність (С. Тельнюка, Григорія і Григора Тютюнників), а також традиційно в січні постійні вечори класика української літератури і лікаря за фахом Степана Руданського. Високо оцінюючи цю діяльність бібліотеки М. Слабошпицький нагородив грошовою премією (по 400 гр.) 5 співробітників бібліотеки.

Зворушливим було привітання директора Білоруської республіканської наукової медичної бібліотеки ГОРЕЛОВОЇ Євгенії Філімонівни, яка вважає нашу бібліотеку своєю старшою сестрою і широко вдячна за постійну допомогу.

Щирі привітання з нагоди ювілею нашої бібліотеки надійшли від Голови канадсько-українського проекту "Освіта" Ігоря ГАУКА, Американського міжнародного Альянсу охорони здоров'я, директора Британської Ради в Україні Майкла БЕРДА, Державної медичної бібліотеки Росії, ВУЗів та науково-дослідних інститутів України.

Наведу деякі рядки з частини привітань:

Зокрема в привітанні Ігоря ГАУКА є такі слова: "Протягом важких часів, що переживає Ваша країна, Ви доклали героїчних зусиль для підтримки діяльності бібліотеки. Я задоволений тим, що Канадсько-український проект "Освіта" знайшов можливість допомогти бібліотеці у забезпеченні кращого доступу до світової медичної літератури". Він назвав нашу бібліотеку перлиною серед медичних бібліотек Європи, яка потребує захисту та підтримки.

"Вагомі здобутки красномовно свідчать про значний внесок колективу бібліотеки у скарбницю української медицини, у формування високоосвічених і талановитих вітчизняних спеціалістів".

/ Голова товариства Червоного Хреста України
І.Г.УСІЧЕНКО /

"Ми з вдячністю згадуємо про ту допомогу, яку отримували від вас, коли наш музей тільки створювався. Сподіваємось, що дружні контакти наших двох колективів завжди будуть міцними і плідними".

/ Директор Національного музею медицини,
професор О. ГРАНДО /

"Накопленний вами багаж являється більшим научним потенціалом, откриваючим нові горизонти в медичній науці, визначаючим шляхи наукового пошуку і дозволяючим йти далі по шляху наукового прогресу".

/ Руководитель хирургического отдела клиники
Института эндокринологии обмена веществ, член-
корреспондент АМН Украины, профессор
И.В. КОМИССАРЕНКО /

"Завдяки вашому досвіду, сумлінності і творчій праці медична наука в державі, та зокрема військово-медична наука, навіть у сучасних складних умовах існує і робить впевнені кроки вперед".

/ Начальник Української медичної Академії
генерал-майор медичної служби В.В. ПАСЬКО /

"Являясь одной из ведущих библиотек, вы хорошо известны за рубежом своей деятельностью по сотрудничеству с мировым библиотечным сообществом. Значимость огромного созидательного труда славного коллектива Библиотеки трудно переоценить".

/ Директор Государственной Центральной научной
медицинской библиотеки России Б.Р. ЛОГИНОВ /

"Бажаємо Вам і Вашому колективу і надалі зберігати невтомну енергію новаторського пошуку, благородство поривів, притаманні Вам компетентність і професіоналізм, а також оптимізм і віру в краще майбутнє".

/ Ректор Національного медичного університету
ім. О.О. Богомольця, академік НАН України та АПН
України Є.Г. ГОНЧАРУК /

"Мені особливо приємно, що в цей знаменний день я можу згадати і про роль Британської Ради в Україні у справі забезпечення працівників інформаційно-бібліотечного сектора і зокрема Державної наукової медичної бібліотеки України найкориснішою професійною інформацією і знанням, у тому числі зі Сполученого Королівства.

... Британська Рада в Україні забезпечить передплату "Британського медичного журналу" на наступний рік для Державної наукової медичної бібліотеки".

/Майкл БЕРД, директор Британської Ради в Україні.
Аташе з питань культури Посольства Великої
Британії в Україні/

"Ваша бібліотека на протязі 70 років свого існування є головною установою бібліотечного та інформаційного забезпечення спеціалістів у галузі медичної науки та охорони здоров'я".

/Директор інституту ендокринології та обміну
речовин ім. В. Комісаренка АМН України
М.Д. ТРОНЬКО/

"Важко переоцінити вагомий внесок, зроблений Вами у світову скарбницю медичної науки і охорони здоров'я. Це цілюще джерело знань для багатьох вчених та лікарів світу".

/Ректор Буковинської державної медичної Академії
В.П. ПІШАК/

"Ювілей нашої бібліотеки - це свято всієї медичної громадськості України".

/Директор інституту травматології та ортопедії
Г.В. ГАЙКО/

"Ми високо цінуємо участь Ваших провідних фахівців у справі підготовки кваліфікованих кадрів для бібліотечних закладів країни. Сподіваємося на подальшу плідну співпрацю Бібліотеки з Київським Національним університетом культури і мистецтв".

/Ректор Національного університету культури і
мистецтв України, професор М.М. ПОПЛАВСЬКИЙ/

"Ваша бібліотека добре відома в Україні та за її межами бібліотечно-інформаційними послугами, що надаються медичним працівникам, своїми багатими фондами, новаторськими підходами до вирішення проблем покращання бібліотечно-інформаційного обслуговування громадян".

/Президент Української бібліотечної асоціації
В.С. ПАШКОВА/

"Колектив професіоналів-однодумців, згуртований під прапором культури, не втратив свої найкращі здобутки і в скрутному вирі непростого сьогодення. Всі ці роки розвиток охорони здоров'я спирався на могутній мур світової та вітчизняної наукової думки, що збиралася, зберігалася, опрацьовувалася та доводилася до відома численних користувачів з незмінною повагою та любов'ю".

/Директор ТМО Ленінградського р-ну м. Києва
Д.Ф. ПОДКОВСЬКА/

"Скарбниця знань, яку ви створюєте, служила і служить не одному поколінню медиків. Без неї немислима праця лікаря".

/Директор Львівського інституту спадкової
патології О.З. ГНАТЕЙКО/

"Долгое время нас связывают тесные дружеские и деловые узы. И сегодня весь коллектив Московского бюро "Lange & Springer" желает бодрости духа, здоровья Вашим сотрудникам".

/Peter HELFERICH/

Peter HELFERICH, читачі та співробітники бібліотеки під час конференції.

"Колектив Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського найщирішим чином вітає Вас, своїх колег-однодумців, активних подвижників нових прогресивних, гуманних ідей і концепцій з 70 річним ювілеєм. Ви - співробітники унікальної та особливої бібліотеки, оскільки її працівники, ніби теж, як і лікарі, дають клятву Гіппократа, що тісно переплітається із п'ятьма законами бібліотекознавства... Ви поставили собі глобальну мету - допомогти медичним працівникам забезпечити охорону здоров'я населення України, сприяти продовженню повноцінного, довгого, здорового життя і продуктивній діяльності людей, які мешкають у нашій державі".

/Генеральний директор НБУВ, академік НАН України
О.С. ОНИЩЕНКО/

"Своєю працею, творчим натхненням Ви заслужили повагу і низький уклін".

/Завідувач міського відділу охорони здоров'я
Білоцерківської міської Ради народних депутатів
М.А. ТИЩЕНКО/

"Ви впродовж багатьох років тримаєте в центрі своєї уваги постійну працю над бібліографічними та біобібліографічними виданнями, які становлять неоціненний інструмент наукової роботи різних фахівців медицини. ... І нехай головна українська медична бібліотека, що вже дійшла віку мудрості, досягатиме справжнього кавказького довголіття, набираючи нової потужності і міці".

/Директор Інституту геронтології АМН України, член-кореспондент АМН України В.В. БЕЗРУКОВ/

"Державна наукова медична бібліотека робить все можливе та неможливе і залишається найважливішим осередком науково-медичної інформації, національної культури, методичним помічником медичним бібліотекам України".

/Ректор Харківського Державного медичного університету, академік А.Я. ЦИГАНЕНКО/

"Ваш заклад є скарбницею медичної літератури, символом освіченості і високої інтелектуальності лікарів та науковців-медиків нашої держави. Ваш заклад завжди сприяв формуванню лікаря як спеціаліста, як особистості.

Прогрес медичної науки був би неможливим без вашої установи".

/Директор Українського інституту громадського здоров'я, д.м.н., проф. В.М. ПОНОМАРЕНКО/

"Бажаємо колективу Державної наукової медичної бібліотеки України - зразковому Центру медичної освіти і скарбниці медичних знань - нових досягнень і звершень в ім'я благополуччя народу України і слави нашої Вітчизни".

/Віце-президент АМН України, президент Української Асоціації нейрохірургів, директор Інституту нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова академік Ю.П. ЗОЗУЛЯ/

Високу оцінку своєї діяльності отримала бібліотека від Міністра охорони здоров'я Віталія Федоровича МОСКАЛЕНКА.

В привітанні, яке зачитав заступник Міністра охорони здоров'я Ю.ПОЛЯЧЕНКО, зокрема, наголошується:

"Чимало славних сторінок в історії Державної наукової медичної бібліотеки, яка стала скарбницею не тільки професійної підготовки медичних працівників, а й духовної культури українського народу. ...Ваша установа відіграла надзвичайно важливу роль у формуванні і подальшому удосконаленні системи охорони здоров'я. ...Бібліотека робить значний внесок у розвиток пріоритетних напрямів медичної науки, впровадження нових медичних технологій у практику охорони здоров'я".

Всі наведені вище слова - це не тільки слова шани і вдячності, це і слова надії і віри в те, що наша бібліотека сприяє покращанню медичного обслуговування населення, є невід'ємною ланкою охорони здоров'я і несе відповідальність за найдорожче і найцінніше - здоров'я людини.

ВІТАННЯ ДО 70-РІЧЧЯ З ДНЯ ЗАСНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ

Академік АМН України М.М.Амосов

Міністр охорони здоров'я України
(1954-1956, 1969-1975 рр.) В.Д.Братусь

Заступник міністра охорони здоров'я України
Ю.В.Поляченко і
заступник начальника відділу науки МОЗ
України П.Р.Петрашенко.

Академік АМН України, читач бібліотеки з 1958 р. Л.А.Піріє.

Генеральний директор Національної бібліотеки України ім.В.І.Вернадського, академік О.С.Онищенко

Директор ДНМБ Р.Павленко відкриває презентацію фонду "Сейбр-Світло". В президії посол США Стівен Пайфер, Мері Крюгер (США), заступник голови Київської міськради Загородній В.

КНИГА У ФОРМУВАННІ ВЧЕНОГО

Член-кореспондент НАН України, АМН України, АМН Росії, заслужений діяч науки і техніки України, професор ФРОЛОВ А.Ф.

Мабуть багатьох із нас і у дитинстві, і у дорослому віці цікавило питання - "А як саме людина стає вченим?". Чи це "дар Божий", чи треба самому щось робити? Питання не просте і ще більш складна відповідь на нього. Перш за все тому, що вчена людина, а особливо вчений у справжньому розумінні цього слова - це не той, хто "озброєний" свідоцтвами, дипломами та посвідченнями з приводу закінчень учбових закладів або обрання у наукові товариства. Йому притаманні висока культура, інтелігентність, глибокі професійні знання, здатність власним розумом сприяти прогресу суспільства. Але до того, коли людина буде здатною до корисної суспільної справи саме на шляху науки, минає багато часу. І не того, що спливає безхмарно у дитинстві та наступних роках, а часу, що вщент заповнений напруженою, виснажливою працею, за якої людина забуває не тільки все навкруги, але й саму себе. І все це тільки заради одного - відкрити те, що ще нікому не відомо, зробити те, що ніхто до тебе не робив і, головне, віддати все це людям. В цьому житті і щастя справжнього вченого. Найчастіше це дається дуже і дуже нелегко. Людина, яка обрала для себе у житті шлях науки, повсякденно повинна бути готовою до боротьби

не тільки з невідомим у світі природи чи суспільства, але й з "дрібницями" життя, опонентами з кола її оточуючих. Пройде багато часу, доки сформується група однодумців, виростуть учні, що підуть далі шляхом Учителя. Все це потребує від вченого великого напруження психічних та фізичних сил, міцного характеру, одним з наріжних камнів якого є глибоке опанування знаннями, що здобуті та накопичені попередниками. Альберт Ейнштейн казав приблизно так, що я досяг всього в науці тому, що стояв на плечах таких титанів, як І.Ньютон та інші. Безперервність процесу пізнання, як і безперервність пошуку, неможлива без засвоєння знань попередників, їх критичного аналізу, поновлення і збагачення. Найбільш важливим знаряддям цього, невідомою ланкою та складовою частиною є книга.

Книга - велике надбання людства, що уможливило наш зв'язок із минулим, вона є міцним фундаментом сучасності і ліхтарем у майбутнє. Тільки завдяки їй відбувається спілкування вченого з розумом наших попередників, а ми передаємо власний досвід та творчі роздуми наступним поколінням вчених. Людина, яка не любить книгу, ніколи не буде справжнім вченим. Батьки дають людині життя, Бог - душу, книга збагачує розум, пробуджує думку та намагання творити. Книги завжди були носіями ідей. Недарма всі тимчасові господарі світу з авторитарною психологією починали своє правління із знищення книг, що суперечили їх поглядам, були носіями демократичних принципів чи навіть надруковані іншими мовами.

Книга, як і людина, існує в оточенні собі подібних, у близькому для неї "суспільстві" або "колективі". Відірвана від нього, вона втрачає головне своє призначення - служити людині, збагачувати її, здійснювати зв'язок між поколіннями вчених. Розвиток світової цивілізації нерозривно пов'язаний із створенням бібліотек - цих храмів книги і знань. За тисячоліття існування суспільства у книгах накопичені невичерпні багатства інтелектуальної праці людства, розібратись у яких навіть дуже освіченій людині майже неможливо, не кажучи вже про тих, хто тільки стає на шлях науки. Без допомоги справжніх фахівців бібліотечної справи, без їхньої любові до читача і книги, бажаним не вистачило би ані часу, ані терпіння дістатися потрібної інформації.

Я з великим хвилюванням згадую перші післявоєнні роки, коли після закінчення Житомирської середньої школи, студентом першого курсу Київського медичного інституту прийшов до читальної зали Республіканської наукової медичної бібліотеки, що розміщувалась по вул. Заньковецької. Незважаючи на тісноту приміщень, няковість хлопця з провінції та інші невеликі незручності, тепле ставлення всіх працівників бібліотеки, їх щире бажання тихо, ненав'язливо допомогти новачку швидше опанувати справжнім багатством книги, відразу створювало атмосферу і настрої родинності, посилювало бажання швидше дістатись визначних представників медичної науки і суспільного життя.

Умови роботи бібліотеки поступово кращали - приміщення по вул. Горького, вул. Л.Толстого, надбання статусу Державної наукової медичної бібліотеки, стрімко зростав її книжковий фонд і тільки одне залишалось незмінним у її співробітників - чуйність, доброзичливість, бажання бути корисним людям. Велика заслуга збереження цього настрою ветеранів колективу - Чернявської Валентини Олександрівни, Пелюсової Тамари Олексіївни, які більше 30 років віддають свої знання і душу роботі у бібліотеці.

Все своє свідоме життя присвятила цій нелегкій справі її керівник - Павленко Раїса Іванівна, завдяки якій ця освітня установа стала одним з найкращих не тільки в Україні, але й у державі зарубіжжя. Глибокі знання, людяність, природна розсудливість і, нарешті, жіноча чарівність - все це протягом багатьох років віддавалось і віддається без огляду людям, читачам керованої нею бібліотеки. Добрі справи повертаються добром до них, працівників бібліотеки, наших поплічників у великій справі боротьби за здоров'я людей.

Спасибі Вам за Вашу нелегку і неоцінну працю, за те, що Ви продовжуєте велику справу - збереження та примноження скарбів наукової думки.

Юрій ВІЛЕНСЬКИЙ

Кандидат медичних наук, журналіст

Ї ВЕЛИЧНІСТЬ - МЕДИЧНА КНИГА

Від присмерків до світла ... Це вектор намагань шляхетного зібрання медичних видань - відомої лікарської бібліотеки на вулиці Л.Толстого в Києві й водночас, назва однієї з останніх праць видатного терапевта академіка Миколи Дмитровича Стражеска в часописі "Лікарська справа", примірники якого зберігаються саме тут.

Який же він, літопис бібліотеки? Ініціює зібрання літератури на базі фондів Київського медичного інституту й Київського інституту вдосконалення лікарів згідно з наказом НКОЗ України за № 128-а від 6 листопада 1930 року. Вже в довоєнні часи бібліотека стає вагомим і пріоритетним осередком медичних знань: понад 250 тис. примірників. А серед читачів відомі вчені-медики М.Д.Стражеско, О.П.Крилов, В.Ю.Чаговець, Б.М.Маньковський, М.С.Спіров, І.М.Іщенко та інші.

У роки війни фонди, каталоги, скарбниці медичної літератури було повністю знищено. Вже у 1944-у, за сприяння відомих бібліотек великих міст СРСР, починається відродження українського осередку медичної думки. Зокрема, тисячі книг та періодичних видань, із власних зібрань, подарували професори Л.В.Громашевський, Я.П.Фрумкін, Т.Ф.Писемський. З цього починалася унікальна "Медична Україніка" фахових видань (книги з питань медицини, презентовані бібліотеці авторами).

У грудні 1969 року бібліотека одержала приміщення по вулиці Толстого - колишній маєток легендарних українських меценатів Терещенків. У 1971 році бібліотека стає національним книгосховищем медичної літератури і водночас республіканським науково-інформаційним центром для вчених, практикуючих лікарів.

Щорічно до книгосховищ бібліотеки надходить 45-50 тис. примірників книг, журналів, газет. Ось чому фонди ДНМБ складають нині понад 1,5 млн. різних видань - від стародруків ХУІ-ХУІІІ ст. до найновіших публікацій 35 мовами світу. Гордістю бібліотеки є, приміром, "Epitome" рідкісна інкунабула Андреаса Везалія "De hyniani corporis fabrica" (1582 р. видання), написана латиною. Гіппократ і Гален, Авіценна і Гарвей, М.Пирогов і С.Боткін, І.Мечников та І.Павлов ... Читач має змогу перегорнути сторінки праць класиків медицини. Тут зберігаються праці відомих українських медиків - В.Високовича, В.Образцова, В.Філатова, Ф.Яновського, Д.Заболотного, велетнів світової медичної думки Л.Пастера, Р.Коха, Т.Більота та інших. Можна переглянути збірки "Военно-медичного журналу" (1823), "Врача" (1882), "Врачебно-санитарной хроники Киевской губернии" (1904), перших українських медичних видань радянських часів - "Українські медичні вісті", "Профилактическая медицина", "Шлях до здоров'я", а також сучасні реферативні та бібліографічні видання.

А щоб ці стіни завжди були гостинними, багато років докладає великих зусиль директор ДНМБ заслужений працівник культури України Раїса Іванівна Павленко. Прощу її поділитися своїми досягненнями, враженнями, планами.

- "Нині стає беззаперечно зрозумілим, що прогрес охорони здоров'я безпосередньо залежить від рівня управління цією складною ієрархічною системою, - зауважує Раїса Іванівна. - У нашій бібліотеці зібрано і систематизовано понад 71 тис. описів документів про становлення і розвиток лікувально-профілактичної, спеціалізованої медичної допомоги, охорони материнства і дитинства, санітарно-епідемічної роботи тощо. Завдяки

зусиллям бібліотеки й творчому внеску таких фахівців, як, зокрема, К.Ф.Дупленко, С.М.Старченко, видано два томи покажчика - "Медичні працівники України, удостоєні почесних звань" (готується третя частина), і біобібліографічний словник "Медицина в Україні. Видатні лікарі. Кінець ХУІІ - перша половина ХІХ ст."

Ми видаємо анотовані покажчики з 32 спеціальностей, анотовані списки нових надходжень на теми: "Кадри", "Сімейний лікар", "Диспансеризація", "Соціальні та медичні аспекти аварії на ЧАЕС", "Нові лікарські препарати", "Фітотерапія".

- Напередодні ювілею прошу Вас, Раїсо Іванівно, розповісти про читачів бібліотеки, про тих, хто приходить сюди найчастіше.

- Ми з повагою ставимося до всіх читачів. Але деякі особливо дружать з бібліотекою. Багато років, майже щодня, в читальному залі можна було побачити видатного мікробіолога професора Сергія Степановича Дяченка. Надійшов пенсійний вік, але професор так само часто приходить до бібліотеки, мабуть за покликом серця..."

Ще один читач, увага якого є широю допомогою бібліотеці - Юрій Миколайович Щербак, доктор медичних наук, нині посол України в Канаді. Відомо, що до того він був послом нашої держави в США. У 1996 році Ю.Щербак надіслав до бібліотеки листа із США з пропозицією про оснащення бібліотеки новою сучасною технікою, компакт-дисками з матеріалами американських медичних журналів. У своєму листі він написав: "Вважаю, що найкращим місцем для використання цієї техніки та зазначених компакт-дисків могла б бути бібліотека. Надсилаю вам зазначену приставку і 6 компакт-дисків. Дякую за запрошення відвідати нашу бібліотеку. Якщо матиму час, то влітку під час відпустки завітаю до вас ...".

... Велична романтична будівля медичної бібліотеки, в книжкових залах відчуваєш подих сторіч, мудрість минулого й швидкість сучасного. Нехай квітне медична бібліотека - символ нашої освіченості та інтелектуальної незламності, національна амбасада лікарювання !

**ДЕРЖАВНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА МОЗ УКРАЇНИ ОЧИМА
МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ.**

Випускники 2001 р. Київського
Національного університету
культури і мистецтв України
Ольга ЗГУРСЬКА,
Наталія ГЕРАСИМЕНКО,
Олена КАРАКОЗ

Якщо книга визнана як джерело знань, то як сьогодні визначається бібліотека? З нашої точки зору - це і джерело знань, і храм знань, а якщо це ще і наукова медична, майже з 1,5 млн. галузевим фондом, то як її визначив у своїй статті "Ії величність - медична книга" постійний читач бібліотеки, вчений-медик, журналіст Юрій Віленський - "Це символ нашої освіченості та інтелектуальної незалежності, це національна амбасада лікарювання". В інших публікаціях ще є визначення її як скарбниці медичних знань. Нам пощастило, що впродовж всіх років навчання в Університеті ми виробничу практику проходили на базі Державної наукової медичної бібліотеки - головної наукової медичної бібліотеки України, де зосереджені унікальні рідкісні видання з медицини, патентний фонд, створено фонд "Медичної України - як документальної пам'яті України", найкращий в бібліотечній системі предметний каталог, на якому вчилися багато поколінь студентів і, головне, те, що медики, вболіваючи за найдорожче в житті людини - здоров'я, можуть знайти в бібліотеці відповідь на всі запитання, які їх цікавлять, або розвіяти сумніви в поставленому тому чи іншому діагнозі, поглибити свої знання, підвищити свій професійний рівень, зробити патентний пошук за визначеною науковою темою і відпочити за книгою чи медичним часописом, в таких чудових спеціалізованих читальних залах, побувати на художніх виставках, зустрічах з видатними вченими-медиками, академіками, лікарями-труентами: М.Амосовим, О.Грандо, Л.Пирогом, А.Радзіховським та іншими видатними діячами, художниками, які лікують не тільки засобами медицини, а й своїми неповторними художніми і публіцистичними творами. І головне, що кожний спеціаліст, відвідавши бібліотеку, завжди може одержати оперативну відповідь про наявність інформаційних джерел, ознайомитись з новими надходженнями, тематичними виставками до знаменних і ювілейних дат нашої Країни і з життя видатних вчених-медиків світу.

В процесі виробничої практики ми всебічно вивчили роботу всіх структурних підрозділів, проаналізували всю документацію, що регламентує діяльність бібліотеки і зрозуміли всю важливість і складність бібліотечно-інформаційних процесів, їх взаємозв'язок і визначили, яке величезне значення сьогодні має впровадження автоматизації і комп'ютеризації цих процесів і для бібліотеки, і для її читачів.

Спілкування з читачами-медиками для нас було якимось відкриттям відповідальності за видані їм документи. Ми відчули, яке величезне значення в практичній роботі має знання фонду, оперативне задоволення запитів на видання, важливість наближення медичної літератури до робочого місця лікаря, якому вона потрібна для його наукової і практичної роботи.

Вразила нас і видавнича, науково-методична і науково-дослідна діяльність бібліотеки. Завідувачі цих підрозділів вражали нас своєю ерудицією, новими оригінальними ідеями, широтою мислення і щиро з нами всім цим ділились.

Особлива вдячність завідувачам відділів: видань - Костенко Д.І., предметизації - Шадріній Н.О., фондів - Харченко Н.С., депозитарного зберігання - Ілляш К.М., науково-методичного - Згурській О.С. за надану консультативну, методичну і практичну допомогу в підготовці рефератів, курсових і дипломних робіт, в яких висвітлювалась всебічна діяльність бібліотеки, її рідкісний фонд, колекції вчених-медиків, видавнича

діяльність і предметний каталог. В усіх підготовлених роботах широко використовувались публікації Р.І.Павленко, бібліографічні покажчики і всі підготовлені нами роботи одержували найвищі оцінки викладачів.

Керівниками виробничої практики від Університету були досвідчені вчені-бібліотекознавці: І.П.Штефан, Т.Г.Горбаченко, Т.С.Монько; до речі, кандидати педагогічних наук Т.Горбаченко і Т.Монько свою трудову професійну діяльність розпочали саме з цієї унікальної скарбниці медичних знань, яку впродовж майже 27 років очолює заслужений працівник культури, знана не тільки в Україні, а і в світі Р.І.Павленко, яка, зберігаючи кращі традиції бібліотеки, постійно їх примножує. Уряд високо цінить її професійність як керівника великого творчого колективу. В цьому році ми приєднуємось до поздоровлень з нагоди нагородження Раїси Іванівни "Орденем княгині Ольги" III ступеня.

Ми вдячні всім фахівцям бібліотеки, хто допомагав нам поглибити і закріпити знання, набуті в процесі навчання. В навчальному процесі ми пересвідчилися в тому, як деякі теоретичні знання знаходять своє застосування в практичній роботі і одноразово практичні навички, набуті під час виробничої практики, допомагали нам в засвоєнні теорії і завдяки цьому ми одержали дипломи з відзнаками. Ми разом з колективом зустріли ювілей бібліотеки, були присутні на урочистостях, раділи успіхам і нагородам.

І вже сьогодні, як молоді спеціалісти і колеги, бажаємо колективу бібліотеки, щоб вона стала ще більш оснащеною автоматизованою системою, яка б охоплювала всі бібліотечні процеси, починаючи з формування замовлення документа і закінчуючи видачею замовнику. Впровадивши систему ІРБІС, така бібліотека все це зможе здійснити в найближчий час, що дозволить їй наблизитись до світових стандартів і надасть можливість ширше використовувати телекомунікаційну мережу Internet. Саме робота в системі ІРБІС дозволить читачам використовувати в пошуку джерел не тільки картонні, а й електронний каталог.

Ще бажаємо колективу якомога швидше реалізувати всі плани і творчі задуми, які під силу такому висококваліфікованому, всебічно обізнаному керівному складу, безумовно, при підтримці, в першу чергу, Держави, благодійних фондів, таких як "Відродження", "Сейбр Світло", медичних товариств, окремих видавців, редакцій, спонсорів, авторів видань і всіх тих, хто цінує головну медичну бібліотеку, вважає її своєю, про яких так тепло і з вдячністю завжди розповідає в своїх публікаціях її директор Раїса Іванівна Павленко.

БЕРЕГИНЯ СКАРБНИЦІ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ

Указом Президента України від 29 вересня 2001 р. № 912/2001 директор Державної наукової медичної бібліотеки України Павленко Раїса Іванівна за значний особистий внесок у розвиток бібліотечної справи, активну громадську та наукову діяльність нагороджена "Орденем княгині Ольги" III ступеня.

Державна наукова медична бібліотека, яку понад 25 років очолює ця чарівна жінка, є науково-інформаційним та організаційно-методичним центром для майже 1000-ї мережі медичних бібліотек системи охорони здоров'я країни. За 1,5-мільонним науковим фондом та формами організації бібліотечної справи вона займає III місце серед медичних бібліотек Європи. Значно покращено інформаційне обслуговування читачів-медиків, кількість яких за останні роки зросла у 5 разів. Щороку фондами бібліотеки користуються понад 72 тис. абонентів, яким видаються 1,5 млн. документів.

Відвідувачі цієї бібліотеки - фахівці специфічної галузі, що безпосередньо служить гуманним ідеалам і здоров'ю людини. Можна впевнено сказати, що в багатьох досягненнях медицини нашої країни є вагомий внесок наших інтелектуальних бібліотечних працівників. Щира зацікавленість справою, вимогливість до себе і підлеглих, уміння знайти спільну мову на різних рівнях, багаторічний досвід визначення раціональних шляхів діяльності, - дали змогу колективу, який очолює Раїса Іванівна, заслужено зайняти важливе місце в інформаційному забезпеченні медицини України вітчизняними і зарубіжними досягненнями медичної науки.

З 1969 року у бібліотеці функціонує єдиний в Україні фонд патентної та нормативно-технічної документації, в якому понад 175 тисяч описів винаходів у галузі медицини. Тут ведеться наукова робота з питань бібліотекознавства. Спільно з товариством істориків медицини організований постійний пошук і видання джерел інформації з історії розвитку охорони здоров'я і медичної науки в Україні. Особисто Павленко Р.І. має 105 наукових робіт такої тематики, опублікованих у вітчизняній та зарубіжній спеціальній літературі. Досвід та форми роботи бібліотеки увійшли в збірники матеріалів багатьох міжнародних конгресів з питань бібліотечної справи, доповідачем на яких вона була. Завдяки встановленим нею діловим зв'язкам із медичними бібліотеками 17 країн світу, в тому числі з США, Канадою, Німеччиною, окремими видавництвами та благодійними фондами і організаціями, фонд бібліотеки за останні 10 років поповнився безкоштовно майже на 6 тисяч цінних примірників із актуальних проблем медичної науки, втілена комп'ютеризація і автоматизація багатьох бібліотечних процесів, створений банк даних із різних питань медицини.

За інформаційне забезпечення охорони здоров'я досягненнями вітчизняної і медичної науки та у зв'язку з 50-річчям бібліотеки у 1980 р. колектив було нагороджено Почесною Грамотою Президії Верховної Ради України, а Павленко Р.І., як директору, присвоєно звання заслуженого працівника культури України.

Редколегія та колектив редакції "Журналу практичного лікаря" щиро вітають Павленко Раїсу Іванівну з високою урядовою нагородою і бажають великого натхнення їй і колективу висококваліфікованих фахівців скарбниці медичних знань в подальшій гуманній справі – справі підвищення професійного рівня працівників охорони здоров'я України.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АМН	- Академія медичних наук
АО	- Акціонерне об'єднання
АТ	- Акціонерне товариство
АРМ	- Автоматизоване робоче місце
ББК	- Бібліотечно-бібліографічна класифікація
ВМА	- Військова медична Академія
ВНТЦ	- Всесоюзний науково-технічний центр
ВООЗ	- Всесвітня організація охорони здоров'я
ВРІ	- Вибіркове розповсюдження інформації
ВТКЗ	- Всесоюзне товариство культурних зв'язків
ГЦНМБ	- Государственная научная медицинская библиотека
ДАСНТІ	- Державна автоматизована система науково-технічної інформації
ДЗК	- Диференційоване забезпечення користувачів
ДІФ	- Довідково-інформаційний фонд
ДНМБ	- Державна наукова медична бібліотека
ДПА	- Довідково-пошуковий апарат
ДПНТБ	- Державна публічна науково-технічна бібліотека
ДРР	- Довідково-реєстраційна робота
ДЦНМБ	- Державна центральна наукова медична бібліотека
ЕДД	- Електронна доставка документів
КМІ	- Київський медичний інститут
ЛПУ	- Лікувально-профілактичні установи
МКВ	- Міжнародна класифікація винаходів
МКО	- Міжнародний книгообмін
НАН	- Національна Академія Наук
НДІ	- Науково-дослідний інститут
НДР	- Науково-дослідна робота
НМІ	- Наукова медична інформація
НОП	- Наукова організація праці
НТБ	- Науково-технічна бібліотека
НФО	- Нестационарні форми обслуговування
ОНДР	- Організація науково-дослідної роботи
ОНМБ	- Обласна наукова медична бібліотека
РВНМІ	- Республіканський відділ науково-медичної інформації
РНМБ	- Республіканська наукова медична бібліотека
СИФ	- Справочно-інформаційний фонд
ТЗК	- Тематичне забезпечення користувачів
ТМО	- Територіальне медичне об'єднання
УДК	- Універсальна десяткова класифікація
УДМБ	- Українська державна медична бібліотека (м.Харків)
УНДІНТЕІ	- Український науково-дослідний інститут науково-технічної та економічної інформації
ХДНМБ	- Харківська державна наукова медична бібліотека
ЦБС	- Центральна бібліотечна система
ЦНДІПІ	- Центральний науково-дослідний інститут патентної інформації

З М І С Т

1.	З історії назви бібліотеки	с. 3	✓
2.	Указ Президії Верховної Ради Української РСР "Про нагородження Республіканської наукової медичної бібліотеки імені Д.І.Ульянова Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР від 5 листопада 1980 р.	с. 4	
3.	Почесна Грамота Президії Верховної Ради Української РСР.....	с. 5	
4.	Привітання Міністра охорони здоров'я України В.Ф.Москаленка.....	с. 6	
5.	Директори та заступники Державної наукової медичної бібліотеки.....	с. 8	
6.	Павленко Р.І., Матюшенко В.С. Державна наукова медична бібліотека в системі охорони здоров'я України.....	с. 11	✓
7.	Ліневич Н.А. Відділ комплектування фонду Державної наукової медичної бібліотеки. Історія створення. Сучасний стан.....	с. 27	
8.	Чернуха Н.О. Історія і сьогодення відділу іноземної літератури.....	с. 32	
9.	Шадріна Н.О., Телегіна О.П. Каталогізаційна служба Державної наукової медичної бібліотеки у розвитку	с. 38	
10.	Харченко Н.С. З історії розвитку документального фонду Державної наукової медичної бібліотеки МОЗ України.....	с. 42	✓
11.	Ілляш К.М. Депозитарне зберігання та книгообмін.....	с. 52	✓
12.	Кривіч Т.Г. Галузевий патентний фонд.....	с. 57	
13.	Чупахіна О.А. Сторінки історії відділу обслуговування.....	с. 62	
14.	Проценко Т.В. Сторінки історії відділу культурно-інформаційної роботи.....	с. 67	
15.	Івашенко Р.С. Відділ міжбібліотечного абонементу. Історія створення та сучасна діяльність.....	с. 71	
16.	Корнілова Л.Є. Історія відділу наукової та рекомендаційної бібліографії.....	с. 75	
17.	Глобіна Т.О. Сторінки історії і діяльності відділу довідково-інформаційної роботи.....	с. 81	
18.	Чернійчук В.П. З історії відділу перекладів.....	с. 86	
19.	Булах С.М. Науково-дослідна діяльність бібліотеки.....	с. 91	
20.	Орлеанська Н.А. Історія і становлення автоматизації та комп'ютеризації бібліотечних процесів Державної наукової медичної бібліотеки	с. 95	
21.	Костенко Д.І. Видавнича діяльність: історія створення відділу, сучасний стан.....	с. 99	
22.	Згурська О.С. Методична діяльність: Історія. Сьогодення. Перспектива.....	с.108	
23.	Зражевська Т.М. З історії розвитку матеріально-технічної бази Державної наукової медичної бібліотеки.....	с.135	✓
24.	Вовк Р.М. Кадри бібліотеки: мовою цифр і фактів.....	с.141	
25.	Заганяйло В.П. Фінансова служба Державної наукової медичної бібліотеки.....	с.153	
26.	Зражевська Т.М. Партийна організація Державної наукової медичної бібліотеки	с.153	
27.	Шадріна Н.О. Профспілкova організація співробітників Державної наукової медичної бібліотеки.....	с.154	
28.	Горер Ф.С.	с.156	
29.	Павленко Р.І. "Це ж наша бібліотека".....	с.157	✓

30.	Фролов А.Ф. Книга у формуванні вченого	с.169
31.	Віленський Ю.Г. Її величність - медична книга.....	с.171
32.	Згурська О., Герасименко Н., Каракоз О. Державна наукова медична бібліотека МОЗ України очима молодих спеціалістів.....	с.173
33.	Берегиня скарбниці медичних знань.....	с.175
34.	Список скорочень	с.176

